

BIBLIOTEKA SEJMOWA
KONSTYTUCJE ŚWIATA

KONSTYTUCJA
FEDERALNA
Malezji

PERLEMBAGAAN
PERSEKUTUAN
MALAYSIA

Tłumaczenie z języka malajskiego
Teija Gumilar

Wstęp
Michał Szwaśc

Warszawa 2025

Seria: Konstytucje Świata

Redaktor serii: Wiesław Staśkiewicz

Konstytucja Federalna Malezji

Weryfikacja naukowa: **Wiesław Staśkiewicz**
Redakcja: **Wiesław Staśkiewicz, Joanna Tatur**
Projekt graficzny: **Darek Kondefer**

© Copyright by Kancelaria Sejmu 2025

Biblioteka Sejmowa
ul. Wiejska 4/6/8, 00-902 Warszawa
e-mail: biblioteka@sejm.gov.pl

Korekta: **Anna Kaniewska**
Skład: **Adrian Klepacki**
Druk i oprawa: **Wydział Poligrafii Kancelarii Sejmu**

ISBN: 978-83-977813-0-6

SPIS TREŚCI

Wstęp <i>Michał Szwałd</i>	19
Konstytucja Federalna Malezji z dnia 31 sierpnia 1957 roku	
Część I. STANY, RELIGIA I PRAWO FEDERACJI	
1. Nazwa, stany i terytoria Federacji	53
2. Przyjęcie nowych terytoriów do Federacji	53
3. Religia Federacji	54
4. Najwyższe prawo Federacji	55
Część II. PODSTAWOWE WOLNOŚCI	
5. Wolność osobista	57
6. Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej	58
7. Ochrona przed prawem działającym wstecz i powtórными procesami	58
8. Równość	59
9. Zakaz wydalenia i swoboda przemieszczania się	60
10. Wolność słowa, zgromadzeń i zrzeszania się	60
11. Wolność wyznania	62
12. Prawa w zakresie edukacji	62
13. Prawa własności	63
Część III. OBYWATELSTWO	
Rozdział I. Nabycie obywatelstwa	
14. Obywatelstwo z mocy prawa	65
15. Obywatelstwo przez rejestrację (małżonki i dzieci obywateli)	65
15a. Specjalne uprawnienia do nadania dzieciom obywatelstwa przez rejestrację	66
16. Obywatelstwo przez rejestrację (osoby urodzone w Federacji przed Dniem Niepodległości)	67
16a. Obywatelstwo przez rejestrację (osoby zamieszkałe w stanach Sabah i Sarawak w Dniu Malezji)	67
17. <i>[uchylony]</i>	68
18. Generalne postanowienia dotyczące obywatelstwa	68
19. Obywatelstwo przez naturalizację	68
19a. <i>[uchylony]</i>	70

20. <i>[uchylony]</i>	70
21. <i>[uchylony]</i>	70
22. Obywatelstwo przez włączenie terytorium	70
Rozdział II. Wygaśnięcie obywatelstwa	
23. Zrzeczenie się obywatelstwa	70
24. Pozbawienie obywatelstwa w następstwie nabycia obywatelstwa obcego państwa lub korzystania z praw obywatelskich innych państw lub z innych przyczyn	71
25. Pozbawienie obywatelstwa nabytego przez rejestrację zgodnie z art. 16a lub 17 albo przez naturalizację	72
26. Pozostałe postanowienia dotyczące pozbawienia obywatelstwa nabytego przez rejestrację lub naturalizację.	73
26a. Pozbawienie obywatelstwa dziecka osoby tracącej obywatelstwo	74
26b. Generalne postanowienia dotyczące utraty obywatelstwa	74
27. Procedura pozbawienia obywatelstwa	74
28. Zastosowanie postanowień Rozdziału II wobec niektórych obywateli w trakcie wejścia ustawy w życie	75
28a. Pozbawienie obywatelstwa osób, które zostały obywatelami w Dniu Niepodległości	76
Rozdział III. Przepisy uzupełniające	
29. Obywatelstwo Wspólnoty Narodów	78
30. Zaświadczenia o obywatelstwie	78
30a. <i>[uchylony]</i>	79
30b. <i>[uchylony]</i>	79
31. Zastosowanie Załącznika Drugiego	79
CZEŚĆ IV. FEDERACJA	
Rozdział I. Najwyższy Przywódca	
32. Najwyższy Przywódca Federacji i jego Małżonka	81
33. Zastępca Najwyższego Przywódcy Federacji	81
33a. Yang di-Pertuan Agong przestaje sprawować urząd, jeżeli zostanie oskarżony o popełnienie przestępstwa . . .	82
34. Ograniczenia w wykonywaniu kompetencji przez Yang di-Pertuan Agong itp.	83

35. Lista uposażeń Yang di-Pertuan Agong i jego Małżonki oraz wynagrodzenie Timbalan Yang di-Pertuan Agong	84
36. Wielka Pieczęć Federacji	84
37. Przysięga Yang di-Pertuan Agong przed objęciem urzędu	84
Rozdział II. Zgromadzenie Władców	
38. Zgromadzenie Władców	85
Rozdział III. Władza wykonawcza	
39. Władza wykonawcza Federacji	87
40. Yang di-Pertuan Agong – działania zgodnie z zaleceniami	87
41. Najwyższe dowództwo sił zbrojnych	88
42. Prawo łaski	88
43. Gabinet	91
43a. Wiceministrowie	93
43b. Sekretarze Parlamentarni	93
43c. Sekretarze Polityczni	94
Rozdział IV. Federalne organy ustawodawcze	
44. Status Parlamentu	94
45. Skład Senatu	94
46. Skład Izby Reprezentantów	95
47. Wymogi konieczne dla członków Parlamentu	96
48. Pozbawienie prawa do członkostwa w Parlamencie. . .	97
49. Postanowienia zapobiegające podwójnemu członkostwu	99
49a. Zmiany w przynależności do partii politycznej	99
50. Następstwa pozbawienia członkostwa, zakaz nominacji lub powołania bez wyrażonej zgody	100
51. Rezygnacja członków	100
52. Nieobecność członka	101
53. Decyzje o pozbawieniu członkostwa	101
54. Nieobsadzone mandaty w Senacie i mandaty tymczasowo nieobsadzone	101
55. Zwolywanie i odraczanie sesji, rozwiązanie Parlamentu. .	102
56. Przewodniczący i Zastępca Przewodniczącego Senatu. . .	103
57. Spiker i Zastępca Spikera Izby Reprezentantów	104

58. Wynagrodzenie Przewodniczącego, Zastępcy Przewodniczącego, Spikera i Zastępców Spikera	106
59. Ślubowanie członków	106
60. Orędzie Yang di-Pertuan Agong	107
61. Przepisy szczególne dotyczące Gabinetu Ministrów i Prokuratora Generalnego	107
62. Procedura parlamentarna	107
63. Przywileje Parlamentu	108
64. Wynagrodzenie członków	109
65. Sekretarze Generalni Senatu i Izby Reprezentantów. . .	109
Rozdział V. Postępowanie ustawodawcze	
66. Sprawowanie władzy ustawodawczej	110
67. Ograniczenia odnośnie wnoszenia projektów ustaw i zgłaszania poprawek dotyczących nakładania podatków, wydatków oraz innych sytuacji	111
68. Akceptacja projektów ustaw uchwalanych wyłącznie przez Izbę Reprezentantów	112
Rozdział VI. Zdolność prawna Federacji w zakresie własności, umów i powództwa	
69. Zdolność prawna Federacji w zakresie własności, umów i powództwa	114
CZEŚĆ V. STANY	
70. Precedencja Władców i Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri	117
71. Federalna gwarancja dla konstytucji stanów	117
72. Status Zgromadzenia Ustawodawczego	119
CZEŚĆ VI. STOSUNKI MIĘDZY FEDERACJĄ A STANAMI	
Rozdział I. Podział uprawnień ustawodawczych	
73. Zakres terytorialny regulacji ustaw federalnych i stanowych	121
74. Materie regulowane ustawami federalnymi i stanowymi . .	121
75. Niezgodności między ustawami federalnymi i stanowymi	122
76. Uprawnienie Parlamentu do uchwalania ustaw dla stanów w szczególnych przypadkach	122

76a. Uprawnienia Parlamentu do rozszerzania uprawnień ustawodawczych stanów	123
77. Inne uprawnienia ustawodawcze	123
78. Ustawodawstwo ograniczające korzystanie z rzek	124
79. Wykonywanie wspólnych uprawnień ustawodawczych	124
Rozdział II. Podział uprawnień wykonawczych	
80. Podział uprawnień wykonawczych	124
81. Zobowiązania stanów wobec Federacji	125
Rozdział III. Podział wydatków	
82. Finansowanie wydatków związanych ze sprawami zawartymi w Liście Wspólnej	126
Rozdział IV. Grunty	
83. Przejęcie gruntów dla celów federalnych	126
84. <i>[uchylony]</i>	129
85. Przekazanie Federacji gruntów przewidzianych na cele federalne	129
86. Rozporządzanie gruntami przynależnymi Federacji	130
87. Rozstrzyganie sporów o wartość gruntów	131
88. Stosowanie artykułów 83-87 wobec stanów nieposiadających Władcy	132
89. Rezerwacja gruntów na rzecz Malajów	132
90. Przepisy szczególne dotyczące gruntów zwyczajowych w Stanie Malakka oraz stanach Negeri Sembilan i Terengganu	135
91. Krajowa Rada do spraw Gruntów	136
Rozdział V. Rozwój narodowy	
92. Narodowy plan rozwoju	137
Rozdział VI. Przeglądy federalne, doradztwo dla stanów i inspekcja zadań wykonywanych przez stany	
93. Badania, przeglądy i statystyki	139
94. Uprawnienia federalne wobec podmiotów stanowych	139
95. Inspekcja zadań wykonywanych przez stany	140
Rozdział VII. Narodowa Rada do spraw Władz Lokalnych	
95a. Narodowa Rada do spraw Władz Lokalnych	140

Rozdział VIII. Postanowienia dotyczące stanów Sabah i Sarawak	
95b. Zmiany w podziale uprawnień ustawodawczych dla stanów Sabah i Sarawak	141
95c. Uprawnienie rozszerzania kompetencji ustawodawczych lub wykonawczych stanów	142
95d. Wyłączenie władztwa Parlamentu w stanach Sabah i Sarawak w zakresie uprawnienia do uchwalania jednolitych ustaw dotyczących gruntów i władz lokalnych	143
95e. Wyłączenie stanów Sabah i Sarawak z krajowych planów dotyczących zagospodarowania przestrzennego, władz lokalnych, rozwoju i innych rozwiązań	144

CZĘŚĆ VII. FINANSE

Rozdział I. Postanowienia ogólne

96. Nie pobiera się podatków poza przypadkami określonymi ustawą	147
97. Fundusze skonsolidowane	147
98. Wydatki obciążające Federalny Fundusz Skonsolidowany	148
99. Roczny preliminarz finansów publicznych	148
100. Projekty ustaw o dochodach	149
101. Wydatki dodatkowe i nieprzewidziane	150
102. Uprawnienia do zatwierdzania wydatków obciążających Fundusz Skonsolidowany lub na cele nieokreślone	150
103. Fundusz Rezerwy Finansowej	150
104. Wypłaty z Funduszu Skonsolidowanego	151
105. Audytor Generalny	151
106. Uprawnienia i obowiązki Audytora Generalnego	152
107. Sprawozdania Audytora Generalnego	152
108. Narodowa Rada Finansów	153
109. Dotacje dla stanów	154
110. Ustalenia dotyczące podatków i opłat na rzecz stanów	155
111. Ograniczenia dotyczące zaciągania pożyczek	156
112. Ograniczenia zmian w organach stanowych	156

Rozdział II. Finanse: stany Sabah i Sarawak

112a. Audyty w stanach Sabah i Sarawak	157
--	-----

112b. Prawa stanów Sabah i Sarawak do zaciągania pożyczek	158
112c. Dotacje specjalne i dochody przekazywane stanom Sabah i Sarawak	158
112d. Stanowiska w sprawie specjalnych dotacji dla stanów Sabah i Sarawak	159
112e. [<i>uchylony</i>]	160
CZĘŚĆ VIII. WYBORY	
113. Przebieg wyborów	163
114. Status Komisji Wyborczej	165
115. Wspieranie prac Komisji Wyborczej	167
116. Federalne okręgi wyborcze	167
117. Stanowe okręgi wyborcze	168
118. Procedura zaskarżania wyborów	168
118a. Procedura postępowania z protestem wyborczym ...	168
119. Wymogi wobec wyborców	169
119a. Wyłączenie zarządzeniem stosowania art. 119 wobec Władców i innych osób	170
120. Bezpośrednie wybory do Senatu	170
CZĘŚĆ IX. SĄDOWNICTWO	
121. Władza sądownicza Federacji	173
122. Skład Sądu Federalnego	174
122a. Skład Sądu Apelacyjnego	175
122aa. Skład Sądów Najwyższych	175
122ab. Powołanie komisarza sądowego	176
122b. Powoływanie sędziów Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego i Sądów Najwyższych	176
122c. Przeniesienie sędziego z jednego Sądu Najwyższego do drugiego	177
123. Wymogi wyboru sędziów Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego i Sądów Najwyższych	177
124. Ślubowanie przed objęciem urzędu sędziego	178
125. Kadencja i wynagrodzenie sędziów Sądu Federalnego	179
125a. Wykonywanie władzy sędziowskiej	181
126. Prawo do karania za obrazę Sądu	181
127. Ograniczenie debaty parlamentarnej na temat działań sędziego	181

128. Jurysdykcja Sądu Federalnego	182
129. <i>[uchylony]</i>	182
130. Zakres wykładni Sądu Federalnego	182
131. <i>[uchylony]</i>	182
131a. Postanowienie w razie niemożności świadczenia pracy przez Prezesa Sądu Federalnego, Prezesa Sądu Apelacyjnego lub Prezesa Sądu Najwyższego	183
CZEŚĆ X. SŁUŻBY PUBLICZNE	
132. Służby publiczne	185
133. Służby połączone	187
134. Delegowanie funkcjonariuszy służb	187
135. Ograniczenia w zakresie zwalniania i obniżania rangi stanowisk	188
136. Równe traktowanie pracowników federalnych	190
137. Rada Sił Zbrojnych	190
138. Komisja do spraw Służby Sądowniczej i Prawnej	191
139. Komisja do spraw Służb Publicznych	192
140. Komisja do spraw Policji	194
141. <i>[uchylony]</i>	196
141a. Komisja do spraw Kadr Edukacyjnych	196
142. Przepisy ogólne dotyczące Komisji	196
143. Uprawnienia członków Komisji	198
144. Kompetencje i zadania Komisji	199
145. Prokurator Generalny	202
146. Sprawozdania Komisji	203
146a. <i>[uchylony]</i>	203
146b. <i>[uchylony]</i>	203
146c. <i>[uchylony]</i>	203
146d. Uprawnienia Komisji do spraw Policji wobec oddelegowanych członków służb stanowych w stanach Sabah i Sarawak	203
147. Ochrona uprawnień emerytalnych	204
148. Wykładnia Części X	204

CZEŚĆ XI. UPRAWNIENIA SPECJALNE W CELU ZAPOBIEGANIA DZIAŁALNOŚCI

WYWROTOWEJ, ZORGANIZOWANEJ PRZEMOCY, DZIAŁANIOM I PRZESTĘPSTWOM PRZECIWKO SPOŁECZEŃSTWU ORAZ W STANACH NADZWYCZAJNYCH

149. Ustawodawstwo zapobiegające działalności wywrotowej, działaniom na szkodę porządku publicznego	207
150. Ogłoszenie stanu nadzwyczajnego	208
151. Ograniczenia dotyczące aresztu tymczasowego	211

CZĘŚĆ XII. POSTANOWIENIA OGÓLNE I RÓŻNE

152. Język urzędowy	213
153. Zapewnienie puli usług, zezwoleń i innych przywilejów Malajom oraz rdzennej ludności stanów Sabah i Sarawak . .	214
154. Stolica Federacji	217
155. Wzajemność w ramach Wspólnoty Narodów	217
156. Stawki opłat za mienie federalne i stanowe	218
157. Przekazanie zadań jednego stanu na rzecz drugiego . .	218
158. <i>[uchylony]</i>	218
159. Zmiana Konstytucji	219
159a. Stosowanie przepisów przejściowych zawartych w Akcie Malezji	220
160. Wykładnia	220
160a. Autoryzacja i druk tekstu Konstytucji	227
160b. Tekst urzędowy	227

CZĘŚĆ XIII. DODATKOWE GWARANCJE DLA STANÓW SABAH I SARAWAK

161. Używanie języka angielskiego i języków ojczystych w stanach Sabah i Sarawak	231
161a. Wyjątkowy status ludności rdzennej stanów Sabah i Sarawak	232
161b. Ograniczenie w zakresie rozszerzania prawa do wykonywania zawodu przed sądami w stanach Sabah i Sarawak w odniesieniu do osób niebędących rezydentami	233
161c. <i>[uchylony]</i>	233
161d. <i>[uchylony]</i>	233

161e. Ochrona konstytucyjnego statusu stanów Sabah i Sarawak	234
161f. <i>[uchylony]</i>	235
161g. <i>[uchylony]</i>	235
161h. <i>[uchylony]</i>	235

CZEŚĆ XIII. PRZEPISY PRZEJŚCIOWE

I DOSTOSOWUJĄCE

162. Obowiązki ustaw	237
163. <i>[uchylony]</i>	238
164. <i>[uchylony]</i>	238
165. <i>[uchylony]</i>	238
166. Dziedziczenie majątku	238
167. Uprawnienia, odpowiedzialność i zobowiązania	239
168. <i>[uchylony]</i>	240
169. Umowy międzynarodowe zawarte przed Dniem Niepodległości	240
170. <i>[uchylony]</i>	240
171. <i>[uchylony]</i>	240
172. <i>[uchylony]</i>	240
173. <i>[uchylony]</i>	240
174. <i>[uchylony]</i>	240
175. Dyrektor do spraw Audytu pierwszym Audytorem Generalnym	241
176. Cesja uprawnień i obowiązków funkcjonariuszy	241
177. Zrzeczenie się lub odroczenie złożenia przysięgi w przypadku dalszego sprawowania funkcji na mocy niniejszej Części	241
178. Wynagrodzenie po Dniu Niepodległości	241
179. Należności na rzecz służb połączonych	242
180. Zapewnienie rent i emerytur	242

CZEŚĆ XIV. ZAPEWNIENIE SUWERENNOŚCI

WŁADCOM

181. Zapewnienie suwerenności Władcom	245
---	-----

CZEŚĆ XV. POSTĘPOWANIA PRZECIWKO YANG

DI-PERTUAN AGONG I WŁADCOM

182. Trybunał Specjalny	247
-----------------------------------	-----

183. Zakaz wszczynania postępowania przeciwko Yang di-Pertuan Agong lub Władcy, z wyjątkiem postępowania za zgodą Prokuratora Generalnego	248
---	-----

ZAŁĄCZNIKI

<i>Załącznik Pierwszy</i> – Przysięga osoby ubiegającej się o rejestrację lub naturalizację	251
--	-----

Załącznik Drugi

Część I – Obywatelstwo z mocy prawa dla osób urodzonych przed Dniem Malezji	252
--	-----

Część II – Obywatelstwo z mocy prawa dla osób urodzonych w Dniu lub po Dniu Malezji	253
--	-----

Część III – Przepisy uzupełniające dotyczące obywatelstwa	255
--	-----

Załącznik Trzeci – Wybór Yang di-Pertuan Agong

i Timbalan Yang di-Pertuan Agong	262
--	-----

Część I – Wybór Yang di-Pertuan Agong	262
---	-----

Część II – Wybór Timbalan Yang di-Pertuan Agong	264
---	-----

Część III – Złożenie z urzędu Yang di-Pertuan Agong	264
---	-----

Część IV – Ogólne	265
-----------------------------	-----

Załącznik Czwarty – Przysięga Yang di-Pertuan Agong

i Timbalan Yang di-Pertuan Agong	266
--	-----

Część I – Przysięga Yang di-Pertuan Agong	266
---	-----

Część II – Przysięga Timbalan Yang di-Pertuan Agong	266
---	-----

Część III – Tłumaczenie na język angielski	267
--	-----

Załącznik Piąty – Zgromadzenie Władców

<i>Załącznik Szósty</i> – Formuły ślubowań i oświadczeń	270
---	-----

<i>Załącznik Siódmy</i> – Wybór senatorów	271
---	-----

<i>Załącznik Ósmy</i> – Postanowienia, które bezwzględnie winny znaleźć się w konstytucjach stanów	273
---	-----

Część I – Postanowienia, które bezwzględnie winny znaleźć się w konstytucjach stanów	273
---	-----

Część II – Postanowienia tymczasowe – zamiennie z postanowieniami Części I	290
---	-----

Część III – Modyfikacje Części I i II dotyczące stanów Malakka i Penang	292
--	-----

<i>Załącznik Dziewiąty</i> – Listy Legislacyjne	293
---	-----

Lista I – Lista Federalna	293
-------------------------------------	-----

Lista II – Lista Stanowa	301
Lista IIa – Uzupełnienie do Listy Stanowej w odniesieniu do stanów Sabah i Sarawak	305
Lista IIb – <i>[uchylony]</i>	306
Lista III – Lista Wspólna	306
Lista IIIa – Suplement do Listy Wspólnej dla stanów Sabah i Sarawak	307
Lista IIIb – <i>[uchylony]</i>	307
<i>Załącznik Dziesiąty</i> – Dotacje i źródła przychodów przekazywane na rzecz stanów	308
Część I – Dotacja <i>per capita</i>	308
Część II – Dotacja na rzecz dróg stanowych	309
Część III – Źródła przychodów przeznaczonych na rzecz stanów	310
Część IV – Specjalne dotacje dla stanów Sabah i Sarawak ..	311
Część V – Dodatkowe źródła przychodów przeznaczone na rzecz stanów Sabah i Sarawak	312
<i>Załącznik Jedenasty</i> – Przepisy Rozporządzenia w sprawie wykładni i postanowień generalnych z 1948 r. (Rozporządzenie Unii Malajskiej nr 7 z 1948 r.) mające zastosowanie do wykładni Konstytucji	314
<i>Załącznik Dwunasty</i> – <i>[uchylony]</i>	322
<i>Załącznik Trzynasty</i> – Postanowienia dotyczące wyznaczania okręgów wyborczych	322
Część I – Ogłaszanie i zasady wyznaczania okręgów wyborczych	322
Część II – Procedura wyznaczania okręgów wyborczych	323
Wykaz zmian wprowadzonych do Konstytucji Malezji	326
Wybrana literatura	332

KONSTYTUCJA FEDERALNA MALEZJI

Uchwalona jako Konstytucja Federacji Malajskiej
w dniu 27 sierpnia 1957 r.

Po zmianach przedstawiona jako Konstytucja Federalna Malezji
w dniu 16 września 1963 r.

Zawiera najnowsze zmiany zawarte w Akcie
o zmianie Konstytucji (A1663)
opublikowanym dnia 6 września 2022 r.

Publikowany tekst Konstytucji jest zgodny ze stanem prawnym
na dzień 1 stycznia 2025 r.

PERLEMBAGAAN PERSEKUTUAN MALAYSIA

STANY, RELIGIA
I PRAWO FEDERACJI

Część I

STANY, RELIGIA I PRAWO FEDERACJI

Nazwa, stany i terytoria Federacji

1. (1) Nazwa Federacji w języku malajskim i angielskim to Malaysia.

(2) Stanami Federacji są:

(a) Stany Malajskie: Johor, Kedah, Kelantan, Malakka, Negeri Sembilan, Pahang, Penang, Perak, Perlis, Selangor i Terengganu.

(b) Stany Borneo: Sabah i Sarawak.

(3) Z zastrzeżeniem ust. (4) terytoria każdego ze stanów wymienionych w ust. (2) to terytoria, które należały do tych stanów bezpośrednio przed Dniem Niepodległości¹.

(4) Z terytorium stanu Selangor wyłącza się Terytorium Federalne Kuala Lumpur utworzone mocą zmiany Konstytucji Nr 2 z 1973 roku [Ustawa A206] oraz Terytorium Federalne Putrajaya utworzone mocą zmiany Konstytucji z 2001 roku [Ustawa A1095]; z terytorium stanu Sabah wyłącza się Terytorium Federalne Labuan utworzone mocą zmiany Konstytucji z 1984 roku [Ustawa A585]; wszystkie te terytoria federalne są terytoriami Federacji.

Przyjęcie nowych terytoriów do Federacji

2. Parlament może w drodze ustawy:

(a) przyjąć inne stany do Federacji;

(b) zmienić granice każdego stanu;

¹ Dzień Niepodległości Malezji (Dzień Merdeka) to święto narodowe upamiętniające dzień uzyskania niepodległości od Wielkiej Brytanii – 31 sierpnia 1957 r. *Merdeka* w języku malajskim i indonezyjskim oznacza „wolny”, „niezależny” (przyj. red.).

ale ustawa zmieniająca granice stanu nie może być uchwalona bez zgody tego stanu (wyrażonej w ustawie uchwalonej przez Legislaturę² tego stanu) i Zgromadzenia Władców.

Religia Federacji

3. (1) Islam jest religią Federacji; ale inne religie mogą być praktykowane w pokoju i harmonii, w dowolnej części Federacji.

(2) W każdym ze stanów, z wyjątkiem tych, w których Władca nie jest przywódcą religii Islamu, w trybie i zakresie przyznanym i zawarowanym przez konstytucję danego stanu, a także z poszanowaniem niniejszej Konstytucji, wszelkie uprawnienia, przywileje, prerogatywy i pełnomocnictwa przynależne mu jako przywódcy religii są nienaruszalne i nie podlegają ograniczeniom; jednakże w jakichkolwiek działaniach, obrzędach lub ceremoniach, co do których Zgromadzenie Władców postanowiło, że powinny być one rozszerzone na Federację jako całość, każdy z tych Władców mocą swojej pozycji jako przywódcy religii Islamu upoważnia Yang di-Pertuan Agong³ do jego reprezentowania.

(3) Każda z konstytucji stanów Malakka, Penang, Sabah i Sarawak winna zawierać postanowienia dotyczące przyznania Yang di-Pertuan Agong pozycji przywódcy religii Islamu w tych stanach.

(4) Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie pozostaje w sprzeczności z innymi postanowieniami niniejszej Konstytucji.

(5) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji Yang di-Pertuan Agong jest przywódcą religii Islamu na Terytoriach Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya i w tym celu Parlament może w drodze ustawy uchwalić przepisy regulujące kwestie religijne związane z Islamem oraz powołać Radę Doradcą Yang di-Pertuan Agong w sprawach związanych z religią Islamu.

² W języku prawniczym termin legislatura utożsamiany jest z parlamentem. W przypadku niniejszej konstytucji zakres tego terminu jest szerszy. Patrz art. 160 i zał. 8 pkt 3 konstytucji.

³ Najwyższy Przywódca Federacji, zob. art. 32.

Najwyższe prawo Federacji

4. (1) Niniejsza Konstytucja jest najwyższym prawem Federacji i wszelkie akty prawne uchwalone po Dniu Niepodległości, w zakresie, w którym nie są zgodne z Konstytucją, są nieważne.

(2) Obowiązywanie jakiegokolwiek ustawy nie może być kwestionowane na tej podstawie, że:

(a) nakłada ona ograniczenia na uprawnienie zawarte w art. 9 ust. (2), ale nie odnosi się do wymienionych w nim spraw; lub

(b) nakłada ograniczenia, zawarte w art. 10 ust. (2), ale ograniczenia te nie zostały uznane przez Parlament za niezbędne lub właściwe dla celów wymienionych w tym artykule.

(3) Obowiązywanie jakiegokolwiek ustawy uchwalonej przez Parlament lub Legislaturę któregośkolwiek ze stanów nie może być kwestionowane na tej podstawie, że zawiera ona przepis w sprawie, co do której Parlament bądź Legislatura danego stanu nie mają uprawnienia do jego uchwalenia, z wyjątkiem postępowań w sprawie stwierdzenia nieważności ustawy z tego powodu albo jeśli:

(a) ustawa uchwalona przez Parlament dotyczy postępowań określających stosunki między Federacją a jednym lub kilkoma stanami;

(b) ustawa została uchwalona przez Legislaturę danego stanu i dotyczy postępowań określających stosunki między Federacją a tym stanem.

(4) Postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności ustawy, o której mowa w ust. (3) (niebędące postępowaniami w rozumieniu lit. (a) lub (b) niniejszego artykułu), nie mogą być wszczynane bez zgody sędziego Sądu Federalnego; Federacja ma prawo być stroną w każdym takim postępowaniu i każdy ze stanów ma również uprawnienie do bycia stroną postępowań podjętych zgodnie z lit. (a) lub (b) niniejszego ustępu.

PODSTAWOWE WOLNOŚCI

Część II

PODSTAWOWE WOLNOŚCI

Wolność osobista

5. (1) Nikt nie może być pozbawiony życia ani wolności osobistej w inny sposób niż zgodnie z prawem.

(2) W przypadku wniesienia skargi do Sądu Najwyższego lub dowolnego sędziego tego Sądu dotyczącej bezprawnego zatrzymania danej osoby sąd rozpatruje skargę i, o ile nie uzna, że jest to zgodne z prawem, nakazuje doprowadzenie jej do sądu i jej zwolnienie.

(3) W przypadku aresztowania danej osoby należy ją poinformować – możliwie najszybciej – o powodach aresztowania oraz o prawie do pomocy prawnej i obrony przez wybranego przez nią adwokata.

(4) W przypadku gdy dana osoba zostaje zatrzymana i nie zostaje zwolniona, należy bez nieuzasadnionej zwłoki, a w każdym razie w ciągu dwudziestu czterech godzin (z wyłączeniem okresu koniecznej podróży), postawić ją przed sędzią i nie może być ona dalej przetrzymywana w areszcie bez nakazu sądowego;

z zastrzeżeniem, że niniejszy ustęp nie ma zastosowania do aresztowania lub zatrzymania jakiegokolwiek osoby, na podstawie obowiązującego prawa o ograniczeniu miejsca zamieszkania, a wszystkie postanowienia niniejszego punktu są uważane za niezbędną część niniejszego artykułu od Dnia Niepodległości.

Ponadto w przypadku zastosowania wobec osoby niebędącej obywatelem, aresztowanej albo zatrzymanej na mocy prawa imigracyjnego niniejszy punkt należy rozumieć tak, jakby zwrot „bez nieuzasadnionej zwłoki, a w każdym razie w ciągu dwudziestu czterech godzin (z wyłączeniem czasu koniecznej podróży)” zastąpić zwrotem „w ciągu czternastu dni”.

Ponadto w przypadku aresztowania za przestępstwo, które jest możliwe do rozpatrzenia przez sąd szariatu (sąd islamski), postanowienia niniejszego ustępu dotyczące sędziego będą interpretowane jako odnoszące się do sędziego sądu szariatu.

(5) Ustępy (3) i (4) nie mają zastosowania do wrogo nastawionych cudzoziemców.

Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej

6. (1) Nikt nie może być przetrzymywany w niewoli⁴.

(2) Wszelkie formy pracy przymusowej są zabronione, jednak w interesie narodowym Parlament może na mocy ustawy wprowadzić obowiązek służby dla celów publicznych.

(3) Praca lub służba wymagana od jakiejkolwiek osoby w wyniku skazania lub stwierdzenia winy w sądzie nie jest uznawana za pracę przymusową w rozumieniu niniejszego artykułu, pod warunkiem że taka praca lub służba jest wykonywana pod nadzorem i kontrolą władz publicznych.

(4) Jeśli na mocy prawa stanowionego⁵ całość lub część zadań organu władzy publicznej ma być wykonywana przez inny organ władzy publicznej i w celu umożliwienia wykonywania tych funkcji pracownicy pierwszego z wymienionych organów władzy publicznej są zobowiązani do służby na rzecz drugiego z wymienionych organów władzy publicznej, to przypadek ten nie może być uznany za pracę przymusową w rozumieniu niniejszego artykułu i żaden z tych pracowników nie ma prawa żądać dodatkowych uprawnień ani od pierwszego, ani od drugiego z wymienionych organów władzy publicznej w związku z przeniesieniem jego zatrudnienia.

Ochrona przed prawem działającym wstecz i powtórnymi procesami

7. (1) Nikt nie może być karany za działanie lub zaniechanie, które nie podlegało karze w momencie jego zaistnienia, i nikt nie może ponieść wyższej kary za przestępstwo, niż była przewidziana przez prawo w momencie jego popełnienia.

⁴ Jako *abdi* – służąca osobista.

⁵ Ang. *written law* – prawo to obejmuje konstytucję, ustawodawstwo i akty wykonawcze. *Unwritten law* są to precedensy sędziowskie i prawo zwyczajowe.

(2) Osoba, która została uniewinniona lub skazana w związku z przestępstwem, nie może być sądzona za nie ponownie, chyba że wyrok skazujący lub uniewinniający został uchylony i sprawa została ponownie rozpoznana przez sąd wyższej instancji niż ten, przez który została ona uniewinniona lub skazana.

Równość

8. (1) Wszyscy są równi wobec prawa i mają prawo do równej ochrony prawnej.

(2) Jeżeli w niniejszej Konstytucji nie postanowiono inaczej, niedopuszczalna jest dyskryminacja obywateli ze względu na religię, przynależność rasową, pochodzenie, miejsce urodzenia lub płeć w jakimkolwiek akcie prawnym lub przy obejmowaniu jakiegokolwiek stanowiska lub zatrudnieniu przez organ władzy publicznej, lub przy stosowaniu wszelkich przepisów prawa odnoszących się do nabycia, posiadania lub rozporządzania majątkiem, lub przy zakładaniu czy prowadzeniu jakiejkolwiek działalności handlowej, biznesowej, zawodowej, w powoływaniu lub zatrudnianiu.

(3) Nie można dyskryminować kogokolwiek ze względu na to, że jest to poddany Władcy jakiegokolwiek stanu.

(4) Żaden z organów władzy publicznej nie może dyskryminować nikogo ze względu na przebywanie lub prowadzenie działalności gospodarczej w jakiegokolwiek części Federacji pozostającej poza zasięgiem tej władzy.

(5) Niniejszy artykuł nie pozbawia mocy prawnej i nie zakazuje:

- (a) postanowień regulujących sprawę statusu jednostki;
- (b) postanowień lub praktyk ograniczających wykonywanie służby lub zatrudnienie związane z jakąkolwiek religią lub instytucją zarządzaną przez grupę osób wyznających jakąkolwiek religię do osób wyznających tę religię;
- (c) wszelkich postanowień dotyczących ochrony, dobrobytu lub rozwoju rdzennych ludów Półwyspu Malajskiego

(m.in. zapewnienie obszarów ziemskich) lub zapewnienia dla ludności rdzennej odpowiedniej liczby stanowisk w służbie publicznej;

(d) postanowień uzależniających prawo do bycia wybranym bądź mianowanym do jakiegokolwiek organu władzy wyposażonego w kompetencje obejmujące wyłącznie dany stan lub jego część, jak również do uczestnictwa w głosowaniu w wyborach do tych organów władzy, od zamieszkiwania w danym stanie lub w jego części;

(e) postanowień konstytucji stanu lub dotyczących tego stanu, które obowiązywały bezpośrednio przed Dniem Niepodległości;

(f) wszelkich postanowień ograniczających werbunek do Pułku Malajskiego wyłącznie do Malajów.

Zakaz wydalenia i swoboda przemieszczania się

9. (1) Nikt nie może zostać skazany na wydalenie poza obszar Federacji ani pozbawiony obywatelstwa Federacji.

(2) Z zastrzeżeniem ust. (3) i ustawy dotyczącej bezpieczeństwa Federacji lub jakiegokolwiek jej części bądź dla celów utrzymania porządku publicznego, ochrony zdrowia lub karania przestępców każdy obywatel ma prawo do swobodnego przemieszczania się w granicach całej Federacji i zamieszkiwania w dowolnej jej części.

(3) Dopóki zgodnie z niniejszą Konstytucją jeden ze stanów znajduje się w szczególnej sytuacji w porównaniu ze Stanami Malajskimi⁶, Parlament może w drodze ustawy nakładać ograniczenia w stosunkach między tym stanem a innymi stanami w korzystaniu z przewidzianych w ust. (2) praw dotyczących przemieszczania się i zamieszkania.

Wolność słowa, zgromadzeń i zrzeszania się

10. (1) Z zastrzeżeniem ust. (2), (3), (3a) i (4):

⁶ Stany Malajskie – pierwotne stany na Półwyspie Malajskim.

(a) każdy obywatel ma prawo do wolności wypowiedzi i wyrażania swoich poglądów;

(b) wszyscy obywatele mają prawo do gromadzenia się w sposób pokojowy i bez użycia broni;

(c) wszyscy obywatele mają prawo do tworzenia stowarzyszeń;

(2) Parlament może w drodze ustawy ustanowić:

(a) w odniesieniu do praw przyznanych mocą ust. (1) lit. (a) takie ograniczenia, jakie uzna za konieczne lub celowe w interesie bezpieczeństwa Federacji lub jakiegokolwiek jej części, przyjaznych stosunków z innymi państwami, publicznego porządku lub moralności, oraz ograniczenia, których celem jest ochrona nienaruszalnych praw Parlamentu lub jakiegokolwiek Zgromadzenia Ustawodawczego, lub w celu zapewnienia ochrony przed obrazą sądu, zniesławieniem lub podżeganiem do przestępstwa;

(b) w odniesieniu do prawa przyznanego w ust. (1) lit. (b) takie ograniczenia, jakie uzna za konieczne lub celowe w interesie bezpieczeństwa Federacji lub jakiegokolwiek jej części bądź porządku publicznego;

(c) w odniesieniu do prawa przyznanego w ust. (1) lit. (c) takie ograniczenia, jakie uzna za konieczne lub celowe w interesie bezpieczeństwa Federacji lub jakiegokolwiek jej części, porządku publicznego lub moralności.

(3) Ograniczenia prawa do tworzenia stowarzyszeń przyznane na mocy ust. (1) lit. (c) mogą być nałożone przez ustawę regulującą sprawy pracy lub edukacji.

(3a) Niezależnie od postanowień ust. (2) lit. (c) i ust. (3) prawo do tworzenia stowarzyszeń przyznane mocą ust. (1) lit. (c), w odniesieniu do członka Izby Reprezentantów i Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu podlega ograniczeniom nałożonym odpowiednio przez art. 49a oraz pkt. 7a Załącznika Ósmego.

(4) Przy nakładaniu ograniczeń w interesie bezpieczeństwa Federacji lub jakiegokolwiek jej części bądź porządku publicznego zgodnie z ust. (2) lit. (a) Parlament może uchwalić ustawę zabraniającą rozpatrywania jakiegokolwiek aspektu, prawa, statusu, pozycji, przywileju, suwerenności lub prerogatywy ustanowionej lub chronionej mocą postanowień Części III art. 152, 153, na jakichkolwiek zasadach poza ustanowionymi w tej ustawie.

Wolność wyznania

11. (1) Każdy ma prawo do wyznawania i praktykowania religii i, uwzględniając ust. (4), do jej głoszenia.

(2) Nikt nie może być zmuszony do płacenia jakiegokolwiek podatku, z którego dochody byłyby przeznaczane w całości lub w części na cele związane z religią inną niż jego własna.

(3) Każda grupa religijna ma prawo do:

- (a) decydowania o własnych sprawach religijnych;
- (b) tworzenia i utrzymywania instytucji w celach religijnych lub charytatywnych; oraz
- (c) nabywania i posiadania majątku, władania nim i zarządzania zgodnie z prawem.

(4) Ustawy stanowe oraz – w odniesieniu do Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya – ustawodawstwo federalne mogą kontrolować lub ograniczać głoszenie jakichkolwiek doktryn lub przekonań religijnych wśród osób wyznających religię Islamu.

(5) Niniejszy artykuł nie może stanowić podstawy dla działań sprzecznych z jakimkolwiek prawem powszechnym dotyczącym porządku publicznego, zdrowia publicznego lub moralności.

Prawa w zakresie edukacji

12. (1) Mając na względzie ogólność postanowień art. 8, nie można dyskryminować żadnego obywatela ze względu na religię, rasę, pochodzenie lub miejsce urodzenia:

(a) w administracji jakiegokolwiek instytucji edukacyjnej utrzymywanej przez władze publiczne, w szczególności w zakresie przyjmowania uczniów lub studentów albo uiszczania opłat; lub

(b) przy udzielaniu z funduszy organu władzy publicznej pomocy finansowej na utrzymanie lub kształcenie uczniów lub studentów w dowolnej instytucji edukacyjnej (niezależnie od tego, czy jest ona utrzymywana przez organ władzy publicznej i czy znajduje się na terenie Federacji, czy poza nią).

(2) Każda grupa wyznaniowa ma prawo do tworzenia instytucji służących kształceniu dzieci w zakresie własnej religii oraz zapewniania ich funkcjonowania i nie może być dyskryminowana ze względu na religię w jakiegokolwiek ustawie dotyczącej tego rodzaju instytucji ani w przepisach wykonawczych do takiej ustawy; jednakże Federacja lub stan mogą tworzyć instytucje Islamu lub zapewniać ich funkcjonowanie albo też uczestniczyć w tworzeniu lub zapewnianiu funkcjonowania takichże instytucji, jak też zapewniać lub wspierać nauczanie religii Islamu, i pokrywać tego koszty w niezbędnym zakresie.

(3) Nikt nie może być zobowiązany do pobierania nauk, uczestnictwa w ceremonii religijnej lub akcie kultu religii innej niż jego własna.

(4) Mając na względzie ust. (3), o wyznaniu osoby poniżej osiemnastego roku życia decyduje jej rodzic lub opiekun.

Prawa własności

13. (1) Nikt nie może zostać pozbawiony mienia, chyba że zgodnie z prawem.

(2) Żadna ustawa nie może dopuszczać wyłączenia lub korzystania z mienia bez adekwatnego odszkodowania.

OBYWATELSTWO

Część III OBYWATELSTWO

Rozdział I Nabycie obywatelstwa

Obywatelstwo z mocy prawa

14. (1) Postanowienia niniejszej Części dotyczą osób, które są obywatelami z mocy prawa, mianowicie:

(a) każdej osoby urodzonej przed Dniem Malezji⁷, która stała się obywatelem Federacji, spełniając warunki określone w Części I Załącznika Drugiego; oraz

(b) każdej osoby urodzonej w Malezji w Dniu Malezji lub po tym dniu i spełniającej którykolwiek z warunków wymienionych w Części II Załącznika Drugiego.

(c) *[uchylony]*.

(2) *[uchylony]*.

(3) *[uchylony]*.

Obywatelstwo przez rejestrację⁸ (małżonki i dzieci obywateli)

15. (1) Z zastrzeżeniem art. 18, jeżeli wniosek do Rządu Federacji zostaje złożony przez zamężną kobietę, której małżonek jest obywatelem, kobieta ta jest uprawniona do nabycia obywatelstwa przez rejestrację pod warunkiem, że byli oni małżeństwem, a małżonek był obywatelem Federacji na początku października 1962 roku lub Rząd Federalny uzna, że:

(a) przebywa ona na terytorium Federacji co najmniej przez dwa lata poprzedzające datę złożenia wniosku i zamierza zamieszkiwać tam na stałe; oraz

(b) cieszy się dobrą reputacją.

⁷ Dzień Malezji to święto państwowe obchodzone co roku 16 września. Tego dnia w 1963 r. Federacja Malajska, Sabah, Sarawak i Singapur zjednoczyły się w jedno państwo pod nazwą Malezja.

⁸ Ang. *registration*.

(2) Z zastrzeżeniem art. 18, w przypadku gdyby wniosek został złożony przez rodzica lub opiekuna osoby w wieku poniżej dwudziestego pierwszego roku życia, Rząd Federalny może nadać jej obywatelstwo przez rejestrację, jeżeli przynajmniej jeden z jej rodziców jest (lub był w chwili śmierci) obywatelem.

(3) Z zastrzeżeniem art. 18 osoba poniżej dwudziestego pierwszego roku życia, która urodziła się przed początkiem października 1962 roku, a której ojciec jest (lub był w chwili śmierci) obywatelem i również był obywatelem na początku tego miesiąca (jeśli wtedy żył), ma prawo, po złożeniu wniosku do Rządu Federalnego przez rodzica lub opiekuna, do nabycia obywatelstwa, jeśli Rząd Federalny jest przekonany, że na co dzień zamieszkuje ona w Federacji i cieszy się dobrą reputacją.

(4) Mając na względzie ust. (1), zamieszkanie przed Dniem Malezji na terytoriach wchodzących w skład stanów Sabah i Sarawak winno być traktowane jako zamieszkanie w Federacji.

(5) Określenie w ust. (1) „zameężna kobieta” odnosi się do kobiety, której małżeństwo zostało zarejestrowane zgodnie z przepisami prawa stanowionego obowiązującymi w Federacji, w tym z przepisem obowiązującym przed Dniem Niepodległości, albo z jakimkolwiek innym przepisem prawa stanowionego obowiązującym przed Dniem Malezji na terytoriach wchodzących w skład stanów Sabah i Sarawak,

z zastrzeżeniem, że niniejszy ustęp nie ma zastosowania wobec kobiety składającej wniosek o nadanie jej obywatelstwa przez rejestrację przed początkiem września 1965 roku albo w późniejszym terminie, który zostanie określony w zarządzeniu Yang di-Pertuan Agong, i zamieszkującej w dniu złożenia wniosku w stanie Sabah lub Sarawak.

(6) *[uchylony]*.

Specjalne uprawnienia do nadania dzieciom obywatelstwa przez rejestrację

15a. Z zastrzeżeniem art. 18 Rząd Federalny może w szczególnych okolicznościach, jakie uzna za stosowne, podjąć decyzję, że

każdy, kto nie ukończył dwudziestu jeden lat, może uzyskać obywatelstwo przez rejestrację.

Obywatelstwo przez rejestrację (osoby urodzone w Federacji przed Dniem Niepodległości)

16. Z zastrzeżeniem art. 18, jeżeli wniosek do Rządu Federalnego złoży osoba, która ukończyła osiemnaście lat i urodziła się w Federacji przed Dniem Niepodległości, jest ona uprawniona do uzyskania obywatelstwa przez rejestrację, jeśli spełnia wymagania Rządu Federalnego:

- (a) zamieszkiwała na terytorium Federacji przez siedem lat bezpośrednio poprzedzających datę złożenia wniosku bądź przez okresy wynoszące nie mniej niż pięć lat;
- (b) zamierza mieszkać w Federacji na stałe;
- (c) cieszy się dobrą reputacją; oraz
- (d) posiada podstawową znajomość języka malajskiego.

Obywatelstwo przez rejestrację (osoby zamieszkałe w stanach Sabah i Sarawak w Dniu Mależji)

16a. Z zastrzeżeniem art. 18 każda osoba, która ukończyła osiemnaście lat, i która była mieszkańcem stanu Sabah lub Sarawak w Dniu Mależji, jest uprawniona, po złożeniu wniosku do Rządu Federalnego przed wrześniem 1971 roku, do uzyskania obywatelstwa przez rejestrację, jeśli spełnia następujące wymagania Rządu Federalnego:

- (a) zamieszkiwała przed Dniem Mależji na terytoriach wchodzących w skład tych stanów oraz po Dniu Mależji na terytorium Federacji przez okresy, które łącznie wynoszą nie mniej niż siedem lat w ciągu dziesięciu lat bezpośrednio poprzedzających datę złożenia wniosku, i które obejmują dwanaście miesięcy bezpośrednio poprzedzających datę złożenia wniosku;
- (b) zamierza mieszkać na stałe na terytorium Federacji;
- (c) cieszy się dobrą reputacją; oraz

(d) z wyjątkiem przypadków, gdy wniosek został złożony przed wrześniem 1965 roku, a wnioskodawca ma ukończone czterdzieści pięć lat w dniu złożenia wniosku, posiada wystarczającą znajomość języka malajskiego lub języka angielskiego lub, w przypadku wnioskodawcy zamieszkającego na stałe w stanie Sarawak, języka malajskiego, języka angielskiego bądź dowolnego języka ojczystego obecnie używanego w tym stanie.

17. *[uchylony]*⁹.

Generalne postanowienia dotyczące obywatelstwa

18. (1) Żadna osoba, która ukończyła osiemnaście lat, nie może uzyskać obywatelstwa przez rejestrację zgodnie z niniejszą Konstytucją do czasu złożenia przysięgi określonej w Załączniku Pierwszym.

(2) Poza przypadkiem uzyskania zgody Rządu Federalnego żadna osoba, która zrzekła się lub została pozbawiona obywatelstwa zgodnie z niniejszą Konstytucją lub która zrzekła się lub została pozbawiona obywatelstwa federalnego lub obywatelstwa Federacji przed Dniem Niepodległości na podstawie Porozumienia o Federacji Malajskiej z 1948 roku¹⁰, nie może uzyskać obywatelstwa przez rejestrację na podstawie niniejszej Konstytucji.

(3) Osoba, która uzyskała obywatelstwo przez rejestrację zgodnie z niniejszą Konstytucją, pozostaje obywatelem od dnia tej rejestracji.

(4) *[uchylony]*.

Obywatelstwo przez naturalizację

19. (1) Z zastrzeżeniem art. 9 na wniosek złożony przez osobę, która ukończyła dwadzieścia jeden lat i nie jest obywatelem, Rząd Federalny może wydać świadectwo naturalizacji, jeżeli stwierdzi,

⁹ Artykuł uchylony przez Akt o zmianie Konstytucji z 1962 r. (Akt nr 14/1962).

¹⁰ Ang. *Malaya Agreement*. Porozumienie pomiędzy władcami Malajów a rządem brytyjskim, podpisane 1 lutego 1948 r. w wyniku którego Unia Malajska została przekształcona w Federację Malajską (przyp. red.).

(a) że osoba ta:

(i) zamieszkiwała na terenie Federacji przez wymagane okresy i zamierza to kontynuować w przypadku otrzymania świadectwa;

(ii) [*uchylony*];

(b) cieszy się dobrą reputacją; oraz

(c) posiada odpowiednią znajomość języka malajskiego.

(2) Mając na względzie art. 9, po złożeniu wniosku przez każdą osobę, która ukończyła dwadzieścia jeden lat, niebędącą obywatelem, Rząd Federalny może, z uwagi na szczególne okoliczności, których zaistnienie uzna za niezbędne, wydać jej świadectwo naturalizacji, jeżeli odpowiada ona następującym wymogom:

(a) przebywała w Federacji przez wymagane okresy i zamierza to kontynuować w przypadku otrzymania świadectwa naturalizacji;

(b) cieszy się dobrą reputacją; oraz

(c) posiada odpowiednią znajomość języka malajskiego.

(3) Okresy zamieszkania w Federacji lub w jej odpowiednich częściach, które są wymagane do wydania świadectwa naturalizacji, to okresy, których suma obejmuje nie mniej niż dziesięć lat w ciągu dwunastu lat bezpośrednio poprzedzających datę złożenia wniosku o wydanie certyfikatu i które zawierają czas dwunastu miesięcy bezpośrednio poprzedzający tę datę.

(4) Do celów ust. (1) i (2) zamieszkiwanie przed Dniem Malezji na terytoriach wchodzących w skład stanów Sabah i Sarawak jest traktowane jako miejsce zamieszkania w Federacji; dla celów ust. (2) zamieszkiwanie w Singapurze przed Dniem Malezji lub za zgodą Rządu Federalnego zamieszkiwanie w Singapurze po Dniu Malezji będzie traktowane jako zamieszkiwanie w Federacji.

(5) Osoba, która otrzymała świadectwo naturalizacji, staje się obywatelem przez naturalizację od dnia, w którym świadectwo zostało jej wydane.

(6) *[uchylony]*.

(7) *[uchylony]*.

(8) *[uchylony]*.

(9) Nikomu nie zostanie wydane świadectwo naturalizacji, dopóki zainteresowana osoba nie złoży przysięgi zawartej w Załączniku Pierwszym.

19a. *[uchylony]*.

20. *[uchylony]*.

21. *[uchylony]*.

Obywatelstwo przez włączenie terytorium

22. Jeśli jakiegokolwiek nowe terytorium zostanie włączone do Federacji po Dniu Malezji zgodnie z art. 2, Parlament może w ustawie określić, które z osób będą obywatelami ze względu na ich związek z tym terytorium, oraz wyznaczyć datę lub daty, od których osoby te stają się obywatelami.

Rozdział II Wygaśnięcie obywatelstwa

Zrzeczenie się obywatelstwa

23. (1) Każdy obywatel, który ukończył dwadzieścia jeden lat, będący w pełni władz umysłowych, który jest lub ma zamiar zostać obywatelem innego państwa, może zrzec się obywatelstwa Federacji przez złożenie oświadczenia rejestrowanego przez Rząd Federalny, w następstwie czego przestaje być jej obywatelem.

(2) Oświadczenie złożone zgodnie z niniejszym artykułem podczas jakiegokolwiek wojny, w której uczestniczy Federacja, nie podlega rejestracji, z wyjątkiem wyrażenia na to zgody przez Rząd Federalny.

(3) Niniejszy artykuł stosuje się do kobiety zamężnej w wieku poniżej dwudziestu jeden lat, w zakresie, w jakim ma zastosowanie do osób w tym lub powyżej tego wieku.

Pozbawienie obywatelstwa w następstwie nabycia obywatelstwa obcego państwa lub korzystania z praw obywatelskich innych państw lub z innych przyczyn

24. (1) Jeżeli Rząd Federalny stwierdzi, że obywatel przez rejestrację, naturalizację lub inny dobrowolny i formalny akt (inny niż małżeństwo) nabył obywatelstwo jakiegokolwiek innego państwa spoza Federacji, to może zdecydować o pozbawieniu go obywatelstwa.

(2) Jeżeli Rząd Federalny stwierdzi, że obywatel dobrowolnie starał się o korzystanie lub korzystał, w jakimkolwiek kraju poza Federacją, z uprawnień przysługujących, zgodnie z prawem tego kraju, wyłącznie jego obywatelom, wówczas Rząd Federalny może pozbawić go obywatelstwa.

(3) *[uchylony]*.

(3a) Nie naruszając postanowień ust. (2), głosowanie w wyborach politycznych w miejscu poza Federacją uważa się za dobrowolne, będące realizacją uprawnienia nadanego miejscowym ustawodawstwem i dla celów określonych w ust. 2, osobę, która po dacie wyznaczonej¹¹ przez Yang di-Pertuan Agong będzie:

a) ubiegać się u władz w miejscu poza Federacją o wydanie lub odnowienie paszportu; lub

b) wykorzystywać paszport wydany przez takie organy jako dokument podróży,

uważa się za dobrowolnie korzystającą z uprawnienia przysługującego jej na mocy prawa obowiązującego w danym miejscu, będącym uprawnieniem przyznanym wyłącznie obywatelom tego miejsca.

(4) Jeżeli Rząd Federalny uzna, że każda kobieta, która została obywatelką przez rejestrację na podstawie art. 15 ust. (1), nabyła obywatelstwo jakiegokolwiek państwa spoza Federacji na podstawie

¹¹ 10 października 1963 r. (zob. akt L.N. 268/1963).

małżeństwa z osobą niebędącą obywatelem Federacji, decyzją Rządu Federalnego może ona zostać pozbawiona obywatelstwa.

Pozbawienie obywatelstwa nabytego przez rejestrację zgodnie z art. 16a lub 17¹² albo przez naturalizację

25. (1) Rząd Federalny może postanowić o pozbawieniu obywatelstwa osoby, która nabyła obywatelstwo przez rejestrację na podstawie art. 16a lub 17 lub przez naturalizację, jeżeli stwierdzi, że:

(a) osoba ta poprzez działanie lub mowę wyraziła nielojalność lub nieprzychylność wobec Federacji;

(b) osoba ta w okresie wojny, w którą Federacja jest lub była zaangażowana, bezprawnie handlowała lub komunikowała się z wrogiem bądź była zaangażowana lub powiązana z nim interesami, i była świadoma, że tym samym wspiera wroga w tej wojnie;

(c) osoba ta w okresie pięciu lat od daty rejestracji lub wydania świadectwa obywatelstwa została skazana w jakimkolwiek państwie na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż dwanaście miesięcy lub na karę grzywny nie mniejszą niż pięć tysięcy ringgitów¹³ lub odpowiednik tej sumy w walucie tego kraju i nie została jej darowana kara za to przestępstwo.

(1a) Rząd Federalny może postanowić o pozbawieniu obywatelstwa osoby, która nabyła obywatelstwo przez rejestrację na podstawie art. 16a lub 17 lub przez naturalizację, jeżeli stwierdzi, że osoba ta bez zgody Rządu Federalnego przyjęła, pełniła lub wykonywała obowiązki związane z urzędem, stanowiskiem lub zatrudnieniem w rządzie kraju spoza Federacji lub jednostki politycznie od niej zależnej, lub w agencji takiego rządu, gdy wymagana jest przysięga lub oświadczenie lojalności jako warunek objęcia urzędu, stanowiska lub podjęcia zatrudnienia,

¹² Zob. przyp. 8.

¹³ Zob. Wstęp, przyp. 43.

z zastrzeżeniem że dana osoba nie zostanie pozbawiona obywatelstwa mocą niniejszego ustępu z powodu działań podjętych przed początkiem października 1962 roku na rzecz państwa obcego i przed początkiem stycznia 1977 roku na rzecz państwa Wspólnoty Narodów, pomimo że w tym czasie już była obywatelem.

(2) Rząd Federalny może zdecydować o pozbawieniu obywatelstwa osoby, która nabyła obywatelstwo poprzez rejestrację na podstawie art. 16a lub 17 lub poprzez naturalizację, jeśli stwierdzi, że osoba ta zamieszkiwała w krajach poza Federacją nieprzerwanie przez okres pięciu lat i w tym okresie:

(a) nie pozostawała w służbie Federacji lub organizacji międzynarodowej, której członkiem był Rząd Federalny; ani też

(b) nie potwierdzała corocznie w konsulacie Federacji swojego zamiaru zachowania obywatelstwa;

pod warunkiem że dany ustęp nie ma zastosowania do okresu pobytu w którymkolwiek z państw Wspólnoty Narodów przed początkiem stycznia 1977 roku.

(3) *[uchylony]*.

Pozostałe postanowienia dotyczące pozbawienia obywatelstwa nabytego przez rejestrację lub naturalizację

26. (1) Rząd Federalny może postanowić o pozbawieniu obywatelstwa osoby, która nabyła je przez rejestrację lub naturalizację, jeśli stwierdzi, że rejestrację lub świadectwo naturalizacji:

(a) uzyskano w wyniku oszustwa, fałszywego oświadczenia lub przez zatajenie jakiegokolwiek istotnego faktu; lub

(b) uzyskano przez pomyłkę.

(2) Rząd Federalny może w drodze decyzji pozbawić obywatelstwa każdą kobietę, której obywatelstwo nadano mocą art. 15 ust. (1), jeżeli uznał, że małżeństwo, na podstawie którego nabyła ona obywatelstwo, uległo rozwiązaniu z przyczyn innych niż śmierć, w okresie dwóch lat począwszy od daty jego zawarcia.

(3) *[uchylony]*.

(4) *[uchylony]*.

Pozbawienie obywatelstwa dziecka osoby tracącej obywatelstwo

26a. Jeżeli osoba zrzekła się swojego obywatelstwa lub została go pozbawiona na podstawie art. 24 ust. (1) lub art. 26 ust. (1) lit. (a), wówczas Rząd Federalny może postanowić o pozbawieniu obywatelstwa dziecka tej osoby, które nie ukończyło dwudziestego pierwszego roku życia i zostało uznane za obywatela zgodnie z niniejszą Konstytucją, i było w ten sposób zarejestrowane jako dziecko tej osoby lub dziecko jej żony albo męża.

Generalne postanowienia dotyczące utraty obywatelstwa

26b. (1) Zrzeczenie się lub pozbawienie obywatelstwa nie zwalnia nikogo z odpowiedzialności za działanie albo jego brak podejmowane przed jego utratą.

(2) Nikt nie może być pozbawiony obywatelstwa na podstawie art. 25, 26 lub 26a, chyba że Rząd Federalny uzna, iż dalsze posiadanie przez tę osobę obywatelstwa nie służy dobru publicznemu; nie można też pozbawić nikogo obywatelstwa na podstawie art. 25 ust. (1) lit. (b), 26 lub 26a, jeżeli Rząd Federalny stwierdzi, że w następstwie tej decyzji osoba ta nie będzie obywatelem żadnego innego kraju.

Procedura pozbawienia obywatelstwa

27. (1) Przed wydaniem postanowienia na podstawie art. 24, 25 lub 26 Rząd Federalny powiadamia na piśmie osobę, której decyzja ma dotyczyć, o motywach jej podjęcia oraz o jej uprawnieniu do skierowania sprawy do komisji dochodzeniowej na podstawie niniejszego artykułu.

(2) Jeżeli osoba, do której skierowano takie zawiadomienie, wnosi o skierowanie sprawy do komisji, Rząd Federalny powinien – a w innych przypadkach może – skierować sprawę do komisji dochodzeniowej składającej się z Przewodniczącego (będącego osobą

z praktyką prawniczą) i dwóch innych członków powoływanych w tym celu przez Rząd.

(3) W przypadku postępowania określonego powyżej komisja prowadzi dochodzenie w zakresie określonym przez Rząd Federalny i przedstawia sprawozdanie w tej sprawie Rządowi; Rząd Federalny winien je uwzględnić, podejmując decyzję w tej sprawie.

Zastosowanie postanowień Rozdziału II wobec niektórych obywateli w trakcie wejścia ustawy w życie

28. (1) Dla celów powyższych postanowień niniejszego Rozdziału:

(a) każda osoba, która przed Dniem Niepodległości została obywatelem federalnym albo nabyła obywatelstwo Federacji przez rejestrację, bądź też w następstwie jej rejestracji jako poddanej Władcy, lub przez wydanie jej zaświadczenia o obywatelstwie, na podstawie postanowień Porozumienia o Federacji Malajskiej z 1948 roku lub na podstawie ustawy stanowej, winna być traktowana, jakby uzyskała obywatelstwo przez rejestrację, a jeżeli urodziła się poza granicami Federacji – jakby uzyskała obywatelstwo przez rejestrację na podstawie art. 17¹⁴;

(b) kobieta, która przed Dniem Niepodległości została obywatelką federalną albo nabyła obywatelstwo Federacji przez rejestrację, bądź też w następstwie jej rejestracji jako poddanej Władcy, na podstawie któregośkolwiek z postanowień wspomnianego powyżej Porozumienia lub ustawy stanowej zezwalającej na rejestrację jako obywateli kobiet pozostających w związku małżeńskim z obywatelami Federacji lub z poddanymi Władcy, winna być traktowana, jakby nabyła obywatelstwo przez rejestrację, zgodnie z art. 15 ust. (1);

(c) każda osoba, która przed Dniem Niepodległości nabyła obywatelstwo poprzez naturalizację i została obywatelem federalnym lub obywatelem Federacji na podstawie

¹⁴ Zob. przyp. 8.

powyższego Porozumienia lub została obywatelem federalnym lub obywatelem Federacji w następstwie naturalizacji jako poddany Władcy na podstawie ustawy stanowej, winna być z zastrzeżeniem ust. (2) traktowana jako obywatel, który uzyskał obywatelstwo przez naturalizację,

a zawarte w tych postanowieniach odesłania do nabycia obywatelstwa przez rejestrację lub naturalizację winny być stosowane wobec niej odpowiednio.

(2) Na mocy niniejszego artykułu nikt, kto urodził się na terytorium Federacji, nie może zostać pozbawiony obywatelstwa na podstawie art. 25.

(3) Osoba, która w Dniu Niepodległości stała się z mocy prawa obywatelem Federacji w związku z tym, że przed tym dniem była już obywatelem, nie może być pozbawiona obywatelstwa na podstawie art. 24 ust. (1) lub (2) z powodu jakichkolwiek działań podjętych w tym dniu lub przed tym dniem; jednak w tym przypadku ma zastosowanie art. 25 ust. (2) w odniesieniu do pobytu w obcym państwie bezpośrednio przed Dniem Niepodległości i w odniesieniu do okresu rozpoczynającego się w tym dniu lub po nim.

Pozbawienie obywatelstwa osób, które zostały obywatelami w Dniu Niepodległości

28a. (1) [*uchylony*].

(2) Mając na względzie cele art. 24, 25, 26 i 26a, osoba, która w Dniu Malezji stała się obywatelem zgodnie z ustawą, ponieważ bezpośrednio przed tym dniem posiadała status obywatela Zjednoczonego Królestwa i Kolonii, jest traktowana:

(a) jako obywatel przez rejestrację, jeżeli uzyskała ten status przez zarejestrowanie się; oraz

(b) jako obywatel przez naturalizację, jeżeli uzyskała ten status przez naturalizację lub w jej następstwie;

a odesłania w tych artykułach do rejestracji lub naturalizacji obywatela są interpretowane odpowiednio.

(3) Jeżeli kobieta, której dotyczy ten artykuł, uzyskała obywatelstwo przez rejestrację, a jej status był następstwem zawarcia małżeństwa w myśl postanowień art. 24 ust. (4) i art. 26 ust. (2), traktuje się ją jak obywatelkę poprzez rejestrację na mocy art. 15 ust. (1).

(4) Jeżeli osoba, której dotyczy niniejszy artykuł, urodziła się przed Dniem Malezji i stała się obywatelem na podstawie jej związku ze stanem Sabah lub Sarawak, ale nie urodziła się na terytorium stanów Sabah i Sarawak, art. 25 ma wobec niej zastosowanie tak jak wobec osoby, która uzyskała obywatelstwo przez rejestrację zgodnie z art. 16a lub 17¹⁵.

(5) Mimo że osoba podlega postanowieniom niniejszego artykułu i traktowana jest jak obywatel przez naturalizację, nie może być pozbawiona obywatelstwa na podstawie art. 25, o ile narodziła się przed dniem Malezji na terytoriach stanów Sabah i Sarawak, a jej status jest następstwem naturalizacji lub jej następstwa na tych terytoriach.

(6) Nie naruszając postanowień zawartych w powyższych ustępach, w przypadku gdy w Dniu Malezji dana osoba z mocy prawa została obywatelem na podstawie dowolnego uprawnienia jej dotyczącego bezpośrednio przed tym dniem, a zgodnie z obowiązującym przepisem regulującym jej status winna być go pozbawiona, wówczas Rząd Federalny może pozbawić ją obywatelstwa, jeżeli postępowanie w tym celu zostanie wszczęte przed wrześniem 1965 roku; ale do decyzji wydanej na podstawie niniejszego ustępu stosuje się art. 26b ust. (2) oraz zgodnie z ust. (7), art. 27, tak jak stosuje się go do decyzji wydanej na podstawie art. 25.

(7) W przypadku gdy dana osoba może zostać pozbawiona obywatelstwa na podstawie ust. (6), a przed Dniem Malezji wszczęto postępowanie w sprawie pozbawienia jej statusu, na mocy którego uzyskała ona obywatelstwo, postępowanie to traktuje się jako postępowanie w sprawie pozbawienia jej obywatelstwa na podstawie tego ustępu i zgodnie z nim będzie ono kontynuowane; jednak będzie ono kontynuowane zgodnie z ustawą odnoszącą się

¹⁵ Zob. przyp. 8.

do tego statusu bezpośrednio przed Dniem Niepodległości, ale związane z nim zadania Rządu Federalnego przekazuje się organowi danego stanu wskazanemu przez Rząd Federalny.

Rozdział III

Przepisy uzupełniające

Obywatelstwo Wspólnoty Narodów

29. (1) Zgodnie ze stanowiskiem Federacji we Wspólnocie Narodów każda osoba, która jest obywatelem Federacji, posiada na mocy tego obywatelstwa status obywatela Wspólnoty Narodów, tak jak obywatele innych państw Wspólnoty Narodów.

(2) O ile Parlament nie postanowi inaczej, w odniesieniu do obywatela Republiki Irlandii, który nie jest jednocześnie obywatelem Wspólnoty Narodów, stosuje się wszelkie obowiązujące ustawy, tak jak wobec obywatela Wspólnoty Narodów.

Zaświadczenia o obywatelstwie

30. (1) Na wniosek każdej osoby, której obywatelstwo budzi wątpliwości faktyczne lub prawne, Rząd Federalny może poświadczyć, że osoba ta jest obywatelem.

(2) Zaświadczenie wydane na podstawie ust. (1), o ile nie udowodniono, że zostało uzyskane w wyniku oszustwa, wprowadzenia w błąd lub zatajenia faktów, stanowi rozstrzygający dowód, że osoba, której dotyczy, była obywatelem w dniu wydania zaświadczenia, przy czym nie wyklucza to jakichkolwiek innych dowodów, że była ona obywatelem przed tym terminem.

(3) W celu ustalenia, czy dana osoba urodziła się jako obywatel Federacji, czy też jako obywatel innego państwa, decyzję podejmuje Rząd Federalny, którego zaświadczenie w tej sprawie (o ile nie udowodniono, że zostało uzyskane w wyniku oszustwa, wprowadzenia w błąd lub zatajenia faktów materialnych) jest rozstrzygające.

(4) *[uchylony]*.

30a. *[uchylony]*.

30b. *[uchylony]*.

Zastosowanie Załącznika Drugiego

31. Dopóki Parlament nie postanowi inaczej, przepisy uzupełniające zawarte w Części III Załącznika Drugiego są wiążące dla celów niniejszej Części.

FEDERACJA

Część IV FEDERACJA

Rozdział I Najwyższy Przywódca

Najwyższy Przywódca Federacji i jego Małżonka

32. (1) Ustanawia się urząd Najwyższego Przywódcy Federacji, Yang di-Pertuan Agong, który w hierarchii ma pierwszeństwo przed wszystkimi innymi osobami i nie odpowiada przed żadnym sądem poza Trybunałem Specjalnym ustanowionym na podstawie Części XV.

(2) Małżonka Yang di-Pertuan Agong (zwana Raja Permaisuri Agong) zajmuje miejsce w hierarchii po Yang di-Pertuan Agong, a wyższe w stosunku do wszystkich innych osób w Federacji.

(3) Yang di-Pertuan Agong jest wybierany przez Zgromadzenie Władców na pięcioletnią kadencję, jednak w każdej chwili może zrzec się urzędu, informując o tym pisemnie Zgromadzenie Władców, bądź też może być usunięty z urzędu przez Zgromadzenie Władców i ustępuje, gdy przestaje być Władcą.

(4) Postanowienia Części I i III Załącznika Trzeciego stosuje się do wyboru i usunięcia z urzędu Yang di-Pertuan Agong.

Zastępca Najwyższego Przywódcy Federacji

33. (1) Ustanawia się urząd Zastępcy Najwyższego Przywódcy Federacji (zwanego Timbalan Yang di-Pertuan Agong), który realizuje zadania Yang di-Pertuan Agong i korzysta z jego przywilejów w okresie, gdy Yang di-Pertuan Agong nie może wykonywać swoich kompetencji z powodu choroby, nieobecności w Federacji lub z jakiegokolwiek innego powodu. Timbalan Yang di-Pertuan Agong nie może wykonywać tych kompetencji w okresie niemożności ich wykonywania lub nieobecności Yang di-Pertuan Agong, jeśli według przewidywań owe przeszkody będą trwać krócej niż piętnaście dni, chyba że Timbalan Yang di-Pertuan Agong uzna, iż ich wykonywanie jest konieczne lub wskazane.

(2) Timbalan Yang di-Pertuan Agong jest wybierany przez Zgromadzenie Władców na pięcioletnią kadencję lub, jeżeli został wybrany w czasie trwania kadencji, na którą Yang di-Pertuan Agong został wybrany, to wybierany jest na pozostałą część tej kadencji, jednak w każdej chwili może zrzec się urzędu, informując o tym pisemnie Zgromadzenie Władców, i ustępuje, gdy przestaje być Władcą.

(3) Jeżeli w okresie trwania kadencji, na którą został wybrany Timbalan Yang di-Pertuan Agong, urząd Yang di-Pertuan Agong zostanie opróżniony, jego kadencja wygasa z momentem obsadzenia tego urzędu.

(4) Przepisy Części II Załącznika Trzeciego stosuje się do wyborów Timbalan Yang di-Pertuan Agong.

(5) Parlament, uchwalając akt o wykonywaniu zadań Yang di-Pertuan Agong, może powierzyć je jednemu z Władców w przypadkach, gdy zadania te, zgodnie z ust. 1, miałyby być wykonywane przez Timbalan Yang di-Pertuan Agong, ale nie jest to możliwe ze względu na nieobsadzone stanowisko Timbalan Yang di-Pertuan Agong lub z powodu jego choroby, nieobecności w Federacji lub z jakichkolwiek innych przyczyn; akt ten nie może jednak zostać uchwalony bez zgody Zgromadzenia Władców.

Yang di-Pertuan Agong przestaje sprawować urząd, jeżeli zostanie oskarżony o popełnienie przestępstwa

33a. (1) Jeżeli Yang di-Pertuan Agong zostanie oskarżony o popełnienie przestępstwa przed Trybunałem Specjalnym ustanowionym na mocy Części XV, przestaje sprawować urząd Yang di-Pertuan Agong.

(2) Okres, w którym Yang di-Pertuan Agong przestaje na mocy ust. (1) sprawować urząd Yang di-Pertuan Agong, uznaje się za część kadencji Yang di-Pertuan Agong, o której mowa w art. 32 ust. (3).

Ograniczenia w wykonywaniu kompetencji przez Yang di-Pertuan Agong itp.

34. (1) Yang di-Pertuan Agong nie może wykonywać kompetencji Władcy swojego stanu, z wyjątkiem kompetencji przynależnych mu jako przywódcy religii Islamu.

(2) Yang di-Pertuan Agong nie może zajmować żadnego płatnego stanowiska.

(3) Yang di-Pertuan Agong nie może prowadzić działalności gospodarczej.

(4) Yang di-Pertuan Agong nie otrzymuje wynagrodzenia, mimo że jest mu ono należne jako Władcy stanu w myśl postanowień Konstytucji lub obowiązującego prawa tego stanu.

(5) Yang di-Pertuan Agong nie może bez zgody Zgromadzenia Władców opuścić terytorium Federacji na dłużej niż piętnaście dni, z wyjątkiem wizyty państwowej w innym kraju.

(6) Ustępy (2) i (3) mają również zastosowanie do Raja Permaisuri Agong.

(7) W przypadku gdy Timbalan Yang di-Pertuan Agong lub jakakolwiek inna osoba prawnie upoważniona wykonuje kompetencje Yang di-Pertuan Agong przez okres przekraczający piętnaście dni, stosuje się wobec niej w tym okresie ust. od (1) do (5), tak jak w odniesieniu do Yang di-Pertuan Agong.

(8) Postanowienia ust. (1) nie ograniczają Yang di-Pertuan Agong w samodzielnym sprawowaniu władzy w jego stanie ani też wspólnie z innym organem władzy w celu:

(a) zmiany konstytucji stanu; lub

(b) powołania Regenta lub członka Rady Regencyjnej w miejsce – odpowiednio – Regenta lub członka, zależnie od przypadku, który zmarł lub stał się niezdolny do wykonywania zadań – odpowiednio – Regenta lub członka Rady Regencyjnej.

Lista uposażeń¹⁶ Yang di-Pertuan Agong i jego Małżonki oraz wynagrodzenie Timbalan Yang di-Pertuan Agong

35. (1) Parlament uchwala ustawę określającą listę uposażeń Yang di-Pertuan Agong, która winna zawierać przepis dotyczący uposażenia Raja Permaisuri Agong, a wypłaty uposażeń dokonuje się ze środków Funduszu Skonsolidowanego i nie mogą one ulec zmniejszeniu w trakcie sprawowania urzędu przez Yang di-Pertuan Agong.

(2) Parlament uchwala ustawę określającą wynagrodzenie Timbalan Yang di-Pertuan Agong oraz osoby uprawnionej na mocy ustawy do wykonywania zadań Yang di-Pertuan Agong za okres, w którym pełni ona funkcję, a wynagrodzenie przewidziane na podstawie niniejszego ustępu obciąża Fundusz Skonsolidowany.

Wielka Pieczęć Federacji¹⁷

36. Yang di-Pertuan Agong przechowuje Wielką Pieczęć Federacji i jej używa.

Przysięga Yang di-Pertuan Agong przed objęciem urzędu

37. (1) Yang di-Pertuan Agong przed objęciem urzędu aprobeuje i podpisuje przed Zgromadzeniem Władców i w obecności Prezesa Sądu Federalnego (lub – w razie jego nieobecności – najstarszego wiekiem sędziego Sądu Federalnego) tekst przysięgi ustanowionej w Części I Załącznika Czwartego; fakt złożenia przysięgi winien być poświadczony przez dwie osoby wyznaczone w tym celu przez Zgromadzenie Władców.

(2) Timbalan Yang di-Pertuan Agong przed objęciem urzędu, z wyjątkiem wykonywania zadań związanych ze zwołaniem posiedzenia Zgromadzenia Władców, aprobeuje i podpisuje przed Zgromadzeniem oraz w obecności Prezesa Sądu Federalnego (lub – w razie jego nieobecności – najstarszego wiekiem sędziego

¹⁶ Ang. *civil list*. Lista cywilna to lista osób, którym rząd wypłaca pieniądze, zazwyczaj za służbę państwu lub jako honorowe emerytury. Jest to termin szczególnie kojarzony ze Zjednoczonym Królestwem oraz jego byłymi koloniami i dominiami.

¹⁷ Oryg. *Mohor Besar Persekutuan*.

Sądu Federalnego) tekst przysięgi ustanowionej w Części II Załącznika Czwartego.

(3) Wspomniane przysięgi, przetłumaczone na język angielski, znajdują się w Części III Załącznika Czwartego.

(4) Ustawa uchwalona na podstawie art. 33 ust. (5) winna zawierać postanowienia zgodne z ust. (2) (z niezbędnymi zmianami).

Rozdział II

Zgromadzenie Władców

Zgromadzenie Władców

38. (1) Ustanawia się Majlis Raja-Raja (Zgromadzenie Władców), zgodnie z Załącznikiem Piątym.

(2) Zgromadzenie Władców wykonuje zadania:

(a) wybierając, zgodnie z postanowieniami Załącznika Trzeciego, Yang di-Pertuan Agong oraz Timbalan Yang di-Pertuan Agong;

(b) wyrażając zgodę, lub jej odmawiając, na rozszerzanie wszelkich praktyk, obrzędów lub uroczystości religijnych na Federację jako całość;

(c) wyrażając zgodę lub nie wyrażając zgody na uchwalenie ustawy, jak również mianując lub wyrażając opinię w sprawie mianowania na stanowisko, w odniesieniu do którego zgodnie z niniejszą Konstytucją wymagana jest zgoda Zgromadzenia lub gdy następuje ono po uwzględnieniu opinii Zgromadzenia;

(d) powołując członków Trybunału Specjalnego zgodnie z art. 182 ust. (1);

(e) stosując prawa łaski, odroczenia lub warunkowego zawieszenia wykonania kary, jak również złagodzenia, zawieszenia lub zamiany kary, zgodnie z art. 42 ust. (12);

może ono ponadto rozpatrywać sprawy związane z polityką krajową (np. zmiany w polityce imigracyjnej) oraz wszelkie inne kwestie, które uzna za stosowne.

(3) W tych przypadkach gdy Zgromadzenie Władców debatuje nad sprawami polityki krajowej, Yang di-Pertuan Agong towarzyszy Premier, a pozostałym Władcom oraz Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri towarzyszą ich Menteri-Menteri Besar lub Naczelnicy Ministrów; gdy debata dotyczy spraw z zakresu kompetencji Yang di-Pertuan Agong uzgodnionych z Gabinetem a innych Władców oraz Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri – uzgodnionych z odpowiednimi Radami Wykonawczymi Stanów.

(4) Żadna ustawa bezpośrednio wpływająca na przywileje, status, zaszczyty lub tytuły Władców nie może być uchwalona bez zgody Zgromadzenia Władców.

(5) Jakikolwiek zmiany polityki mającej wpływ na działania administracyjne podjęte zgodnie z art. 153 winny uwzględniać opinię Zgromadzenia Władców.

(6) Członkowie Zgromadzenia Władców mogą podejmować działania według własnego uznania we wszelkich sprawach dotyczących:

- (a) wyboru lub usunięcia z urzędu Yang di-Pertuan Agong lub wyboru Timbalan Yang di-Pertuan Agong;
- (b) doradzania w sprawie wszelkich nominacji;
- (c) wyrażenia zgody lub odmowy wobec ustawy zmieniającej granice stanu lub wpływających na przywileje, pozycję, zaszczyty lub tytuły Władców;
- (d) wyrażenia zgody lub jej odmowy wobec rozszerzania wszelkich praktyk, obrzędów lub uroczystości religijnych na Federację jako całość;
- (e) powoływania członków Trybunału Specjalnego zgodnie z art. 182 ust. (1); lub

(f) stosowania prawa łaski, odroczenia lub warunkowego zawieszenia wykonania kary, jak również złagodzenia, zawieszenia lub zamiany kary, zgodnie z art. 42 ust. (12).

(7) [*uchylony*].

Rozdział III

Władza wykonawcza

Władza wykonawcza Federacji

39. Władza wykonawcza w Federacji należy do Yang di-Pertuan Agong i winna być wykonywana zgodnie z przepisami obowiązującego prawa Federacji oraz Załącznikiem Drugim, osobiście przez niego lub przez Gabinet Ministrów, bądź przez ministra upoważnionego przez Gabinet Ministrów, jednakże zgodnie z prawem Parlament może uchwalić ustawę, w której powierzy funkcje wykonawcze innym osobom.

Yang di-Pertuan Agong – działania zgodnie z zaleceniami

40. (1) Wykonując swoje zadania wynikające z niniejszej Konstytucji lub prawa federalnego, Yang di-Pertuan Agong winien postępować zgodnie z zaleceniem Gabinetu Ministrów lub zaleceniem Ministra działającego w zakresie swoich uprawnień, przekazanych mu przez Gabinet Ministrów, o ile niniejsza Konstytucja nie stanowi inaczej; ma jednak prawo, na swój wniosek, do wszelkich informacji o kierowaniu Federacją, jakimi dysponuje Gabinet Ministrów.

(1a) Wykonując swoje zadania wynikające z niniejszej Konstytucji lub prawa federalnego, Yang di-Pertuan Agong winien postępować zgodnie z zaleceniem lub po rozważeniu zalecenia winien je zaakceptować i działać zgodnie z takim zaleceniem.

(2) Yang di-Pertuan Agong może działać według swojego uznania, wykonując następujące kompetencje:

(a) powoływanie Premiera;

(b) wyrażanie sprzeciwu wobec wniosku o rozwiązanie Parlamentu;

(c) zwoływanie posiedzeń Zgromadzenia Władców, którego przedmiotem są wyłącznie przywileje, pozycja, zaszczyty i godność ich Królewskich Wysokości oraz wszelkie działania podejmowane na takim posiedzeniu;

i w każdym innym przypadku przewidzianym niniejszą Konstytucją.

(3) Ustawa federalna może zobowiązywać Yang di-Pertuan Agong do podejmowania decyzji po konsultacji lub rekomendacji innej osoby lub innego organu niż Gabinet w ramach wykonywania jego zadań, z wyłączeniem:

(a) zadań, które może wykonywać według swojego uznania;

(b) zadań przewidzianych w innych artykułach niniejszej Konstytucji.

Najwyższe dowództwo sił zbrojnych

41. Yang di-Pertuan Agong jest Najwyższym Dowódcą sił zbrojnych Federacji.

Prawo łaski

42. (1) Yang di-Pertuan Agong ma prawo stosowania łaski, odroczenia i warunkowego zawieszenia wykonania wyroków za przestępstwa osądzone przez sąd wojskowy i wobec wszystkich wyroków za przestępstwa popełnione w Terytoriach Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya; a Władca lub Yang di-Pertua Negeri stanu mają prawo stosowania łaski, odroczenia i warunkowego zawieszenia wobec wszystkich innych przestępstw popełnionych w ich stanie.

(2) Mając na względzie ust. (10), uprawnienie do złagodzenia kary za dobre sprawowanie oraz przyznane prawem federalnym lub stanowym uprawnienie do złagodzenia, zawieszenia lub zamiany wyroków za jakiegokolwiek przestępstwo przysługuje Yang

di-Pertuan Agong, jeśli wyrok został wydany przez sąd wojenny lub sąd cywilny sprawujący jurysdykcję w Terytoriach Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya; w pozostałych przypadkach uprawnienie to przysługuje Władcy lub Yang di-Pertua Negeri stanu, w którym przestępstwo zostało popełnione.

(3) Jeżeli przestępstwo zostało popełnione w całości lub w części poza terytorium Federacji lub w więcej niż jednym stanie, lub w okolicznościach budzących wątpliwości co do miejsca jego popełnienia, na potrzeby niniejszego artykułu traktuje się je jako popełnione w stanie, w którym odbyła się rozprawa sądowa. Na potrzeby niniejszego ustępu Terytorium Federalne Kuala Lumpur, Terytorium Federalne Labuan i Terytorium Federalne Putrajaya uważa się za odrębny stan.

(4) Uprawnienia, o których mowa w niniejszym artykule:

(a) są, w zakresie, w jakim są wykonywane przez Yang di-Pertuan Agong, uprawnieniami, które mogą regulować przepisy ustawy federalnej zgodnie z art. 40 ust. (3);

(b) winny, w zakresie, w jakim są wykonywane przez Władcę lub Yang di-Pertua Negeri stanu, uwzględniać opinię Rady do spraw Ułaskawień utworzonej dla tego stanu zgodnie z ust. (5).

(5) Rada do spraw Ułaskawień utworzona dla każdego stanu składa się z Prokuratora Generalnego Federacji, Naczelnego Ministra i nie więcej niż trzech innych członków, którzy są powoływani przez Władcę lub Yang di-Pertua Negeri; jednakże Prokurator Generalny może w formie pisemnej przekazać swoje uprawnienia jako członek Rady innej osobie, a Władca lub Yang di-Pertua Negeri może wyznaczyć na czas określony inną osobę do wykonywania obowiązków każdego członka Rady, w sytuacji gdy powołana przez niego osoba jest nieobecna lub niezdolna do wykonywania swoich zadań.

(6) Członków Rady do spraw Ułaskawień powołuje Władca lub Yang di-Pertua Negeri na okres trzech lat i mogą być oni

powołani ponownie, mogą też w każdej chwili zrezygnować z członkostwa w Radzie.

(7) Członek Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu lub Izby Reprezentantów nie może być powołany przez Władcę lub Yang di-Pertua Negeri na członka Rady do spraw Ułaskawień lub tymczasowo sprawować funkcję takiego członka.

(8) Rada do spraw Ułaskawień zbiera się w obecności Władcy lub Yang di-Pertua Negeri, który jej przewodniczy.

(9) Przed udzieleniem zalecenia w konkretnej sprawie Rada do spraw Ułaskawień rozpatruje każdą pisemną opinię, którą Prokurator Generalny dostarczył w tej sprawie.

(10) Niezależnie od postanowień niniejszego artykułu, uprawnienie do stosowania prawa łaski, odroczenia i warunkowego zawieszenia wykonania wyroków wydanych przez sąd na mocy przepisów dotyczących spraw religii w stanach Malakka, Penang, Sabah lub Sarawak lub Terytoriach Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya, a także do ich złagodzenia, zawieszania lub zamiany kary, jest wykonywane przez Yang di-Pertuan Agong jako przywódcę religii Islamu w danym stanie.

(11) Do celów niniejszego artykułu tworzy się Radę do spraw Ułaskawień dla Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya, a postanowienia ust. (5), (6), (7), (8) i (9) stosuje się *mutatis mutandis* do Rady do spraw Ułaskawień na mocy niniejszego ustępu, z tym wyjątkiem, że zwrot „Władca lub Yang di-Pertua Negeri” należy odnosić do Yang di-Pertuan Agong, a zwrot „Naczelnny Minister Stanu” do ministra odpowiedzialnego za Terytoria Federalne Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya.

(12) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, jeżeli uprawnienia, o których mowa w niniejszym artykule:

(a) są wykonywane przez Yang di-Pertua Negeri danego stanu i mają być wykonywane wobec niego samego lub jego żony, syna lub córki, to uprawnienia te wykonuje Yang di-Pertuan Agong, działając zgodnie ze stanowiskiem Rady

do spraw Ułaskawień ustanowionej dla tego stanu na mocy niniejszego artykułu, której przewodniczy;

(b) mają być wykonywane odpowiednio w odniesieniu do Yang di-Pertuan Agong, Władcy danego stanu lub jego Małżonki, to uprawnienia takie są wykonywane przez Zgromadzenie Władców i stosuje się wówczas następujące postanowienia:

(i) w trakcie postępowania toczącego się na podstawie niniejszego ustępu Yang di-Pertuan Agong nie towarzyszy Premier, a pozostałym Władcom nie towarzyszy ich Menteri-Menteri Besar;

(ii) przed podjęciem decyzji w jakiegokolwiek sprawie objętej niniejszym ustępem Zgromadzenie Władców rozpatruje każdą pisemną opinię, jaką Prokurator Generalny dostarczy w tej sprawie;

(c) winny być wykonywane przez Yang di-Pertuan Agong lub Władcę jednego ze Stanów odpowiednio w odniesieniu do jego syna lub córki, to takie uprawnienia będą wykonywane przez Władcę stanu wyznaczonego przez Zgromadzenie Władców, który będzie działał zgodnie ze stanowiskiem właściwej Rady do spraw Ułaskawień ustanowionej mocą niniejszego artykułu.

(13) Dla celów ust. 12 pkt (b) i (c) Yang di-Pertuan Agong lub Władca danego stanu, odpowiednio, oraz Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri nie mogą być członkami Zgromadzenia Władców.

Gabinet

43. (1) Yang di-Pertuan Agong tworzy Jemaah Menteri (Gabinet Ministrów), który doradza mu w wykonywaniu jego zadań.

(2) Gabinet tworzony jest w następujący sposób:

(a) spośród członków Izby Reprezentantów Yang di-Pertuan Agong powołuje najpierw Perdana Menteri (Premiera), który ma przewodniczyć Gabinetowi i który w jego ocenie

cieszy się największym zaufaniem (poparciem) większości członków tej Izby; następnie

(b) spośród członków obu Izb Parlamentu, na wniosek Premiera, powołuje innych Menter (Ministrów);

jeśli powołanie nastąpiło w okresie rozwiązania Parlamentu, to osoba, która była członkiem Izby Reprezentantów, może być wprowadzie powołana, ale nie może sprawować urzędu po rozpoczęciu nowej sesji Parlamentu, chyba że została powołana na stanowisko Premiera, jeżeli nie została członkiem Izby Reprezentantów lub Senatu, i dotyczy to zarówno Premiera, jak i innych Ministrów.

(3) Gabinet ponosi solidarną odpowiedzialność przed Parlamentem.

(4) Jeżeli Premier utraci zaufanie większości członków Izby Reprezentantów, a na jego wniosek Yang di-Pertuan Agong nie rozwiąże Parlamentu, Premier wraz z Gabinetem podaje się do dymisji.

(5) Mając na względzie postanowienia ust. (4), Ministrowie inni niż Premier sprawują urząd dopóty, dopóki Yang di-Pertuan Agong uznaje to za stosowne, chyba że nominacja któregośkolwiek z Ministrów zostanie odwołana przez Yang di-Pertuan Agong po zasięgnięciu opinii Premiera, ale też każdy z Ministrów może złożyć rezygnację z urzędu.

(6) Przed objęciem urzędu Minister składa i podpisuje w obecności Yang di-Pertuan Agong przysięgę należytego sprawowania urzędu i wierności oraz zachowania tajemnicy, zawartą w Załączniku Szóstym.

(7) Niezależnie od postanowień niniejszego artykułu osoba, która uzyskała obywatelstwo przez naturalizację lub rejestrację, zgodnie z art. 17¹⁸, nie może być powołana na urząd Premiera.

(8) *[uchylony]*.

(9) Parlament w drodze ustawy ustala wynagrodzenia członków gabinetu.

¹⁸ Zob. przyp. 8.

Wiceministrowie

43a. (1) Yang di-Pertuan Agong może, po zasięgnięciu opinii Premiera, powołać Wiceministrów spośród członków jednej z Izb Parlamentu; jeżeli jednak powołanie następuje w okresie rozwiązania Parlamentu, to osoba, która była członkiem rozwiązanej Izby Reprezentantów, może zostać powołana, ale nie może sprawować urzędu po rozpoczęciu kolejnej sesji Parlamentu, chyba że jest członkiem tej Izby lub Senatu.

(2) Wiceministrowie wspomagają Ministrów w wykonywaniu ich obowiązków i zadań, i w tym celu posiadają wszelkie uprawnienia Ministrów.

(3) Postanowienia art. 43 ust. (5) i (6) mają zastosowanie do Wiceministrów w takim samym zakresie, w jakim mają zastosowanie do Ministrów.

(4) Parlament w drodze ustawy ustala wynagrodzenie Wiceministrów.

Sekretarze Parlamentarni

43b. (1) Premier może powołać Sekretarzy Parlamentarnych spośród członków obu Izb Parlamentu; jeżeli jednak powołania dokonano w okresie rozwiązania Parlamentu, to osoba, która była członkiem rozwiązanej Izby Reprezentantów, może być powołana, ale nie może zajmować stanowiska po rozpoczęciu kolejnej sesji Parlamentu, chyba że jest członkiem tej Izby lub Senatu.

(2) Sekretarze Parlamentarni wspomagają Ministrów i Wiceministrów w wykonywaniu ich obowiązków i zadań, i w tym celu posiadają wszelkie uprawnienia Ministrów i Wiceministrów.

(3) Sekretarz Parlamentarny może w każdej chwili złożyć rezygnację ze stanowiska, a jego nominacja może być w każdej chwili odwołana przez Premiera.

(4) Przed objęciem stanowiska Sekretarz Parlamentarny zapoznaje się z tekstem przysięgi o zachowaniu tajemnicy, zawartej w Załączniku Szóstym, i podpisuje ją w obecności Premiera.

(5) Parlament w drodze ustawy określi wynagrodzenia Sekretarzy Parlamentarnych.

Sekretarze Polityczni

43c. (1) Premier może powołać taką liczbę Sekretarzy Politycznych, jaką uzna za właściwą.

(2) Osoba powołana na stanowisko Sekretarza Politycznego na mocy niniejszego artykułu:

- (a) nie musi być członkiem żadnej z Izb Parlamentu;
- (b) może w każdej chwili złożyć rezygnację ze swojego stanowiska;
- (c) uwzględniając postanowienia lit. (b), zajmuje stanowisko przez taki czas, jaki został wyznaczony przez Premiera.

(3) Postanowienia art. 43b ust. (4) mają zastosowanie do Sekretarzy Politycznych, podobnie jak do Sekretarzy Parlamentarnych.

(4) Obowiązki i zadania Sekretarzy Politycznych oraz ich wynagrodzenie określa Gabinet.

Rozdział IV

Federalne organy ustawodawcze

Status Parlamentu

44. Władza ustawodawcza w Federacji przysługuje Parlamentowi, który składa się z Yang di-Pertuan Agong i dwóch Majlis (Izb Parlamentu) zwanych Dewan Negara (Senat) i Dewan Rakyat (Izba Reprezentantów).

Skład Senatu

45. (1) Uwzględniając ust. (4), Senat składa się z członków pochodzących z wyboru i mianowanych w następujący sposób:

- (a) dwóch członków dla każdego stanu jest wybieranych zgodnie z Załącznikiem Siódmym; oraz

(aa) dwóch członków dla Terytorium Federalnego Kuala Lumpur, jednego członka dla Terytorium Federalnego Labuan i jednego dla Terytorium Federalnego Putrajaya mianuje Yang di-Pertuan Agong; ponadto

(b) czterdziestu członków mianuje Yang di-Pertuan Agong.

(2) Członkami mianowanymi przez Yang di-Pertuan Agong są osoby, które w jego opinii zasłużyły się w służbie publicznej lub wyróżniają się w dziedzinach handlu, przemysłu, rolnictwa, działalności kulturalnej lub społecznej, bądź są przedstawicielami mniejszości rasowych albo są zdolne reprezentować interesy ludności rdzennej.

(3) Kadencja członka Senatu trwa trzy lata i nie ulega przerwaniu w następstwie rozwiązania Parlamentu.

(3a) Członek Senatu nie może sprawować mandatu dłużej niż przez dwie kadencje w sposób ciągły, z tym że:

jeżeli osoba, która sprawowała już mandat co najmniej przez dwie kadencje jako członek Senatu, bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszego ustępu jest członkiem Senatu, to sprawuje mandat do końca kadencji.

(4) Parlament może ustawać:

(a) zwiększyć do trzech liczbę członków, którzy mają być wybrani dla każdego stanu;

(b) określić, że członkowie, którzy mają być wybrani dla każdego stanu, będą wybierani w ten sposób w bezpośrednim głosowaniu przez wyborców tego stanu;

(c) zmniejszyć liczbę mianowanych członków lub usunąć mianowanych członków.

Skład Izby Reprezentantów

46. (1) Izba Reprezentantów składa się z dwustu dwudziestu dwóch członków pochodzących z wyboru.

(2) Skład Izby tworzy:

(a) dwustu dziewięciu członków ze stanów Malezji, jak następuje:

- (i) dwudziestu sześciu członków z Johor;
- (ii) piętnastu członków z Kedah;
- (iii) czternastu członków z Kelantanu;
- (iv) sześciu członków z Malakki;
- (v) ośmiu członków z Negeri Sembilan;
- (vi) czternastu członków z Pahang;
- (vii) trzynastu członków z Penangu;
- (viii) dwudziestu czterech członków z Perak;
- (ix) trzech członków z Perlis;
- (x) dwudziestu pięciu członków z Sabah;
- (xi) trzydziestu jeden członków z Sarawaku;
- (xii) dwudziestu dwóch członków z Selangoru; oraz
- (xiii) ośmiu członków z Terengganu; oraz

(b) trzynastu członków z Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya, w tym:

- (i) jedenastu członków z Terytorium Federalnego Kuala Lumpur;
- (ii) jeden członek z Terytorium Federalnego Labuan;
- (iii) jeden członek z Terytorium Federalnego Putrajaya.

Wymogi konieczne dla członków Parlamentu

47. Każdy obywatel zamieszkujący Federację jest uprawniony do bycia członkiem:

- (a) Senatu, jeśli ukończył trzydzieści lat;
- (b) Izby Reprezentantów, jeśli ukończył osiemnaście lat;

chyba że zostanie pozbawiony prawa do członkostwa na podstawie niniejszej Konstytucji lub ustawy wykonującej postanowienia art. 48.

Pozbawienie prawa do członkostwa w Parlamencie

48. (1) Mając na względzie postanowienia niniejszego artykułu, prawa do bycia członkiem którejkolwiek z Izb Parlamentu zostaje pozbawiony ten, kto:

(a) jest i został uznany za osobę o ograniczonej poczytalności; lub

(b) jest niewypłacalnym bankrutem; lub

(c) zajmuje stanowisko, z którego osiąga zyski; lub

(d) został wyznaczony do przeprowadzenia wyborów do jednej z Izb Parlamentu albo do Zgromadzenia Ustawodawczego danego stanu albo działa jako pełnomocnik wyborczy wyznaczonej w ten sposób osoby i nie złożył rozliczenia z wydatków wyborczych w wymaganym przez prawo terminie i trybie; lub

(e) został skazany za przestępstwo przez sąd Federacji (lub przed Dniem Malezji na terytoriach stanów Sabah lub Sarawak bądź w Singapurze) i skazany na karę pozbawienia wolności na okres nie krótszy niż jeden rok lub na grzywnę w wysokości nie mniejszej niż dwa tysiące ringgitów i nie został ułaskawiony; lub

(f) dobrowolnie przyjął obywatelstwo państwa poza Federacją lub korzystał z praw obywatelskich w takim państwie, lub złożył deklarację lojalności wobec innego państwa.

(2) Ustawą federalną, na czas w niej określony, można pozbawić prawa do bycia członkiem którejkolwiek z Izb Parlamentu osoby, które dopuściły się przestępstwa przeciwko wyborom; a każda osoba, która została skazana za takie przestępstwo lub jeśli w postępowaniu dotyczącym wyborów udowodniono jej zawinione popełnienie czynu stanowiącego takie przestępstwo, może zostać

pozbawiona prawa do bycia członkiem Parlamentu na czas określony w powyższym trybie.

(3) Pozbawienie prawa do członkostwa na podstawie ust. 1 lit. (d) lub (e) może być uchylone przez Yang di-Pertuan Agong, a jeżeli nie miało to miejsca, wygasa ono po upływie pięciu lat od dnia, w którym rozliczenie wydatków wyborczych, o którym mowa w lit. (d), winno być przedstawione, albo też od dnia, w którym osoba skazana, zgodnie z lit. (e), opuściła zakład karny, lub od dnia, w którym nałożono na tę osobę grzywnę, zgodnie z lit. (e); nikt nie może być wykluczony na podstawie ust. 1 lit. (f) wyłącznie za działania podjęte przez niego przed uzyskaniem obywatelstwa.

(4) Niezależnie od postanowień niniejszego artykułu, jeżeli członek którejkolwiek z Izb Parlamentu został pozbawiony prawa do członkostwa na podstawie ust. 1 lit. (e) albo na podstawie ustawy federalnej uchwalonej zgodnie z ust. (2), to:

(a) pozbawienie prawa do członkostwa następuje po upływie czternastu dni od dnia, w którym:

(i) skazano go i wymierzono karę zgodnie z ust. (1) lit. (e); albo

(ii) skazano za przestępstwo lub uznano go za winnego popełnienia czynu na mocy ustawy federalnej uchwalonej zgodnie z ust. (2); albo

(b) jeżeli w terminie czternastu dni określonych w lit. (a) zostanie wniesione odwołanie lub wszczęte inne postępowanie sądowe w odniesieniu do wyroku skazującego lub kary albo w odniesieniu do takiego wyroku lub udowodnienia winy, to pozbawienie prawa do członkostwa winno nastąpić odpowiednio po upływie czternastu dni od dnia rozstrzygnięcia przez sąd takiego odwołania lub innego postępowania sądowego; lub

(c) jeżeli w terminie określonym w lit. (a) lub po rozstrzygnięciu odwołania bądź innego wszczętego postępowania sądowego przewidzianych w lit. (b) zostanie złożony

wniosek o ulaskawienie, pozbawienie prawa do członkostwa staje się skuteczne z chwilą rozstrzygnięcia wniosku.

(5) Ustępu (4) nie stosuje się wobec nominacji kandydatów, wyboru lub mianowania do którejkolwiek z Izb Parlamentu; w tym przypadku pozbawienie prawa do członkostwa staje się skuteczne z chwilą wystąpienia zdarzenia, o którym mowa w ust. (1) lit. (e) albo ust. (2).

(6) *[uchylony]*.

Postanowienia zapobiegające podwójnemu członkostwu

49. Nikt nie może być jednocześnie członkiem obydwu Izb Parlamentu ani być wybrany do Izby Reprezentantów z więcej niż jednego okręgu wyborczego albo do Senatu z więcej niż jednego stanu, albo być jednocześnie pochodzącym z wyboru i mianowanym członkiem Senatu.

Zmiany w przynależności do partii politycznej

49a. (1) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu, członek Izby Reprezentantów traci członkostwo w Izbie, a jego mandat pozostaje nieobsadzony od dnia stwierdzenia tego faktu przez Spikera zgodnie z ust. (3), jeżeli:

(a) po wyborze do Izby Reprezentantów jako członek partii politycznej:

(i) zrezygnuje z członkostwa; lub

(ii) utraci członkostwo;

(b) po wyborze do Izby Reprezentantów w innym trybie, niż jako członek partii politycznej przystąpi do partii politycznej.

(2) Członek Izby Reprezentantów nie traci członkostwa w tej Izbie zgodnie z niniejszym artykułem wyłącznie w przypadku:

(a) rozwiązania lub wykreślenia z rejestru partii politycznej, której był członkiem;

(b) rezygnacji z członkostwa w związku z jego wyborem na urząd Spikera; lub

(c) wykluczenia go z partii politycznej.

(3) Jeżeli Spiker otrzyma pisemne zawiadomienie od członka Izby Reprezentantów o pojawieniu się na podstawie niniejszego artykułu nieobsadzonego mandatu, stwierdza zaistnienie tego faktu i powiadamia o tym Komisję Wyborczą w ciągu dwudziestu jeden dni od daty otrzymania zawiadomienia.

(4) W celu przeprowadzenia wyborów na podstawie art. 54, taki mandat winien zostać obsadzony w ciągu sześćdziesięciu dni od daty otrzymania przez Komisję Wyborczą powiadomienia od Przewodniczącego Izby.

Następstwa pozbawienia członkostwa, zakaz nominacji lub powołania bez wyrażonej zgody

50. (1) W przypadku pozbawienia członkostwa członka którejkolwiek z Izb Parlamentu jego mandat pozostaje nieobsadzony.

(2) Jeżeli do Izby Reprezentantów wybrano osobę, która nie może być członkiem tej Izby, lub do Senatu osobę, która nie może być wybrana lub mianowana, albo jeżeli wybory lub mianowania do którejś z tych Izb przeprowadzono z naruszeniem art. 49, to takie wybory lub mianowania są nieważne.

(3) *[uchylony]*.

(4) Nikt nie może być prawomocnie zgłoszonym kandydatem w wyborach do którejkolwiek z Izb Parlamentu albo mianowany do Senatu bez wyrażenia przez niego zgody.

Rezygnacja członków

51. Członek którejkolwiek z Izb Parlamentu może zrzec się mandatu w piśmie skierowanym do Przewodniczącego Senatu – jeżeli jest członkiem Senatu – albo do Spikera, jeżeli jest członkiem Izby Reprezentantów.

Nieobecność członka

52. (1) Jeżeli członek którejkolwiek z Izb Parlamentu jest nieobecny na wszystkich bez wyjątku posiedzeniach Izby przez okres sześciu miesięcy, poza przebywaniem na urlopie, Izba może stwierdzić wygaśnięcie jego mandatu.

(2) Członek którejkolwiek z Izb Parlamentu, któremu udzielono urlopu i który w jego trakcie nie uczestniczy w posiedzeniach Izby, nie może brać udziału w innych pracach i działalności tej Izby.

Decyzje o pozbawieniu członkostwa

53. (1) W przypadku pojawienia się wątpliwości, czy członek którejkolwiek z Izb winien być pozbawiony jej członkostwa, właściwa Izba podejmuje w tej sprawie decyzję i jest ona ostateczna, pod warunkiem że niniejszy artykuł nie będzie wykorzystywany w celu odwoływania decyzji z uwagi na wszczęte postępowania, które miałyby mieć wpływ na tę decyzję (w tym postępowanie w sprawie uchylenia decyzji o pozbawieniu członkostwa).

(2) Jeżeli członek którejkolwiek z Izb został pozbawiony członkostwa na podstawie art. 48 ust. (1) lit. (e) lub na podstawie ustawy federalnej wykonującej postanowienia art. 48 ust. (2), wówczas postanowień ust. (1) nie stosuje się i z chwilą podjęcia decyzji o pozbawieniu członkostwa przestaje on być członkiem tej Izby, a jego mandat staje się nieobsadzony, zgodnie z art. 48 ust. (4).

Nieobsadzone mandaty w Senacie i mandaty tymczasowo nieobsadzone

54. (1) Z zachowaniem postanowień ust. (3), jeżeli mandat członka Izby w Senacie pozostaje nieobsadzony bądź w Izbie Reprezentantów tymczasowo nieobsadzony, taki nieobsadzony lub tymczasowo nieobsadzony mandat winien być obsadzony w ciągu 60 dni od dnia, w którym Przewodniczący Senatu stwierdzi fakt nieobsadzenia mandatu lub Komisja Wyborcza stwierdzi fakt czasowego nieobsadzenia mandatu, a jego obsadzenie następuje, odpowiednio, w procedurze wyborczej lub mianowania;

z zastrzeżeniem, że niemożność dokonania mianowania w terminie określonym w niniejszym ustępie nie stanowi przesłanki do unieważnienia mianowania dokonanego po terminie;

z zastrzeżeniem również, że w przypadku zaistnienia tymczasowego nieobsadzenia mandatu w Izbie Reprezentantów w ciągu dwóch lat pozostałych do upływu jej kadencji, zgodnie z art. 55 ust. (3), pozostaje on nieobsadzony, chyba że Spiker Izby zawiadomi Komisję Wyborczą na piśmie, iż mandat ten należy do partii tworzącej większość wśród wszystkich członków Izby Reprezentantów i jego nieobsadzenie narusza tę większość; w takim przypadku mandat ten winien być obsadzony w terminie sześćdziesięciu dni od daty otrzymania zawiadomienia.

(2) *[uchylony]*.

(3) Jeżeli nieobsadzony mandat wśród członków Senatu dotyczy mandatu, który winien być obsadzony przez członka wybranego przez stan zgodnie z Załącznikiem Siódmym, do obsadzenia takiego mandatu nie stosuje się postanowień ust. (1).

Zwoływanie i odraczanie sesji, rozwiązywanie Parlamentu

55. (1) Yang di-Pertuan Agong zwołuje regularnie Parlament, jednakże między ostatnim posiedzeniem jednej sesji i datą pierwszego posiedzenia kolejnej sesji nie może upłynąć więcej niż sześć miesięcy.

(2) Yang di-Pertuan Agong może odroczyć sesję lub rozwiązać Parlament.

(3) Kadencja Parlamentu, o ile nie zostanie on rozwiązany wcześniej, wynosi pięć lat od daty pierwszego posiedzenia; po upływie tego czasu Parlament ulega rozwiązaniu.

(4) W przypadku rozwiązania Parlamentu odbywają się wybory powszechne w ciągu sześćdziesięciu dni od daty jego rozwiązania, a Parlament winien być zwołany na sesję nie później niż w ciągu stu dwudziestu dni od tej daty.

(5) Projekt ustawy skierowany do Parlamentu nie podlega dyskontynuacji z uwagi na odroczenie sesji Parlamentu.

(6) [*uchylony*].

(7) Przyjęty projekt ustawy skierowany do Yang di-Pertuan Agong zgodnie z art. 66 ust. (4) lub (4a) nie podlega dyskontynuacji z powodu odroczenia sesji lub rozwiązania Parlamentu.

Przewodniczący i Zastępca Przewodniczącego Senatu

56. (1) Senat wybiera jednego ze swoich członków na urząd Yang di-Pertua Dewan Negara (Przewodniczącego Senatu) i jednego na urząd Zastępcy Przewodniczącego Senatu, i nie może, z zastrzeżeniem ust. (3), podejmować żadnych działań w przypadku nieobsadzenia stanowiska Przewodniczącego z wyjątkiem wyboru Przewodniczącego.

(2) Członek sprawujący urząd Przewodniczącego lub Zastępcy Przewodniczącego winien opróżnić urząd po upływie okresu, na jaki został wybrany lub powołany, w momencie gdy przestaje być członkiem Senatu, albo z chwilą pozbawienia go mandatu na podstawie ust. (5), może też w każdej chwili złożyć rezygnację z urzędu.

(3) W przypadku gdy urząd Przewodniczącego pozostaje nieobsadzony lub w czasie nieobecności Przewodniczącego na posiedzeniu, jego obowiązki pełni Zastępca Przewodniczącego, a w przypadku nieobecności Zastępcy Przewodniczącego lub gdy jego urząd jest również nieobsadzony – inny członek określony w regulaminie Senatu.

(4) Jeżeli członek Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu zostaje wybrany na urząd Przewodniczącego Senatu, winien on zrezygnować z członkostwa przed objęciem urzędu.

(5) Członek wybrany na stanowisko Przewodniczącego Senatu lub Zastępcy Przewodniczącego zostaje pozbawiony prawa do zajmowania go, jeżeli po upływie trzech miesięcy od jego wyboru lub w późniejszym terminie będzie on lub zostanie członkiem rady bądź zarządu, funkcjonariuszem lub pracownikiem, lub bierze

udział w sprawach lub działalności jakiejkolwiek organizacji lub organu korporacyjnego lub innego, lub jakiegokolwiek przedsięwzięcia handlowego, przemysłowego lub innego, bez względu na to, czy otrzymuje z tego tytułu jakiejkolwiek wynagrodzenie, nagrodę, zysk lub korzyść;

z zastrzeżeniem, że pozbawienie go stanowiska nie ma zastosowania w przypadku, gdy dana organizacja lub organ prowadzi jakąkolwiek działalność społeczną, wolontariacką lub obiektywnie pożyteczną dla społeczności lub jej części, bądź też inną pracę o charakterze charytatywnym lub społecznym, a jako jej członek nie otrzymuje on z tego tytułu żadnego wynagrodzenia, nagrody, zysku ani korzyści.

(6) W przypadku pojawienia się jakichkolwiek wątpliwości dotyczących pozbawienia Przewodniczącego lub Zastępcy Przewodniczącego urzędu na podstawie ust. (5), decyzję w tej sprawie podejmuje Senat i jest ona ostateczna.

Spiker i Zastępca Spikera Izby Reprezentantów

57. (1) Izba Reprezentantów wybiera:

(a) na Spikera (Yang di-Pertua Dewan Rakyat) osobę będącą członkiem Izby albo spełniającą wymogi do bycia członkiem Izby;

(b) dwóch Zastępców Spikera spośród członków Izby;

i z zastrzeżeniem ust. (3), nie powinna ona podejmować żadnych działań w sytuacji, gdy urząd Spikera pozostaje nieobsadzony, z wyjątkiem wyboru Spikera.

(1a) Każda osoba wybrana na urząd Spikera, która nie jest członkiem Izby Reprezentantów:

(a) przed podjęciem obowiązków służbowych przyjmuje i podpisuje przed Izbą przysięgę lojalności w brzmieniu określonym w Załączniku Szóstym; oraz

(b) z uwagi na zajmowane stanowisko staje się członkiem Parlamentu, dołączając do członków wybranych zgodnie z art. 46;

pod warunkiem że lit. (b) nie ma zastosowania do postanowień niniejszej Konstytucji zawartych w art. 43, 43a, 43b, art. od 50 do 52 oraz art. 59 i osoba ta na mocy niniejszego ustępu nie jest uprawniona do głosowania w Izbie w jakiegokolwiek sprawie.

(2) Spiker Izby Reprezentantów może w każdej chwili zrzec się urzędu po pisemnym zawiadomieniu skierowanym do Sekretarza Generalnego Izby Reprezentantów¹⁹ i winien ustąpić:

(a) gdy Izba Reprezentantów zbiera się po raz pierwszy po wyborach powszechnych;

(b) gdy przestaje on być członkiem Izby Reprezentantów z innego powodu niż rozwiązanie Izby lub, jeśli będąc członkiem Izby, zgodnie z ust. 1a pkt (b) zostanie pozbawiony tego członkostwa;

(bb) po usunięciu z urzędu zgodnie z ust. (5);

(c) jeżeli Izba tak postanowi.

(2a) Zastępca Spikera może w każdej chwili zrzec się urzędu po pisemnym zawiadomieniu skierowanym do Sekretarza Generalnego Izby Reprezentantów i winien ustąpić:

(a) gdy przestaje być członkiem Izby;

(b) jeśli Izba w dowolnym momencie podejmie taką decyzję.

(3) Gdy urząd Spikera pozostaje nieobsadzony lub podczas nieobecności Spikera na posiedzeniu, z wyjątkiem sytuacji, gdy Izba zbiera się po raz pierwszy po wyborach powszechnych, obowiązki Spikera pełni jeden z Zastępców Spikera lub, w razie nieobecności Zastępców Spikera albo gdy oba te urzędy pozostają nieobsadzone, inny członek, którego określa regulamin Izby.

¹⁹ Ang. *Clerk of the House of Representatives*. Zob. również: https://asgp.co/members/?_sft_member_country=malaysia (dostęp: 9.05.2025).

(4) Jeżeli członek Zgromadzenia Ustawodawczego jakiegokolwiek stanu został wybrany na urząd Spikera, składa on rezygnację z członkostwa w Zgromadzeniu Ustawodawczym tego stanu przed rozpoczęciem wykonywania swoich zadań.

(5) Osoba wybrana na urząd Spikera lub Zastępcy Spikera zostaje pozbawiona prawa do zajmowania go, jeżeli po upływie trzech miesięcy od wyboru lub w późniejszym okresie będzie ona lub zostanie członkiem rady bądź zarządu, funkcjonariuszem lub pracownikiem, lub bierze udział w sprawach lub działalności gospodarczej jakiegokolwiek organizacji lub organu, korporacyjnego lub innego, lub jakiegokolwiek przedsięwzięcia handlowego, przemysłowego lub innego, bez względu na to, czy otrzymuje z tego tytułu jakiegokolwiek wynagrodzenie, nagrodę, zysk lub korzyść; z zastrzeżeniem, że pozbawienie jej urzędu nie ma zastosowania w przypadku, gdy dana organizacja lub organ prowadzi jakąkolwiek działalność społeczną, wolontariacką lub obiektywnie pożyteczną dla społeczności lub jej części, bądź też inną pracę o charakterze charytatywnym lub społecznym i jako jej członek nie otrzymuje ona z tego tytułu żadnego wynagrodzenia, nagrody, zysku ani korzyści.

(6) W przypadku pojawienia się wątpliwości dotyczących pozbawienia urzędu Spikera lub Zastępcy Spikera na mocy ust. 5 decyzyja Izby Reprezentantów w tej sprawie ma charakter ostateczny.

Wynagrodzenie Przewodniczącego, Zastępcy Przewodniczącego, Spikera i Zastępców Spikera

58. Parlament w drodze ustawy określa wynagrodzenie Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego Senatu oraz Spikera i Zastępców Spikera Izby Reprezentantów, a wynagrodzenie przewidziane w ten sposób dla Przewodniczącego Senatu i Spikera Izby Reprezentantów obciąża Fundusz Skonsolidowany.

Ślubowanie członków

59. (1) Przed objęciem mandatu członek każdej z Izb winien złożyć ślubowanie przed Przewodniczącym Izby według wzoru zawartego

w Załączniku Szóstym oraz podpisać je, przy czym przed złożeniem ślubowania może on brać udział w wyborze Przewodniczącego Senatu lub Spikera Izby Reprezentantów.

(2) Jeżeli członek nie obejmie mandatu w okresie sześciu miesięcy od dnia pierwszego posiedzenia nowo wybranej Izby lub w terminie późniejszym, wskazanym przez Izbę, jego mandat pozostaje nieobsadzony.

Orędzie Yang di-Pertuan Agong

60. Yang di-Pertuan Agong może zwracać się z orędziem do jednej z Izb lub do obu Izb łącznie.

Przepisy szczególne dotyczące Gabinetu Ministrów i Prokuratora Generalnego

61. (1) Oprócz uprawnień przysługujących z tytułu członkostwa jednej z Izb Parlamentu każdy z członków Gabinetu Ministrów jest uprawniony do udziału w obradach każdej z Izb.

(2) Każda z Izb Parlamentu może powołać na członka którejkolwiek z jej komisji Prokuratora Generalnego lub członka Gabinetu, mimo że nie jest on członkiem takiej Izby.

(3) Niniejszy artykuł nie upoważnia żadnej osoby niebędącej członkiem Izby do głosowania w tej Izbie ani w żadnej z jej komisji.

(4) W niniejszym artykule termin „członek Gabinetu” odnosi się do Wiceministra i Sekretarza Parlamentarnego.

Procedura parlamentarna

62. (1) Przestrzegając postanowień niniejszej Konstytucji i prawa federalnego, każda z Izb Parlamentu uchwała własny regulamin.

(2) Każda z Izb może podejmować działania mimo niepełnego jej składu, a obecność lub udział osób nieuprawnionych nie pozbawia obrad prawomocności.

(3) Z zastrzeżeniem postanowień art. 89 ust. (1) i ust. (4), art. 159 ust. (3) oraz pkt (10) i (11) Załącznika Trzynastego każda z Izb w przypadku braku jednomyślności podejmuje decyzję zwykłą większością głosów; osoba przewodnicząca obradom nie głosuje, jeżeli jest członkiem Izby na mocy art. 57 ust. 1a pkt (b), z wyjątkiem sytuacji, gdy głosy rozkładają się po równo, wówczas jej głos jest rozstrzygający.

(4) Ustanawiając swój regulamin, każda z Izb może przyjąć, że każda z decyzji dotyczących jej prac może być podjęta określoną większością głosów lub określoną liczbą głosów.

(5) Członkowie nieobecni w Izbie nie są dopuszczeni do głosowania.

Przywileje Parlamentu

63. (1) Prawomocność obrad w każdej z Izb Parlamentu lub w ich komisjach nie może być kwestionowana przed sądem.

(2) Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności przed jakimkolwiek sądem za swoje wypowiedzi lub głosowania w trakcie obrad którejkolwiek z Izb Parlamentu lub ich komisji.

(3) Nikt nie ponosi odpowiedzialności przed jakimkolwiek sądem za publikację jakiegokolwiek dokumentu przez którąkolwiek z Izb Parlamentu lub z ich upoważnienia.

(4) Ustępu (2) nie stosuje się wobec osób oskarżonych o popełnienie przestępstwa określonego w ustawie uchwalonej przez Parlament zgodnie z art. 10 ust. (4) lub wobec oskarżonych o przestępstwo na podstawie Ustawy o buncie z 1948 roku [Ustawa nr 15] znowelizowanej Rozporządzeniem o stanie wyjątkowym nr 45 z 1970 roku [P.U. (A) 282/1970].

(5) Niezależnie od postanowień ust. (4), nikt nie ponosi odpowiedzialności przed sądem w związku z jakąkolwiek wypowiedzią wygłoszoną na temat Yang di-Pertuan Agong lub Władcy stanu w trakcie prac w którejkolwiek z Izb Parlamentu lub jej komisji, z wyjątkiem sytuacji, gdy opowiada się za zniesieniem konstytucyjnego statusu odpowiednio Yang di-Pertuan Agong

jako Najwyższego Przywódcy Federacji lub konstytucyjnego statusu Władcy stanu.

Wynagrodzenie członków

64. Parlament określa wynagrodzenie członków każdej z Izb w drodze ustawy.

Sekretarze Generalni Senatu i Izby Reprezentantów

65. (1) Tworzy się urząd Sekretarza Generalnego dla Senatu i Sekretarza Generalnego dla Izby Reprezentantów.

(2) Sekretarz Generalny dla Senatu oraz Sekretarz Generalny dla Izby Reprezentantów powoływani są przez Yang di-Per-tuan Agong spośród członków powszechnej służby publicznej Federacji i sprawują urząd do czasu osiągnięcia przez nich wieku emerytalnego, chyba że wcześniej zrezygnują z jego sprawowania albo zostaną przeniesieni na inne stanowisko w powszechnej służbie publicznej.

(3) Osoby sprawujące urząd Sekretarza Generalnego dla Senatu i Sekretarza Generalnego dla Izby Reprezentantów bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszego ustępu, które nie ukończyły pięćdziesiątego piątego roku życia oraz zdecydowały się na członkostwo w powszechnej służbie publicznej Federacji, nadal sprawują urząd na warunkach nie mniej korzystnych niż te, na których były one zatrudnione bezpośrednio przed jego wejściem w życie, i nie mogą być złożone z urzędu, chyba że z takich powodów i w takim samym trybie jak sędzia Sądu Federalnego, i tym zakresie stanowisko, o którym mowa w art. 125 ust. (3), przedstawia odpowiednio Przewodniczący Senatu lub Spiker Izby Reprezentantów.

(4) *[uchylony]*.

(5) *[uchylony]*.

Rozdział V

Postępowanie ustawodawcze

Sprawowanie władzy ustawodawczej

66. (1) Uprawnienie Parlamentu do stanowienia ustaw realizowane jest w formie projektów ustaw uchwalanych przez obie Izby (albo w przypadkach określonych w art. 68 przez Izbę Reprezentantów) i, o ile niniejszy artykuł nie stanowi inaczej, akceptowanych przez Yang di-Pertuan Agong.

(2) Z zastrzeżeniem art. 67 projekt ustawy może zostać utworzony w każdej z Izb.

(3) Po uchwaleniu projektu ustawy przez Izbę, w której został on utworzony, przesyłany jest do drugiej Izby; jest przedstawiany Yang di-Pertuan Agong do akceptacji, po przyjęciu przez drugą Izbę, a także w przypadku gdy między obiema Izbami zostanie osiągnięte porozumienie co do poprawek w nim dokonanych, o ile wymaga tego art. 68.

(4) Yang di-Pertuan Agong w ciągu trzydziestu dni od przedstawienia mu przyjętego projektu ustawy dokonuje akceptacji, opatrując go Wielką Pieczęcią Federacji.

(4a) Jeżeli przyjęty projekt ustawy nie zostanie zaakceptowany przez Yang di-Pertuan Agong w terminie określonym w ust. (4), to staje się on ustawą – tak jakby został zaakceptowany przez Yang di-Pertuan Agong.

(4b) *[uchylony]*.

(5) Przyjęty projekt ustawy staje się ustawą z chwilą akceptacji przez Yang di-Pertuan Agong lub zgodnie z ust. 4a, ale żadna ustawa nie może wejść w życie przed jej opublikowaniem. Nie pozbawia to jednak Parlamentu uprawnienia do odroczenia terminu wejścia w życie ustawy lub do uchwalania ustaw z mocą wsteczną.

(6) Żadne z postanowień niniejszego artykułu ani postanowień art. 68 nie może pozbawić mocy obowiązującej jakiej-

kolwiek ustawy potwierdzającej zobowiązanie podjęte przez Rząd Federalny, zgodnie z którym projekt ustawy, którego zobowiązanie to dotyczy nie zostanie przedstawiony Yang di-Pertuan Agong do akceptacji inaczej, niż zgodnie z tym zobowiązaniem.

**Ograniczenia odnośnie wnoszenia projektów ustaw
i zgłaszania poprawek dotyczących nakładania podatków,
wydatków oraz innych sytuacji**

67. (1) Projekt ustawy lub poprawka wprowadzająca (bezpośrednio lub pośrednio) przepis dotyczący:

- (a) nałożenia lub podwyższenia jakiegokolwiek podatku, zniesienia, obniżenia lub umorzenia istniejącego podatku;
- (b) zaciągania pożyczek pieniężnych lub udzielania gwarancji przez Federację, lub poprawki w ustawie dotyczącej zobowiązań finansowych Federacji;
- (c) zarządzania Funduszem Skonsolidowanym, pobierania wszelkich środków pieniężnych z Funduszu Skonsolidowanego lub zniesienia albo zmiany takiej opłaty;
- (d) wnoszenia środków pieniężnych do Funduszu Skonsolidowanego albo wypłat, wydatków lub wycofania z Funduszu Skonsolidowanego środków, które nie były przewidziane jako środki funduszu, albo jakiegokolwiek wzrost sum takich wypłat, wydatków lub wycofań;
- (e) częściowego lub całkowitego umarzania długów należnych Federacji;
- (f) nakładania podatku lub opłaty albo przekazania dotacji na rzecz któregośkolwiek ze stanów;
- (g) wpływów pieniężnych do Funduszu Skonsolidowanego, ochrony lub wydatkowania takich środków pieniężnych, a także kontroli kont Federacji lub stanu,

będący przepisem, względem którego Minister Finansów uzna, że ma on istotny charakter z uwagi na cele projektu ustawy lub

poprawki, może być wniesiony lub zgłoszony jedynie przez tego Ministra, a projekt wprowadzający jakikolwiek taki przepis nie jest wnoszony w Senacie.

(2) Projekt ustawy albo poprawka nie mogą zawierać przepisów dotyczących wymienionych materii wyłącznie z tego powodu, że przewidują:

(a) nałożenie lub zmianę jakiejkolwiek grzywny lub innej kary pieniężnej, zapłatę lub żądanie opłaty licencyjnej czy opłaty lub należności za jakąkolwiek świadczoną usługę; lub

(b) nałożenie, zmianę lub regulację jakiegokolwiek podatku lub stawki przez jakąkolwiek władzę lub organ lokalny do celów lokalnych.

Akceptacja projektów ustaw uchwalanych wyłącznie przez Izbę Reprezentantów

68. (1) Jeżeli projekt ustawy o finansach publicznych uchwalony przez Izbę Reprezentantów, po przesłaniu go do Senatu co najmniej na miesiąc przed końcem sesji, nie zostanie uchwalony przez Senat bez poprawek w ciągu miesiąca, zostaje przedstawiony Yang di-Pertuan Agong do akceptacji, chyba że Izba Reprezentantów postanowi inaczej.

(2) Przy czym jeżeli:

(a) projekt ustawy nie jest projektem ustawy o finansach publicznych uchwalonym przez Izbę Reprezentantów i po przesłaniu do Senatu co najmniej na miesiąc przed zakończeniem sesji nie został uchwalony przez Senat lub został uchwalony przez Senat z poprawkami, na które Izba Reprezentantów nie wyraża zgody; oraz

(b) na kolejnej sesji (tego samego Parlamentu lub kolejnego), ale nie wcześniej niż rok po pierwszym uchwaleniu przez Izbę Reprezentantów ten sam projekt ustawy, bez innych zmian niż te wymienione w ust. (3), zostanie ponownie uchwalony przez Izbę Reprezentantów i przesłany

do Senatu co najmniej na miesiąc przed zakończeniem sesji i nie zostanie uchwalony przez Senat lub zostanie uchwalony przez Senat z poprawkami, na które Izba Reprezentantów nie wyraża zgody, to:

projekt ten, o ile Izba Reprezentantów nie postanowi inaczej, zostanie przedstawiony Yang di-Pertuan Agong do akceptacji, wraz z poprawkami, na które obie Izby wyraziły zgodę.

(3) Zmiany, o których mowa w ust. (2), są zmianami potwierdzonymi przez Spikera Izby Reprezentantów jako konieczne ze względu na okres, jaki upłynął od uchwalenia projektu ustawy na poprzedniej sesji, lub są poprawkami wprowadzonymi w trakcie tej sesji przez Senat.

(4) Do przyjętego projektu ustawy przedstawionego Yang di-Pertuan Agong i wypełniającego postanowienia niniejszego artykułu winno być dołączone stanowisko Spikera Izby Reprezentantów potwierdzające, że spełnia on wymogi przewidziane niniejszym artykułem, a stanowisko to jest ostatecznie wiążące i nie może być zakwestionowane przed sądem.

(5) Niniejszego artykułu nie stosuje się wobec projektu ustawy wprowadzającej poprawki do niniejszej Konstytucji, z wyjątkiem poprawki wynikającej z postanowień art. 159 ust. (3).

(6) W niniejszym artykule „projekt ustawy o finansach publicznych” oznacza projekt ustawy, który w opinii Sekretarza Izby Reprezentantów zawiera jedynie postanowienia dotyczące wszystkich lub którejkolwiek z poniższych spraw, to jest:

(a) spraw wymienionych w art. 67 ust. (1) lub regulacji jakiegokolwiek podatku;

(b) obniżenia kwoty, o której mowa w art. 67 ust. (1) lit. (d); oraz

(c) wszelkich innych spraw mających związek z tymi sprawami lub z którąkolwiek z nich,

jest poświadczony przez niego jako projekt ustawy o finansach publicznych.

Rozdział VI

Zdolność prawna Federacji w zakresie własności, umów i powództwa

Zdolność prawna Federacji w zakresie własności, umów i powództwa

69. (1) Federacja jest uprawniona do nabywania, posiadania mienia wszelkiego rodzaju i rozporządzania nim oraz do zawierania umów.

(2) Federacja może pozywać i być pozywana.

STANY

Część V STANY

Precedencja Władców i Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri

70. (1) Z uwzględnieniem precedencji Yang di-Pertuan Agong i jego Małżonki, Władcy oraz Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri²⁰ stanów mają pierwszeństwo przed wszystkimi innymi osobami, a każdy Władca lub Yang di-Pertua Negeri ma w swoim stanie pierwszeństwo przed innymi Władcami i Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri.

(2) Z zastrzeżeniem ust. (1) Władcy mają pierwszeństwo przed Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri, a pomiędzy nimi o pierwszeństwie decyduje data objęcia urzędu Władcy; o pierwszeństwie Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri decyduje data objęcia urzędu Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri; a jeżeli Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri byli wyznaczeni w tym samym dniu, to starszy z nich wiekiem ma pierwszeństwo przed młodszym.

Federalna gwarancja Federacji dla konstytucji stanów

71. (1) Federacja gwarantuje Władcy stanu prawo do sukcesji, posiadania i wykonywania konstytucyjnych praw i przywilejów Władcy tego stanu oraz korzystania z nich zgodnie z konstytucją tego stanu; jednak wszelkie spory dotyczące dziedziczenia tytułu Władcy stanu rozstrzygane są wyłącznie przez władze i w trybie ustanowionym w konstytucji danego stanu.

(2) Ustęp (1), z niezbędnymi zmianami, ma zastosowanie wobec Wodza (*Ruling Chief*) stanu Negeri Sembilan, analogicznie jak wobec Władcy stanu.

(3) Jeżeli Parlament uzna, że w którymkolwiek ze stanów jakiegokolwiek postanowienie niniejszej Konstytucji lub konstytucji danego stanu nie jest przestrzegane, może on, niezależnie od

²⁰ Jest to urząd gubernatora w stanach Federacji, w których nie ma władcy dziedzicznego, tj.: Malakka, Penang, Sabah i Sarawak (przypp. red.).

postanowień niniejszej Konstytucji, w drodze ustawy ustanowić przepis zapewniający przestrzeganie tych postanowień.

(4) Jeżeli konstytucja stanu nie zawiera postanowień określonych w Części I Załącznika Ósmego z modyfikacjami lub bez modyfikacji przewidzianych w ust. (5) (zwanych dalej „postanowieniami zasadniczymi”) lub postanowień analogicznych w swojej treści, lub zawiera postanowienia niezgodne z postanowieniami zasadniczymi, Parlament może, niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, w formie ustawy uchwalić przepis o wprowadzeniu w życie postanowień zasadniczych w tym stanie bądź też o usunięciu postanowień z nimi sprzecznych.

(5) Postanowienia określone w Części I Załącznika Ósmego mogą być zmienione przez zastąpienie ich pkt (2) lub (4) (albo obu), zawartymi w Części II tego Załącznika jako alternatywa:

(a) w przypadku każdego stanu – do czasu rozwiązania Zgromadzenia Ustawodawczego drugiej kadencji powołanego zgodnie z tymi postanowieniami lub postanowieniami zmienionymi w tym trybie;

(b) w przypadku Perlis – do czasu rozstrzygnięcia przez Zgromadzenie Ustawodawcze tego stanu oraz, w stosunku do postanowień zawartych w pkt (2) tego Załącznika, na czas nieokreślony.

(6) Ustawa uchwalona dla stanu na podstawie niniejszego artykułu, o ile wcześniej nie zostanie uchylona przez Parlament, przestaje obowiązywać w dniu, w którym Zgromadzenie Ustawodawcze nowej kadencji zostanie wybrane w tym stanie po jej uchwaleniu.

(7) W odniesieniu do stanów Sabah lub Sarawak

(a) ustęp (5) nie ma zastosowania; ale

(b) do końca sierpnia 1957 roku lub wcześniejszej daty, jaką ustanowi Yang di-Pertuan Agong i odpowiednio Yang di-Pertua Negeri bezpośrednią decyzją, ust. (4) winien być stosowany jako odesłanie do modyfikacji przewidzianych

w ust. (5), które zostały dokonane konstytucją stanu obowiązującą w Dniu Malezji.

(c) [*uchylony*].

Status Zgromadzenia Ustawodawczego

72. (1) Ważność jakichkolwiek działań w Zgromadzeniu Ustawodawczym jakiegokolwiek stanu nie może być podważana przed sądem.

(2) Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności przed sądem za jakiekolwiek swoje wypowiedzi lub głosowanie w trakcie obrad w Zgromadzeniu Ustawodawczym jakiegokolwiek stanu lub w jego komisji.

(3) Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności przed sądem za opublikowanie danych przez Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu lub z jego upoważnienia.

(4) Ustępu (2) nie stosuje się wobec osoby oskarżonej o popełnienie przestępstwa na podstawie ustawy uchwalonej przez Parlament zgodnie z art. 10 ust. (4) lub o popełnienie przestępstwa przewidzianego Ustawą o buncie z 1948 roku zmienioną Rozporządzeniem o stanie wyjątkowym Nr 45 z 1970 roku.

(5) Niezależnie od postanowień ust. (4) nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności przed sądem za wypowiedziane przez niego słowa o Władcy któregośkolwiek ze stanów podczas udziału w obradach Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu lub jego komisji, chyba że opowiada się za likwidacją stanowiska Władcy jako konstytucyjnego Władcy tego stanu.

STOSUNKI MIĘDZY
FEDERACJĄ
A STANAMI

Część VI

STOSUNKI MIĘDZY FEDERACJĄ A STANAMI

Rozdział I

Podział uprawnień ustawodawczych

Zakres terytorialny regulacji ustaw federalnych i stanowych

73. Wykonując uprawnienia ustawodawcze wynikające z niniejszej Konstytucji:

- (a) Parlament może uchwalać ustawy dla całego obszaru Federacji lub jej części oraz ustawy obowiązujące zarówno w Federacji, jak i poza nią;
- (b) Legislatura danego stanu może uchwalać ustawy dla całego stanu lub jego części.

Materie regulowane ustawami federalnymi i stanowymi

74. (1) Nie ograniczając uprawnienia do uchwalania ustaw, przyznanego Parlamentowi jakimkolwiek innym artykułem Konstytucji, może on uchwalać ustawy w każdej ze spraw enumeratywnie wymienionych na Liście Federalnej lub Wspólnej (tzn. Liście I lub III zawartej w Załączniku Dziewiątym).

(2) Nie ograniczając uprawnienia do uchwalania ustaw przyznanego jakimkolwiek innym artykułem, Legislatura danego stanu może uchwalać ustawy w każdej ze spraw enumeratywnie wymienionych na Liście Stanowej (tzn. na Liście II zawartej w Załączniku Dziewiątym) lub na Liście Wspólnej.

(3) Uprawnienie do uchwalania ustaw przyznane niniejszym artykułem wykonywane jest z zastrzeżeniem warunków i ograniczeń ustanowionych przez niniejszą Konstytucję w stosunku do konkretnych spraw.

(4) W przypadku użycia określeń ogólnych i szczegółowych w opisie jakiegokolwiek sprawy enumeratywnie wymienionej

na Listach zawartych w Załączniku Dziewiątym ogólnosc tych pierwszych nie moze byc ograniczana przez te drugie.

Niezgodności między ustawami federalnymi i stanowymi

75. Jeżeli ustawa stanowa jest niezgodna z ustawą federalną, to ustawa federalna ma pierwszeństwo, a ustawa stanowa jest nieważna w zakresie tej niezgodności.

Uprawnienie Parlamentu do uchwalania ustaw dla stanów w szczególnych przypadkach

76. (1) Parlamentowi przysługuje uprawnienie do uchwalania ustaw w zakresie spraw enumeratywnie wymienionych na Liście Stanowej, lecz wyłącznie w następujących przypadkach:

- (a) w celu wykonania traktatu, umowy lub konwencji zawartej między Federacją a innym państwem lub jakiegokolwiek decyzji organizacji międzynarodowej, której Federacja jest członkiem; lub
- (b) w celu wspierania spójności ustawodawstwa między dwoma lub więcej stanami; lub
- (c) na wniosek Zgromadzenia Ustawodawczego któregośkolwiek ze stanów.

(2) Nie może być uchwalona ustawa wykonująca postanowienia ust. (1) lit. (a), o ile dotyczy materii prawa islamskiego lub zwyczajów Malajów, prawa tubylczego bądź zwyczajów w stanach Sabah i Sarawak, i z powołaniem się na niniejszy ustęp do którejkolwiek z Izb Parlamentu nie może być wniesiony projekt ustawy bez porozumienia z Rządem danego stanu.

(3) Z zastrzeżeniem ust. (4) ustawa uchwalona zgodnie z ust. (1) lit. (b) lub (c) nie może wejść w życie w żadnym ze stanów, dopóki nie zostanie uchwalona przez Legislaturę tego stanu, a następnie stanie się ustawą stanową, a nie federalną, i może być odpowiednio zmieniona lub uchylona przez ustawę uchwaloną przez tę Legislaturę.

(4) Parlament może, mając na względzie wyłącznie zapewnienie jednolitości prawa i polityki, uchylać ustawy dotyczące własności gruntów, stosunków między właścicielem a najemcą, rejestracji tytułów własności i aktów notarialnych odnośnie do gruntów, przekazywania gruntów, hipotek, dzierżawy i opłat za grunty, służebności i innych praw i udziałów w gruncie, wywłaszczenia, klasyfikacji i wyceny gruntów oraz samorządu terytorialnego; a do ustaw odnoszących się do tych spraw nie mają zastosowania ust. (1) lit. (b) i ust. (3).

Uprawnienia Parlamentu do rozszerzania uprawnień ustawodawczych stanów

76a. (1) Niniejszym oświadcza się, że uprawnienie Parlamentu do uchwalania ustaw w zakresie spraw enumeratywnie wymienionych na Liście Federalnej obejmuje uprawnienie do upoważniania Legislatur stanów lub jednej z nich, z zastrzeżeniem takich warunków lub ograniczeń (o ile istnieją), jakie może przewidzieć Parlament, do uchwalania ustaw w zakresie całości lub części tych spraw.

(2) Niezależnie od postanowień zawartych w art. 75 ustawy stanowa wydana na mocy upoważnienia przyznanego aktem Parlamentu, o którym mowa w ust. (1), może, jeżeli akt ten tak stanowi i w takim zakresie, w jakim to czyni, zmienić lub uchylić (zgodnie ze stanowiskiem danego stanu) każdą ustawę federalną wydaną przed tym aktem.

(3) Każdą sprawę, wobec której Legislatura danego stanu jest w danej chwili upoważniona aktem Parlamentu do uchwalania ustaw, dla celów określonych w art. 79, 80 i 82 traktuje się w odniesieniu do tego stanu tak, jak gdyby była to sprawa enumeratywnie wymieniona na Liście Wspólnej.

Inne uprawnienia ustawodawcze

77. Legislatura stanu jest uprawniona do uchwalania ustaw we wszelkich sprawach niewymienionych na żadnej z List zawartych w Załączniku Dziewiątym i nienależących do spraw, w zakresie których Parlament ma uprawnienie do uchwalania ustaw.

Ustawodawstwo ograniczające korzystanie z rzek

78. Jeżeli ustawa przyjęta przez Parlament lub inne akty wydane na jej podstawie ograniczają uprawnienia stanu lub jego mieszkańców do korzystania z rzeki w całości będącej na terenie danego stanu w celach żeglugi lub tworzenia systemów irygacji, nie wywołują one skutków prawnych w tym stanie, chyba że zostały przyjęte przez Zgromadzenie Ustawodawcze tego stanu uchwałą uchwaloną większością głosów ogólnej liczby jego członków.

Wykonywanie wspólnych uprawnień ustawodawczych

79. (1) Jeżeli osoba przewodnicząca obradom jednej z Izb Parlamentu lub Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu dojdzie do wniosku, że projekt ustawy lub poprawka do projektu ustawy zakładają zmianę ustawy dotyczącej którejkolwiek ze spraw wymienionych na Liście Wspólnej lub którejkolwiek ze spraw wymienionych na Liście Stanowej, wobec której Federacja wykonuje zadania wynikające z art. 94, poświadcza ona ten projekt lub poprawkę dla celów niniejszego artykułu.

(2) Projekt ustawy lub poprawka do ustawy, poświadczone zgodnie z niniejszym artykułem, nie mogą być procedowane przed upływem czterech tygodni od ich opublikowania, chyba że osoba przewodnicząca obradom uzna, iż odbyły się konsultacje odpowiednio z Rządami stanów lub Rządem Federalnym, i wyrazi zgodę na procedowanie w trybie pilnym.

Rozdział II

Podział uprawnień wykonawczych

Podział uprawnień wykonawczych

80. (1) Z zastrzeżeniem następujących postanowień niniejszego artykułu władza wykonawcza Federacji obejmuje wszystkie sprawy, w odniesieniu do których Parlament może uchwalać ustawy, a władza wykonawcza stanu wszelkie sprawy, w odniesieniu do których Legislatura stanu może uchwalać ustawy.

(2) Władza wykonawcza Federacji nie obejmuje spraw wymienionych na Liście Stanowej, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w art. 93–95, ani spraw enumeratywnie wymienionych na Liście Wspólnej, z wyłączeniem przypadków, które przewiduje ustawa federalna lub stanowa; i o ile ustawa federalna lub stanowa przyznaje władzom federalnym władzę wykonawczą w sprawach wymienionych na Liście Wspólnej, następuje to z wyłączeniem władzy wykonawczej stanu.

(3) Jeżeli ustawa uchwalona na podstawie art. 76 ust. (4) tworzy przepisy przyznające Federacji uprawnienia wykonawcze, to nie obowiązują one w żadnym ze stanów, chyba że zostaną zaaprobowane uchwałą Zgromadzenia Ustawodawczego danego stanu.

(4) Ustawa federalna może stanowić, że władza wykonawcza danego stanu obejmuje wykonywanie przepisów ustawy federalnej, i w tym celu powierza uprawnienia i obowiązki organom władz tego stanu.

(5) Z zachowaniem przepisów ustawy federalnej lub stanowej mogą być dokonywane uzgodnienia między Federacją a stanami dotyczące wykonywania zadań przez jedną z władz w imieniu drugiej, przy czym uzgodnienia te mogą przewidywać dokonywanie płatności z tytułu poniesionych w ramach tych uzgodnień kosztów.

(6) Jeżeli wykonując ust. (4), ustawą federalną przekazano władzom danego stanu realizację jakichkolwiek zadań, wówczas Federacja dokonuje płatności na rzecz tego stanu zgodnie z ustaleniami między Federacją a stanem, a jeżeli nie osiągnięto porozumienia, płatności te mogą być określone przez trybunał wskazany przez Prezesa Sądu Federalnego.

Zobowiązania stanów wobec Federacji

81. Władza wykonawcza każdego stanu jest sprawowana w taki sposób, aby:

- (a) zapewniać zgodność z wszelkimi przepisami ustaw federalnych obowiązujących w danym stanie;

(b) nie utrudniać ani nie szkodzić sprawowaniu władzy wykonawczej Federacji.

Rozdział III

Podział wydatków

Finansowanie wydatków związanych ze sprawami zawartymi na Liście Wspólnej

82. Jeżeli jakakolwiek ustawa lub decyzja odnosząca się do którejkolwiek ze spraw wymienionych na Liście Wspólnej pociąga za sobą wydatki, to na mocy niniejszej Konstytucji, o ile nie uzgodniono inaczej, środki finansowe na rzecz tych obciążeń winny być zapewnione:

(a) przez Federację, jeżeli wydatki są następstwem zobowiązań federalnych albo stanowych podjętych zgodnie z polityką federalną i za wyjątkową zgodą Rządu Federalnego;

(b) przez stan lub zainteresowane stany, jeżeli wydatki te są następstwem zobowiązań podjętych przez stan lub stany na podstawie jego lub ich własnej decyzji.

Rozdział IV

Grunty

Przejęcie gruntów dla celów federalnych

83. (1) Jeżeli Rząd Federalny dojdzie do wniosku, że grunty w danym stanie, które nie zostały wcześniej przejęte, są niezbędne dla celów realizowanych przez Federację, to Rząd po przeprowadzeniu konsultacji z Rządem stanu może domagać się od niego, aby podjął on decyzję o przekazaniu Federacji, bądź wskazanemu przez nią organowi władzy publicznej, gruntów, którymi zainteresowania jest Federacja, a Rząd stanu obowiązany jest tego dokonać;

z zastrzeżeniem, że Rząd Federalny nie może domagać się przekazania gruntów zarezerwowanych dla realizacji celów stanu, chyba że jest przekonany, iż jest to konieczne z uwagi na interes narodowy.

(2) Jeżeli zgodnie z ust. (1) Rząd Federalny domaga się od Rządu stanu przekazania gruntu na stałe, przekazanie to następuje bez ograniczeń w zakresie jego użytkowania, ale podlega opłacie corocznego podatku od nieruchomości, a Federacja przekazuje stanowi rekompensatę w wysokości odpowiadającej wartości rynkowej tego gruntu; jeżeli Rząd Federalny będzie wymagać od Rządu stanu, by przyznał on Federacji inne uprawnienie do użytkowania gruntu, to Federacja winna jest stanowi roczną opłatę i taką rekompensatę, jeśli domaga się tego Rząd stanu.

Jeżeli wartość gruntów ulegnie podwyższeniu w następstwie dokonanych ulepszeń (w inny sposób niż na koszt stanu), a grunty były zarezerwowane na cele federalne, to wzrost ten nie będzie uwzględniany przy określaniu wartości rynkowej, opłat lub rekompensaty na potrzeby niniejszego ustępu.

(3) Jeżeli na podstawie ust. (1) wnioskowano o przyznanie gruntu, który w danym momencie był przeznaczony na cele stanu, wówczas, jeśli:

- (a) inny grunt jest pozyskiwany przez stan na te cele w zamian za ten pierwotnie wskazany; i
- (b) kwota za pozyskany w ten sposób grunt przekroczy kwotę wpłaconą przez Federację (niebędącą opłatą roczną), zgodnie z ust. (2), za korzystanie z tego gruntu,

to Federacja wypłaci stanowi różnicę między tymi kwotami.

(4) Jeżeli zgodnie z niniejszym artykułem grunt po raz kolejny zostanie przekazany do użytkowania przez Federację lub jakiegokolwiek organy publiczne, to wszelkie sumy wypłacone w związku z kolejnym przekazaniem gruntu tytułem rekompensaty, zgodnie z ust. (2), ulegają zmniejszeniu o kwotę odpowiadającą cenie rynkowej wszelkich dokonanych od momentu tego przekazania ulepszeń (niepochodzących ze środków stanu).

(5) Powyższe postanowienia niniejszego artykułu, z wyjątkiem ust. (3), mają zastosowanie zarówno wobec gruntów, które zostały przejęte, jak i wobec gruntów nieprzejętych, z zastrzeżeniem następujących modyfikacji:

(a) w ust. (1) zwrot „po przeprowadzeniu konsultacji z Rządem stanu” należy pominąć;

(b) jeżeli na podstawie niniejszego ustępu zawnioskowano do Rządu stanu o przekazanie gruntu, jego obowiązkiem jest podjąć w odpowiedzi na ten wniosek takie działania, aby doszło do jego pozyskania, w ramach porozumienia albo przymusowo;

(c) wszelkie wydatki poniesione przez stan w związku z przejmowaniem gruntu zgodnie z pkt (b) są rekompensowane przez Federację, z wyjątkiem sytuacji, gdy przejęcie to odbyło się za porozumieniem; Federacja nie jest zobowiązana (chyba że jest to część porozumienia) do zapłacenia kwoty wyższej niż kwota, którą zapłaciłaby w przypadku przymusowego przejęcia;

(d) każda suma zapłacona przez Federację na rzecz stanu, zgodnie z lit. (c), winna być uwzględniona przy określaniu, dla celów ust. (2), wartości rynkowej, odpowiedniego podatku gruntowego czy corocznych opłat i jest odliczana od rekompensaty, jaką winna zapłacić Federacja na mocy tego ustępu.

(6) Jeżeli przed Dniem Niepodległości, zgodnie z ust. (1), Rząd stanu przekazał na rzecz Federacji grunt lub uprawnienie do jego użytkowania na koszt Rządu Federacji Malajskiej, ust. (5) lit. (d) ma zastosowanie do sum przekazanych przez Rząd Federacji Malajskiej za jego przejęcie, tak jakby były one sumami zapłaconymi przez Federację zgodnie z ust. (5) lit. (c); a ust. (3) nie ma wobec takich gruntów zastosowania.

(7) Postanowienia niniejszego artykułu nie stanowią przeszkody w rezerwacji na rzecz Federacji gruntów w danym stanie na warunkach uzgodnionych między Rządem Federalnym a Rządem stanu, ani też nie naruszają uprawnień właściwego organu w danym stanie do nabywania zgodnie z obowiązującymi w danym czasie przepisami prawa o przejmowaniu gruntów dla celów federalnych, niezależnie od zgłoszenia przez władze Federacji żądania na podstawie niniejszego artykułu.

(8) Postanowienia niniejszego artykułu nie stanowią przeszkody w przekazaniu Federacji gruntu w danym stanie na warunkach uzgodnionych między Rządem Federalnym a Rządem stanu, bez konieczności skorzystania przez Rząd Federalny z procedury przewidzianej niniejszym artykułem.

84. *[uchylony].*

Przekazanie Federacji gruntów zarezerwowanych na cele federalne

85. (1) Jeżeli grunty w danym stanie przewidziano na jakiegokolwiek cele federalne, wówczas Rząd Federalny może domagać się ich od Rządu stanu, a obowiązkiem Rządu stanu jest ich przekazanie na czas nieokreślony i bez ograniczeń w zakresie ich użytkowania, jednak związane jest to z opłatą, ustalaną zgodnie z ust. (2), oraz z uiszczaniem corocznego czynszu dzierżawnego.

(2) Opłata, o której mowa w ust. (1), winna odpowiadać wartości rynkowej gruntu pomniejszonej o:

(a) wartość rynkową wszelkich ulepszeń dokonanych (w inny sposób niż na koszt stanu) w okresie, gdy grunty były wykorzystywane do celów federalnych; oraz

(b) kwotę związaną z kosztami nabycia wszelkich praw do korzystania z tych gruntów przez Rząd stanu, jeżeli została ona zapłacona przez Federację lub zapłacona przed Dniem Niepodległości przez Rząd Federacji Malajskiej.

(3) Nie naruszając postanowień ust. (1), jeżeli jakiegokolwiek grunt w danym stanie jest przewidziany na jakiegokolwiek cele federalne, Rząd Federalny może zaproponować stanowi ich zwrot, pod warunkiem że stan zapłaci Federacji wartość rynkową i kwotę przewidzianą w ust. (2) lit. (a) i (b); a jeżeli Rząd stanu przyjmie tę ofertę, rezerwacja ta wygasa.

(4) Z wyjątkiem przypadków przewidzianych w niniejszym artykule, w stosunku do gruntów przewidzianych na cele federalne w danym stanie rezerwacja nie wygasa, a wszystkie takie zarezerwowane grunty są kontrolowane i zarządzane przez Rząd

Federalny lub w jego imieniu, przy czym Rząd Federalny może przyznać każdej osobie prawo do przejęcia ich, dysponowania lub zarządzania nimi, a także dzierżawy lub najmu całości lub części tych gruntów:

(a) do korzystania z tych gruntów przez dowolny okres na cele federalne, na które są one zarezerwowane, lub na inne cele nagłe lub niezbędne; lub

(b) do korzystania z nich w celach innych niż federalne, jeżeli Rząd Federalny w przewidzianym okresie nie jest w stanie, z jakichkolwiek powodów, wykorzystać gruntu na cele federalne, na które jest on zarezerwowany, na taki okres i na takich warunkach, jakie Rząd Federalny może określić.

(5) W niniejszym artykule odesłanie do gruntów stanowych zarezerwowanych na cele federalne obejmuje:

(a) wszelkie grunty zarezerwowane przed Dniem Niepodległości zgodnie z przepisami prawa obowiązującego w danym okresie w danym stanie, na dowolny cel, który stał się celem federalnym po Dniu Niepodległości;

(b) wszelkie grunty zarezerwowane po Dniu Niepodległości na dowolny cel federalny, zgodnie z przepisami ustawy obowiązującej w danym stanie w danym momencie;

(c) wszelkie grunty stanowe, o których mowa w uchylonym art. 166 ust. (4); oraz

d) wszelkie grunty stanowe zarezerwowane na cele federalne mocą art. 83 ust. (7).

Rozporządzanie gruntami przynależnymi Federacji

86. (1) Jeżeli jakiegokolwiek uprawnienia do dysponowania gruntemi zarezerwowane są dla Federacji lub organu władzy publicznej na jakiegokolwiek cel, Federacja lub organ ten może przekazać te uprawnienia lub ich część na rzecz osoby, którą uzna za właściwą.

(2) Jeżeli uprawnienia do gruntu w danym stanie przekazywane są przez Federację lub na jej rzecz bądź na rzecz organu władzy publicznej na mocy tego artykułu lub art. 85, obowiązkiem Rządu tego stanu jest dokonanie odpowiedniej rejestracji tych transakcji.

Rozstrzyganie sporów o wartość gruntów

87. (1) W przypadku powstania sporu między Rządem Federalnym a Rządem stanu co do dokonania płatności przez Federację lub na jej rzecz lub, zgodnie z powyższymi artykułami niniejszego Rozdziału lub co do wysokości takiej płatności, spór – na wniosek Rządu Federalnego lub Rządu stanu – jest kierowany do Trybunału do spraw Gruntów tworzonego mocą niniejszego artykułu.

(2) Trybunał do spraw Gruntów składa się z:

(a) Przewodniczącego, mianowanego przez Prezesa Sądu Federalnego, który: posiada kwalifikacje do pełnienia funkcji sędziego Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego bądź przed Dniem Malezji był sędzią Sądu Federalnego;

(b) członka, który jest mianowany przez Rząd Federalny; oraz

(c) członka, który jest mianowany przez Rząd danego Stanu.

(3) Funkcjonowanie i procedura postępowania przed Trybunałem do spraw Gruntów regulowane są przez regulamin sądu określony przez Komitet Regulaminowy lub inny organ uprawniony na podstawie przepisów prawa stanowiącego do wydawania regulaminów lub zarządzeń określających funkcjonowanie i procedurę postępowania przed Sądem Federalnym.

(4) W każdej sprawie rozpatrzonej przez Trybunał do spraw Gruntów można wnieść odwołanie do Sądu Federalnego.

Stosowanie artykułów 83–87 wobec stanów nieposiadających Władcy

88. Artykuły 83–87 w zakresie, w jakim dotyczą któregośkolwiek ze stanów nieposiadającego Władcy, mają zastosowanie:

(a) z zastrzeżeniem zmian, jakie Parlament może wprowadzić na mocy ustawy, przy czym zmiany te są niezbędne w celu zapewnienia, że będą one stosowane (tak dalece jak to możliwe, uwzględniając różnice w systemach własności gruntów) w taki sam sposób, w jaki stosuje się je wobec innych stanów; oraz

(b) w przypadku stanów Sabah i Sarawak, z pominięciem art. 83 ust. (5) lit. (a).

Rezerwacja gruntów na rzecz Malajów

89. (1) Jakikolwiek grunt stanu, który bezpośrednio przed Dniem Niepodległości był zarezerwowany na rzecz Malajów, zgodnie z obowiązującym wówczas prawem, winien być nadal traktowany jako zarezerwowany na rzecz Malajów zgodnie z tym prawem, dopóki jego status nie zostanie zmieniony aktem przyjętym przez Legislaturę tego stanu, przy czym akt ten:

(a) winien być przyjęty większością głosów ogólnej liczby członków Legislatury i głosami nie mniej niż dwóch trzecich członków obecnych i głosujących; oraz

(b) zatwierdzony uchwałą każdej z Izb Parlamentu, przyjętą większością głosów ogólnej liczby członków tej Izby i głosami nie mniej niż dwóch trzecich członków głosujących.

(1a) Jakikolwiek akt prawny uchwalony zgodnie z ust. (1), przewidujący utratę lub przywrócenie na rzecz stanu prawa własności gruntów zarezerwowanych wcześniej na rzecz Malajów albo prawa do ich użytkowania i przekazania ich jakiejkolwiek osobie fizycznej, korporacji, firmie lub innemu podmiotowi (zarówno posiadającym, jak i nieposiadającym osobowości prawnej), który utracił niezbędne kwalifikacje lub uprawnienia na mocy przepisów dotyczących gruntów zarezerwowanych na rzecz Malajów do

ich posiadania, nie może być uznany za akt nieobowiązujący ze względu na brak zgodności z art. 13.

(2) Jakikolwiek grunt stanu, który w chwili obecnej nie jest zarezerwowany na rzecz Malajów zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem i nie jest zagospodarowany lub uprawiany, może zostać uznany za zarezerwowany na rzecz Malajów zgodnie z tym ustawodawstwem;

z zastrzeżeniem, że:

(a) jeżeli grunt w danym stanie jest zarezerwowany na rzecz Malajów na mocy niniejszego ustępu, to do powszechnego obrotu przekazany zostanie równy wielkością grunt w tym stanie, który nie jest zagospodarowany lub nie jest uprawiany; oraz

(b) całkowita powierzchnia gruntów w danym stanie w danym momencie uznawana za zarezerwowaną dla Malajów na mocy niniejszego ustępu nie może nigdy przekraczać całkowitej powierzchni gruntów w tym stanie, które zostały przekazane do powszechnego obrotu na mocy lit. (a).

(3) Z zastrzeżeniem ust. (4) Rząd każdego stanu może, zgodnie z obowiązującym prawem, zadeklarować jako zarezerwowany na rzecz Malajów:

(a) jakikolwiek grunt nabyty w tym celu przez ten Rząd w drodze umowy;

(b) każdy inny grunt na wniosek właściciela i za zgodą osoby mającej do tego gruntu prawo własności lub inne uprawnienie;

i winien, zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem, gdy jakikolwiek grunt przestaje być zarezerwowany na rzecz Malajów, niezwłocznie zadeklarować jako zarezerwowany dla Malajów każdy inny grunt o podobnym charakterze i nie większej powierzchni.

(4) Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie upoważnia do zadeklarowania rezerwacji na rzecz Malajów gruntu,

który w momencie składania deklaracji jest własnością lub jest użytkowany przez osobę niebędącą Malajem lub wobec którego taka osoba ma wówczas prawa lub interesy chronione prawem.

(5) Nie naruszając ust. (3), Rząd każdego stanu może, zgodnie z prawem, nabywać grunty w celu osiedlania się Malajów lub innych społeczności oraz ustanowić w tym celu zarząd powierniczy.

(6) W niniejszym artykule zwrot „grunty zarezerwowane na rzecz Malajów” oznacza grunty zarezerwowane w celu przekazania Malajom lub ludności rdzennej stanu, w którym znajdują się te grunty; zwrot „Malaj” dotyczy każdej osoby, która zgodnie z prawem stanu, w którym zamieszkuje, jest traktowana jako Malaj dla celów rezerwacji gruntu.

(7) Z zastrzeżeniem art. 161a niniejszy artykuł stosuje się niezależnie od innych postanowień niniejszej Konstytucji; jednak (nie naruszając jakiegokolwiek innego postanowienia) żaden grunt nie może być zachowany ani uznany za zarezerwowany na rzecz Malajów, z wyjątkiem przypadków zawartych w niniejszym artykule i art. 90.

(8) Postanowienia niniejszego artykułu mają zastosowanie do Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur i Putrajaya w takim samym zakresie jak wobec każdego stanu, z zastrzeżeniem, że stosowanie ust. (1) wobec Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur i Putrajaya zmienia się w ten sposób, iż wszelkie grunty Terytorium Federalnego Kuala Lumpur lub Terytorium Federalnego Putrajaya, które bezpośrednio przed Dniem Niepodległości były już zarezerwowane na rzecz Malajów zgodnie z obowiązującym prawem, mogą być nadal traktowane jako zarezerwowane na rzecz Malajów zgodnie z tym ustawodawstwem do momentu, gdy akt Parlamentu w tej sprawie zostanie przyjęty większością głosów ogólnej liczby członków każdej z Izb oraz głosami nie mniej niż dwóch trzecich członków obecnych i głosujących w każdej z Izb.

Przepisy szczególne dotyczące gruntów zwyczajowych²¹ w Malakka oraz stanach Negeri Sembilan i Terengganu

90. (1) Niniejsza Konstytucja nie ma wpływu na jakiegokolwiek przewidziane prawem ograniczenie dotyczące przekazania lub dzierżawy gruntów zwyczajowych w stanie Negeri Sembilan lub w Malakka ani innych uprawnień dotyczących tych gruntów.

(1a) Dla celów ust. (1):

- (a) „przekazanie gruntów” obejmuje przekazanie lub nabycie uprawnień, ustanowienie funduszu powierniczego, wprowadzenie innych zastrzeżeń lub innej formy transakcji lub dyspozycji, niezależnie od ich istoty i rodzaju; oraz
- (b) „dzierżawa” obejmuje każdą umowę dzierżawy, niezależnie od jej formy czy okresu trwania.

(2) Niezależnie od któregośkolwiek postanowienia niniejszej Konstytucji prawo obowiązujące w stanie Terengganu w odniesieniu do gruntów malajskich pozostaje w mocy do chwili przyjęcia i zatwierdzenia aktu prawnego przez Legislaturę tego stanu zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 89 ust. (1).

(3) Każdy taki akt Legislatury stanu Terengganu może ustanowić przepis dotyczący gruntów zarezerwowanych na rzecz Malajów, zgodny z obowiązującą ustawą w stanie innego Władcy; w takim przypadku powyższy art. 89 będzie obowiązywał wobec stanu Terengganu, z uwzględnieniem następujących zmian:

- (a) w ust. (1), w odniesieniu do gruntów, które bezpośrednio przed Dniem Niepodległości były zarezerwowane na rzecz Malajów zgodnie z obowiązującym wówczas prawem, zastępuje się odniesieniem do gruntów, które bezpośrednio przed przyjęciem wspomnianego aktu prawnego były gruntami malajskimi; oraz
- (b) mając to na uwadze, każde z powyższych odesłań do obowiązującego prawa winno być interpretowane jako odesłanie do wspomnianego aktu prawnego.

²¹ Ang. *customary land*.

Krajowa Rada do spraw Gruntów

91. (1) Tworzy się Krajową Radę do spraw Gruntów, w której skład wchodzi: Minister jako Przewodniczący, po jednym przedstawicielu każdego ze stanów wyznaczanym przez Władcę albo Yang di-Pertua Negeri oraz taka liczba przedstawicieli Rządu Federalnego, jaką Rząd ten wyznaczy, jednak z zastrzeżeniem art. 95e ust. (5), że liczba przedstawicieli Rządu Federalnego nie może przekroczyć dziesięciu.

(2) Przewodniczący Rady ma prawo zabrania głosu w każdej sprawie rozpatrywanej przez Krajową Radę do spraw Gruntów, ale jego głos nie jest głosem rozstrzygającym.

(3) Krajowa Rada do spraw Gruntów jest zwoływana przez Przewodniczącego na posiedzenia tak często, jak uzna on to za niezbędne, jednak nie rzadziej niż raz w roku.

(4) Jeżeli Przewodniczący lub przedstawiciel jednego ze stanów lub Rządu Federalnego nie może wziąć udziału w posiedzeniu, organ, przez który był on wyznaczony, może wyznaczyć inną osobę, która zastąpi go na tym posiedzeniu.

(5) Obowiązkiem Krajowej Rady do spraw Gruntów jest okresowe opracowywanie, w porozumieniu z Rządem Federalnym, Rządami stanów i Narodową Radą Finansów, krajowej polityki wspierania i kontroli wykorzystania gruntów na całym terytorium Federacji w dziedzinie górnictwa, rolnictwa, leśnictwa oraz w innych obszarach, a także w zakresie stosowania związanych z tym ustaw, a Rząd Federalny i Rządy stanowe będą realizować tak określoną politykę.

(6) Rząd Federalny lub Rząd jakiegokolwiek stanu może zasięgać opinii Krajowej Rady do spraw Gruntów w innych sprawach związanych z użytkowaniem gruntów lub w zakresie proponowanych ustaw związanych z gruntami lub zarządzaniem nimi albo stosowania takich ustaw, a obowiązkiem Krajowej Rady do spraw Gruntów jest doradzanie tym władzom we wszelkich takich sprawach.

Rozdział V

Rozwój narodowy

Narodowy plan rozwoju

92. (1) Jeżeli po otrzymaniu rekomendacji od komisji ekspertów i po konsultacji z Narodową Radą Finansów, Krajową Radą do spraw Gruntów i Rządem danego stanu Yang di-Pertuan Agong uzna, że w interesie narodowym leży wdrożenie planu rozwoju któregośkolwiek obszaru lub obszarów w ramach jednego lub kilku stanów, Yang di-Pertuan Agong może, po ogłoszeniu planu, zadeklarować ten obszar lub obszary jako obszary rozwoju; następnie Parlament jest uprawniony do wdrożenia w życie tego planu rozwoju lub jakiegokolwiek jego części, mimo że niektóre z kwestii związanych z tym planem odnoszą się do przypadków, w których, pomijając niniejszy artykuł, do uchwalania ustaw uprawnione są jedynie stany.

(2) Akt uchwalony na podstawie niniejszego artykułu winien zawierać informację, że został on uchwalony w takim trybie i z poszanowaniem postanowień ust. (1); artykuł 79 nie ma zastosowania do jakiegokolwiek projektu takiego aktu lub jakiegokolwiek poprawki do takiego projektu.

(3) W niniejszym artykule „plan rozwoju” oznacza plan dla rozwoju, poprawy lub ochrony zasobów naturalnych obszaru rozwoju, eksploatacji tych zasobów lub zwiększenia zatrudnienia na tym obszarze.

(4) Bez uszczerbku dla wynikających z innych artykułów uprawnień władz do żądania nabycia lub przyznania udziału w gruncie na cele federalne Rząd Federalny może okresowo żądać zarezerwowania na rzecz planu rozwoju każdego gruntu na obszarze podlegającym rozwojowi i niebędącego w posiadaniu osób prywatnych, w takim zakresie, jaki Rząd może określić; jednakże pomniejszenie w wyniku takiej rezerwacji rocznego dochodu uzyskiwanego przez stan winno być przez Federację zrekomensowane.

(5) Całkowity dochód pozyskany przez Federację w ramach realizacji planu rozwoju, z zastrzeżeniem ust. (6), podlega wyko-
rzystaniu:

(a) w pierwszej kolejności na zapewnienie finansowania i pokrycie kosztów prac związanych z planem rozwoju;

(b) w drugiej kolejności na zwrot Federacji wszelkich wy-
datków, w tym wydatków, o których mowa w ust. (4), po-
niesionych przez Federację w związku z realizacją planu
rozwoju; oraz

(c) w celu zapewnienia możliwości płatności na rzecz stanu,
w którym znajduje się obszar podlegający rozwojowi, lub –
jeżeli znajduje się on w dwóch lub więcej stanach – na
rzecz tych stanów w takich proporcjach, jakie określi Rząd
Federalny.

(6) Jeżeli między Rządem Federalnym a władzami stanu, na
którego terenie znajduje się obszar podlegający rozwojowi lub
jego część, zostanie uzgodnione, że wszelkie wydatki poniesione
w związku z realizacją planu rozwoju będą pokrywane przez ten
stan, to zostaną one zwrócone stanowi, a zwrotu dokonuje się na
tej samej zasadzie co zwrotu na rzecz Federacji wszelkich wydat-
ków przez nią poniesionych.

(7) Parlament może uchylić lub zmienić każdy akt uchwalony
w celu wykonania niniejszego artykułu, a także uchwalić takie
przepisy szczegółowe i wykonawcze, jakie uzna za niezbędne.

(8) Postanowienia niniejszego artykułu nie pozbawiają Parla-
mentu lub Legislatur stanów uprawnień do:

(a) nakładania takich podatków lub opłat, których wpro-
wadzenie przewiduje niniejsza Konstytucja;

(b) udzielania z Federalnego Funduszu Skonsolidowanego
lub Funduszu Skonsolidowanego Stanu dotacji, niepodle-
gających zwrotowi na podstawie ust. (5) lub (6),

z wyjątkiem sytuacji, gdy zgodnie z ust. (1) na nieruchomość
nałożony jest przez prawo federalne podatek, ale na potrzeby

niniejszego artykułu żaden taki podatek nie może być nałożony przez ustawę stanową za jakikolwiek okres, w którym należny jest podatek nałożony przez ustawę federalną.

Rozdział VI

Przeglądy federalne, doradztwo dla stanów i inspekcja zadań wykonywanych przez stany

Badania, przeglądy i statystyki

93. (1) Rząd Federalny może przeprowadzać wszelkie badania (przez Komisję lub w inny sposób), zezwalać na ich przeprowadzanie oraz gromadzić i publikować takie dane statystyczne, jakie uzna za niezbędne, niezależnie od tego, czy takie badania i przeglądy oraz gromadzenie i publikacja danych statystycznych dotyczą kwestii, wobec których Legislatura stanu może uchwalać ustawy.

(2) Obowiązkiem Rządu stanu oraz wszystkich jego funkcjonariuszy i organów stanu jest wspieranie Rządu Federalnego w wykonywaniu jego uprawnień wynikających z niniejszego artykułu; w tym celu Rząd Federalny może wydawać wszelkie instrukcje, jakie uzna za niezbędne.

Uprawnienia federalne wobec podmiotów stanowych

94. (1) Władza wykonawcza Federacji obejmuje uprawnienie do prowadzenia badań, zapewniania i utrzymywania stacji doświadczalnych i ekspozycji informacyjnych, służenia doradztwem i pomocą techniczną Rządowi każdego ze stanów oraz zapewnianie edukacji, reklamy i pokazów dla mieszkańców każdego stanu w odniesieniu do wszelkich spraw, w których Legislatura danego stanu może uchwalać ustawy; a urzędnicy do spraw rolnictwa i leśnictwa każdego stanu winni akceptować wszelkie profesjonalne porady udzielane Rządowi tego stanu na podstawie niniejszego ustępu.

(2) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji istniejące Departamenty Rolnictwa oraz Komisarz do spraw Gruntów, Leśnictwa i Opieki Społecznej mogą zachować stanowiska zajmowane bezpośrednio przed Dniem Niepodległości.

(3) Postanowienia niniejszej Konstytucji nie uniemożliwiają tworzenia przez Rząd Federalny ministerstw lub departamentów rządowych wykonujących funkcje Rządu Federalnego mocą art. 93 i mocą niniejszego artykułu w odniesieniu do spraw leżących w gestii władz ustawodawczych stanu, a sprawy te mogą obejmować ochronę gruntów, samorządy terytorialne oraz plany miast i wsi.

Inspekcja zadań wykonywanych przez stany

95. (1) Z zastrzeżeniem ust. (3) każdy upoważniony przez Rząd Federalny funkcjonariusz może, w ramach sprawowania władzy wykonawczej przez Federację, kontrolować każdy departament lub pracę Rządu stanu w celu złożenia Rządowi Federalnemu sprawozdania w tej sprawie.

(2) Sprawozdanie sporządzone na mocy niniejszego artykułu jest przekazywane Rządowi stanu i przedkładane Zgromadzeniu Ustawodawczemu stanu, jeżeli Rząd Federalny tak postanowi.

(3) Niniejszy artykuł nie upoważnia do kontroli żadnego z departamentów lub ich działań w sprawach należących do wyłącznej kompetencji ustawodawczej stanu.

Rozdział VII

Narodowa Rada do spraw Władz Lokalnych

Narodowa Rada do spraw Władz Lokalnych

95a. (1) Tworzy się Narodową Radę do spraw Władz Lokalnych, składającą się z Ministra pełniącego funkcję Przewodniczącego, jednego przedstawiciela każdego ze stanów mianowanego przez Władcę lub Yang di-Pertua Negeri oraz takiej liczby przedstawicieli Rządu Federalnego, jaką Rząd mianuje, ale mając na uwadze art. 95e ust. (5), ich liczba nie może przekroczyć dziesięciu.

(2) Przewodniczący może zabierać głos w każdej sprawie rozpatrywanej przez Narodową Radę do spraw Władz Lokalnych i ma głos rozstrzygający.

(3) Narodowa Rada do spraw Władz Lokalnych jest zwoływana przez Przewodniczącego na posiedzenia, gdy uzna on to za konieczne, jednak nie rzadziej niż raz w ciągu roku.

(4) Jeżeli Przewodniczący lub przedstawiciel jednego ze stanów lub Rządu Federalnego nie może uczestniczyć w posiedzeniu, to organ, który go mianował, może wyznaczyć inną osobę, która zajmie jego miejsce na tym posiedzeniu.

(5) Obowiązkiem Narodowej Rady do spraw Władz Lokalnych jest okresowe przedstawianie, w porozumieniu z Rządem Federalnym i Rządami stanowymi, polityki wspierania, rozwoju i kontroli władz lokalnych na całym terytorium Federacji oraz nadzór nad wykonywaniem związanych z tym ustaw; Rząd Federalny i Rządy stanowe winny realizować tak określoną politykę.

(6) Obowiązkiem Rządu Federalnego i Rządów stanowych jest konsultowanie się z Narodową Radą do spraw Władz Lokalnych w sprawach proponowanego ustawodawstwa dotyczące władz lokalnych, a obowiązkiem Narodowej Rady do spraw Władz Lokalnych jest przedstawienie stanowiska tym Rządom w każdej takiej sprawie.

(7) Rząd Federalny lub Rząd któregośkolwiek ze stanów winien konsultować się z Narodową Radą do spraw Władz Lokalnych w innych sprawach związanych z władzami lokalnymi, a Narodowa Rada do spraw Władz Lokalnych ma obowiązek przedstawić im swoje stanowisko w każdej takiej sprawie.

Rozdział VIII

Postanowienia dotyczące stanów Sabah i Sarawak

Zmiany w podziale uprawnień ustawodawczych dla stanów Sabah i Sarawak

95b. (1) W przypadku stanów Sabah i Sarawak:

(a) suplement Listy II zawarty w Załączniku Dziewiątym winien być traktowany jako część Listy Stanowej, dotyczącej kompetencji stanów, a wymienione w nim sprawy jako

nienależące do spraw wymienionych na Liście Federalnej lub Wspólnej;

(b) suplement Listy III zawarty w Załączniku Dziewiątym winien być traktowany jako część Listy Wspólnej – z zastrzeżeniem Listy Stanowej, a wymienione w nim sprawy jako niewłączone do zakresu spraw Listy Federalnej (ale nie w taki sposób, aby miało to wpływ na kształt Listy Stanowej, jeżeli uzupełnienie to dotyczy Listy Federalnej).

(2) Jeżeli na podstawie ust. (1) dana kwestia znajdzie się na Liście Wspólnej dla stanu tylko na pewien okres, to wygaśnięcie lub upływ tego okresu nie ma wpływu na dalsze obowiązywanie przepisów prawa stanowego wydanych dla jego realizacji, z wyjątkiem przypadków przewidzianych prawem federalnym bądź stanowym.

(3) Legislatura stanu Sabah lub Sarawak może również uchylać ustawy dotyczące nakładania podatków od sprzedaży, a wszelkie te podatki nałożone na mocy obowiązujących ustaw stanu Sabah lub Sarawak uznaje się za należące do spraw wymienionych na Liście Stanowej, a nie na Liście Federalnej, z następującym zastrzeżeniem:

(a) przy poborze stanowego podatku od sprzedaży i zarządzaniu nim niedopuszczalne jest różnicowanie towarów tego samego rodzaju ze względu na ich pochodzenie; oraz

(b) przy poborze federalnego podatku od sprzedaży należy uwzględnić kwotę, jaką dana osoba uiściła już w ramach podatku stanowego.

Uprawnienie rozszerzania kompetencji ustawodawczych lub wykonawczych stanów

95c. (1) Z zastrzeżeniem przepisów jakiegokolwiek aktu Parlamentu uchwalonego po Dniu Malezji Yang di-Pertuan Agong może w drodze zarządzenia wprowadzić w każdym stanie takie przepisy, jakie zostaną uchwalone w akcie Parlamentu:

(a) upoważniając Legislaturę stanu do uchwalania ustaw zgodnie z art. 76a, lub

(b) w celu rozszerzenia władzy wykonawczej stanu oraz kompetencji organów stanu, zgodnie z art. 80 ust. (4).

(2) Zarządzenie wydane na mocy ust. (1) lit. (a) nie może upoważniać Legislatury stanu do zmiany lub uchylenia aktu Parlamentu uchwalonego po Dniu Malezji, chyba że akt ten tak stanowi.

(3) Artykuł 76a ust. (3) oraz art. 80 ust. (6) mają zastosowanie do zarządzenia, o którym mowa w lit. (a) i (b) niniejszego artykułu, w takim samym zakresie, w jakim miałyby zastosowanie do aktu Parlamentu.

(4) Jeżeli zarządzenie wydane na podstawie niniejszego artykułu zostaje uchylone przez zarządzenie późniejsze, to zarządzenie późniejsze może zawierać przepis o pozostawieniu w mocy (w całości, w takim zakresie lub dla celów, jakie może określać zarządzenie) ustawy stanowej uchwalonej na podstawie wcześniejszego zarządzenia lub ustawodawstwa delegowanego oraz decyzji podjętych na ich podstawie i ustawa ta posiada moc równą ustawie federalnej;

z zastrzeżeniem, że żaden przepis nie będzie utrzymany w mocy na podstawie niniejszego ustępu, jeżeli nie został on uchwalony w akcie Parlamentu.

(5) Każde zarządzenie Yang di-Pertuan Agong wydane na podstawie niniejszego artykułu przedkładać jest każdej z Izb Parlamentu.

Wyłączenie władztwa Parlamentu w stanach Sabah i Sarawak w zakresie uprawnienia do uchwalania jednolitych ustaw dotyczących gruntów i władz lokalnych

95d. W odniesieniu do stanów Sabah lub Sarawak art. 76 ust. (4) nie ma zastosowania, a ust. (1) lit. (b) tego artykułu nie upoważnia Parlamentu do uchwalania ustaw w sprawach wymienionych w ust. (4) tego artykułu.

Wyłączenie stanów Sabah i Sarawak z krajowych planów dotyczących zagospodarowania przestrzennego, władz lokalnych, rozwoju i innych rozwiązań

95e. (1) Wobec stanów Sabah i Sarawak art. 91, 92, 94 i 95a wchodzi w życie z zastrzeżeniem poniższych ustępów.

(2) Z zastrzeżeniem art. 91 ust. (5) i art. 95a Rząd stanu nie ma obowiązku stosować się do polityki określonej odpowiednio przez Krajową Radę do spraw Gruntów lub Krajową Radę do spraw Władz Lokalnych, ale przedstawiciel stanu nie jest uprawniony do głosowania w sprawach rozpatrywanych przez którąkolwiek z tych Rad.

(3) Na mocy art. 92 żaden obszar w stanie nie może zostać ogłoszony obszarem rozwoju dla celów jakiegokolwiek planu rozwoju bez zgody Yang di-Pertua Negeri tego stanu.

(4) Na mocy art. 94 ust. (1) (zgodnie z którym w odniesieniu do spraw znajdujących się na Liście Stanowej Federacja może prowadzić badania, udzielać porad, wsparcia technicznego itp.) funkcjonariusze zajmujący się rolnictwem i leśnictwem w stanach Sabah i Sarawak winni rozważyć uwzględnienie zaleceń przekazywanych Rządowi stanu, ale nie są do tego zobowiązani.

(5) Ustępu (2) nie stosuje się wobec stanów, jeżeli:

(a) w odniesieniu do art. 91, Parlament tak ustanowi, za zgodą Yang di-Pertua Negeri; oraz

(b) w odniesieniu do art. 95a Parlament tak ustanowi, za zgodą Zgromadzenia Ustawodawczego,

jednak dla każdego przedstawiciela stanu Sabah lub Sarawak posiadającego na mocy niniejszego ustępu uprawnienie do głosowania w sprawach rozpatrywanych przez Krajową Radę do spraw Gruntów lub Krajową Radę do spraw Władz Lokalnych dodaje się jednego przedstawiciela w celu uzyskania maksymalnej liczby przedstawicieli Rządu Federalnego w danej Radzie.

FINANSE

Część VII FINANSE

Rozdział I Postanowienia ogólne

Nie pobiera się podatków poza przypadkami określonymi ustawą

96. Żaden podatek ani opłata nie będą pobierane przez Federację lub na jej rzecz, chyba że na podstawie ustawy federalnej lub z jej upoważnienia.

Fundusze skonsolidowane

97. (1) Wszystkie dochody i środki pieniężne, niezależnie od tego, w jaki sposób zostały pozyskane lub otrzymane przez Federację, winny być, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konstytucji i ustaw federalnych, wpłacane na jeden fundusz zwany Federalnym Funduszem Skonsolidowanym.

(2) Wszystkie dochody i środki pieniężne, niezależnie od tego, w jaki sposób zostały pozyskane lub otrzymane przez dany stan, winny być, zgodnie z postanowieniami ust. (3) oraz innymi ustawami, wpłacane na jeden fundusz, zwany Funduszem Skonsolidowanym Stanu.

(3) Jeżeli zgodnie z prawem stanowym lub w odniesieniu do Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya zgodnie z prawem federalnym, każdy przychód uzyskany z *zakat*²², *zakat al-Fitr*²³, *Bayt al-mal*²⁴ lub z podobnych źródeł ustanowionych prawem Islamu wpłacany jest na odrębny fundusz,

²² Rodzaj podatku na rzecz gminy muzułmańskiej – obowiązek podatkowy dotyczy każdego dorosłego wyznawcy islamu (bez względu na płeć), posiadającego jakiś majątek lub określony dochód roczny. Wydatkowanie dochodów z *zakat* jest ściśle określone w Koranie.

²³ Rodzaj datku przekazywanego ubogim, będącego obowiązkiem każdego muzułmanina: mężczyzny i kobiety, dziecka i dorosłego, niezależnie od jego sytuacji finansowej. Mężczyzna przekazuje ten datek za siebie i za tych, którzy są na jego utrzymaniu.

²⁴ Instytucja finansowa przechowująca środki finansowe, np. dochód z podatków, i odpowiedzialna za ich dystrybucję.

to środki te nie mogą być wypłacane, z wyjątkiem sytuacji, gdy jest to zgodne z prawem stanowym lub federalnym.

(4) O ile z kontekstu nie wynika inaczej, każde odesłanie w niniejszej Konstytucji do Funduszu Skonsolidowanego należy rozumieć jako odesłanie do Federalnego Funduszu Skonsolidowanego.

Wydatki obciążające Federalny Fundusz Skonsolidowany

98. (1) Ze środków Federalnego Funduszu Skonsolidowanego pokrywa się, poza dotacjami, wynagrodzeniami lub innymi środkami pieniężnymi przewidzianymi innym artykułem lub ustawą federalną:

(a) wszystkie emerytury, rekompensaty za utratę stanowiska i odprawy, za które Federacja jest odpowiedzialna finansowo;

(b) wszelkie długi, które zaciągnęła Federacja; oraz

(c) wszelkie środki pieniężne niezbędne do wykonania wyroku, decyzji lub postanowienia wydanego przeciwko Federacji przez jakikolwiek sąd lub trybunał.

(2) Dokonując wypłaty dotacji na rzecz danego stanu zgodnie z postanowieniami niniejszej Części, Federacja może potrącić kwotę spłat z tytułu zadłużenia danego stanu na rzecz Federacji, które obciążają Fundusz Skonsolidowany tego stanu.

(3) Dla celów niniejszego artykułu zobowiązania dłużne i obciążenia na rzecz funduszu tonącego obejmują spłatę lub amortyzację zadłużenia oraz wszelkie wydatki związane z zaciąganiem pożyczek w celu zabezpieczenia Funduszu Skonsolidowanego oraz z obsługą i wykupem długu powstałego w ten sposób.

Roczny preliminarz finansów publicznych

99. (1) Yang di-Pertuan Agong w każdym roku finansowym zapewnia przedłożenie w Izbie Reprezentantów zestawienia przewidywanych wpływów i wydatków Federacji na dany rok, a jeżeli

Parlament nie postanowi inaczej, zestawienie to winno być przedłożone przed rozpoczęciem danego roku;

gdy jednak przedstawiono inne preliminarze dotyczące przewidywanych wpływów i wydatków, to przedłożenie takiego zestawienia przed rozpoczęciem roku, którego ono dotyczy, nie jest konieczne.

(2) Zestawienie wydatków winno zawierać:

(a) łączną kwotę niezbędną do pokrycia wydatków obciążających Fundusz Skonsolidowany; oraz

(b) z zastrzeżeniem ust. (3) sumy wymagane do pokrycia wydatków na inne cele, które miałyby obciążać Fundusz Skonsolidowany.

(3) Sumy wymienione w ust. (2) lit. (b) nie obejmują:

(a) sum stanowiących wpływy z każdej pożyczki zaciągniętej przez Federację na określone cele i przeznaczonych na te cele na mocy ustawy upoważniającej do zaciągnięcia pożyczki;

(b) sum lub odsetek od nich otrzymanych przez Federację na zasadach powiernictwa i wynikających z powiernictwa;

(c) sum będących w posiadaniu władz Federacji, otrzymanych lub przeznaczonych na cel funduszu powierniczego utworzonego na mocy ustawy federalnej lub zgodnie z nią.

(4) Wzmiankowany preliminarz winien również zawierać, o ile jest to możliwe, aktywa i pasywa Federacji na koniec ostatniego roku finansowego, sposób inwestowania lub utrzymywania tych aktywów oraz najważniejsze pozycje, wobec których pasywa te są nieuregulowane.

Projekty ustaw o dochodach

100. Wydatki, które winny być pokrywane z Funduszu Skonsolidowanego, lecz nie są w nim przewidziane, inne niż wydatki, które mają być pokryte z kwot wymienionych w art. 99 ust. (3), należy ująć w projekcie ustawy, znanej jako projekt ustawy o dochodach,

przewidującym obciążenie Funduszu Skonsolidowanego kwotami niezbędnymi do pokrycia tych wydatków oraz przeznaczenie tych kwot na cele w nim określone.

Wydatki dodatkowe i nieprzewidziane

101. Jeżeli wobec któregokolwiek roku finansowego stwierdzi się, że:

- (a) kwota przeznaczona na jakiś cel na mocy ustawy o dochodach jest niewystarczająca lub że pojawiła się potrzeba dokonania wydatków na cel, na który w ustawie o dochodach nie przeznaczono żadnej kwoty; lub
- (b) środki pieniężne zostały wydatkowane na cel przewidziany ustawą w kwocie przekraczającej kwotę (jeżeli taka istnieje) przeznaczoną na ten cel na mocy ustawy o dochodach,

sporządza się dodatkowe zestawienia określające wymagane lub wydatkowane kwoty i składa je w Izbie Reprezentantów, a cele tych wydatków uwzględnia się w projekcie ustawy o dochodach.

Uprawnienia do zatwierdzania wydatków obciążających Fundusz Skonsolidowany lub na cele nieokreślone

102. W każdym roku budżetowym Parlament ma prawo:

- (a) przed przyjęciem ustawy o dochodach określić w ustawie wydatki na część roku finansowego;
- (b) określić w ustawie wydatki na cały rok lub na jego część w inny sposób niż zgodnie z art. od 99 do 101, jeżeli ze względu na wielkość, nieokreślony charakter zobowiązań lub w związku z zaistnieniem nieprzewidzianych okoliczności Parlament uzna to za niezbędne.

Fundusz Rezerwy Finansowej

103. (1) Parlament może w formie ustawy przewidzieć utworzenie Funduszu Rezerwy Finansowej i upoważnić Ministra

odpowiedzialnego za sprawy finansowe, gdy uzna, że zaistniała pilna i nieprzewidziana konieczność dokonania wydatków, dla których nie ma źródła finansowania w obowiązujących przepisach, do wypłaty niezbędnych środków z funduszu nadzwyczajnego w celu zaspokojenia tej potrzeby.

(2) W przypadku przekazania niezbędnych środków, zgodnie z ust. (1), należy przedstawić dodatkowe zestawienie i jak najszybciej wnieść projekt ustawy o dochodach w celu umożliwienia wydatkowania tych środków.

Wypłaty z Funduszu Skonsolidowanego

104. (1) Z zastrzeżeniem ust. (2) żadne środki i nie mogą być wypłacane z Funduszu Skonsolidowanego, chyba że:

- (a) przewidziane są w Funduszu Skonsolidowanym; lub
- (b) upoważnia do tego ustawa o dochodach;
- (c) wynika to z ustawy uchwalonej zgodnie z art. 102.

(2) Ustęp (1) nie ma zastosowania do żadnej z kwot wymienionych w art. 99 ust. (3).

(3) Z Funduszu Skonsolidowanego nie mogą być wypłacane żadne środki pieniężne poza trybem przewidzianym w ustawie federalnej.

Audytor Generalny

105. (1) Tworzy się urząd Audytora Generalnego, który jest powoływany przez Yang di-Pertuan Agong po zasięgnięciu opinii Premiera i po konsultacji ze Zgromadzeniem Władców.

(2) Osoba, która sprawowała urząd Audytora Generalnego, ma prawo do ponownego powołania na ten urząd, ale nie może być powołana na inne stanowisko w służbie Federacji ani na jakiekolwiek stanowisko w służbie stanu.

(3) Audytor Generalny może w każdej chwili złożyć rezygnację z urzędu, nie może jednak zostać z niego odwołany, chyba

że z analogicznych powodów i w takim samym trybie jak sędzia Sądu Federalnego.

(4) Parlament ustawą określa wysokość wynagrodzenia Audytora Generalnego i wypłacane jest ono z Funduszu Skonsolidowanego.

(5) Wynagrodzenie i inne świadczenia służbowe (łącznie z uprawnieniami emerytalnymi) Audytora Generalnego po jego powołaniu nie mogą ulec zmianie na jego niekorzyść.

(6) Mając na względzie postanowienia niniejszego artykułu, warunki służby Audytora Generalnego określa ustawa federalna i wykonujący przepisy prawa federalnego Yang di-Pertuan Agong.

Uprawnienia i obowiązki Audytora Generalnego

106. (1) Stan finansów Federacji i stanów podlega kontroli, z której Audytor Generalny sporządza raport.

(2) Audytor Generalny wykonuje także inne obowiązki i korzysta z uprawnień co do stanu finansów Federacji i stanów, stanu finansów innych władz publicznych i ich organów określonych w zarządzeniu Yang di-Pertuan Agong i zgodnie z ustawą federalną.

Sprawozdania Audytora Generalnego

107. (1) Audytor Generalny przedkłada swoje sprawozdania Yang di-Pertuan Agong, który zleca ich złożenie w Izbie Reprezentantów.

(2) Kopia każdego takiego sprawozdania dotyczącego stanu finansów danego stanu lub dowolnego organu publicznego wykonującego uprawnienia nadane mu na mocy prawa stanowego winna być przedłożona Władcy lub Yang di-Pertua Negeri danego stanu, który zleca ich przedstawienie Zgromadzeniu Ustawodawczemu.

Narodowa Rada Finansów

108. (1) Tworzy się Narodową Radę Finansów składającą się z Premiera, Ministrów wyznaczonych przez Premiera oraz po jednym przedstawicielu każdego ze stanów, wyznaczonym przez Władcę lub Yang di-Pertua Negeri.

(2) Narodowa Rada Finansów jest zwoływana na posiedzenia przez Premiera, gdy uzna on to za niezbędne, oraz każdorazowo, gdy przedstawiciele trzech lub więcej stanów zażądają zwołania posiedzenia, przy czym raz na 12 miesięcy winno być zwołane co najmniej jedno posiedzenie.

(3) Na posiedzeniu Narodowej Rady Finansów Premier może być reprezentowany przez innego Ministra Federacji; Premier lub w razie jego nieobecności reprezentujący go Minister przewodniczy posiedzeniu.

(4) Obowiązkiem Rządu Federalnego jest zasięgnięcie opinii Narodowej Rady Finansów w sprawach:

- (a) udzielania przez Federację dofinansowania na rzecz stanów;
- (b) przekazywania stanom całości lub części wpływów z wszelkich podatków lub opłat federalnych;
- (c) rocznych planów zaciągania pożyczek przez Federację i stany oraz zakresu ich uprawnień do ich zaciągania;
- (d) udzielania pożyczek któremukolwiek ze stanów;
- (e) opracowywania planów rozwoju zgodnie z art. 92;
- (f) kwestii, o których mowa w ust. (7) lit. (f) i (g) Listy Federalnej;
- (g) każdej propozycji przedstawiającej projekt ustawy przewidzianej w art. 109 ust. (2) lub art. 110 ust. (3) lub (3a);
- (h) każdej innej kwestii, w odniesieniu do której niniejsza Konstytucja lub ustawa federalna przewiduje zasięgnięcie opinii Narodowej Rady Finansów.

(5) Rząd Federalny może zasięgać opinii Narodowej Rady Finansów w każdej innej sprawie, również gdy nie dotyczy ona kwestii finansowych, a Rząd danego stanu może zasięgać opinii Rady w każdej sprawie, która ma wpływ na sytuację finansową tego stanu.

Dotacje dla stanów

109. (1) Federacja udziela każdemu stanowi, w każdym roku finansowym:

(a) dotacji zwanej „dotacją *per capita*”, określanej zgodnie z postanowieniami Części I Załącznika Dziesiątego;

(b) dotacji na utrzymanie dróg stanowych, zwanej „dotacją na drogi stanowe”, określanej zgodnie z postanowieniami Części II Załącznika Dziesiątego.

(2) Parlament może ustawą okresowo zmieniać wysokość dotacji *per capita*; jeżeli jednak skutkiem takiej ustawy jest zmniejszenie dotacji, przepisy zawarte w tej ustawie winny przewidywać, że kwota dotacji otrzymanej przez stan w danym roku finansowym nie jest niższa niż dziewięćdziesiąt procent kwoty otrzymanej przez ten stan w poprzednim roku finansowym.

(3) Parlament może ustawą przyznawać każdemu stanowi dotacje na określone cele na warunkach określonych w tej ustawie.

(4) Środki wymagane do przyznania dotacji, o których mowa w powyższych postanowieniach niniejszego artykułu, obciążają Fundusz Skonsolidowany.

(5) Jeżeli zgodnie z art. 103 zostanie utworzony Fundusz Rezerwy Finansowej, to uprawnienie do wypłaty zaliczek z tego Funduszu na pokrycie pilnej i nieprzewidzianej potrzeby wydatkowania winno obejmować także uprawnienie stanu do wypłaty takich zaliczek na jej pokrycie.

(6) Federacja dokonuje wpłat na fundusz, zwany Państwowym Funduszem Rezerwy na rzecz Stanów:

(a) [*uchylony*];

(b) w odniesieniu do każdego roku budżetowego sumy, którą Rząd Federalny może, po konsultacji z Narodową Radą Finansów, uznać za niezbędną,

a Federacja może, po konsultacji z Narodową Radą Finansów, przyznawać dotacje z tego Funduszu każdemu stanowi na rzecz jego rozwoju lub w celu uzupełnienia jego dochodów.

Ustalenia dotyczące podatków i opłat na rzecz stanów

110. (1) Z zastrzeżeniem ust. (2) każdy ze stanów otrzymuje wszystkie wpływy z podatków, opłat i innych źródeł przychodów określonych w Części III Załącznika Dziesiątego, o ile są one pobierane, nakładane lub uzyskiwane w danym stanie.

(2) Parlament może ustawą okresowo zastępować dowolne źródło dochodów, o którym mowa w ust. (1), (3), (4), (5), (6), (7), (8), (12) lub (14) Części III Załącznika Dziesiątego, lub inne źródło dochodów, alternatywnym źródłem dochodów o równej wartości.

(3) Każdy ze stanów otrzymuje, na warunkach przewidzianych ustawą federalną lub na jej podstawie, dziesięć procent lub większą kwotę należności cła wywozowego od cyny wyprodukowanej w danym stanie.

(3a) Parlament może w ustawie postanowić, że każdy ze stanów otrzyma, na warunkach określonych w ustawie federalnej lub na jej podstawie, część cła eksportowego na minerały (inne niż cyna) produkowane w danym stanie.

W niniejszym artykule „minerały” oznaczają rudy surowców mineralnych, metal i oleje mineralne.

(3b) Nie naruszając uprawnień do określania warunków przewidzianych w ust. (3) lub (3a), Parlament na mocy ustawy może, w przypadkach w niej przewidzianych, zabronić pobierania opłat licencyjnych lub podobnych opłat w odniesieniu do minerałów (zarówno na podstawie umowy dzierżawy, aktu wykonawczego, jak i aktu przyjętego przed wejściem w życie niniejszego ustępu bądź po jego wejściu w życie) lub je ograniczyć.

(4) Nie naruszając postanowień ust. (1) do (3a), Parlament na mocy ustawy może:

(a) przekazać stanom całość lub część dochodów z jakiegokolwiek podatku lub opłaty pobranej lub nałożonej przez Federację; oraz

(b) przyznać stanom prawo do pobierania na cele stanowe wszelkich podatków lub opłat dozwolonych przez ustawę federalną.

(5) Kwoty należne stanom zgodnie z ust. (1), (2) lub (4) nie mogą być włączane do Funduszu Skonsolidowanego, natomiast kwoty należne stanom zgodnie z ust. (3) i (3a) obciążają Fundusz Skonsolidowany.

Ograniczenia dotyczące zaciągania pożyczek

111. (1) Federacja nie może zaciągać pożyczek, z wyjątkiem przypadków określonych ustawą federalną.

(2) Stan nie może zaciągać pożyczek, z wyjątkiem przypadków określonych ustawą stanową; ustawa stanowa dopuszcza zaciąganie pożyczek tylko od Federacji i na okres nieprzekraczający pięciu lat, od banku lub innej instytucji finansowej zaaprobowanej w tym celu przez Rząd Federalny i na warunkach przez niego określonych.

(3) Stan nie może udzielić żadnej gwarancji, chyba że wynika to z ustawy stanowej, a gwarancja udzielana jest wyłącznie za zgodą Rządu Federalnego i na warunkach przez niego określonych.

Ograniczenia zmian w organach stanowych

112. (1) Z zastrzeżeniem postanowień ust. (2) żaden stan nie może bez zgody Federacji dokonywać zmian struktury organów i ich wydziałów ani też zmieniać wysokości ustalonych wynagrodzeń i uposażeń, jeżeli pociągałoby to za sobą zwiększenie zobowiązań Federacji w zakresie emerytur, wynagrodzeń lub innych podobnych świadczeń.

(2) Niniejszy artykuł nie stosuje się do:

(a) powołań na stanowiska, na których nie przysługuje prawo do świadczeń emerytalnych i na których maksymalne wynagrodzenie nie przekracza czterystu ringgitów miesięcznie lub innej kwoty, która może zostać ustalona na mocy zarządzenia Yang di-Pertuan Agong; lub

(b) powołań na stanowiska z prawem do świadczeń emerytalnych, na których maksymalne wynagrodzenie nie przekracza stu ringgitów miesięcznie lub innej kwoty, która może zostać ustalona na mocy zarządzenia Yang di-Pertuan Agong.

Rozdział II

Finanse: stany Sabah i Sarawak

Audyty w stanach Sabah i Sarawak

112a. (1) Audytor Generalny składa raporty dotyczące stanu finansów w stanach Sabah i Sarawak lub stanu finansów w organach władzy publicznej wykonujących kompetencje określone w ustawie stanowej na ręce Yang di Pertuan Agong (który zleca ich złożenie Izbie Reprezentantów) oraz Yang di-Pertua Negeri danego stanu; art. 107 ust. (2) nie stosuje się wobec tych raportów.

(2) Yang di-Pertua Negeri zobowiązany jest do przedłożenia Zgromadzeniu Ustawodawczemu każdego takiego raportu.

(3) Uprawnienia i obowiązki Audytora Generalnego w stosunku do stanu finansów, o którym mowa w ust. (1), za okres kończący się przed 1969 rokiem w stanach Sabah i Sarawak kontynuuje w jego imieniu wysoki rangą funkcjonariusz jego departamentu pracujący w tym okresie w danym stanie, a następnie ulegają one wygaśnięciu.

Jednakże w przypadku nieobecności lub niezdolności do pracy tego urzędnika lub w przypadku wakatu na jego stanowisku uprawnienia i obowiązki te są wykonywane przez Audytora Generalnego lub wyznaczonego przez niego urzędnika jego departamentu, a następnie ulegają wygaśnięciu.

Prawa stanów Sabah i Sarawak do zaciągania pożyczek

112b. Artykuł 111 ust. (2) nie ogranicza prawa stanów Sabah i Sarawak do zaciągania pożyczek na rzecz stanu na podstawie ustawy stanowej, za zgodą funkcjonującego Banku Centralnego Federacji.

Dotacje specjalne i dochody przekazywane stanom Sabah i Sarawak

112c. (1) Z zastrzeżeniem postanowień art. 112d oraz wszelkich ograniczeń określonych w odpowiednich punktach Załącznika Dziesiątego:

(a) Federacja przekazuje stanom Sabah i Sarawak w każdym roku finansowym dotacje określone w Części IV tego Załącznika; oraz

(b) każdy z tych stanów otrzymuje całość dochodów z podatków, opłat i należności określonych w Części V tego Załącznika, o ile są one pobierane, nakładane lub podwyższane w tym stanie, lub określoną część tych dochodów.

(2) Środki niezbędne do przyznania dotacji określonych we wspomnianej Części IV oraz kwoty należne stanom Sabah lub Sarawak na mocy pkt 3 lub 4 wspomnianej Części V są pokrywane z Funduszu Skonsolidowanego; pozostałe środki należne stanom Sabah lub Sarawak na mocy wspomnianej Części V nie powinny być przekazywane do Funduszu Skonsolidowanego.

(3) Postanowienia art. 110 ust. (3a) i (4) nie mają zastosowania do stanów Sabah i Sarawak.

(4) Z zastrzeżeniem art. 112d ust. (5) wobec stanów Sabah i Sarawak art. 110 ust. (3b):

(a) stosuje się w odniesieniu do wszystkich minerałów, w tym olejów mineralnych; ale

(b) nie upoważnia on Parlamentu do zakazania pobierania przez stan opłat licencyjnych od jakiegokolwiek minerału lub do ograniczenia opłat licencyjnych, które mogą być pobierane w każdym przypadku, w taki sposób, aby

stan nie był uprawniony do otrzymania opłaty licencyjnej w wysokości dziesięciu procent *ad valorem* (obliczonej jak dla należności z cła wywozowego).

Stanowiska w sprawie specjalnych dotacji dla stanów Sabah i Sarawak

112d. (1) Dotacje określone w pkt 1 ppkt (1) i pkt 2 Części IV Załącznika Dziesiątego oraz wszelkie alternatywne lub dodatkowe dotacje przyznane na mocy niniejszego ustępu podlegają formułowaniu stanowisk przez Rządy Federacji i stanów lub zainteresowanego stanu w okresach, o których mowa w ust. (4), a także, jeśli wyrażają one zgodę na zmianę lub zniesienie jakiegokolwiek z tych dotacji, lub w zamian za przyznanie innej dotacji lub zwiększenie istniejącej, wspomniana Część IV oraz art. 112c ust. (2) zostają zmienione zarządzeniem Yang di-Pertuan Agong w zakresie niezbędnym do wykonania umowy:

pod warunkiem że przy pierwszym stanowisku dotacja określona w ppkt (2) pkt 1 wspomnianej Części IV nie podlega ocenie i decyzji, z wyjątkiem ustalenia wysokości kwot na kolejne pięć lat.

(2) Przy formułowaniu stanowisk zgodnie z niniejszym artykułem należy uwzględnić sytuację finansową Rządu Federalnego, jak również potrzeby stanów lub stanu, którego to dotyczy, jednak należy dążyć do tego, aby dochody stanu w chwili formułowania stanowiska były wystarczające do pokrycia kosztów służb stanowych odpowiednimi środkami w celu rozwoju i lepszego działania tych służb.

(3) Stanowiska formułuje się raz na pięć lat lub (z wyjątkiem pierwszej oceny) na okres dłuższy, uzgodniony między Federacją i stanami lub stanem; jednakże wszelkie zarządzenia wydane na podstawie ust. (1), wprowadzające w życie wyniki oceny, pozostają w mocy po upływie tego okresu, chyba że zostaną zastąpione kolejnymi zarządzeniami wydanymi na podstawie tego ustępu.

(4) Formułowanie stanowisk na podstawie niniejszego artykułu nie powinno być dokonywane wcześniej, niż jest to niezbędne, aby osiągnąć właściwy efekt; raport może być przedstawiony na

koniec 1968 roku, a drugi i następne raporty – z upływem okresu, za który był sporządzony wcześniejszy raport; jednak z zastrzeżeniem, że stanowiska dotyczące stanów Sabah i Sarawak formułuje się za okresy rozpoczynające się w 1969 roku i w 1974 roku, a następnie w odniesieniu do któregośkolwiek z nich w takim okresie (w trakcie lub po upływie okresu przewidzianego w poprzednich stanowiskach), jakiego może wymagać Rząd Federacji lub Rząd danego stanu.

(5) W przypadku jakichkolwiek stanowisk sformułowanych na podstawie niniejszego artykułu Rząd Federacji powiadomi zainteresowane stany lub stan o zamiarze dokonania zmiany którejkolwiek z pozycji przychodów na podstawie Części V Załącznika Dziesiątego (w tym wszelkich alternatywnych lub dodatkowych pozycji określonych na podstawie niniejszego ustępu) lub zmiany art. 112c ust. (4), wówczas stanowisko uwzględnia taką zmianę i na mocy zarządzenia Yang di-Pertuan Agong wywołuje skutki od początku okresu opisanego w stanowisku;

z zastrzeżeniem, że niniejszego ustępu nie stosuje się do należności określonych w pkt 4, 7 i 8 i nie stosuje się do należności określonych w pkt 5 lub 6 aż do przedstawienia kolejnego stanowiska.

(6) Jeżeli podczas formułowania stanowiska Rząd Federalny i Rząd stanu nie są w stanie dojść do porozumienia w jakiejkolwiek sprawie, to sporną sprawę należy skierować do niezależnego rozjemcy, a jego zalecenia są wiążące dla zainteresowanych i mają moc obowiązującą, tak jakby były one uzgodnione pomiędzy tymi Rządami.

(7) Artykuł 108 ust. (4) nie ma zastosowania wobec zobowiązania Rządu Federalnego do zasięgania opinii Narodowej Rady Finansów w sprawach przewidzianych niniejszym artykułem.

(8) Zarządzenia Yang di-Pertuan Agong wydane na podstawie niniejszego artykułu przedkładane są każdej z Izb Parlamentu.

112e. *[uchylony]*.

WYBORY

Część VIII WYBORY

Przebieg wyborów

113. (1) Zgodnie z art. 114, tworzy się Komisję Wyborczą, która, wykonując przepisy ustawy federalnej, przeprowadza wybory do Izby Reprezentantów i Zgromadzeń Ustawodawczych Stanów, sporządza listy wyborcze i dokonuje ich przeglądu.

(2)

(i) Z zastrzeżeniem pkt (ii) Komisja Wyborcza okresowo, jeżeli uzna to za konieczne, dokonuje przeglądu podziału Federacji oraz stanów na okręgi wyborcze i podejmuje decyzje o dokonaniu w nich zmian, jakie uzna za konieczne w celu zachowania zgodności z postanowieniami zawartymi w Załączniku Trzynastym; przeglądy okręgów wyborczych na potrzeby wyborów do Zgromadzeń Ustawodawczych przeprowadza się w tym samym czasie co przeglądy okręgów wyborczych na potrzeby wyborów do Izby Reprezentantów.

(ii) Między dniem zakończenia jednego przeglądu a dniem rozpoczęcia kolejnego, zgodnie z niniejszym ustępem, musi upłynąć okres nie krótszy niż osiem lat.

(iii) Przegląd na podstawie pkt (i) zostaje zakończony w okresie nie dłuższym niż dwa lata od dnia jego rozpoczęcia.

(3) Jeżeli Komisja Wyborcza uzna, że w następstwie ustawy uchwalonej na podstawie art. 2 konieczne jest dokonanie przeglądów, o których mowa w ust. (2), to dokona ich na podstawie powyższego ustępu niezależnie od tego, czy upłynął okres ośmiu lat od ostatniego przeglądu.

(3a)

(i) W przypadku gdy liczba członków wybranych do Izby Reprezentantów ulegnie zmianie w wyniku

wprowadzenia jakiejkolwiek poprawki do art. 46 lub liczba członków wybranych do Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu ulegnie zmianie w następstwie ustawy uchwalonej przez Legislaturę stanu, Komisja Wyborcza, z zastrzeżeniem ust. (3b), dokona przeglądu podziału na okręgi wyborcze na szczeblu odpowiednio federalnym lub stanowym, a przegląd ten winien zakończyć się w terminie nie późniejszym niż dwa lata od daty wejścia w życie ustawy wprowadzającej zmianę.

(ii) Przegląd dokonany zgodnie z pkt (i) nie może dotyczyć okresu przewidzianego w ust. (2) pkt (ii) w odniesieniu do przeglądu na podstawie pkt (i) tego ustępu.

(iii) Przepisy Załącznika Trzynastego mają zastosowanie do przeglądu przeprowadzanego na podstawie niniejszego ustępu, jednakże z zastrzeżeniem zmian, które Komisja Wyborcza może uznać za konieczne.

(3b) Jeżeli wprowadzone do art. 46 poprawki lub ustawa uchwalona przez Legislaturę stanu, o których jest mowa w ust. (3a) pkt (i), wejdą w życie po upływie ośmiu lat od dnia zakończenia ostatniego przeglądu, zgodnie z ust. (2), a Komisja Wyborcza uzna, że konieczne jest dokonanie przeglądu zgodnie z ust. (2), Komisja Wyborcza nie powinna dokonywać przeglądu zgodnie z ust. (3a) pkt (i), tylko dokonuje przeglądu na podstawie ust. (2), biorąc pod uwagę każdy obszar, którego dotyczy poprawka lub ustawa, o których mowa w ust. (3a) pkt (i).

(4) Ustawa federalna lub stanowa może upoważnić Komisję Wyborczą do przeprowadzenia wyborów innych niż te, o których mowa w ust. (1).

(5) Komisja Wyborcza może na podstawie niniejszego artykułu uchwalić regulamin, o ile jest to konieczne dla realizacji jej zadań, przy czym przepisy regulaminu winny być zgodne z przepisami ustawy federalnej.

(6) Odrębne przeglądy zgodnie z ust. (2) przeprowadza się dla Stanów Malajskich oraz dla każdego ze stanów Sabah i Sarawak,

a dla celów niniejszej części wyrażenie „jednostka przeglądu” oznacza, dla okręgów federalnych, obszar podlegający ocenie, a dla okręgów stanowych – stan, wyrażenie „Stany Malajskie” natomiast obejmuje Terytoria Federalne Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya.

(7) Mając na względzie ust. (3), okres dla pierwszych przeglądów na mocy ust. (2) dla każdej jednostki przeglądu oblicza się od daty pierwszego wyznaczenia okręgów wyborczych dla tej jednostki, mocą niniejszej Konstytucji lub na mocy Aktu Malezji [Akt 26 z 1963 roku].

(8) Niezależnie od ust. (7) niniejszego artykułu okres dla przeglądów na mocy ust. (2) dla jednostki przeglądu w Stanach Malajskich po uchwaleniu zmiany Konstytucji (Aktem nr 2) z 1973 roku liczy się od daty pierwszego wyznaczenia okręgów wyborczych dla tej jednostki bezpośrednio po uchwaleniu tego Aktu.

(9) Datą rozpoczęcia przeglądu na podstawie ust. (2) lub (3a), jest data publikacji informacji w Dzienniku Urzędowym „Warta”, o którym mowa w pkt 4 Załącznika Trzynastego.

(10) Datą zakończenia przeglądu, na podstawie ust. (2) lub (3a) winna być data złożenia Premierowi sprawozdania, o którym mowa w pkt 8 Załącznika Trzynastego, a informacja o tej dacie jest publikowana przez Komisję Wyborczą w Dzienniku Urzędowym „Warta”.

Status Komisji Wyborczej

114. (1) Komisja Wyborcza jest powoływana przez Yang di-Pertuan Agong po konsultacji ze Zgromadzeniem Władców i składa się z Przewodniczącego, Zastępcy Przewodniczącego i pięciu pozostałych członków.

(2) Powołując członków Komisji Wyborczej, Yang di-Pertuan Agong uwzględnia doniosłość aktu powołania Komisji Wyborczej, która cieszy się zaufaniem publicznym.

(3) Członek Komisji Wyborczej przestaje zajmować stanowisko z chwilą osiągnięcia sześćdziesiątego szóstego roku życia lub z chwilą utraty stanowiska po zaistnieniu okoliczności, o których

mowa w ust. (4), może też w każdej chwili złożyć pisemną rezygnację skierowaną do Yang di-Pertuan Agong, lecz nie może zostać usunięty ze stanowiska, chyba że z analogicznych powodów i w analogicznym trybie jak sędzia Sądu Federalnego.

(4) Niezależnie od postanowień ust. (3) Yang di-Pertuan Agong mocą zarządzenia usunie ze stanowiska każdego członka Komisji Wyborczej, jeżeli członek ten:

- (a) jest niewypłacalnym bankrutem; lub
- (b) posiada jakiekolwiek płatne stanowisko bądź zatrudnienie poza Komisją; lub
- (c) jest członkiem jednej z Izb Parlamentu albo Zgromadzenia Ustawodawczego stanu.

(4a) Przewodniczącego Komisji Wyborczej, poza pozbawieniem stanowiska na podstawie ust. (4), należy pozbawić stanowiska, jeżeli po upływie trzech miesięcy od jego powołania lub w jakimkolwiek okresie po tym terminie zostanie członkiem rady, zarządu, funkcjonariuszem lub pracownikiem, bądź zaangażuje się w działania lub biznes jakiejkolwiek organizacji lub organu korporacyjnego czy innego, lub jakiejkolwiek przedsiębiorstwa handlowego, przemysłowego, lub inną działalność, bez względu na to, czy otrzymuje z tego tytułu wynagrodzenie, nagrodę, czerpie zysk lub korzyść;

z zastrzeżeniem, że pozbawienie go stanowiska nie ma zastosowania w przypadku, gdy dana organizacja lub organ wykonuje jakąkolwiek działalność społeczną, wolontariacką lub obiektywnie pożyteczną dla społeczności lub jej części, bądź też inną pracę o charakterze charytatywnym lub społecznym, a jako członek nie otrzymuje on z tego tytułu żadnego wynagrodzenia, nagrody, nie czerpie zysku ani korzyści.

(5) Parlament ustawą określi wynagrodzenie członków Komisji Wyborczej, a określone w ten sposób wynagrodzenie obciąża Fundusz Skonsolidowany.

(5a) Mając na względzie postanowienia niniejszego artykułu, Parlament może ustawą zapewnić świadczenia członkom Komisji Wyborczej danej kadencji, inne niż wynagrodzenie.

(6) Wynagrodzenie i inne świadczenia członka Komisji Wyborczej nie mogą być zmieniane na jego niekorzyść po jego nominacji.

(7) W przypadku gdy Przewodniczący Komisji Wyborczej otrzyma od Yang di-Pertuan Agong urlop lub nie może sprawować swojej funkcji z powodu nieobecności w Federacji, choroby lub z innych przyczyn, w tym okresie obowiązki Przewodniczącego wykonuje Zastępca Przewodniczącego, a jeżeli Zastępca Przewodniczącego jest również nieobecny lub nie może sprawować tej funkcji, Yang di-Pertuan Agong może wyznaczyć członka Komisji Wyborczej do wykonywania obowiązków Przewodniczącego.

Wspieranie prac Komisji Wyborczej

115. (1) Komisja Wyborcza może, za zgodą Yang di-Pertuan Agong, zatrudnić taką liczbę osób, z takim zakresem zadań i na takich warunkach, jakie Komisja określi.

(2) Wszystkie organy władzy publicznej udzielają, na wniosek Komisji Wyborczej, wszelkiego możliwego wsparcia w wykonywaniu jej zadań; wykonując swoje zadania, przy sporządzaniu rekomendacji dotyczących wytyczania okręgów wyborczych na potrzeby wyborów, o których mowa w art. 113 ust. (1), Komisja zasięga rady dwóch funkcjonariuszy Rządu Federalnego posiadających wyspecjalizowaną wiedzę na temat topografii i rozmieszczenia ludności w jednostce podlegającej ocenie w związku z wyborami federalnymi; funkcjonariusze ci winni być wskazani przez Yang di-Pertuan Agong.

Federalne okręgi wyborcze

116. (1) W celu wyboru członków do Izby Reprezentantów jednostkę podlegającą ocenie dzieli się na okręgi wyborcze zgodnie z przepisami zawartymi w Załączniku Trzynastym.

(2) Całkowita liczba okręgów wyborczych winna być równa liczbie członków Izby Reprezentantów, tak że dla każdego okręgu wybierany jest jeden członek i w ramach tej liczby w Stanach Malajskich każdemu stanowi zostaje przydzielona liczba członków określona zgodnie z postanowieniami zawartymi w art. 46 i w Załączniku Trzynastym.

(3) *[uchylony]*.

(4) *[uchylony]*.

(5) *[uchylony]*.

Stanowe okręgi wyborcze

117. W celu wyboru członków do Zgromadzenia Ustawodawczego stanu dzieli się stan na tyle okręgów wyborczych, ile winno być wybranych członków, w taki sposób, że jeden członek jest wybierany dla każdego okręgu; podziału dokonuje się zgodnie z przepisami zawartymi w Załączniku Trzynastym.

Procedura zaskarżania wyborów

118. Wybory do Izby Reprezentantów lub do Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu nie mogą być kwestionowane, chyba że na podstawie protestu wyborczego przedłożonego w Sądzie Najwyższym, właściwym dla miejsca przeprowadzonych wyborów.

Procedura postępowania z protestem wyborczym

118a. Skargę na bycie niewybrany członkiem Izby Reprezentantów lub Zgromadzenia Ustawodawczego należy traktować jako protest wyborczy i Sąd Najwyższy może ją przyjąć i rozpatrzyć, jeżeli uzna to za celowe, jednakże odmowa w okresie określonym w art. 54 lub 55 lub w odpowiednim postanowieniu Konstytucji któregośkolwiek ze stanów nie może być podstawą uznania, że członek ten nie został należycie wybrany.

Wymogi wobec wyborców

119. (1) Każdy obywatel, który:

- (a) osiągnął wiek osiemnastu lat w dniu sporządzania rejestru wyborców;
- (b) w dniu sporządzania rejestru zamieszkuje dany okręg wyborczy, a jeżeli nie, będzie traktowany jako wyborca nieobecny; oraz
- (c) zgodnie z przepisami ustawy dotyczącej wyborów w wyznaczonym terminie wpisany jest na listę wyborców jako wyborca okręgu wyborczego, w którym zamieszkuje w dniu sporządzania rejestru;

ma prawo do głosowania w tym okręgu w każdych wyborach do Izby Reprezentantów lub Zgromadzenia Ustawodawczego, chyba że zostanie zdyskwalifikowany na mocy ust. (3) lub ustawy dotyczącej przestępstw popełnionych w związku z wyborami; jednak żadna osoba nie może głosować w tych samych wyborach w więcej niż jednym okręgu.

(2) Jeżeli dana osoba przebywa w danym okręgu wyborczym wyłącznie jako pacjent w placówce, której zadaniem jest przyjmowanie i leczenie osób cierpiących na chorobę umysłową lub upośledzenie umysłowe, bądź też z powodu zatrzymania w areszcie, to mając na względzie ust. (1), nie może być ona uznana za zamieszkałą w tym okręgu.

(3) Osoba zostaje pozbawiona prawa wyborczego w wyborach do Izby Reprezentantów lub Zgromadzenia Ustawodawczego, jeżeli:

- (a) w dniu sporządzania rejestru jest zatrzymana jako osoba o ograniczonej poczytalności lub odbywa karę pozbawienia wolności; lub
- (b) przed datą sporządzenia rejestru była sądzona za przestępstwo w jakiegokolwiek części Wspólnoty Narodów i skazana na śmierć lub karę pozbawienia wolności na okres

przekraczający dwanaście miesięcy i w wyznaczonym terminie pozostaje w stanie oskarżenia.

(4) W niniejszym artykule:

(a) „wyborca nieobecny” oznacza, w odniesieniu do każdego okręgu wyborczego, każdego obywatela, który jest odnotowany jako wyborca nieobecny w tym okręgu;

(b) „dzień sporządzania rejestru wyborców” oznacza dzień, w którym dana osoba jest zarejestrowana jako wyborca w danym okręgu wyborczym, lub dzień, w którym składa ona wniosek o zmianę jej rejestracji jako wyborcy w innym okręgu wyborczym,

zgodnie z przepisami jakiegokolwiek ustawy dotyczącej wyborów.

Wyłączenie zarządzeniem stosowania art. 119 wobec Władców i innych osób

119a. Niezależnie od postanowień art. 119 Yang di-Pertuan Agong może, za zgodą Zgromadzenia Władców, zarządzeniem opublikowanym w Dzienniku Urzędowym „Warta” zwolnić któregokolwiek Władcę i Jego Małżonkę, Yang di-Pertua Negeri i Jego Małżonkę, a także każdego z ich prawowitych spadkobierców, domniemanych oraz innych, ich małżonki i inne osoby, ze stosowania wobec nich art. 119 a także ustaw o rejestracji wyborców.

Bezpośrednie wybory do Senatu

120. Jeżeli zgodnie z art. 45 ust. (4) Parlament uchwali, że wybory Senatorów odbywają się w drodze bezpośredniego głosowania, to:

(a) cały stan tworzy jeden okręg wyborczy i w każdych wyborach do Senatu każdy wyborca ma tyle głosów, ile jest miejsc do obsadzenia w tych wyborach; oraz

(b) listy wyborcze w wyborach do Izby Reprezentantów są również listami wyborczymi w wyborach do Senatu; oraz

(c) artykuły 118, 118a i 119 stosuje się w wyborach do Senatu, analogicznie jak w wyborach do Izby Reprezentantów.

SĄDOWNICTWO

Część IX SĄDOWNICTWO

Władza sądownicza Federacji

121. (1) Ustanawia się dwa Sądy Najwyższe o równym statusie i jurysdykcji, a mianowicie:

(a) jeden w Stanach Malajskich – „Sąd Najwyższy Malajów”, którego główna siedziba znajduje się w Stanach Malajskich, w miejscu wskazanym przez Yang di-Pertuan Agong; oraz

(b) jeden dla stanów Sabah i Sarawak – „Sąd Najwyższy w Sabah i Sarawak”, którego główna siedziba znajduje się w stanach Sabah i Sarawak, w miejscu wskazanym przez Yang di-Pertuan Agong;

(c) *[uchylony]*

oraz sądy niższej instancji, ustanowione przez ustawę federalną; Sądy Najwyższe i sądy niższej instancji posiadają taki zakres jurysdykcji i władztwa, jakie zostały im przyznane przez ustawę federalną lub na jej podstawie.

(1a) Zakres jurysdykcji sądów, o których mowa w ust. (1), nie obejmuje spraw podlegających jurysdykcji sądów szariatu.

(1b) Ustanawia się sąd Sąd Apelacyjny (Mahkamah Rayuan) z główną siedzibą znajdującą się w miejscu wskazanym przez Yang di-Pertuan Agong, któremu przysługuje:

(a) jurysdykcja do rozpoznawania odwołań od decyzji Sądu Najwyższego lub sędziego (z wyjątkiem decyzji Sądu Najwyższego wydawanych przez sekretarza sądowego²⁵ lub innego urzędnika tego sądu, przewidujących możliwość odwołania na mocy prawa federalnego do sędziego tego Sądu Najwyższego); oraz

²⁵ Ang. *court registrar*.

(b) inny zakres jurysdykcji, jaki może zostać przyznany na mocy ustawy federalnej lub zgodnie z nią.

(2) Ustanawia się Sąd Federalny (Mahkamah Persekutuan) z główną siedzibą znajdującą się w miejscu wskazanym przez Yang di-Pertuan Agong, któremu przysługuje:

(a) jurysdykcja do rozpoznawania odwołań od decyzji Sądu Apelacyjnego, Sądu Najwyższego lub jego sędziego;

(b) jurysdykcja pierwotna lub funkcja doradcza określona w art. 128 i 130; oraz

(c) inny zakres jurysdykcji przyznany na mocy ustawy federalnej lub zgodnie z nią.

(3) Z zastrzeżeniem ograniczeń wynikających z przepisów prawa federalnego wszystkie zarządzenia, postanowienia, orzeczenia lub rozstrzygnięcia sądów określonych w ust. (1) lub sędziego jednego z takich sądów (o ile pozwalają na to okoliczności) mają pełną moc obowiązującą na całym terytorium Federacji i winny być wykonywane lub egzekwowane w każdej z części Federacji; ustawa federalna może przewidywać, że sądy w jednej części Federacji lub ich funkcjonariusze mogą okazywać pomoc sądom w innej jej części.

(4) Ustalając miejsce głównej siedziby Sądu Najwyższego w stanach Sabah i Sarawak, Yang di-Pertuan Agong zasięga opinii Premiera, który konsultuje się z Naczelnymi Ministrami stanów Sabah i Sarawak oraz Prezesem Sądu Najwyższego.

Skład Sądu Federalnego

122. (1) Sąd Federalny składa się z Prezesa Sądu (określanego mianem „Prezesa Sądu Federalnego”), Prezesa Sądu Apelacyjnego, prezesów Sądów Najwyższych oraz, do czasu wydania przez Yang di-Pertuan Agong zarządzenia stanowiącego inaczej, z jedenastu innych sędziów oraz dodatkowych sędziów, którzy mogą zostać powołani zgodnie z ust. (1a).

(1a) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji Yang di-Pertuan Agong, działając po zasięgnięciu opinii Prezesa Sądu Federalnego, może powołać każdą osobę sprawującą wysokie stanowisko sędziowskie w Malezji jako dodatkowego sędziego Sądu Federalnego w celu lub na okres, który uzna za właściwy,

pod warunkiem że taki dodatkowy sędzia nie będzie pozbawiony możliwości sprawowania funkcji z powodu ukończenia sześćdziesięciu sześciu lat.

(2) Sędzia Sądu Apelacyjnego niebędący Prezesem Sądu Apelacyjnego może być sędzią Sądu Federalnego, jeśli Prezes Sądu Federalnego uzna, że interes wymiaru sprawiedliwości wymaga, aby sędzia ten był powołany w tym celu (zależnie od okoliczności) przez Prezesa Sądu Federalnego.

Skład Sądu Apelacyjnego

122a. (1) W skład Sądu Apelacyjnego wchodzi Przewodniczący (określany mianem „Prezesa Sądu Apelacyjnego”) oraz, do czasu wydania przez Yang di-Pertuan Agong zarządzenia stanowiącego inaczej, trzydziestu dwóch innych sędziów.

(2) Sędzia Sądu Najwyższego może być sędzią Sądu Apelacyjnego, jeżeli Prezes Sądu Apelacyjnego uzna, że interes wymiaru sprawiedliwości wymaga, aby sędzia ten był powołany w tym celu (zależnie od okoliczności) przez Prezesa Sądu Apelacyjnego po konsultacji z Prezesem tego Sądu Najwyższego.

Skład Sądów Najwyższych

122aa. (1) Każdy z Sądów Najwyższych składa się z Prezesa Sądu i nie mniej niż czterech innych sędziów; liczba innych sędziów, do czasu wydania przez Yang di-Pertuan Agong zarządzenia stanowiącego inaczej, nie może przekroczyć:

(a) w Sądzie Najwyższym w Stanach Malajskich sześćdziesięciu;

(b) w Sądzie Najwyższym w stanach Sabah i Sarawak, trzynastu.

(2) Każda osoba spełniająca wymogi do powołania na urząd sędziego Sądu Najwyższego może zasiadać w charakterze sędziego tego Sądu, jeżeli zostanie w tym celu (zależnie od okoliczności) wyznaczona zgodnie z art. 122b.

Powołanie komisarza sądowego

122ab. (1) W celu zapewnienia skutecznej działalności Sądu Najwyższego w Stanach Malajskich i Sądu Najwyższego w stanach Sabah i Sarawak Yang di-Pertuan Agong, działając po zasięgnięciu opinii Premiera i po konsultacji z Prezesem Sądu Federalnego, może zarządzeniem powołać na stanowisko komisarza sądowego każdą osobę spełniającą wymogi do powołania na urząd sędziego Sądu Najwyższego w celach i na okres określonych w zarządzeniu; osoba w ten sposób powołana jest uprawniona do sprawowania urzędu sędziego Sądu Najwyższego, w takim zakresie, w jakim jest to niezbędne, a wszelkie działania podejmowane przez nią zgodnie z powołaniem mają taką samą ważność i skutek jak działania podejmowane przez sędziego tego Sądu, ma ona takie same uprawnienia i korzysta z takich samych immunitetów co sędzia tego Sądu.

(2) Postanowienia art. 124 ust. (2) i (5) stosują się do komisarza sądowego analogicznie jak do sędziego Sądu Najwyższego.

Powoływanie sędziów Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego i Sądów Najwyższych

122b. (1) Prezes Sądu Federalnego, Prezes Sądu Apelacyjnego i Prezesi Sądów Najwyższych oraz (z zastrzeżeniem art. 122c) pozostali sędziowie Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego i Sądów Najwyższych są powoływani przez Yang di-Pertuan Agong, działającego po zasięgnięciu opinii Premiera oraz po konsultacji ze Zgromadzeniem Władców.

(2) Przed przedstawieniem opinii w sprawie powołania zgodnie z ust. (1) sędziego innego niż Prezes Sądu Federalnego Premier konsultuje się z Prezesem Sądu Federalnego.

(3) Przed przedstawieniem opinii w sprawie powołania Prezesa Sądu Najwyższego zgodnie z ust. (1) Premier konsultuje się

z Prezesem każdego z Sądów Najwyższych, a jeśli powołanie dotyczy Sądu Najwyższego w stanach Sabah i Sarawak, zasięga opinii Naczelnego Ministra każdego ze stanów Sabah i Sarawak.

(4) Przed przedstawieniem opinii w sprawie powołania zgodnie z ust. (1) sędziego innego niż Prezes Sądu Federalnego, Prezes Sądu Apelacyjnego lub Prezes Sądu Najwyższego Premier konsultuje się z Prezesem Sądu Federalnego, jeśli powołanie dotyczy Sądu Federalnego, z Prezesem Sądu Apelacyjnego, jeśli powołanie dotyczy Sądu Apelacyjnego, oraz z Prezesem Sądu Najwyższego, jeśli powołanie dotyczy jednego z Sądów Najwyższych.

(5) Niniejszy artykuł stosuje się do wyznaczenia osoby mającej zasiadać w charakterze sędziego w Sądzie Najwyższym zgodnie z art. 122 ust. (2), jak również do powołania sędziego tego sądu niebędącego Prezesem Sądu Najwyższego.

(6) Niezależnie od dat powołania na sędziów Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądów Najwyższych Yang di-Pertuan Agong, po zasięgnięciu opinii Premiera przekazanej mu po konsultacji z Prezesem Sądu Federalnego, może określić precedencję sędziów.

Przeniesienie sędziego z jednego Sądu Najwyższego do drugiego

122c. Artykułu 122b nie stosuje się w przypadku przeniesienia sędziego z jednego Sądu Najwyższego do drugiego, chyba że dotyczy to obsadzenia stanowiska Prezesa Sądu oraz wymiany Prezesów Sądów; a takiego przeniesienia może dokonać Yang di-Pertuan Agong po zasięgnięciu opinii Prezesa Sądu Federalnego, który konsultuje się z Prezesami obu Sądów Najwyższych.

Wymogi wyboru sędziów Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego i Sądów Najwyższych

123. Wymogi powołania na podstawie art. 122b na sędziego Sądu Federalnego, sędziego Sądu Apelacyjnego lub sędziego któregośkolwiek z Sądów Najwyższych spełnia osoba, która:

(a) jest obywatelem; oraz

(b) przez dziesięć lat poprzedzających jej powołanie była obrońcą w tych sądach lub którymkolwiek z nich albo była członkiem służby sądowej lub prawnej Federacji lub służby prawnej stanu, albo, okresowo, jednej służby lub drugiej.

Ślubowanie przed objęciem urzędu sędziego

124. (1) Prezes Sądu Federalnego przed objęciem urzędu winien złożyć na ręce Yang di-Pertuan Agong ślubowanie i podpisać przysięgę lojalności, według wzoru zawartego w Załączniku Szóstym.

(2) Sędzia Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego, niebędący Prezesem Sądu Federalnego, przed objęciem funkcji winien złożyć ślubowanie i podpisać przysięgę lojalności, dotyczącą wykonywania obowiązków sądowych na jakimkolwiek stanowisku, według wzoru zawartego w Załączniku Szóstym.

(2a) Osoba składająca ślubowanie przed objęciem urzędu Prezesa Sądu Apelacyjnego czyni to w obecności najstarszego rangą sędziego w Sądzie Apelacyjnym.

(3) Osoba składająca ślubowanie przed objęciem urzędu Prezesa Sądu Najwyższego czyni to w obecności najstarszego rangą sędziego w Sądzie Najwyższym.

(4) Osoba składająca przysięgę przed objęciem urzędu Prezesa Sądu Federalnego czyni to w obecności Prezesa Sądu Federalnego albo, w razie jego nieobecności, następnego najstarszego rangą sędziego w Sądzie Federalnym.

(4a) Osoba składająca przysięgę przed objęciem urzędu sędziego Sądu Apelacyjnego czyni to w obecności Prezesa Sądu Apelacyjnego albo, w razie jego nieobecności, następnego najstarszego rangą sędziego obecnego w Sądzie Apelacyjnym.

(5) Osoba składająca przysięgę przed objęciem urzędu sędziego Sądu Najwyższego (ale nie Prezesa) czyni to w obecności Prezesa tego Sądu albo, w razie jego nieobecności, następnego najstarszego rangą sędziego tego Sądu.

Kadencja i wynagrodzenie sędziów Sądu Federalnego

125. (1) Z zastrzeżeniem postanowień od ust. (2) do (5) sędzia Sądu Federalnego sprawuje swój urząd do czasu osiągnięcia sześćdziesiątego szóstego roku życia lub dłużej, o ile zatwierdzi to Yang di-Pertuan Agong, lecz nie dłużej niż sześć miesięcy po osiągnięciu tego wieku.

(2) Sędzia Sądu Federalnego może w każdej chwili złożyć na ręce Yang di-Pertuan Agong napisaną osobiście rezygnację, ale nie może zostać usunięty z urzędu, chyba że nastąpi to zgodnie z kolejnymi postanowieniami niniejszego artykułu.

(3) Jeżeli Premier lub Prezes Sądu Federalnego po konsultacji z Premierem przedstawi Yang di-Pertuan Agong wniosek o złożenie z urzędu sędziego Sądu Federalnego z powodu naruszenia przepisów kodeksu etycznego, o którym mowa w ust. (3b), lub z powodu fizycznej bądź umysłowej utraty zdolności do pracy albo też z innej przyczyny uniemożliwiającej należyte sprawowanie urzędu, Yang di-Pertuan Agong powołuje trybunał zgodnie z ust. (4) i przedstawia mu swoje stanowisko w celu rozpatrzenia; na podstawie zalecenia trybunału może on usunąć sędziego z urzędu.

(3a) Jeśli sędzia naruszył którykolwiek z przepisów kodeksu etycznego wymienionego w ust. (3b), ale Prezes Sądu Federalnego jest przekonany, że naruszenie to nie daje podstaw do skierowania sędziego do trybunału ustanowionego na mocy ust. (4), Prezes Sądu Federalnego może przekazać sprawę sędziego do organu przewidzianego ustawą federalną w celu rozpatrzenia takiego naruszenia.

(3b) Yang di-Pertuan Agong na wniosek Prezesa Sądu Federalnego, Prezesa Sądu Apelacyjnego oraz Prezesów Sądów Najwyższych może, po konsultacji z Premierem, ustanowić i opublikować kodeks etyczny, zawierający również przepisy dotyczące procedury, oraz określić sankcje, które mogą być nakładane w związku z naruszeniem przepisów kodeksu etycznego, inne niż usunięcie sędziego z urzędu na podstawie ust. (3).

(3c) Kodeks etyczny, o którym mowa w ust. (3b), winien być przestrzegany przez każdego sędziego Sądu Federalnego oraz każdego komisarza sądowego.

(4) W skład trybunału powoływanego zgodnie z ust. (3) wchodzi nie mniej niż pięć osób, które pełnią lub pełniły funkcje sędziego Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego, lub, jeśli Yang di-Pertuan Agong uzna to za stosowne, osób, które sprawują lub sprawowały równorzędne urzędy w jakiegokolwiek innej części Wspólnoty Narodów; przewodniczy mu członek pierwszy w następującym porządku: Prezes Sądu Federalnego, Prezes Sądu Apelacyjnego i Prezesi Sądów Najwyższych zgodnie z ich precedencją, a pozostali członkowie zgodnie z kolejnością ich powołania na stanowisko kwalifikujące do członkostwa (starszy rangą występuje przed młodszym z dwóch członków mianowanych tego samego dnia).

(5) Do chwili rozpatrzenia sprawy i wydania postanowienia, zgodnie z ust. (3), Yang di-Pertuan Agong może, na wniosek Premiera, a w przypadku każdego innego sędziego po konsultacji z Prezesem Sądu Federalnego, zawiesić sędziego Sądu Federalnego w sprawowaniu urzędu.

(6) Parlament ustawą określa wynagrodzenia sędziów Sądu Federalnego i obciążają one Fundusz Skonsolidowany.

(6a) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu Parlament może ustawą przyznać sędziom inne świadczenia niż wynagrodzenie na rzecz sędziów Sądu Federalnego.

(7) Wynagrodzenie i inne świadczenia (łącznie z uprawnieniami emerytalnymi) sędziego Sądu Federalnego nie mogą być, po jego powołaniu, zmienione na jego niekorzyść.

(8) Nie naruszając postanowień ust. (1), działania sędziego Sądu Federalnego mogą być kwestionowane z powodu osiągnięcia przez niego wieku emerytalnego.

(9) Niniejszy artykuł ma zastosowanie do sędziego Sądu Apelacyjnego, sędziego Sądu Najwyższego, jak również do sędziego Sądu Federalnego, pod warunkiem że Yang di-Pertuan Agong przed

zawieszeniem sędziego w sprawowaniu urzędu w trybie ust. (5), sędziego Sądu Apelacyjnego lub sędziego Sądu Najwyższego, innego niż Prezes Sądu Apelacyjnego lub Prezes Sądu Najwyższego, zasięga opinii Prezesa Sądu Apelacyjnego lub Prezesa Sądu Najwyższego, w zastępstwie Prezesa Sądu Federalnego.

(10) Prezes Sądu Apelacyjnego i Prezesi Sądów Najwyższych odpowiadają przed Prezesem Sądu Federalnego.

Wykonywanie władzy sędziowskiej

125a. (1) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji stwierdza się, że:

(a) Prezes Sądu Federalnego i sędzia Sądu Federalnego mogą wykonywać wszystkie lub niektóre z uprawnień sędziego Sądu Apelacyjnego oraz sędziego Sądu Najwyższego;

(aa) Prezes Sądu Apelacyjnego i sędzia Sądu Apelacyjnego mogą wykonywać wszystkie lub niektóre uprawnienia sędziego Sądu Najwyższego; oraz

(b) sędzia Sądu Najwyższego w Stanach Malajskich może wykonywać wszystkie lub niektóre z uprawnień sędziego Sądu Najwyższego stanów Sabah i Sarawak, i *vice versa*.

(2) Postanowienia niniejszego artykułu stanowią integralną część niniejszej Konstytucji od Dnia Malezji.

Prawo do karania za obrazę Sądu

126. Sąd Federalny, Sąd Apelacyjny lub Sąd Najwyższy uprawnione są do karania za jakąkolwiek obrazę Sądu.

Ograniczenie debaty parlamentarnej na temat działań sędziego

127. Postępowanie sędziego Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego nie może być przedmiotem debaty żadnej z Izb Parlamentu, chyba że na merytoryczny wniosek złożony w tej sprawie przez co najmniej jedną czwartą ogólnej liczby członków

tej Izby, i nie może być przedmiotem debaty Zgromadzenia Ustawodawczego żadnego ze stanów.

Jurysdykcja Sądu Federalnego

128. (1) Sądowi Federalnemu, z wyłączeniem innych sądów, przysługuje prawo do orzekania zgodnie z trybem postępowania przewidzianym dla wykonywania tej jurysdykcji w sprawach:

a) ważności ustawy wydanej przez Parlament lub przez Legislaturę stanu, gdy zawiera ona przepisy dotyczące materii, w odniesieniu do której Parlament lub, odpowiednio, Legislatura stanu, nie są uprawnione do uchwalania ustaw; oraz

b) sporów we wszelkich innych sprawach pomiędzy stanami lub między Federacją a którymkolwiek ze stanów.

(2) Nie naruszając właściwości odwoławczej Sądu Federalnego, jeżeli w postępowaniu przed innym sądem pojawią się wątpliwości dotyczące zakresu obowiązywania postanowień niniejszej Konstytucji, Sąd Federalny jest właściwy (z zastrzeżeniem postanowień regulujących wykonywanie tej jurysdykcji) do rozstrzygnięcia sprawy i przekazania jej innemu sądowi, który ma ją rozpatrzeć, kierując się tym rozstrzygnięciem.

(3) Zakres jurysdykcji Sądu Federalnego do rozpoznawania odwołań wniesionych przez Sąd Apelacyjny, Sąd Najwyższy lub sędziów tych sądów określa ustawa federalna.

129. *[uchylony]*.

Funkcja doradcza Sądu Federalnego

130. Yang di-Pertuan Agong może zwrócić się do Sądu Federalnego o wydanie opinii w każdej sprawie dotyczącej stosowania postanowień niniejszej Konstytucji, która jego zdaniem tego wymaga lub może wymagać w przyszłości, a Sąd Federalny winien na jawnym posiedzeniu wydać opinię w każdej z tych spraw, które zostały mu przedstawione.

131. *[uchylony]*.

**Postanowienie w razie niemożności świadczenia pracy
przez Prezesa Sądu Federalnego, Prezesa Sądu Apelacyjnego
lub Prezesa Sądu Najwyższego**

131a. (1) Jakikolwiek przepis ustawy federalnej regulujący uprawnienia i obowiązki Prezesa Sądu Federalnego, Prezesa Sądu Apelacyjnego lub Prezesa Sądu Najwyższego w przypadku wakatu na tym stanowisku lub niezdolności do sprawowania urzędu na mocy niniejszej Konstytucji może być wykonywany przez sędziego Sądu Federalnego.

(2) Jakikolwiek przepis ustawy federalnej regulujący uprawnienia i obowiązki Prezesa Sądu Apelacyjnego lub Prezesa Sądu Najwyższego w przypadku wakatu na tym stanowisku lub niezdolności do sprawowania urzędu ma zastosowanie do innego sędziego Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego i dotyczy uprawnień i obowiązków określonych w niniejszej Konstytucji, innych niż uprawnienia i obowiązki sędziego Sądu Federalnego.

SŁUŻBY PUBLICZNE

Część X SŁUŻBY PUBLICZNE

Służby publiczne

132. (1) W rozumieniu niniejszej Konstytucji służbami publicznymi są:

- (a) siły zbrojne;
- (b) służba sądownicza i prawna;
- (c) powszechna służba publiczna Federacji;
- (d) siły policyjne;
- (e) [*uchylony*];
- (f) połączone służby publiczne, o których mowa w art. 133;
- (g) służba publiczna każdego stanu; oraz
- (h) kadry edukacyjne.

(2) O ile niniejsza Konstytucja wyraźnie nie stanowi inaczej, wymogi do mianowania i warunki służby dla osób pełniących służbę publiczną odmiennie od tych, o których mowa w ust. (1) lit. (g), regulowane są ustawą federalną oraz, z zastrzeżeniem przepisów każdej takiej ustawy, przez Yang di-Pertuan Agong; wymogi mianowania i warunki służby osób pełniących służbę publiczną w każdym stanie mogą być regulowane ustawą stanową oraz, z poszanowaniem przepisów takiej ustawy, przez Władcę lub Yang di-Pertua Negeri tego stanu.

(2a) O ile niniejsza Konstytucja wyraźnie nie stanowi inaczej, każda osoba będąca członkiem którejkolwiek ze służb wymienionych w ust. (1) lit. (a), (b), (c), (d), (f) i (h) sprawuje urząd dopóty, dopóki cieszy się zaufaniem Yang di-Pertuan Agong; także, z wyjątkiem przypadków wyraźnie określonych w konstytucji stanu, każda osoba, która jest członkiem służby publicznej stanu, sprawuje urząd dopóty, dopóki cieszy się zaufaniem Władcy lub Yang di-Pertua Negeri.

(3) Służba publiczna nie dotyczy:

- (a) stanowiska urzędniczego w administracji publicznej w Federacji lub w stanie; lub
- (b) stanowiska Przewodniczącego Senatu, Spikera Izby Reprezentantów, Zastępcy Przewodniczącego Senatu, Zastępcy Spikera Izby Reprezentantów, lub członka jednej z Izby Parlamentu lub Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu; lub
- (c) stanowiska sędziego Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego; lub
- (d) stanowiska członka Komisji lub Rady utworzonej mocą niniejszej Konstytucji lub analogicznej Komisji lub Rady utworzonej mocą konstytucji danego stanu; lub
- (e) stanowisk dyplomatycznych utworzonych zarządzeniem Yang di-Pertuan Agong będących stanowiskami, które w przypadku braku takiego zarządzenia byłyby stanowiskami powszechnej służby publicznej Federacji.

(4) Odesłania w niniejszej części, z wyjątkiem art. 136 i 147, do osób pełniących służbę publiczną lub do członków którejkolwiek ze służb publicznych nie mają zastosowania wobec:

(a) *[uchylony]*;

- (b) Prokuratora Generalnego lub (innego), jeżeli postanowienia dotyczące sposobu jego powoływania i odwoływania zostały zawarte w konstytucji danego stanu, lub jeżeli nie został on powołany spośród członków służby sądowej i prawnej lub służby publicznej stanu; doradcy prawnego dowolnego stanu; lub
- (c) członka personelu osobistego Yang di-Pertuan Agong lub Władcy lub Yang di-Pertua Negeri; lub
- (d) stanów Malakka i Penang, jeżeli przepis dotyczący powołania takich osób reguluje ustawa stanowa:
 - (i) Przewodniczącego Departamentu Spraw Religijnych;

- (ii) Sekretarza Departamentu Spraw Religijnych;
- (iii) Muftiego²⁶;
- (iv) *Kadi Besar*²⁷; lub
- (v) *Kadi*²⁸.

Służby połączone

133. (1) Wspólne służby dla Federacji i jednego lub więcej stanów lub, na wniosek zainteresowanych stanów, wspólne służby dla dwóch lub więcej stanów, mogą być ustanowione ustawą federalną.

(2) W przypadku gdy członek którejkolwiek ze służb publicznych jest zatrudniony:

- (a) częściowo na potrzeby federalne, a częściowo na potrzeby stanowe; lub
- (b) na potrzeby dwóch lub więcej stanów,

ewentualna wysokość jego wynagrodzenia, wypłacanego przez Federację i stan lub stany bądź też przez każdy z zainteresowanych stanów, winna być ustalana z zachowaniem warunków przewidzianych ustawą federalną w formie porozumienia, a w przypadku jego braku przez Komisję, której kompetencje dotyczą danej osoby.

Delegowanie funkcjonariuszy służb

134. (1) Federacja może, na wniosek danego stanu, lokalnej władzy lub organu ustawodawczego bądź dowolnej organizacji, w Malesji lub poza jej granicami, oddelegować każdego członka swoich służb publicznych do służby tego stanu, organu lub organizacji, w zależności od potrzeb; a każdy stan może, na wniosek Federacji, innego stanu, lokalnej władzy lub organu ustawowego bądź dowolnej organizacji, w Malesji lub poza jej granicami, oddelegować

²⁶ Stanowy naczelny prawnik religii islamu.

²⁷ Naczelny sędzia islamskiego (stanowego) sądu religijnego.

²⁸ Sędzia islamskiego sądu religijnego.

każdego członka swoich służb publicznych do służby na rzecz Federacji, innego stanu, organu lub organizacji, w zależności od potrzeb.

(2) Osoba oddelegowana na mocy niniejszego artykułu pozostaje członkiem służby, do której należy, ale jej wynagrodzenie jest wypłacane odpowiednio przez Federację, stan, organ publiczny lub organizację, do których służb jest oddelegowana.

Ograniczenia w zakresie zwalniania i obniżania rangi stanowisk

135. (1) Członek służb wymienionych w art. 132 ust. (1) lit. od (b) do (h) nie może zostać zwolniony ani jego ranga nie może zostać obniżona przez organ władzy podporządkowany temu organowi, który w momencie zwolnienia lub obniżenia jego rangi jest uprawniony do zatrudnienia pracownika tej służby na analogicznym stanowisku;

z zastrzeżeniem, że wobec członków służb, o których mowa w art. 132 ust. (1) lit. (g), niniejszy ustęp nie ma zastosowania do ustaw uchwalonych przez Legislaturę stanu innego niż Penang i Malakka, w których może on postanowić, że całość uprawnień i funkcji przekazuje Komisji do spraw Służb Publicznych danego stanu, z wyjątkiem uprawnienia do pierwszego mianowania na stanowisko na czas nieokreślony i uprawniające do emerytury, i są one wykonywane przez organ mianowany przez Władcę takiego stanu;

a także pod warunkiem, że niniejszy ustęp stosuje się w przypadku, gdy członek którejkolwiek ze służb wymienionych w niniejszym ustępie zostaje odwołany lub jego rangę obniżył organ, na podstawie uprawnienia przekazanego mu przez Komisję, do której ma zastosowanie niniejsza część, a warunek ten traktowany jest jako integralna część niniejszego ustępu od Dnia Niepodległości.

(2) Żadnego z wyżej wymienionych członków służby nie można zwolnić ani obniżyć mu rangi bez zapewnienia mu możliwości złożenia wyjaśnień;

z zastrzeżeniem, że niniejszy ustęp nie ma zastosowania wobec poniższych przypadków:

(a) gdy członek takiej służby zostaje zwolniony lub obniżono jego rangę z powodu jego zachowania, i gdy przedstawiono mu zarzuty karne; lub

(b) jeżeli organ uprawniony do odwołania lub obniżenia rangi członka takiej służby uzna, że zaistniał powód, który winien być przedstawiony na piśmie przez ten organ, a spełnienie wymogów niniejszego ustępu jest praktycznie niemożliwe; lub

c) jeżeli Yang di-Pertuan Agong lub – w przypadku członka służby publicznej któregośkolwiek ze stanów – Władca lub Yang di-Pertua Negeri tego stanu – uzna, że w interesie bezpieczeństwa Federacji lub jakiegokolwiek jej części spełnienie wymogów niniejszego ustępu jest praktycznie niemożliwe; lub

d) jeżeli przeciwko członkowi takiej służby wydano postanowienie o zatrzymaniu, nadzorze, zakazie opuszczania miejsca pobytu, wygnaniu lub deportacji, lub jeżeli nałożono na niego jakiejkolwiek ograniczenia lub nadzór w związku z wykonywanymi obowiązkami lub bez związku z nimi, za kaucją lub w inny sposób, na mocy jakiegokolwiek ustawy dotyczącej bezpieczeństwa Federacji lub jakiegokolwiek jej części, zapobiegania przestępczości, zatrzymania prewencyjnego, ograniczenia pobytu, banicji, imigracji lub ochrony kobiet i dziewcząt;

z zastrzeżeniem, że dla celów niniejszego artykułu, w przypadku gdy zakończenie służby przez jej członka leży w interesie publicznym na mocy prawa obowiązującego w danym momencie lub jakichkolwiek rozporządzeń wydanych przez Yang di-Pertuan Agong zgodnie z art. 132 ust. (2), takie zakończenie służby nie będzie zwolnieniem z pracy, bez względu na to, czy decyzja o zakończeniu służby jest związana z niewłaściwym lub niezadowalającym wypełnianiem obowiązków służbowych przez takiego członka, czy też ze skutkami takiego zakończenia służby wiąże się element kary; a zastrzeżenie to uznaje się za integralną część niniejszego artykułu od Dnia Niepodległości.

(3) Członek służb, o którym mowa w art. 132 ust. (1) lit. (c), (f) lub (g), nie może, bez zgody Komisji do spraw Służby Sądowniczej i Prawnej, zostać odwołany ani nie można obniżyć jego rangi, jak też nie mogą być zastosowane wobec niego inne środki dyscyplinarne za działania podjęte lub zaniechane przez niego w związku z wykonywaniem powierzonych mu zgodnie z ustawą zadań.

Równe traktowanie pracowników federalnych

136. Wszystkie osoby tej samej rangi w służbie Federacji, z zastrzeżeniem uprawnień i obowiązków oraz warunków ich zatrudnienia, winny być traktowane równo, bez względu na ich rasę.

Rada Sił Zbrojnych

137. (1) Tworzy się Radę Sił Zbrojnych, która pod generalnym zwierzchnictwem Yang di-Pertuan Agong odpowiada za dowodzenie, dyscyplinę i zarządzanie siłami zbrojnymi oraz za wszelkie inne sprawy z nimi związane, z wyjątkiem spraw dotyczących ich operacyjnego użycia.

(2) Ustęp (1) obowiązuje z uwzględnieniem przepisów ustawy federalnej, która może przewidzieć powierzenie Radzie Sił Zbrojnych innych zadań związanych z siłami zbrojnymi.

(3) Rada Sił Zbrojnych składa się z następujących członków:

- (a) Ministra odpowiedzialnego w danym momencie za obronę, który jest Przewodniczącym Rady;
- (b) jednego członka reprezentującego ich Królewskie Mości wskazanego przez Zgromadzenie Władców;
- (c) dowódcy sił zbrojnych, powołanego przez Yang di-Pertuan Agong;
- (d) członka cywilnego, wykonującego obowiązki Sekretarza Generalnego do spraw Obrony, pełniącego funkcję Sekretarza Rady;
- (e) dwóch wyższych rangą oficerów Sił Zbrojnych Federacji, powołanych przez Yang di-Pertuan Agong;

(f) oficera marynarki wojennej Federacji wysokiej rangi, powołanego przez Yang di-Pertuan Agong;

(g) oficera Sił Powietrznych Federacji wysokiej rangi, powołanego przez Yang di-Pertuan Agong;

(h) opcjonalnie dwóch dodatkowych członków, wojskowych lub cywilnych, powoływanych przez Yang di-Pertuan Agong.

(4) Rada Sił Zbrojnych działa niezależnie od tego, czy zostały obsadzone wszystkie miejsca w jej składzie i może, z zastrzeżeniem niniejszej Konstytucji oraz ustaw federalnych, podejmować działania we wszystkich lub wybranych następujących sprawach:

(a) organizacji jej pracy i sposobu wykonywania jej zadań oraz sporządzania nagrań i stenogramów;

(b) obowiązków i zakresu odpowiedzialności każdego z członków Rady, w tym przekazywania uprawnień lub obowiązków któregokolwiek z członków Rady;

(c) przeprowadzania przez Radę konsultacji z osobami innymi niż jej członkowie;

(d) regulaminu dotyczącego prac Rady (w tym ustalania kworum), wyboru Wiceprzewodniczącego spośród jej członków oraz zakresu zadań Wiceprzewodniczącego;

e) wszelkich innych spraw, które Rada uzna za konieczne lub pożądane w celu zapewnienia lepszego wykonywania jej zadań.

Komisja do spraw Służby Sądowniczej i Prawnej

138. (1) Tworzy się Komisję do spraw Służby Sądowniczej i Prawnej, której zakresem działania objęci są wszyscy członkowie służby sądowniczej i prawnej.

(2) Komisja do spraw Służby Sądowniczej i Prawnej składa się z:

(a) Przewodniczącego Komisji do spraw Służb Publicznych, który jest jej Przewodniczącym;

(b) Prokuratora Generalnego lub, jeżeli Prokurator Generalny jest członkiem Parlamentu lub został powołany spoza członków Służby Sądowniczej i Prawnej, Generalnego Radcy Prawnego²⁹;

(c) jednego lub więcej innych członków, którzy zostaną powołani przez Yang di-Pertuan Agong, po konsultacji z Prezesem Sądu Federalnego, spośród osób, które też spełniają wymogi do sprawowania urzędu sędziego Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego lub które przed Dniem Malezji pełniły funkcję sędziego Sądu Najwyższego.

(3) Osoba będąca Sekretarzem Komisji do spraw Służb Publicznych pełni jednocześnie funkcję Sekretarza Komisji do spraw Służby Sądowniczej i Prawnej.

Komisja do spraw Służb Publicznych

139. (1) Tworzy się Komisję do spraw Służb Publicznych, której zakres uprawnień, z uwzględnieniem art. 144, dotyczy wszystkich osób będących członkami służb wymienionych w art. 132 ust. (1) lit. (c) i (f), poza Audytorem Generalnym, członkami służb publicznych stanu Malakka i stanu Penang oraz, w zakresie przewidzianym w ust. (2), członkami służb publicznych każdego innego stanu.

(1a) Zakres uprawnień Komisji do spraw Służb Publicznych dotyczy:

(a) członków powszechnej służby publicznej Federacji, zatrudnionych w jednostkach federalnych stanów Sabah i Sarawak;

²⁹ Ang. *solicitor general* – radca prawny. W krajach systemu *common law* jest on urzędnikiem i głównym przedstawicielem władz regionalnych lub krajowych w postępowaniach sądowych. Często jest zastępcą prokuratora generalnego.

(b) członków służby publicznej stanu Sabah lub Sarawak, oddelegowanych do powszechnej służby publicznej Federacji; oraz

(c) członków służby publicznej stanu Sabah lub Sarawak zajmujących stanowiska w jednostkach federalnych lub inne stanowiska, które w tych stanach stały się stanowiskami w jednostkach federalnych, i którzy skorzystali z możliwości zostania członkami powszechnej służby publicznej Federacji.

(2) Legislatura każdego stanu oprócz stanów Malakka i Penang może ustawą rozszerzyć zakres kompetencji Komisji do spraw Służb Publicznych na wszystkie lub określone osoby w służbie publicznej tego stanu, ale żadna z tych ustaw taka ustawa nie wejdzie w życie wcześniej niż po upływie dwunastu miesięcy od dnia jej uchwalenia; jeżeli w stanie, w którym nie obowiązuje taka ustawa, nie została utworzona i nie sprawuje swoich zadań stanowa Komisja do spraw Służb Publicznych, to kompetencje Komisji do spraw Służb Publicznych, jeżeli ustawa federalna tak stanowi, rozszerza się na wszystkich członków służby publicznej tego stanu.

(3) Jakikolwiek rozszerzenie kompetencji Komisji do spraw Służb Publicznych dokonane przez Legislaturę któregośkolwiek ze stanów zgodnie z ust. (2) może zostać uchylone lub zmienione ustawą uchwaloną przez Legislaturę tego stanu.

(4) Komisję do spraw Służb Publicznych tworzą następujący członkowie powoływani przez Yang di-Pertuan Agong, po zasięgnięciu opinii Premiera i po konsultacji ze Zgromadzeniem Władców: Przewodniczący, Zastępca Przewodniczącego i nie mniej niż czterech innych członków; liczba pozostałych członków nie może przekroczyć trzydziestu, chyba że Yang di-Pertuan Agong w zarządzeniu postanowi inaczej.

(5) Przewodniczący lub Zastępca Przewodniczącego, lub obaj, powoływani są spośród osób będących członkami którejkolwiek ze służb publicznych, będących aktualnie lub w przeszłości członkami którejkolwiek ze służb publicznych przez okres łącznie pięciu lat poprzedzających datę ich pierwszego powołania.

(6) Członek służby publicznej, powołany na stanowisko Przewodniczącego lub Zastępcy Przewodniczącego, nie może zajmować innego stanowiska w służbie w Federacji poza członkostwem w Komisji, do której zastosowanie ma niniejsza Część.

Komisja do spraw Policji

140. (1) Tworzy się Komisję do spraw Policji, której zakres działania obejmuje wszystkie osoby będące członkami policji i które w myśl przepisów obowiązującej ustawy są odpowiedzialne za nominację, potwierdzenie, zatrudnienie na okres stały i z prawami do emerytury, awans, przeniesienie i sprawowanie kontroli dyscyplinarnej nad wszystkimi funkcjonariuszami policji;

z zastrzeżeniem, że Parlament może w drodze ustawy przewidzieć sprawowanie kontroli dyscyplinarnej nad wszystkimi lub wybranymi członkami policji w sposób oraz przez organ przewidziany w tej ustawie, a w takiej sytuacji, jeśli organem tym nie jest Komisja, kontrola dyscyplinarna sprawowana przez wskazany organ nie może być sprawowana przez Komisję; żaden z przepisów takiej ustawy nie może być traktowany jako niewiążący z powodu niezgodności z jakimkolwiek postanowieniem tej Części.

(2) Ustawa federalna może przewidywać wykonywanie przez Komisję do spraw Policji innych zadań.

(3) Komisję do spraw Policji tworzą następujący członkowie:

- (a) Minister aktualnie odpowiedzialny za policję, będący Przewodniczącym Komisji;
- (b) oficer policji sprawujący ogólne dowództwo nad siłami policyjnymi;
- (c) osoba wykonująca obowiązki Sekretarza Generalnego w ministerstwie podległym Ministrowi, aktualnie odpowiedzialnym za policję;
- (d) członek Komisji do spraw Służb Publicznych powoływany przez Yang di-Pertuan Agong;

(e) nie mniej niż dwóch, ale nie więcej niż sześciu innych członków powoływanych przez Yang di-Pertuan Agong.

(4) Yang di-Pertuan Agong może utworzyć specjalne stanowiska: Generalnego Inspektora Policji, Zastępcy Generalnego Inspektora Policji oraz inne stanowiska w policji, które jego zdaniem mają analogiczny lub wyższy status; żadne stanowisko tak utworzone nie podlega postanowieniom ust. (1), lecz tworzy je Yang di-Pertuan Agong, kierując się rekomendacją Komisji do spraw Policji.

(5) Przed podjęciem decyzji na podstawie ust. (4), kierując się rekomendacją Komisji do spraw Policji, Yang di-Pertuan Agong, po zapoznaniu się z opinią Premiera, może odesłać rekomendację do Komisji w celu ponownego rozpatrzenia.

(6) Komisja do spraw Policji rozpatruje wszystkie lub niektóre z następujących spraw:

(a) organizacja jej pracy i sposób wykonywania zadań oraz rejestracja posiedzeń i sporządzanie protokołów;

(b) obowiązki i odpowiedzialność członków Komisji, w tym delegowanie każdemu członkowi Komisji lub pracownikowi policji, lub kierownictwu takich sił, lub komitetowi składającemu się z członków Komisji i sił policyjnych swoich uprawnień lub obowiązków;

(c) konsultacja Komisji z osobami niebędącymi jej członkami;

(d) regulamin, którego przepisów winna przestrzegać Komisja w trakcie swoich obrad (w tym ustalanie quorum), wybór Zastępcy Przewodniczącego spośród swoich członków oraz zakres jego zadań;

(e) wszelkie inne sprawy, które Komisja uzna za konieczne lub celowe dla zapewnienia należytego wykonywania swoich zadań;

(7) W niniejszym artykule „przeniesienie” nie obejmuje przeniesienia bez zmiany stopnia w ramach sił policyjnych.

141. *[uchylony]*.

Komisja do spraw Kadr Edukacyjnych

141a. (1) Tworzy się Komisję do spraw Kadr Edukacyjnych, której zakres kompetencji, zgodnie z art. 144, dotyczy wszystkich osób będących członkami służby, o której mowa w art. 132 ust. (1) lit. (h).

(2) Komisja do spraw Kadr Edukacyjnych winna składać się z następujących członków powoływanych przez Yang di-Pertuan Agong według własnego uznania, ale po wcześniejszym zasięgnięciu opinii Premiera i po konsultacji ze Zgromadzeniem Władców, to jest z Przewodniczącego, Zastępcy Przewodniczącego i nie mniej niż czterech innych członków; liczba pozostałych członków nie może przekroczyć 24 osób, chyba że Yang di-Pertuan Agong w wydanym zarządzeniu postanowi inaczej.

(3) Członek którejkolwiek ze służb publicznych powołany na Przewodniczącego lub Zastępcę Przewodniczącego nie może zajmować innego stanowiska w służbach Federacji niż członek Komisji, do której ma zastosowanie niniejsza Część.

Przepisy ogólne dotyczące Komisji

142. (1) Z zastrzeżeniem art. 140 ust. (3) pkt (a) członek jednej z Izb Parlamentu albo Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu nie może być członkiem ani nie może być powołany do składu Komisji, do której ma zastosowanie niniejsza Część.

(2) Z zastrzeżeniem ust. (3) na członka Komisji nie może być powołana żadna osoba, do której zastosowanie ma niniejsza Część, gdy została ona lub gdy będzie usunięta na mocy zarządzenia Yang di-Pertuan Agong, jeżeli zostanie:

- (a) członkiem którejkolwiek ze służb publicznych;
- (b) funkcjonariuszem lub pracownikiem organu władzy lokalnej lub jakiegokolwiek ciała, korporacyjnego czy innego, lub jakiegokolwiek ciała czy organu powołanego ustawą w interesie publicznym;

(c) członkiem związku zawodowego lub jego organu czy federacji związków zawodowych powiązanych ze związkiem zawodowym.

(2a) Oprócz przypadków dyskwalifikacji przewidzianych w ust. (2) Przewodniczący lub Zastępca Przewodniczącego Komisji, do której ma zastosowanie niniejsza Część, zostaje pozbawiony stanowiska, jeżeli po upływie trzech miesięcy od powołania na to stanowisko lub w dowolnym czasie po tym terminie będzie lub zostanie członkiem zarządu lub członkiem kadry kierowniczej, funkcjonariuszem lub pracownikiem lub zaangażuje się w działania lub biznes jakiejkolwiek organizacji lub organu, korporacyjnego czy innego, lub jakiegokolwiek przedsiębiorstwa handlowego, przemysłowego lub w inną działalność, bez względu na to, czy otrzymuje z tego tytułu wynagrodzenie, nagrodę, czerpie zysk lub korzyść;

z zastrzeżeniem, że pozbawienie go stanowiska nie ma zastosowania w przypadku, gdy dana organizacja lub organ wykonuje jakąkolwiek działalność społeczną, wolontariacką lub obiektywnie pożyteczną dla społeczności lub jej części bądź jakąkolwiek inną pracę o charakterze charytatywnym lub społecznym, a jako członek nie otrzymuje on z tego tytułu żadnego wynagrodzenia, nagrody, nie czerpie zysku ani korzyści.

(3) Ustęp (2) nie stosuje się wobec członków *ex officio*; a członek którejkolwiek ze służb publicznych może zostać powołany bądź pozostawiony na stanowisku Przewodniczącego lub Zastępcy Przewodniczącego, jeżeli zaś przebywa na urlopie przed przejściem na emeryturę, może zostać powołany na członka którejkolwiek ze wspomnianych Komisji.

(3a) W przypadku gdy Przewodniczący którejkolwiek z wymienionych Komisji otrzyma od Yang di-Pertuan Agong urlop lub nie może pełnić swoich funkcji z powodu nieobecności na terenie Federacji, choroby lub z innych przyczyn, jego zadania wykonuje aktualny Zastępca Przewodniczącego Komisji, a jeżeli Zastępca Przewodniczącego jest również nieobecny lub nie może pełnić tej funkcji, to zadania te wykonuje członek Komisji wyznaczony przez Yang di-Pertuan Agong.

(4) W przypadku gdy członek którejkolwiek z wymienionych Komisji otrzyma urlop od Yang di-Pertuan Agong lub nie może pełnić funkcji z powodu nieobecności na terenie Federacji, choroby lub z innych przyczyn, wówczas:

(a) jeżeli jest on członkiem powołanym, Yang di-Pertuan Agong może do wykonywania jego zadań powołać dowolną osobę spełniającą wymogi do powołania na jego miejsce, a powołanie takie odbywa się w takim samym trybie co mianowanie członka, którego zadania ma ona wykonywać;

(b) jeżeli jest członkiem *ex officio*, to którejkolwiek z osób upoważnionych ustawą federalną do wykonywania zadań przypisanych jego stanowisku może w tym okresie wykonywać również zadania należące do niego jako członka Komisji.

(5) Komisja, do której ma zastosowanie niniejsza Część, może działać niezależnie od wakatu w jej składzie i żadne działanie takiej Komisji nie będzie unieważnione jedynie z tego powodu, że brała w nim udział osoba nieuprawniona.

(6) Przed rozpoczęciem wykonywania zadań członka którejkolwiek z wymienionych Komisji lub zgodnie z ust. (4) każda osoba inna niż członek *ex officio* zobowiązana jest podpisać i złożyć na ręce sędziego Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego przysięgę wierności według wzoru w Załączniku Szóstym.

Uprawnienia członków Komisji

143. (1) Zgodnie z art. 142 ust. (2) członek Komisji, do którego ma zastosowanie niniejsza Część, inny niż członek *ex officio*:

(a) jest powoływany na okres pięciu lat lub w konkretnym przypadku na krótszy okres, jeżeli Yang di-Pertuan Agong tak postanowi, a po zasięgnięciu opinii Premiera również na krótszy okres;

(b) może, o ile nie zostanie usunięty ze stanowiska, być powołany ponownie; oraz

(c) może w każdej chwili złożyć rezygnację z zajmowanego stanowiska, ale nie może być z niego odwołany, chyba że z podobnych przyczyn i w analogicznym trybie jak sędzia Sądu Federalnego.

(2) Parlament określi w ustawie wynagrodzenie członka danej Komisji, poza członkiem, którego wynagrodzenie jako osoby sprawującej inne funkcje przewidziane jest w ustawie federalnej; tak ustanowione wynagrodzenie wypłacane jest z Funduszu Skonsolidowanego.

(3) Wynagrodzenie i inne warunki służby członka Komisji, do którego odnosi się niniejsza Część, nie mogą być zmienione na jego niekorzyść po jego powołaniu.

Kompetencje i zadania Komisji

144. (1) Mając na względzie przepisy obowiązującego ustawodawstwa i postanowienia niniejszej Konstytucji, do obowiązków Komisji, do której mają zastosowanie postanowienia niniejszej Części, należy powoływanie, potwierdzenie stałego zatrudnienia i prawa do świadczeń emerytalnych, awansowanie, przenoszenie i sprawowanie kontroli dyscyplinarnej nad członkami służb, do których odnosi się jej zakres kompetencji.

(2) Ustawa federalna może określić wykonywanie przez którąkolwiek z Komisji innych zadań.

(3) Yang di-Pertuan Agong może ustanowić stanowiskiem specjalnym każde stanowisko zajmowane przez szefa lub zastępcę szefa departamentu lub przez funkcjonariusza, który jego zdaniem posiada podobny zakres zadań; powołanie na ustanowione w taki sposób stanowisko nie podlega przepisom ust. (1), lecz jest ono dokonywane przez Yang di-Pertuan Agong po rekomendacji Komisji, której kompetencje dotyczą służby, w której strukturze znajduje się dane stanowisko.

(4) Władca lub Yang di-Pertua Negeri stanu może ustanowić stanowiskami specjalnymi stanowiska w służbie publicznej swojego stanu, zajmowane przez szefa lub zastępcę szefa departamentu lub

przez funkcjonariusza, który jego zdaniem będzie miał podobny zakres zadań; powołanie na ustanowione w taki sposób stanowisko nie podlega przepisom ust. (1), lecz jest ono dokonywane przez Władcę lub Yang di-Pertua Negeri stanu, po rekomendacji Komisji do spraw Służb Publicznych (lub, jeśli w stanie istnieje Stanowa Komisja do spraw Służb Publicznych, po uzyskaniu rekomendacji tej Komisji).

(5) Przed podjęciem decyzji zgodnie z ust. (3) lub (4), z uwzględnieniem rekomendacji Komisji, o której mowa w tych ustępach:

(a) Yang di-Pertuan Agong zasięga opinii Premiera; oraz

(b) Władca lub Yang di-Pertua Negeri zasięga opinii Naczelnego Ministra danego stanu;

może też zwrócić rekomendację do Komisji w celu jej ponownego rozpatrzenia.

(5a) Zgodnie z postanowieniami ust. (5b), przepisów ustaw federalnych oraz przepisami tego prawa, regulacje dokonane przez Yang di-Pertuan Agong mogą, niezależnie od postanowień art. 135 ust. (1), określać wykonywanie przez funkcjonariusza służby podlegającego Komisji, do której odnosi się niniejsza Część, lub przez zespół funkcjonariuszy, zadań Komisji na mocy ust. (1):

pod warunkiem że:

(a) ustawa taka lub regulacja nie będą dopuszczać wykonywania przez takiego funkcjonariusza lub zespół funkcjonariuszy ich uprawnień do pierwszego powołania na stały okres zatrudnienia na stanowisko z uprawnieniem do emerytury lub do przyznania awansu (innego niż awans na wykonującego obowiązki);

(b) osoba poszkodowana w następstwie działania funkcjonariusza lub zespołu funkcjonariuszy może w trybie kontroli dyscyplinarnej zwrócić się do Komisji w okresie i trybie przewidzianym w ustawie lub określonym w zarządzeniu, a Komisja wyda w tej sprawie postanowienie.

(5b) (i) Niezależnie od postanowień art. 135 ust. (1) i art. 139 oraz art. 141a wszystkie uprawnienia i zadania Komisji do spraw Służb Publicznych lub Komisji do spraw Kadr Edukacyjnych, ustanowionej na podstawie art. 139 i art. 141a, inne niż uprawnienie do pierwszego powołania na okres stały lub z prawem do emerytury, mogą być wykonywane przez Radę powołaną przez Yang di-Pertuan Agong.

(ii) Każda osoba poszkodowana w następstwie wykonywania przez tę radę któregośkolwiek z wyżej wymienionych uprawnień lub zadań może odwołać się do Rady do spraw Odwołań powołanej przez Yang di-Pertuan Agong.

(iii) Yang di-Pertuan Agong może w zarządzeniu określić sprawy dotyczące powołania członków Rady do spraw Odwołań (Apelacyjnej) oraz procedurę funkcjonowania Rady zgodnie z niniejszym ustępem.

(iv) W przypadku gdy Yang di-Pertuan Agong powołał Radę na mocy pkt (i) niniejszego ustępu w celu wykonywania uprawnień lub zadań, o których mowa w tym punkcie, to uprawnienia te lub zadania są wykonywane przez wspomnianą Radę dopóty, dopóki pozostają one uprawnieniami lub zadaniami, które mają być wykonywane przez Radę, i nie mogą być wykonywane przez wspomnianą Komisję.

(6) Komisja, do której ma zastosowanie niniejsza część, może przekazać podlegającemu jej funkcjonariuszowi służby lub powołanemu przez nią zespołowi funkcjonariuszy którekolwiek ze swoich kompetencji, zgodnie z ust. (1), a funkcjonariusz ten lub zespół wykonuje te kompetencje pod kierownictwem i kontrolą Komisji.

(6a) Wobec członków powszechnej służby publicznej Federacji zatrudnionych na stanowiskach pomocniczych w siłach zbrojnych lub w służbach powiązanych z nimi, lub w jednostkach policji, bądź też w odniesieniu do członka dowolnej grupy zaszerogowania zatrudnionego w takiej służbie, zadania Komisji do spraw Służb Publicznych mogą, zgodnie z ust. (5a) lub (6), być wykonywane

odpowiednio przez funkcjonariusza lub zespół funkcjonariuszy sił zbrojnych lub policji, tak jakby byli oni członkami powszechnej służby publicznej Federacji.

(7) W niniejszym artykule „przeniesienie” nie dotyczy przeniesienia bez zmiany rangi w ramach departamentu rządowego.

(8) Komisja, do której ma zastosowanie niniejsza Część, może, uwzględniając postanowienia niniejszej Konstytucji i ustawy federalnej, wydać przepisy regulujące procedurę (regulamin) jej funkcjonowania i określające liczbę jej członków, stanowiących kworum.

Prokurator Generalny

145. (1) Yang di-Pertuan Agong, po zasięgnięciu opinii Premiera, powołuje osobę spełniającą wymogi do sprawowania urzędu sędziego Sądu Federalnego na Prokuratora Generalnego Federacji.

(2) Do obowiązków Prokuratora Generalnego należy doradzanie Yang di-Pertuan Agong lub Gabinetowi Ministrów, jak też jakimkolwiek Ministrowi w kwestiach prawnych, a także wykonywanie takich obowiązków o charakterze prawnym, które mogą być mu sporadycznie przekazywane lub powierzane przez Yang di-Pertuan Agong lub Gabinet, a także wykonywanie zadań, które zostały mu powierzone mocą niniejszej Konstytucji lub innych przepisów prawa stanowionego.

(3) Prokurator Generalny zgodnie z własnym przekonaniem wszczyna, prowadzi lub umarza każde postępowanie w sprawie przestępstwa, z wyjątkiem postępowań przed sądem szariatu, sądem tubylczym czy sądem wojskowym.

(3a) Ustawa federalna może przyznać Prokuratorowi Generalnemu uprawnienie do wyznaczania sądów lub miejsc, w zakresie uprawnień określonych w ust. (3), w których zostanie wszczęte postępowanie lub do których zostanie ono przekazane.

(4) W wykonywaniu swoich obowiązków Prokurator Generalny ma prawo do bycia wysłuchanym przez każdy sąd lub trybunał w Federacji przed wszystkimi innymi osobami występującymi przed wspomnianym sądem lub trybunałem.

(5) Z zastrzeżeniem ust. (6) Prokurator Generalny sprawuje swój urząd dopóty, dopóki Yang di-Pertuan Agong wyraża na to zgodę, jednakże w każdej chwili może zrezygnować z zajmowanego stanowiska oraz, jeżeli nie jest członkiem Gabinetu Ministrów, winien otrzymywać wynagrodzenie określone przez Yang di-Pertuan Agong.

(6) Osoba sprawująca urząd Prokuratora Generalnego bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszego artykułu sprawuje nadal ten urząd na zasadach i warunkach nie mniej korzystnych niż te, które obowiązywały ją bezpośrednio przed objęciem urzędu, i nie może być ona odwołana ze stanowiska, chyba że z podobnych powodów i w analogicznym trybie co sędzia Sądu Federalnego.

Sprawozdania Komisji

146. (1) Każda Komisja, której dotyczy niniejsza Część, sporządza roczne sprawozdanie ze swojej działalności dla Yang di-Pertuan Agong, a kopie tych sprawozdań przedkłada obu izbom Parlamentu.

(2) Komisja do spraw Służb Publicznych przesyła kopię każdego sprawozdania sporządzonego na mocy niniejszego artykułu do Władcy lub Yang di-Pertua Negeri takiego stanu, którego władzy podlegają członkowie służby publicznej, a Władca lub Yang di-Pertua Negeri przedkłada je Zgromadzeniu Ustawodawczemu.

146a. *[uchylony].*

146b. *[uchylony].*

146c. *[uchylony].*

Uprawnienia Komisji do spraw Policji wobec oddelegowanych członków służb stanowych w stanach Sabah i Sarawak

146d. Niezależnie od postanowień art. 134 ust. (2) zakres uprawnień Komisji do spraw Policji rozciąga się na członków służby publicznej stanu Sabah lub Sarawak i na potrzeby Komisji do spraw Policji traktowani są oni jako członkowie sił policyjnych.

(2) [*uchylony*].

(3) [*uchylony*].

Ochrona uprawnień emerytalnych

147. (1) Ustawą regulującą emerytury, odprawy lub inne podobne świadczenia (w niniejszym artykule zwane „świadczeniami”) przyznawane członkowi którejkolwiek ze służb publicznych lub wdowie po nim, jego dzieciom, osobom pozostającym na jego utrzymaniu lub osobistym przedstawicielom jest ustawa obowiązująca we właściwym dniu lub każda późniejsza ustawa, której przepisy są nie mniej korzystne dla osoby, której przyznawane są świadczenia.

(2) Na potrzeby niniejszego artykułu właściwym dniem jest:

(a) w odniesieniu do świadczeń przyznanych przed Dniem Niepodległości – data przyznania świadczeń;

(b) w odniesieniu do świadczeń przyznanych po Dniu Niepodległości dla jakiegokolwiek osoby, która była członkiem którejkolwiek ze służb publicznych przed Dniem Niepodległości (lub w odniesieniu do niej) – 30 sierpnia 1957 roku;

(c) w odniesieniu do świadczeń przyznanych osobie, która po raz pierwszy stała się członkiem którejkolwiek ze służb publicznych w Dniu Niepodległości lub po tym dniu – dzień, w którym po raz pierwszy została takim członkiem.

(3) Na potrzeby niniejszego artykułu, jeżeli ustawą właściwą dla danego świadczenia jest ustawa wybrana przez osobę, której świadczenie to przysługuje, wybór ten winien być dla niej najbardziej korzystny ze wszystkich innych ustaw.

Wykładnia Części X

148. (1) Zawarte w niniejszej Konstytucji odesłania do Komisji, do których ma zastosowanie niniejsza Część, są, o ile z kontekstu nie wynika inaczej, odesłaniami do każdej z Komisji ustanowionych na mocy art. od 138 do 141a.

(2) W niniejszej Części termin „członek *ex officio*” obejmuje Ministra i sędziego Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego, a termin „stanowa Komisja do spraw Służb Publicznych” oznacza, w odniesieniu do każdego stanu, Komisję pełniącą funkcje wobec członków stanowej służby publicznej, odpowiadającą pod względem statusu i kompetencji Komisji do spraw Służb Publicznych.

UPRAWNIENIA
SPECJALNE W CELU
ZAPOBIEGANIA
DZIAŁALNOŚCI
WYWROTOWEJ,
ZORGANIZOWANEJ
PRZEMOCY,
DZIAŁANIOM
I PRZESTĘPSTWOM
PRZECIWKO
SPOŁECZEŃSTWU
ORAZ W STANACH
NADZWYCZAJNYCH

Część XI
UPRAWNIENIA SPECJALNE W CELU
ZAPOBIEGANIA DZIAŁALNOŚCI
WYWROTOWEJ, ZORGANIZOWANEJ
PRZEMOCY, DZIAŁANIOM
I PRZESTĘPSTWOM PRZECIWKO
SPOŁECZEŃSTWU ORAZ W STANACH
NADZWYCZAJNYCH

**Ustawodawstwo zapobiegające działalności wywrotowej,
działaniom na szkodę porządku publicznego**

149. (1) Jeżeli w akcie Parlamentu jest mowa o podjęciu lub zamiarze podjęcia działań przez jakąkolwiek zorganizowaną grupę osób, niezależnie od tego czy w Federacji czy poza nią, w celu:

- (a) wywołania zorganizowanej przemocy wobec osób lub mienia lub wzbudzania lęku znacznej liczby obywateli przed taką przemocą; lub
- (b) podsycania postaw niełojalności wobec Yang di-Pertuan Agong lub jakiegokolwiek Rządu w Federacji;
- (c) podsycania rasowej lub klasowej nienawiści i wrogości między społecznościami, którego następstwem może być stosowanie przemocy;
- (d) dokonania zmiany, w sposób inny niż zgodny z prawem, czegokolwiek, co zostało ustanowione na mocy prawa; lub
- (e) zakłócenia w utrzymaniu lub funkcjonowaniu jakichkolwiek dostaw lub usług na rzecz ludności lub grupy ludności w Federacji lub jakiegokolwiek jej części; lub
- (f) zakłócenia porządku publicznego lub bezpieczeństwa w Federacji lub jakiegokolwiek jej części;

to obowiązuje każdy jego przepis mający na celu powstrzymanie tego rodzaju działań lub im zapobieganie, niezależnie od jego niezgodności z którymkolwiek z postanowień art. 5, 9, 10 lub 13 i,

poza niniejszym artykułem, nie podlega uprawnieniom ustawodawczym Parlamentu; art. 79 nie ma zastosowania do projektu takiego aktu lub jakiegokolwiek poprawki wniesionej do jego projektu.

(2) Akt regulujący kwestie, o których mowa w ust. (1), traci moc, jeżeli nie został uchylony wcześniej, gdy obie Izby Parlamentu podejmą uchwałę unieważniającą taki akt, jednak bez uszczerbku dla wcześniejszych działań podejmowanych na jego podstawie oraz ograniczenia uprawnień Parlamentu do uchwalenia nowego aktu na podstawie niniejszego artykułu.

Ogłoszenie stanu nadzwyczajnego

150. (1) Jeżeli Yang di-Pertuan Agong jest przekonany, że zaistniała nadzwyczajna sytuacja, zagrażająca bezpieczeństwu Federacji, łaadowi gospodarczemu lub porządkowi publicznemu w Federacji lub jej części, może ogłosić stan nadzwyczajny.

(2) Jeżeli ogłoszenie stanu nadzwyczajnego na podstawie ust. (1) następuje przed faktycznym wystąpieniem zdarzenia zagrażającego bezpieczeństwu Federacji, łaadowi gospodarczemu lub porządkowi publicznemu w Federacji lub jej części, to Yang di-Pertuan Agong winien być przekonany, że istnieje bezpośrednie zagrożenie wystąpienia takiego zdarzenia.

(2a) Władza przyznana Yang di-Pertuan Agong mocą niniejszego artykułu upoważnia do ogłoszenia stanu nadzwyczajnego z wielu powodów, w różnych okolicznościach, niezależnie od tego, czy stan ów został już ogłoszony przez Yang di-Pertuan Agong mocą ust. (1), i czy ten stan lub stany nadzwyczajne obowiązują.

(2b) Jeżeli w trakcie obowiązywania stanu nadzwyczajnego, z wyjątkiem sytuacji, gdy obie Izby Parlamentu obradują jednocześnie, Yang di-Pertuan Agong jest przekonany o zaistnieniu okoliczności, które sprawiają, że konieczne jest podjęcie przez niego natychmiastowych działań, może wydać takie rozporządzenia, jakich wymagają zaistniałe okoliczności.

(2c) Rozporządzenie wydane na podstawie ust. (2b) ma taką samą moc i wywołuje taki sam skutek jak akt Parlamentu

i obowiązuje do chwili jego uchylenia lub unieważnienia na podstawie ust. (3) lub do chwili jego wygaśnięcia zgodnie z ust. (7); uprawnienie Yang di-Pertuan Agong do wydawania rozporządzeń na podstawie ust. (2b) może dotyczyć każdej kwestii, w której Parlament jest uprawniony do uchwalania ustaw, bez względu na wymogi proceduralne legislacji lub wymóg uzyskania odpowiedniej liczby głosów w każdej z Izb Parlamentu.

(3) Ogłoszenie stanu nadzwyczajnego i każde rozporządzenie wydane zgodnie z ust. (2b) winny być przedłożone obu Izbowi Parlamentu, jeżeli wcześniej nie zostały uchylone, i przestają obowiązywać w przypadku przyjęcia przez obie Izby uchwały uchylającej takie ogłoszenie stanu nadzwyczajnego lub rozporządzenie, jednak bez następstw dla wcześniejszych decyzji podjętych na podstawie władzy przyznanej Yang di-Pertuan Agong do ogłoszenia kolejnego stanu nadzwyczajnego zgodnie z ust. (1) lub wydania rozporządzenia zgodnie z ust. (2b).

(4) W czasie obowiązywania stanu nadzwyczajnego do władzy wykonawczej Federacji, niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, należą wszelkie kwestie dotyczące władzy ustawodawczej stanu oraz wydawanie poleceń Rządowi stanu, jego funkcjonariuszowi lub organowi.

(5) Z zastrzeżeniem postanowień ust. (6a) w czasie obowiązywania stanu nadzwyczajnego Parlament może, niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, uchylać ustawy w odniesieniu do każdej sprawy, jeżeli uzna, że ustawa jest konieczna ze względu na sytuację nadzwyczajną, a do projektu takiej ustawy lub poprawek do takiego projektu ustawy nie ma zastosowania ani art. 79, ani też żadne postanowienie niniejszej Konstytucji, ani przepis prawa stanowionego wymagające zgody lub poparcia dla uchwalenia ustawy lub konsultacji w jej sprawie, ani takie, które ograniczają wejście w życie ustawy lub przedstawienie przyjętego projektu ustawy Yang di-Pertuan Agong w celu uzyskania jego zgody.

(6) Z zastrzeżeniem ust. (6a) żaden przepis rozporządzenia wydanego mocą niniejszego artykułu ani żaden przepis aktu Parlamentu uchwalonego w trakcie obowiązywania stanu nadzwyczajnego,

stwierdzający, że ustawa przedstawiana Parlamentowi jest konieczna z uwagi na sytuację wyjątkową, nie przestaje obowiązywać ze względu na niezgodność z którymkolwiek postanowieniem niniejszej Konstytucji.

(6a) Ustęp (5) nie uprawnia Parlamentu do regulowania jakichkolwiek kwestii dotyczących prawa szariatu, zwyczajów Malajów ani też jakichkolwiek kwestii dotyczących prawa zwyczajowego lub zwyczajów rdzennej ludności w stanach Sabah lub Sarawak; ust. (6) nie uprawnia do tworzenia jakichkolwiek przepisów niezgodnych z postanowieniami niniejszej Konstytucji, odnoszących się do wymienionych wyżej spraw lub dotyczących religii, obywatelstwa lub języka.

(7) Po upływie sześciu miesięcy od dnia, w którym stan nadzwyczajny przestaje obowiązywać, każde zarządzenie wydane w związku z nim w zakresie, w jakim nie byłoby ważne, o ile nie zostałyby wydane na podstawie niniejszego artykułu, oraz każda ustawa wydana w okresie obowiązywania stanu nadzwyczajnego traci moc, z wyjątkiem działań lub zaniechań mających miejsce przed upływem tego okresu.

(8) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji:

(a) decyzja Yang di-Pertuan Agong, o której mowa w ust. (1) i (2b), jest ostateczna i nie może być podważana ani zaskarżona do sądu na jakiegokolwiek podstawie; oraz

(b) żaden sąd nie jest właściwy do rozpatrywania i rozstrzygania wniosku, zapytania lub wszczęcia postępowania, niezależnie od jego formy i podstawy, w odniesieniu do ważności:

(i) stanu nadzwyczajnego ogłoszonego na podstawie ust. (1) lub działań podejmowanych w związku z ogłoszeniem tego stanu nadzwyczajnego określonych w ust. (1);

(ii) utrzymywania obowiązywania takiego stanu nadzwyczajnego;

(iii) każdego rozporządzenia ogłoszonego na podstawie ust. (2b).

(9) Dla celów niniejszego artykułu Izby Parlamentu uznaje się za obradujące jedynie, gdy członkowie każdej z Izb są właściwie zgromadzeni i obradują w siedzibie Izby.

Ograniczenia dotyczące aresztu tymczasowego

151. (1) W przypadku gdy ustawa lub rozporządzenie wydane lub ogłoszone na podstawie niniejszej Części przewiduje zastosowanie aresztu tymczasowego:

(a) organ władzy, na której polecenie osoba zostaje zatrzymana na podstawie wzmiankowanej ustawy lub rozporządzenia, niezwłocznie informuje ją o przyczynach zatrzymania oraz, z zastrzeżeniem ust. (3), o faktach, na których opiera swoją decyzję, a także umożliwia jej złożenie możliwie najszybciej sprzeciwu wobec tej decyzji;

(b) żaden obywatel nie może być przetrzymywany w areszcie na mocy wzmiankowanej ustawy lub rozporządzenia, chyba że komisja doradcza ustanowiona w trybie określonym w ust. (2) rozpatrzyła sprzeciw złożony przez niego na podstawie lit. (a) i w ciągu trzech miesięcy od otrzymania takiego sprzeciwu lub w ciągu dłuższego okresu, na jaki zezwoli Yang di-Pertuan Agong, wystosowała zalecenia w tej sprawie do Yang di-Pertuan Agong.

(2) Komitet doradczy powołany na rzecz realizacji celów niniejszego artykułu składa się z Przewodniczącego, który jest powoływany przez Yang di-Pertuan Agong i który jest lub był sędzią Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego lub jest osobą posiadającą po temu odpowiednie kwalifikacje, bądź też był sędzią Sądu Najwyższego przed Dniem Niepodległości, oraz dwóch innych członków, powoływanych przez Yang di-Pertuan Agong.

(3) Niniejszy artykuł nie wymaga od żadnego z organów władzy ujawnienia faktów, których ujawnienie w jego opinii byłoby sprzeczne z interesem państwa.

POSTANOWIENIA
OGÓLNE I RÓŻNE

Część XII

POSTANOWIENIA OGÓLNE I RÓŻNE

Język urzędowy

152. (1) Językiem urzędowym jest język malajski, przyjęty w takim zapisie, który Parlament określa w drodze ustawy;

z zastrzeżeniem, że:

(a) nikomu nie zabrania się ani nie uniemożliwia używania (w celach innych niż urzędowe), nauczania bądź uczenia się jakiegokolwiek innego języka; oraz

(b) postanowienia niniejszego ustępu nie naruszają uprawnień Rządu Federalnego lub któregośkolwiek Rządu stanu do ochrony, podtrzymywania, używania oraz nauki języka jakiegokolwiek innej społeczności w Federacji.

(2) Niezależnie od postanowień ust. (1) przez okres dziesięciu lat od Dnia Niepodległości, a później do momentu, gdy Parlament nie postanowi inaczej, język angielski może być używany w obu Izbach Parlamentu, w Zgromadzeniu Ustawodawczym każdego stanu oraz do wszelkich innych celów urzędowych.

(3) Niezależnie od postanowień ust. (1) przez okres dziesięciu lat od Dnia Niepodległości, a następnie do czasu, gdy Parlament nie postanowi inaczej, teksty urzędowe:

(a) wszystkich wnoszonych projektów ustaw oraz poprawek wprowadzanych do nich w każdej z Izb Parlamentu; oraz

(b) wszelkich aktów Parlamentu i wszelkich aktów ustawodawstwa delegowanego wydanych przez Rząd Federalny,

winny być sporządzone w języku angielskim.

(4) Niezależnie od postanowień ust. (1) przez okres dziesięciu lat od Dnia Niepodległości, a później do momentu, gdy Parlament nie postanowi inaczej, wszystkie postępowania przed Sądem Federalnym, Sądem Apelacyjnym lub Sądem Najwyższym będą prowadzone w języku angielskim:

przy czym, jeśli Sąd i obrońcy obu stron wyrażą zgodę, dowody sporządzone w języku, którym posługuje się świadek, nie muszą być przetłumaczone na język angielski ani utrwalane w tym języku.

(5) Niezależnie od postanowień ust. (1), dopóki Parlament nie postanowi inaczej, wszystkie postępowania przed sądami niższej instancji, z wyjątkiem składania zeznań, prowadzone będą w języku angielskim.

(6) W niniejszym artykule termin „cele urzędowe” oznacza dowolny cel Rządu, Federalnego lub stanowego, i obejmuje każdy cel realizowany przez organy władzy publicznej.

Zapewnienie puli usług, zezwoleń i innych przywilejów Malajom oraz rdzennej ludności stanów Sabah i Sarawak

153. (1) Na Yang di-Pertuan Agong spoczywa odpowiedzialność za ochronę szczególnej pozycji Malajów i rdzennej ludności stanów Sabah i Sarawak oraz prawnych interesów innych społeczności zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

(2) Mając na względzie postanowienia niniejszej Konstytucji, a szczególnie postanowienia art. 40 oraz niniejszego artykułu, Yang di-Pertuan Agong wykonuje swoje zadania na mocy niniejszej Konstytucji i prawa federalnego w sposób niezbędny dla zapewnienia szczególnej pozycji Malajów i rdzennej ludności stanów Sabah i Sarawak oraz zagwarantowania Malajom i rdzennej ludności stanów Sabah i Sarawak takiej liczby stanowisk, jaka jest w jego przekonaniu zasadna w służbie publicznej (innej niż służba publiczna danego stanu), oraz stypendiów, funduszy wsparcia dla uczniów i innych podobnych przywilejów edukacyjnych lub szkoleniowych lub też szczególnych udogodnień udzielanych lub przyznawanych przez Rząd Federalny, a także, jeżeli prawo federalne wymaga zezwolenia lub licencji na prowadzenie jakiejkolwiek działalności handlowej lub gospodarczej, wówczas z zastrzeżeniem przepisów takiej ustawy i niniejszego artykułu, regulujących te kwestie, wymaganych zezwoleń i licencji.

(3) Yang di-Pertuan Agong może, mając na względzie potrzebę zagwarantowania, zgodnie z ust. (2), Malajom i rdzennej ludności

stanów Sabah i Sarawak stanowisk w służbie publicznej oraz stypendiów, pomocniczych funduszy dla uczniów i innych podobnych przywilejów edukacyjnych lub szkoleniowych lub szczególnych udogodnień, wydać ogólne zalecenia niezbędne w tym zakresie, każdej Komisji, do której ma zastosowanie Część X, lub każdemu organowi odpowiedzialnemu za przyznawanie takich stypendiów, funduszy wsparcia dla uczniów lub innych przywilejów edukacyjnych lub szkoleniowych, lub szczególnych udogodnień, a komisja lub organ winny wdrożyć te zalecenia.

(4) Wykonując swoje zadania na podstawie niniejszej Konstytucji i prawa federalnego zgodnie z ust. od (1) do (3), Yang di-Pertuan Agong nie może pozbawić nikogo urzędu publicznego, który osoba ta sprawuje, ani też pozbawić jej żadnych stypendiów, funduszy wsparcia dla uczniów lub innych przywilejów edukacyjnych lub szkoleniowych, ani też szczególnych udogodnień, z których korzysta.

(5) Niniejszy artykuł nie uchyla postanowień art. 136.

(6) Jeżeli według obowiązującej ustawy federalnej wymagane są zezwolenia lub licencje na prowadzenie działalności handlowej lub gospodarczej, Yang di-Pertuan Agong może wykonywać swoje zadania zgodnie z tą ustawą lub udzielać ogólnych zaleceń organom władzy, której zgodnie z tą ustawą powierzono udzielanie Malajom i rdzennej ludności ze stanów Sabah oraz Sarawak takich zezwoleń lub licencji, jakie Yang di-Pertuan Agong uzna za zasadne, a organy władzy winny wdrożyć te zalecenia.

(7) Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie może pozbawiać lub sankcjonować pozbawienia kogokolwiek prawa, przywileju, zezwolenia lub licencji przysługującego lub posiadanego, ani też nie może upoważniać do odmowy odnowienia takiego zezwolenia lub licencji, ani do odmowy przyznania jakiegokolwiek zezwolenia lub licencji spadkobiercom, następcom lub cesjonariuszom danej osoby, gdy takiego odnowienia lub przyznania można oczekiwać w powszechnie przyjętym trybie ich wydawania.

(8) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, jeżeli mocą jakiegokolwiek ustawy federalnej pozwolenie lub licencja są

wymagane do prowadzenia jakiejkolwiek działalności handlowej lub gospodarczej, ustawa ta winna przewidywać rezerwację, w określonej proporcji, części takich pozwoleń lub licencji Mala-
jom i rdzennej ludności stanów Sabah i Sarawak; jednakże taka ustawa, realizując ten cel, nie może:

(a) pozbawić ani usankcjonować pozbawienia kogokolwiek prawa, przywileju, zezwolenia lub licencji, które mu przysługują lub które posiada; lub

(b) upoważnić do odmowy przedłużenia komukolwiek takiego zezwolenia lub licencji bądź odmowy udzielenia ich jego spadkobiercom, następcom prawnym lub cesjonariuszom, kiedy takiego przedłużenia lub udzielenia można zgodnie z innymi przepisami ustawy racjonalnie oczekiwać w ramach powszechnie przyjętych procedur, ani uniemożliwić komukolwiek przeniesienia wraz z jego działalnością biznesową licencji na prowadzenie tych działań;

(c) w przypadku gdy wcześniej nie było wymagane żadne zezwolenie ani licencja na prowadzenie działalności handlowej lub gospodarczej, upoważnić do odmowy udzielenia jakiejkolwiek osobie zezwolenia lub licencji na prowadzenie jakiejkolwiek działalności handlowej lub gospodarczej, którą osoba ta prowadziła w dobrej wierze bezpośrednio przed wejściem w życie przepisów ustawy, ani upoważnić do późniejszej odmowy odnowienia takiego zezwolenia lub licencji lub do odmowy udzielenia takiego zezwolenia lub licencji spadkobiercom, następcom lub cesjonariuszom takiej osoby, jeżeli takiego odnowienia lub udzielenia można w sposób uzasadniony oczekiwać zgodnie z innymi przepisami tej ustawy w ramach typowych procedur.

(8a) Niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, jeżeli w jakimkolwiek uniwersytecie, szkole wyższej lub innej instytucji edukacyjnej zapewniającej edukację ukończoną uzyskaniem malezyjskiego świadectwa wykształcenia lub jego odpowiednika liczba miejsc oferowanych przez organ kierujący uniwersytetem, szkołą wyższą lub instytucją edukacyjną kandydatom na dowolny

kierunek studiów jest mniejsza niż liczba kandydatów przyjętych na te miejsca, to zgodnie z prawem Yang di-Pertuan Agong na mocy niniejszego artykułu może udzielić wzmiankowanym organom zaleceń w celu zapewnienia takiej proporcji miejsc dla Malajów i rdzennej ludności stanów Sabah i Sarawak, jaką Yang di-Pertuan Agong uzna za właściwą, a władze tych instytucji winny wdrożyć te zalecenia.

(9) Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie upoważnia Parlamentu do ograniczania działalności gospodarczej lub handlowej wyłącznie w celu zagwarantowania Malajom i rdzennej ludności stanów Sabah i Sarawak powyższych uprawnień.

(9a) W niniejszym artykule wyrażenie „rdzenna ludność” w stanach Sabah lub Sarawak należy przyjąć w znaczeniu nadanym mu w art. 161a.

(10) Konstytucja stanu każdego z Władców może zawierać postanowienia odpowiadające (z niezbędnymi zmianami) postanowieniom niniejszego artykułu.

Stolica Federacji

154. (1) Do chwili gdy Parlament nie postanowi inaczej, metropolia Kuala Lumpur jest stolicą federalną.

(2) Niezależnie od postanowień Części VI Parlament ma wyłączne prawo do uchwalania ustaw regulujących granice stolicy federalnej.

(3) *[uchylony]*.

Wzajemność w ramach Wspólnoty Narodów

155. (1) Jeżeli ustawa obowiązująca w jakiejkolwiek innej części Wspólnoty Narodów przyznaje obywatelom Federacji prawo lub przywilej, to zgodne z prawem będzie przyznanie przez Parlament, niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji, analogicznych praw lub przywileju obywatelom Wspólnoty Narodów niebędącym obywatelami Federacji.

(2) Odniesienie w ust. (1) do obywateli części Wspólnoty Narodów należy rozumieć w przypadku do Zjednoczonego Królestwa lub jakiegokolwiek innej części Wspólnoty Narodów niebędącej krajem Wspólnoty Narodów ani terytorium administrowanym przez rząd kraju Wspólnoty Narodów innego niż Zjednoczone Królestwo, jako odniesienie do obywateli Zjednoczonego Królestwa i Kolonii.

(3) Niniejszy artykuł stosuje się w odniesieniu do Republiki Irlandii, tak samo jak do kraju należącego do Wspólnoty Narodów.

Stawki opłat za mienie federalne i stanowe

156. Jeżeli grunty, budynki lub mienie są zajmowane na cele publiczne przez Federację, stan lub organ władzy publicznej albo w ich imieniu, Federacja, stan lub organ władzy publicznej nie są zobowiązane do płacenia za nie opłat lokalnych, ale traktując je jako punkt odniesienia, wnoszą opłaty według stawek uzgodnionych między, odpowiednio, Federacją, stanem lub organem władzy publicznej a organem nakładającym opłaty; w razie braku porozumienia stawki te mogą zostać określone przez trybunał, w którego skład wejdzie Przewodniczący Trybunału do spraw Gruntów, ustanowionego na mocy art. 87, oraz dwóch innych członków wskazanych przez każdą z zainteresowanych stron.

Przekazanie zadań jednego stanu na rzecz drugiego

157. Z poszanowaniem dla przepisów ustaw stanowych, między dwoma stanami mogą być zawierane porozumienia w celu wykonywania określonych zadań przez organy jednego stanu w imieniu organów drugiego, przy czym porozumienia takie mogą przewidzieć pokrycie wszelkich kosztów związanych z wykonywaniem tych porozumień.

158. *[uchylony]*.

Zmiana Konstytucji

159. (1) Z poszanowaniem postanowień niniejszego artykułu oraz art. 161e postanowienia niniejszej Konstytucji mogą być zmienione ustawą federalną.

(2) [*uchylony*].

(3) Projekt ustawy wprowadzającej zmiany do Konstytucji (z wyjątkiem zmian wykluczonych z postanowień niniejszego ustępu) oraz projekt ustawy wprowadzającej zmiany do ustawy uchwalonej na podstawie art. 10 ust. (4) nie mogą być uchwalane w żadnej z Izb, chyba że zostały poparte w drugim i trzecim czytaniu głosami nie mniej niż dwóch trzecich ogólnej liczby członków danej Izby.

(4) Następujące zmiany nie są dopuszczalne na podstawie ust. (3):

(a) zmiany do Części III Załącznika Drugiego, Załącznika Szóstego lub Załącznika Siódmego;

(b) zmiany mające związek z wykonywaniem uprawnień do stanowienia prawa przyznanych Parlamentowi na mocy któregokolwiek postanowienia niniejszej Konstytucji lub z nich wynikające, z wyjątkiem art. 74 i 76;

(bb) z zastrzeżeniem art. 161e żadna zmiana dokonana w celu przyjęcia któregokolwiek ze stanów do Federacji lub w związku z nim, lub jego zjednoczenia ze Stanami Federacji, lub modyfikacje dokonane w celu stosowania Konstytucji wobec stanu uprzednio przyjętego lub zjednoczonego;

(c) każda zmiana wynikająca ze zmiany dokonanej na podstawie lit. (a).

(5) Ustawa wprowadzająca zmianę do art. 10 ust. (4), żadna ustawa uchwalona na tej podstawie, postanowienia Części III, art. 38, art. 63 ust. (4), art. 70, art. 71 ust. (1), art. 72 ust. (4), art. 152 lub 153 czy do niniejszego ustępu nie mogą zostać uchwalone bez zgody Zgromadzenia Władców.

(6) W niniejszym artykule termin „zmiana” obejmuje dodanie i uchylenie; w niniejszym artykule oraz w art. 2 lit. (a) „stan” odnosi się do każdego terytorium.

Stosowanie przepisów przejściowych zawartych w Akcie Malezji

159a. Postanowienia Części IV Aktu Malezji (zawierającego przepisy tymczasowe i przejściowe związane z obowiązywaniem tego Aktu) są skuteczne, tak jakby stanowiły część niniejszej Konstytucji, i obowiązują niezależnie od postanowień niniejszej Konstytucji zmienionej tym aktem; postanowienia niniejszej Konstytucji, w szczególności art. 4 ust. (1) oraz art. 159 i 161e, są w związku z przepisami Części IV Aktu Malezji prawomocnie stosowane.

Wykładnia

160. (1) Rozporządzenie w sprawie wykładni i postanowień generalnych z 1948 r. [M.U. 7 z 1948 r.], obowiązujące bezpośrednio przed Dniem Niepodległości, w zakresie określonym w Załączniku Jedenastym, ma zastosowanie do wykładni niniejszej Konstytucji, tak jak ma ono zastosowanie do wykładni przepisów prawa stanowionego w rozumieniu tego Rozporządzenia, ale z zastąpieniem odesłań do Wysokiego Komisarza odesłaniami do Yang di-Pertuan Agong.

(2) W niniejszej Konstytucji, o ile z kontekstu nie wynika inaczej, następujące wyrażenia mają ustalone dla nich znaczenie:

„akt Parlamentu” oznacza akt prawny uchwalony przez Parlament;

„członek władz wykonawczych” oznacza, w przypadku Federacji, osobę sprawującą urząd Ministra, Wiceministra, Sekretarza Parlamentarnego lub Sekretarza Politycznego, a w przypadku stanu osobę sprawującą analogiczne stanowisko w danym stanie lub będącą członkiem (innym niż członek oficjalny) Rady Wykonawczej;

„Legislatura” w przypadku stanu oznacza organ władzy uprawniony mocą konstytucji danego stanu do uchwalania ustaw stanowych;

„podatek” obejmuje należność podatkową lub cło, ale nie obejmuje opłaty pobieranej na cele lokalne lub opłaty za świadczone usługi;

„Zgromadzenie Ustawodawcze” oznacza zgromadzenie przedstawicielskie, bez względu na nazwę, w Legislaturze danego stanu (a w przypadku stanu Sarawak Radę Stanu), jednakże w Załączniku Ósmym obejmuje również Radę Ustawodawczą, niezależnie od jej nazwy;

„akt prawny” oznacza ustawę przyjętą przez Legislaturę stanu, w przypadku gdy wyrażenie to występuje w Załączniku Ósmym;

„gubernator” [*uchylony*];

„uprawnienia emerytalne” oznaczają prawa do emerytury oraz do wypłat z funduszu emerytalnego;

„partia polityczna” oznacza:

(a) każde stowarzyszenie, które zgodnie z którymkolwiek ze swoich celów lub zasad działania, niezależnie od tego czy taki cel lub zasada jest jego głównym celem lub zasadą czy stanowi jedynie cel lub zasadę pomocniczą w stosunku do jego głównego celu lub celów albo do jego głównej lub głównych zasad, przewiduje udział tego stowarzyszenia, za pośrednictwem swoich kandydatów, w wyborach do Izby Reprezentantów lub do Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu; lub

(b) każde stowarzyszenie, które niezależnie od jego celów lub zasad działania, prowadzi jakąkolwiek działalność lub dąży do osiągnięcia jakiegokolwiek celu, które wiąże się z jego działaniem, za pośrednictwem kandydatów w wyborach do Izby Reprezentantów lub do Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu, w tym koalicji takich stowarzyszeń, która została zarejestrowana zgodnie z prawem federalnym.

„Dzień Niepodległości” oznacza trzydziesty pierwszy dzień sierpnia 1957 roku;

„zadłużenie” oznacza wszelkie zobowiązania do spłaty kwot kapitału w formie rent oraz wszelkie zobowiązania z tytułu gwarancji, a „obciążenia z tytułu zadłużenia” należy interpretować odpowiednio;

„stanowisko płatne” oznacza każde stanowisko w ramach płatnego etatu w którejkolwiek ze służb publicznych i obejmuje:

(a) stanowisko sędziego Sądu Federalnego, Sądu Apelacyjnego lub Sądu Najwyższego; oraz

(b) stanowisko Audytora Generalnego; oraz

(c) stanowisko członka komisji wyborczej, członka (innego niż *ex officio*) komisji, do której ma zastosowanie Część X, lub członka (innego niż *ex officio*) każdej odpowiedniej komisji ustanowionej na mocy konstytucji stanu; oraz

(d) każde inne stanowisko niewymienione w art. 132 ust. (3), które może zostać utworzone aktem Parlamentu jako stanowisko płatne;

„Komitet Regulacyjny” [*uchylony*];

„opłaty lokalne” [*uchylony*];

„nieobsadzony mandat” oznacza wakat powstały w Izbie Reprezentantów lub Zgromadzeniu Ustawodawczym w inny sposób niż w wyniku rozwiązania Parlamentu lub Zgromadzenia;

„Naczelnny Minister” oznacza przewodniczącego Rady Wykonawczej danego stanu, bez względu na przyjmowany tytuł;

„Rada Wykonawcza” oznacza Gabinet lub inny organ, niezależnie od jego nazwy, który w Rządzie danego stanu odpowiada Gabinetowi Ministrów we władzach Federacji, niezależnie od tego, czy jego członkowie są bądź nie są Ministrami (w szczególności obejmuje Radę Najwyższą w stanie Sarawak);

„Rada Ustawodawcza” [*uchylony*];

„cele stanowe” oznaczają, w odniesieniu do każdego stanu, cele stanowe dotyczące spraw enumeratywnie wyszczególnionych w Liście

Wspólnej oraz wszelkich innych spraw, wobec których Legislatura stanu ma uprawnienie do uchwalania ustaw;

„cele federalne” oznaczają cele Federacji w odniesieniu do spraw enumeratywnie wymienionych w Liście Wspólnej oraz w odniesieniu do wszelkich innych spraw, wobec których Parlament ma uprawnienie do uchwalania ustawy w inny sposób, niż przewiduje to art. 76;

„pożyczać” oznacza pozyskiwać zasoby pieniężne poprzez przyznanie rent lub zawieranie wszelkich porozumień wymagających płatności przed upływem terminu płatności wszelkich podatków, stawek, honorariów, opłat lub wszelkich innych płatności lub poprzez zawieranie porozumień, na mocy których Rząd zobowiązuje się spłacić lub zwrócić wszelkie aktywa, z jakich korzystał na mocy tej umowy, a termin „pożyczka” winien być rozumiany odpowiednio;

„obcy kraj” nie obejmuje żadnej części Wspólnoty Narodów ani Republiki Irlandii;

„kraj Wspólnoty Narodów” oznacza każdy kraj uznany przez Yang di-Pertuan Agong za kraj Wspólnoty Narodów; a „część Wspólnoty Narodów” oznacza każdy kraj Wspólnoty Narodów, każdą kolonię, protektorat lub państwo poddane ochronie lub każde inne terytorium administrowane przez władze kraju Wspólnoty Narodów;

„stan” oznacza stan w Federacji;

„*Orang asli*”³⁰ oznacza ludność rdzenną z Półwyspu Malajskiego;

„Malaj” oznacza osobę wyznającą religię Islamu, zwykle posługującą się językiem malajskim i postępującą zgodnie ze zwyczajami malajskimi; oraz

(a) urodzoną przed Dniem Niepodległości w Federacji lub Singapurze lub urodzoną z rodziców, z których jedno

³⁰ *Orang asli* – dosł.: człowiek prawdziwy, pierwotny. Termin ten oznacza ludność rdzenną – są to potomkowie ludu pierwotnego wciąż mieszkający w Malezji w małych nomadycznych grupach. W wersji konstytucji w języku angielskim użyto terminu „aborigen” (*aborigine*), lecz nie ma to nic wspólnego z Aborygenami w Australii.

urodziło się w Federacji albo Singapurze, lub w danym dniu zamieszkiwało w Federacji lub Singapurze; lub

(b) urodzoną przez taką osobę;

„Dzień Malezji” oznacza dzień szesnasty września 1963 roku

„Prokurator Generalny” oznacza Prokuratora Generalnego dla Federacji;

„wyborca” oznacza osobę, która jest uprawniona do głosowania w wyborach do Izby Reprezentantów lub Zgromadzenia Ustawodawczego stanu;

„Federacja” oznacza Federację po raz pierwszy ustanowioną na mocy Porozumienia z 1957 roku o Federacji Malajskiej, a następnie zgodnie z Porozumieniem zawartym 9 lipca 1963 roku między Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, Federacją Malajską, Północnym Borneo, i Sarawakiem oraz Singapurem, otrzymała nazwę Malezja zrzeszając kolonie północnego Borneo, Sarawak oraz Singapur z istniejącymi stanami Federacji Malajskiej a Sabah, Sarawak i Singapur stały się jej stanami zgodnie z załączonymi do tego porozumienia aktami, jednak na mocy i zgodnie z Porozumieniem z dnia 7 sierpnia 1965 roku dotyczącym odłączenia Singapuru od Malezji jako niezależnego i suwerennego państwa, Singapur przestał być stanem Malezji;

„królewskie uposażenie”³¹ oznacza wydzielone z funduszy publicznych środki na utrzymanie Yang di-Pertuan Agong, jego Małżonki, Władcy lub Yang di-Pertua Negeri;

„władza publiczna” oznacza Yang di-Pertuan Agong, Władcę lub Yang di-Pertua Negeri stanu, Rząd Federalny, Rząd stanu, organ władzy lokalnej wykonujący uprawnienia nadane mu przez ustawę, każdy sąd lub trybunał inny niż Sąd Federalny, Sąd Apelacyjny i Sądy Najwyższe lub każdego funkcjonariusza czy organ władzy wyznaczony przez którąkolwiek z tych osób, sądów, trybunałów czy organów władzy lub działający w ich imieniu;

³¹ Ang *civil list*. Zob. przyp. 14.

„Władca”:

(a) w odniesieniu do Negeri Sembilan oznacza Yang di-Pertuan Besar³², działającego w imieniu własnym oraz wodzów zgodnie z konstytucją danego stanu; oraz

(b) w przypadku każdego stanu oznacza, z wyjątkiem art. 181 ust. (2) oraz Załącznika Trzeciego i Piątego, każdą osobę, która zgodnie z konstytucją danego stanu wykonuje zadania Władcy;

„wynagrodzenie” oznacza pensje lub płace, dodatki, prawa emerytalne, bezpłatne lub subsydiowane mieszkania, bezpłatny lub subsydiowany transport oraz inne przywileje, które mogą być wycenione w pieniądzu;

„Lista Wspólna” oznacza Listę III zawartą w Załączniku Dziewiątym;

„Lista Stanowa” oznacza Listę II zawartą w Załączniku Dziewiątym;

„Lista Federalna” oznacza Listę I zawartą w Załączniku Dziewiątym;

„prawo” obejmuje prawo stanowione, prawo zwyczajowe w zakresie, w jakim jest ono stosowane w Federacji lub jej części, oraz każdy zwyczaj lub obyczaj mający moc prawną w Federacji lub jej części;

„prawo stanowione”³³ obejmuje niniejszą Konstytucję i konstytucję każdego stanu;

„ustawa stanowa” oznacza:

(a) każdą obowiązującą ustawę dotyczącą materii podlegających regulacji przez Legislaturę stanu, będącą zgodną z Częścią XIII; oraz

(b) prawo ustanowione przez Legislaturę danego stanu;

„prawo federalne” oznacza:

³² Władca monarchiczny równy sułtanowi, ale nienoszący takiego tytułu z powodu innego pochodzenia.

³³ Ang. *written law*.

(a) każdą obowiązującą ustawę dotyczącą materii, wobec których Parlament jest uprawniony do uchwalania ustaw, co wynika z Części XIII; oraz będącą prawem zgodnie z Częścią XIII;

(b) każdy akt Parlamentu;

„obowiązująca ustawa” oznacza każdą ustawę stosowaną w Federacji lub jakiegokolwiek jej części przed Dniem Niepodległości;

„obywatel” oznacza obywatela Federacji;

„Yang di-Pertua Negeri” oznacza przywódcę stanu w stanie nieposiadającym Władcy.

(3) O ile z kontekstu nie wynika inaczej, każde odesłanie w niniejszej Konstytucji do określonej Części, artykułu lub Załącznika jest odesłaniem do Części, artykułu lub Załącznika niniejszej Konstytucji, każde odesłanie do określonego rozdziału, ustępu, punktu lub litery jest odesłaniem do tego rozdziału danej Części, ustępu danego artykułu, punktu danego Załącznika lub litery, ustępu czy punktu, w którym ma miejsce to odesłanie; każde odesłanie do grupy artykułów, sekcji lub działów artykułów lub punktów oznacza, że taka grupa obejmuje zarówno pierwszą, jak i ostatnią pozycję tej grupy.

(4) Jeżeli zgodnie z niniejszą Konstytucją dana osoba jest zobowiązana do złożenia i podpisania przysięgi, może ona, jeżeli sobie tego życzy, złożyć i podpisać oświadczenie akceptujące jej treść.

(5) Zawarte w niniejszej Konstytucji odesłania do Federacji i jej stanów oraz do terytoriów Federacji lub terytoriów którekolwiek z jej stanów, a także do funkcjonariusza sprawującego urząd na terytorium Federacji lub jakiegokolwiek organu władzy bądź instytucji w Federacji lub na rzecz Federacji należy rozumieć:

(a) w odniesieniu do każdego okresu po wejściu w życie Porozumienia o Federacji Malajskiej z 1948 roku, a przed Dniem Niepodległości, jako odesłania do Federacji ustanowionej na mocy tego Porozumienia oraz do stanów i terenów osadniczych wchodzących w jej skład, a także

do terytoriów Federacji lub któregośkolwiek ze stanów i terenów osadniczych wchodzących w jej skład oraz do właściwego funkcjonariusza sprawującego urząd na mocy tej umowy lub odpowiedniego organu władzy, lub instytucji w Federacji, lub na jej rzecz;

(b) w odniesieniu do każdego okresu przed wejściem w życie wspomnianego Porozumienia (w zakresie, w jakim pozwala na to kontekst) jako odesłania do takich krajów, terytoriów, stanowisk, organów władz lub instytucji, w celu określenia odesłań, w zależności od potrzeb, przewidzianych w art. 135 ust. (2) tego Porozumienia.

(6) Odesłania w niniejszej Konstytucji do jakiegokolwiek okresu są interpretowane w takim zakresie, w jakim pozwala na to kontekst, jako obejmujące odesłania do okresu rozpoczynającego się przed Dniem Niepodległości.

(7) Zawarte w niniejszej Konstytucji odesłania do Porozumienia o Federacji Malajskiej z 1948 roku winny być interpretowane, o ile z kontekstu nie wynika inaczej, jako odesłania do tego Porozumienia w brzmieniu sprzed Dnia Niepodległości.

Autoryzacja i druk tekstu Konstytucji

160a. Organ władzy upoważniony ustawą federalną do wprowadzania zmian w tekstach ustaw może, za zgodą Yang di-Pertuan Agong, zezwolić na druk tekstu niniejszej Konstytucji zawierającego w dniu takiego upoważnienia wszystkie obowiązujące zmiany; tekst Konstytucji wydrukowany z zachowaniem tej procedury będzie uważany w każdym przypadku za wierny i autentyczny tekst Konstytucji Federalnej.

Tekst urzędowy

160b. W przypadku gdy niniejsza Konstytucja została przetłumaczona na język narodowy³⁴, Yang di-Pertuan Agong może postanowić, aby taki tekst w języku narodowym traktowany był jako

³⁴ Z języka angielskiego na język malajski.

tekst urzędowy, a jeśli w następstwie tego faktu pojawi się konflikt lub rozbieżność między tekstem w języku narodowym a tekstem w języku angielskim niniejszej Konstytucji, tekst w języku narodowym ma pierwszeństwo przed tekstem w języku angielskim.

DODATKOWE
GWARANCJE DLA
STANÓW SABAH
I SARAWAK

Część XIIa

DODATKOWE GWARANCJE DLA STANÓW SABAH I SARAWAK

Używanie języka angielskiego i języków ojczystych w stanach Sabah i Sarawak

161. (1) Akt Parlamentu uchylający lub ograniczający używanie języka angielskiego do celów wymienionych w art. 152 ust. od (2) do (5) nie może wejść w życie w odniesieniu do używania języka angielskiego w przypadku wymienionym w ust. (2) niniejszego artykułu, w ciągu dziesięciu lat od Dnia Malezji.

(2) Ustęp (1) ma zastosowanie:

(a) do używania języka angielskiego w jednej z Izb Parlamentu przez członka Izby ze stanów Sabah lub Sarawak; oraz

(b) do używania języka angielskiego w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w stanie Sabah i Sarawak lub w sądzie niższej instancji w stanie Sabah lub Sarawak albo w postępowaniach przed Sądem Federalnym lub Sądem Apelacyjnym, o których mowa w ust. (4); oraz

(c) do używania języka angielskiego w stanie Sabah lub Sarawak w Zgromadzeniu Ustawodawczym lub do innych działań urzędowych (w tym do działań Rządu Federalnego).

(3) Mając na względzie postanowienia zawarte w ust. (1), żaden akt Parlamentu, o którym tam mowa, nie wejdzie w życie w odniesieniu do używania języka angielskiego w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w stanach Sabah i Sarawak lub w postępowaniach przed Sądem Federalnym lub Sądem Apelacyjnym, o których mowa w ust. (4), dopóki akt ten albo jego odpowiedni przepis nie zostanie zatwierdzony przez Legislatury stanów Sabah i Sarawak; żaden taki akt nie wejdzie w życie w odniesieniu do używania języka angielskiego w stanach Sabah lub Sarawak we wszystkich innych przypadkach wymienionych w ust. (2) lit. (b)

lub (c) do chwili zatwierdzenia aktu lub jego odpowiedniego przepisu uchwałą Legislatury danego stanu.

(4) Postępowaniami przed Sądem Federalnym lub Sądem Apelacyjnym, o których mowa w ust. (2) i (3), są postępowania odwoławcze przed Sądem Najwyższym (w stanach) Sabah i Sarawak lub przed ich sędzią, a także postępowania na mocy art. 128 ust. (2) mające na celu rozstrzygnięcie wątpliwości, jakie pojawiły się w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w stanie Sabah i Sarawak lub przed sądem niższej instancji w stanach Sabah lub Sarawak.

(5) Niezależnie od postanowień art. 152 w stanach Sabah lub Sarawak język ojczysty będący w użyciu w danym stanie może być używany w sądach tubylczych lub w przypadku zbiorów prawa tubylczego i zwyczajów, a w przypadku stanu Sarawak, do czasu przyjęcia innych przepisów przez Legislaturę, może być używany w wystąpieniach członków Zgromadzenia Ustawodawczego lub w czasie obrad jego komisji.

Wyjątkowy status ludności rdzennej stanów Sabah i Sarawak

161a. (1) [*uchylony*].

(2) [*uchylony*].

(3) [*uchylony*].

(4) Konstytucje stanów Sabah i Sarawak mogą zawierać postanowienia powtarzające (z niezbędnymi zmianami) postanowienia art. 153.

(5) Artykułu 89 nie stosuje się wobec stanów Sabah i Sarawak, a art. 8 nie pozbawia mocy obowiązującej przepisów ustaw stanów Sabah i Sarawak dotyczących zapewnienia gruntów ludności rdzennej danego stanu lub przyznania jej prawa własności ani też uprzywilejowanego traktowania jej w związku z przekazaniem jej przez stan prawa własności do gruntów.

(6) W niniejszym artykule „ludność rdzenna” oznacza:

(a) w odniesieniu do stanu Sarawak osobę, która jest obywatelem i należy do jednej z narodowości określanych przez prawo stanowe jako rdzenni mieszkańcy

(b) w odniesieniu do stanu Sabah osobę, która jest obywatelem, jest dzieckiem lub wnukiem osoby należącej do rdzennych mieszkańców Sabah i urodziła się (w Dniu Malezji lub po tym dniu) w stanie Sabah albo z ojca zamieszkałego w stanie Sabah w chwili tych narodzin.

(7) *[uchylony]*.

Ograniczenie w zakresie rozszerzenia prawa do wykonywania zawodu przed sądami w stanach Sabah i Sarawak w odniesieniu do osób niebędących rezydentami

161b. (1) Jeżeli zostanie uchwalony akt Parlamentu zawierający przepis zmieniający lub znoszący wymogi dotyczące miejsca zamieszkania, a tym samym przyznający prawo do wykonywania zawodu przed sądem w stanach Sabah i Sarawak lub jednym z nich osobom nieposiadającym wcześniej takiego prawa, to przepis ten nie może wejść w życie do chwili jego przyjęcia przez ustawodawcę w tych stanach lub w jednym z nich.

(2) Niniejszy artykuł stosuje się do prawa do wykonywania zawodu w sprawach rozpatrywanych przez Sąd Federalny lub Sąd Apelacyjny w stanach Sabah i Sarawak oraz w sprawach odwołań rozpatrywanych przez Sąd Najwyższy w stanach Sabah i Sarawak lub przez sędziego takiego sądu, lub też w postępowaniach na mocy art. 128 ust. (2) w celu rozstrzygnięcia wątpliwości, jakie pojawiły się w trakcie postępowania przed Sądem Najwyższym w stanach Sabah i Sarawak lub przed sądem niższej instancji w stanie Sabah lub Sarawak.

161c. *[uchylony]*.

161d. *[uchylony]*.

Ochrona konstytucyjnego statusu stanów Sabah i Sarawak

161e. (1) Z chwilą uchwalenia Aktu Malezji w następstwie przyjęcia do Federacji stanu Sabah lub Sarawak w Konstytucji nie zostaną dokonane zmiany z wyjątkiem materii przewidzianej w art. 159 ust. (3) w związku z ust. (4) lit. (bb) tego artykułu; niedopuszczalne są również dokonane na podstawie niniejszej Konstytucji jakiegokolwiek zmiany dotyczące stanów Sabah lub Sarawak, chyba że zmiany te zrównują pozycję danego stanu z pozycją Stanów Malajskich lub go do niej upodobniają.

(2) Żadna zmiana w Konstytucji nie może być wprowadzona bez uczestnictwa Yang di-Pertua Negeri stanu Sabah albo Sarawak albo z uczestnictwem ich obu, jeśli ta zmiana Konstytucji odnosi się do następujących kwestii:

(a) prawa osób urodzonych przed Dniem Malezji do obywatelstwa ze względu na ich więź ze stanem oraz (z wyjątkiem przypadków przewidzianych postanowieniem Konstytucji, które wchodzi w życie w Dniu Malezji) równego traktowania, w odniesieniu do ich obywatelstwa oraz obywatelstwa innych osób urodzonych lub zamieszkających w danym stanie oraz osób urodzonych lub zamieszkających w Stanach Malajskich;

(b) ustroju i jurysdykcji Sądu Najwyższego w stanach Sabah i Sarawak oraz powoływania, odwoływania i zawieszania sędziów tego sądu;

(c) spraw, wobec których Legislatura stanu może (odmienne niż Parlament) uchwalać ustawy, władzy wykonawczej stanu w tych sprawach oraz (o ile są z nimi związane) spraw finansowych pomiędzy Federacją a stanem jako materii należącej do władzy wykonawczej stanu;

(d) religii w danym stanie, języka używanego w stanie lub w Parlamencie oraz uprzywilejowanego traktowania rdzennej ludności stanu;

(e) przydzielenia stanowić, w każdym Parlamencie zwołanym na posiedzenie przed końcem sierpnia 1970 roku,

puli miejsc w Izbie Reprezentantów w proporcji takiej jak przydzielona wszystkim innym stanom będącym członkami Federacji w Dniu Malezji, nie mniejszej niż pula przydzielona stanowi w tym dniu.

(3) Żadna zmiana Konstytucji mająca wpływ na pulę miejsc w Izbie Reprezentantów przydzieloną stanowi Sabah lub Sarawak nie będzie wpływała na postanowienia ust. (1) zrównujące pozycję tego stanu z pozycją Stanów Malajskich lub go do nich upodabniające.

(4) W odniesieniu do wszelkich praw i pełnomocnictw przyznanych mocą ustawy federalnej Rządowi stanu Sabah lub Sarawak w zakresie wjazdu do tego stanu i pobytu w nim oraz spraw z tym związanych (niezależnie od tego, czy ustawa została uchwalona przed Dniem Malezji) stosuje się ust. (2), o ile ustawa nie stanowi inaczej, tak jakby treść ustawy była zawarta w Konstytucji, a te prawa i pełnomocnictwa zostały włączone do spraw wymienionych w lit. od (a) do (e) tego ustępu.

(5) W niniejszym artykule „zmiana” obejmuje dodanie i uchylenie.

161f. *[uchylony]*.

161g. *[uchylony]*.

161h. *[uchylony]*.

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I DOSTOSOWUJĄCE

Część XIII

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I DOSTOSOWUJĄCE

Obowiązki ustaw

162. (1) Z poszanowaniem postanowień niniejszego artykułu i art. 163 obowiązujące ustawy, do czasu ich uchylecia przez uprawniony na mocy niniejszej Konstytucji organ władzy, obowiązują zarówno w Dniu Niepodległości, jak i po nim, z uwzględnieniem takich modyfikacji, jakie mogą być w nich dokonane na mocy niniejszego artykułu z zastrzeżeniem wszelkich zmian dokonanych ustawą federalną lub stanową.

(2) Jeżeli ustawa stanowa zmienia lub uchyla obowiązującą ustawę uchwaloną przez Legislaturę danego stanu, postanowienia art. 75 nie mogą unieważnić dokonanej zmiany lub uchylecia wyłącznie z tego powodu, że obowiązująca ustawa dotyczy kwestii, w odniesieniu do której zarówno Parlament, jak i Legislatura danego stanu są uprawnione do uchwalania ustaw, i jest ona ustawą federalną w rozumieniu art. 160.

(3) Zawarte w każdej obowiązującej ustawie odesłania do Federacji utworzonej na mocy Porozumienia o Federacji Malajskiej z 1948 roku oraz do jej terytorium, a także do każdego funkcjonariusza sprawującego urząd na terytorium tej Federacji lub do każdej instytucji lub organu władzy utworzonego na terytorium lub dla tego terytorium (łącznie z odesłaniami, które należy rozumieć w myśl art. 135 wymienionego Porozumienia), należy interpretować w jakimkolwiek okresie w dniu i po Dniu Niepodległości jako odesłania do Federacji (tzn. do Federacji utworzonej na mocy Porozumienia o Federacji Malajskiej z 1957 r.) oraz do jej terytoriów, a także do odpowiedniego funkcjonariusza, instytucji lub organu władzy; a Yang di-Pertuan Agong może w drodze zarządzenia określić, którzy z funkcjonariuszy, instytucji lub organów władzy, mając na uwadze niniejszy ustęp, winni być traktowani odpowiednio jako funkcjonariusze, instytucje lub organy władzy, o których mowa w obowiązującym prawie.

(4) *[uchylony]*.

(5) Każde zarządzenie, które wcześniej zostało wydane na podstawie ust. (4), może zostać zmienione lub uchylone przez organ władzy uprawniony do stanowienia prawa w zakresie materii, której dotyczy to zarządzenie.

(6) Każdy sąd lub trybunał stosujący przepisy obowiązującego prawa, które nie uległy modyfikacji w Dniu Niepodległości lub później na mocy niniejszego artykułu czy w innym trybie, może je stosować z takimi modyfikacjami, które mogą być konieczne w celu dostosowania ich do postanowień niniejszej Konstytucji.

(7) W niniejszym artykule termin „modyfikacja” obejmuje zmianę, dostosowanie i uchylenie.

163. *[uchylony]*.

164. *[uchylony]*.

165. *[uchylony]*.

Dziedziczenie majątku

166. (1) *[uchylony]*.

(2) *[uchylony]*.

(3) Wszelkie grunty należące do stanu Malakka lub stanu Penang, które bezpośrednio przed Dniem Niepodległości należały do Rządu Federalnego lub Rządu Jej Królewskiej Mości bądź były wykorzystywane przez nie lub przez organ władzy publicznej do celów, które zgodnie z postanowieniami niniejszej Konstytucji są celami federalnymi tego dnia i po nim, są użytkowane, wykorzystywane, kontrolowane i zarządzane przez Rząd Federalny lub, odpowiednio, przez wspomniane organy władzy publicznej, dopóki jest to niezbędne dla celów federalnych, oraz:

(a) nie mogą być przekształcane lub wykorzystywane do celów innych niż cele federalne bez zgody Rządu Federalnego; oraz

(b) nie mogą być wykorzystywane do celów federalnych innych niż te, dla których były one użytkowane bezpośrednio przed Dniem Niepodległości, bez zgody Rządu danego stanu.

(4) *[uchylony]*.

(5) *[uchylony]*.

(6) *[uchylony]*.

(7) *[uchylony]*.

(8) Jakiegokolwiek bezdziedziczne mienie, które bezpośrednio przed Dniem Niepodległości przechodziło na rzecz Jej Królewskiej Mości w przypadku Rządu stanu Malakka lub Rządu stanu Penang, będzie od tego dnia jako mienie bezdziedziczne przechodzić na rzecz stanów Malakka lub Penang.

Uprawnienia, odpowiedzialność i zobowiązania

167. (1) *[uchylony]*.

(2) *[uchylony]*.

(3) *[uchylony]*.

(4) *[uchylony]*.

(5) *[uchylony]*.

(6) Prokurator Generalny na wniosek zainteresowanej strony w postępowaniu sądowym, innym niż postępowanie między Federacją a danym stanem, winien oświadczyć, czy na mocy niniejszego artykułu uprawnienie, odpowiedzialność lub zobowiązanie jest w myśl tego artykułu uprawnieniem, odpowiedzialnością lub zobowiązaniem Federacji lub stanu wymienionego w oświadczeniu, a oświadczenie takie jest dla celów tego postępowania prawomocne i wiążące dla wszystkich sądów, nie naruszając jednak praw i obowiązków Federacji i stanu w stosunkach między nimi.

(7) Federacja dokonuje rocznych płatności, które były wykonywane do Dnia Niepodległości, zgodnie z art. II Traktatu z dnia

6 maja 1869 roku, pomiędzy Jej Królewską Mością a królem Syjamu, w odniesieniu do stanu Kedah.

168. *[uchylony]*.

Umowy międzynarodowe zawarte przed Dniem Niepodległości

169. Do celów art. 76 ust. (1):

(a) za każdy traktat, umowę lub konwencję zawarte przed Dniem Niepodległości między Jej Królewską Mością albo jej poprzednikami, albo Rządem Zjednoczonego Królestwa w imieniu Federacji lub jakiegokolwiek jej części a innym państwem, uważa się traktat, umowę lub konwencję między Federacją a tym państwem;

(b) każdą decyzję podjętą przez organizację międzynarodową i przyjętą przed Dniem Niepodległości przez Rząd Zjednoczonego Królestwa w imieniu Federacji lub jakiegokolwiek jej części uważa się za decyzję organizacji międzynarodowej, której Federacja jest członkiem;

(c) w odniesieniu do stanów Sabah i Sarawak lit. (a) i (b) stosuje się poprzez zastąpienie odwołań do Dnia Malezji odwołaniami do Dnia Niepodległości, a odwołań do terytoriów znajdujących się w tych stanach lub w którymkolwiek z nich odwołaniami do Federacji lub jakiegokolwiek jej części.

170. *[uchylony]*.

171. *[uchylony]*.

172. *[uchylony]*.

173. *[uchylony]*.

174. *[uchylony]*.

Dyrektor do spraw Audytu pierwszym Audytorem Generalnym

175. Osoba zajmująca stanowisko Dyrektora do spraw Audytu bezpośrednio przed Dniem Niepodległości pełni od tego dnia funkcję Audytora Generalnego na warunkach nie mniej korzystnych niż te, które miały zastosowanie do niej bezpośrednio przed Dniem Niepodległości.

Cesja uprawnień i obowiązków funkcjonariuszy

176. (1) Z poszanowaniem postanowień niniejszej Konstytucji i wszelkich obowiązujących ustaw osoby pozostające w służbie Federacji bezpośrednio przed Dniem Niepodległości nadal będą posiadały te same uprawnienia i wykonywały te same zadania w Dniu Niepodległości na takich samych zasadach i warunkach, jakie miały do nich zastosowanie bezpośrednio przed tym dniem.

(2) Niniejszy artykuł nie ma zastosowania do Wysokiego Komisarza ani do Głównego Sekretarza.

Zrzeczenie się lub odroczenie złożenia przysięgi w przypadku dalszego sprawowania funkcji na mocy niniejszej Części

177. Osoba, która zgodnie z którymkolwiek z postanowień niniejszej Części zajmuje stanowisko w Federacji na tej podstawie, że zajmowała je bezpośrednio przed Dniem Niepodległości, dopóki Parlament nie postanowi inaczej, może wykonywać swoje zadania bez składania przysięgi wymaganej w przypadku innych osób sprawujących ten urząd.

Wynagrodzenie po Dniu Niepodległości

178. Dopóki Parlament nie postanowi inaczej, wynagrodzenie osób sprawujących urzędy Premiera i innych Ministrów jest płatne w takim samym wymiarze jak bezpośrednio przed Dniem Niepodległości, odpowiednio Premierowi i innym Ministrom Federacji.

Należności na rzecz służb połączonych

179. Jakakolwiek umowa obowiązująca bezpośrednio przed Dniem Niepodległości, dotycząca proporcji wynagrodzenia wypłacanego przez Federację i każdy stan z tytułu zatrudnienia, o którym mowa w art. 133 ust. (2), pozostaje w mocy do chwili jej zastąpienia nową umową lub ustawą federalną.

Zapewnienie rent i emerytur

180. (1) Załącznik Dziesiąty do Porozumienia o Federacji Malajskiej z 1948 roku pozostaje w mocy w dniu i po Dniu Niepodległości, z tą różnicą, że wszelkie odesłania do Wysokiego Komisarza należy rozumieć jako odesłania do Yang di-Pertuan Agong.

(2) Do celów niniejszej Konstytucji powyższy Załącznik jest uważany za ustawę federalną i może, z zastrzeżeniem postanowień art. 147, być odpowiednio zmieniany i uchylany.

(3) W odniesieniu do wykonywania każdej ustawy uchwalonej na podstawie art. 147 ust. (2) postępuje się tak, jak gdyby zawarte w niej odesłanie do nagrody zawierało też rekompensatę.

ZAPEWNIENIE
SUWERENNOŚCI
WŁADCOM

Część XIV ZAPEWNIEŃ SUWERENNOŚCI WŁADCOM

Zapewnienie suwerenności Władcom

181. (1) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konstytucji suwerenność, prerogatywy, uprawnienia i jurysdykcja Władców oraz prerogatywy, uprawnienia i jurysdykcja Wodzów Negeri Sembilan na terytoriach, jakie posiadali i posiadają do tej pory, są nie naruszalne.

(2) W żadnym sądzie nie może być wszczęte żadne postępowanie przeciwko Władcy stanu jako osobie prywatnej, z wyjątkiem Trybunału Specjalnego ustanowionego na mocy Części XV.

POSTĘPOWANIA
PRZECIWKO YANG
DI-PERTUAN AGONG
I WŁADCOM

Część XV

POSTĘPOWANIA PRZECIWKO YANG DI-PERTUAN AGONG I WŁADCOM

Trybunał Specjalny

182. (1) Tworzy się sąd zwany „Trybunałem Specjalnym”, w którego skład wchodzi: Prezes Sądu Federalnego jako Przewodniczący, sędziowie Sądów Najwyższych oraz dwie inne osoby, które pełnią lub pełniły funkcję sędziego Sądu Federalnego lub Sądu Najwyższego powołanego przez Zgromadzenie Władców.

(2) Wszelkie postępowania wszczęte na wniosek Yang di-Pertuan Agong lub Władcy stanu albo przeciwko któremuś z nich wszczynane są w Trybunale Specjalnym ustanowionym na mocy ust. (1).

(3) Trybunał Specjalny ma wyłączną jurysdykcję do rozpatrywania wszelkich spraw dotyczących przestępstw popełnionych w Federacji przez Yang di-Pertuan Agong lub Władcę stanu oraz wszelkich spraw cywilnych wszczętych na wniosek Yang di-Pertuan Agong lub Władcy stanu, albo przeciwko któremuś z nich, bez względu na miejsce, w którym zaistniała przesłanka roszczenia.

(4) Trybunał Specjalny posiada taką samą jurysdykcję i uprawnienia, jakie przysługują sądom niższej instancji, Sądowi Najwyższemu i Sądowi Federalnemu na mocy niniejszej Konstytucji lub jakiegokolwiek ustawy federalnej, a jego siedziba znajduje się w Kuala Lumpur.

(5) Do chwili gdy Parlament w formie ustawy określi szczególne przepisy dotyczące postępowania (łącznie z przesłuchaniem z wyłączeniem jawności) w sprawach cywilnych lub karnych oraz przepisy regulujące materię i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych i karnych, w każdym postępowaniu przed Trybunałem Specjalnym będzie stosowana praktyka i procedura stosowana w postępowaniach przed sądami niższej instancji, Sądem Najwyższym i Sądem Federalnym.

(6) Postępowanie przed Trybunałem Specjalnym kończy się rozstrzygnięciem przyjętym przez większość członków, jest ono ostateczne i nie podlega zaskarżeniu ani zakwestionowaniu w żadnym sądzie z jakiegokolwiek powodu.

(7) Yang di-Pertuan Agong może, za radą Prezesa Sądu Najwyższego, ustanowić takie reguły, jakie uzna za konieczne lub właściwe w celu usunięcia wszelkich niejasności lub nieprawidłowości w obowiązującym przepisie prawa stanowionego lub w wykonywaniu zadań, uprawnień czy obowiązków albo podejmowaniu decyzji na mocy obowiązującego prawa stanowionego, które mogą wynikać z niniejszego artykułu; reguły takie mogą wprowadzać wszelkie modyfikacje, dostosowania, przekształcenia, zmiany czy poprawki do obowiązującego prawa stanowionego.

Zakaz wszczynania postępowania przeciwko Yang di-Pertuan Agong lub Władcy, z wyjątkiem postępowania za zgodą Prokuratora Generalnego

183. Przeciwno Yang di-Pertuan Agong lub Władcy stanu nie może być wszczęte żadne postępowanie, cywilne lub karne, za to, co uczynili lub czego zaniechali osobiście, chyba że za zgodą Prokuratora Generalnego.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik Pierwszy

[Artykuł 18 ust. (1), art. 19 ust. (9)]

Przysięga osoby ubiegającej się o rejestrację lub naturalizację

„Ja, zamieszkały

niniejszym oświadczam pod przysięgą, że świadomie i całkowicie wyrzekam się lojalności wobec jakiegokolwiek kraju lub państwa spoza Federacji, przysięgam, że będę wierny i w pełni oddany Jego Wysokości Yang di-Pertuan Agong i zawsze będę uczciwym, lojalnym i wiernym obywatelem Federacji”.

Załącznik Drugi

[Artykuł 39]

Część I

[Artykuł 14 ust. (1) lit. (a)]

OBYWATELSTWO Z MOCY PRAWA DLA OSÓB URODZONYCH PRZED DNIEM MALEZJI

1. (1) Z zastrzeżeniem postanowień Części III niniejszej Konstytucji oraz wszelkich decyzji podjętych na jej podstawie przed Dniem Malezji następujące osoby urodzone przed Dniem Malezji stają się obywatelami z mocy prawa, to znaczy:

(a) każda osoba, która bezpośrednio przed Dniem Niepodległości była obywatelem Federacji z mocy któregokolwiek z postanowień Porozumienia o Federacji Malajskiej z 1948 roku, z mocy ustawy lub w inny sposób;

(b) każda osoba urodzona w Federacji w dniu lub po Dniu Niepodległości, i przed październikiem 1962 roku;

(c) każda osoba urodzona w Federacji po wrześniu 1962 roku, której przynajmniej jedno z rodziców w chwili urodzenia było obywatelem lub stałym mieszkańcem Federacji lub która nie urodziła się jako obywatel innego kraju;

(d) każda osoba urodzona poza Federacją w dniu lub po Dniu Niepodległości, której ojciec był obywatelem w chwili jej narodzin oraz urodził się w Federacji albo w chwili jej narodzin był w służbie Rządu Federacji lub stanu;

(e) każda osoba urodzona poza Federacją w Dniu Niepodległości lub po tym dniu, której ojciec był obywatelem w chwili jej narodzin, albo jeżeli jej ojciec w ciągu roku po narodzeniu stał się obywatelem Federacji, albo też jeżeli w ciągu roku lub w dłuższym dopuszczalnym okresie wystąpił o obywatelstwo i zarejestrował się w konsulacie Federacji, jak również jeżeli wyjątkowo zezwolił na to Rząd Federalny, albo narodziny miały miejsce w Singapurze,

Sarawaku, Brunei lub Borneo Północnym i zostały zarejestrowane przez Rząd Federalny.

(2) Nie jest obywatelem na mocy ust. (1) lit. (b) lub (c) osoba, której ojciec w chwili jej narodzin, nie będąc obywatelem, korzystał z immunitetu, jaki przysługuje wysłannikowi suwerennej władzy akredytowanemu przy Yang di-Pertuan Agong albo jej ojciec jest wrogo nastawionym cudzoziemcem a narodziny miały miejsce na terenie okupowanym przez wroga.

2. Z zastrzeżeniem postanowień Części III niniejszej Konstytucji osoba stale zamieszkująca w stanie Sabah lub Sarawak albo w Brunei w Dniu Malezji staje się obywatelem z mocy prawa, jeżeli bezpośrednio przed tym dniem była obywatelem Zjednoczonego Królestwa i Kolonii, oraz:

(a) urodziła się na terytoriach znajdujących się w stanach Sabah lub Sarawak; albo

(b) stała się takim obywatelem przez rejestrację na tych terytoriach bądź też w następstwie naturalizacji na tych terytoriach.

Część II

[Artykuł 14 ust. (1) lit. (b)]

OBYWATELSTWO Z MOCY PRAWA DLA OSÓB URODZONYCH W DNIU LUB PO DNIU MALEZJI

1. Z zastrzeżeniem postanowień Części III niniejszej Konstytucji następujące osoby urodzone w dniu lub po Dniu Malezji stają się obywatelami z mocy prawa, to znaczy:

(a) każda osoba urodzona w Federacji, której przynajmniej jedno z rodziców w chwili jej narodzin jest obywatelem lub stałym mieszkańcem Federacji; oraz

(b) każda osoba urodzona poza Federacją, której ojciec w chwili jej narodzin jest obywatelem oraz urodził się w Federacji, albo w chwili jej narodzin pozostaje w służbie Federacji lub stanu; oraz

(c) każda osoba urodzona poza terytorium Federacji, której ojciec w chwili jej narodzin jest obywatelem i której rodziny, w terminie jednego roku po nich lub w dłuższym okresie, na jaki Rząd Federalny może w szczególnym przypadku zezwolić, są zarejestrowane w konsulacie Federacji lub jeżeli miały miejsce w Brunei lub na terytorium wyznaczonym w tym celu na mocy zarządzenia Yang di-Pertuan Agong, są zarejestrowane przez Rząd Federalny; oraz

(d) każda osoba urodzona w Singapurze, której przynajmniej jedno z rodziców w chwili jej narodzin jest obywatelem i która nie nabyła obywatelstwa w inny sposób niż na mocy niniejszego punktu; oraz

(e) każda osoba urodzona w Federacji, która w chwili narodzin nie jest obywatelem innego państwa inaczej niż na mocy niniejszego punktu.

2. (1) Nie jest obywatelem na podstawie pkt 1 lit. (a), (d) lub (e) osoba, której ojciec w chwili jej narodzin, niebędąc obywatelem korzysta z immunitetu, jaki przysługuje wysłannikowi suwerennej władzy akredytowanemu przy Yang di-Pertuan Agong, albo jej ojciec jest wrogo nastawionym cudzoziemcem, a narodziny miały miejsce na terenie okupowanym przez wroga.

(2) W pkt 1 lit. (b) odesłanie do osoby urodzonej w Federacji obejmuje jej urodzenie przed Dniem Malezji na terytoriach znajdujących się w stanach Sabah i Sarawak.

(3) Dla celów pkt 1 lit. (e) osoba winna być traktowana jako posiadająca w chwili urodzenia jakiekolwiek obywatelstwo, które nabywa w ciągu jednego roku po urodzeniu na podstawie któregośkolwiek z przepisów odnoszących się do lit. (c) tego punktu lub w innej formie.

Część III

[Artykuł 31]

PRZEPISY UZUPEŁNIAJĄCE DOTYCZĄCE OBYWATELSTWA

Minister

1. Zadania Rządu Federalnego na mocy Części III niniejszej Konstytucji są wykonywane przez Ministra tego Rządu, którego Yang di-Pertuan Agong może wyznaczyć na czas określony, a odesłania w tym Załączniku do Ministra należy interpretować odpowiednio.

2. Decyzja Rządu Federalnego podjęta na mocy Części III niniejszej Konstytucji nie podlega odwołaniu ani ponownemu rozpatrzeniu przed żadnym sądem.

3. *[uchylony]*.

4. (1) Minister może przekazać urzędnikowi Rządu Federalnego lub, za zgodą Władcy lub Yang di-Pertua Negeri dowolnego stanu, urzędnikowi Rządu danego stanu którekolwiek ze swoich zadań przewidzianych w Części III niniejszej Konstytucji lub niniejszego Załącznika, dotyczących obywatelstwa przez rejestrację i prowadzenia rejestrów oraz, w odniesieniu do zarządzeń na mocy art. 25 ust. (1) pkt (c) lub na mocy art. 26, dowolne ze swoich zadań zawartych w art. 27 przed podjęciem decyzji o wydaniu takiego zarządzenia; jednakże każdy pokrzywdzony w wyniku decyzji osoby, której powierzono zadania Ministra, może odwołać się do Ministra.

(2) Minister może również, za zgodą Yang di-Pertua Negeri stanu, przekazać organowi władzy stanu Sabah lub Sarawak (z zastrzeżeniem lub bez zastrzeżenia warunków przewidujących odwołanie się tego organu do Ministra) wszelkie zadania Ministra na mocy art. 28a ust. (6), których delegowania nie przewiduje ust. (7) tego artykułu.

(3) Ustęp (1) ma zastosowanie do wpisów na podstawie art. 19a ust. (2), dotyczących obywatelstwa przez rejestrację, oraz

do unieważnienia wpisu w trybie art. 19a ust. (4), stosownie do zarządzenia na podstawie art. 26.

5. *[uchylony]*.

Zadania Ministra

6. Z zastrzeżeniem ustawy federalnej Minister może ustanawiać przepisy i określać formularze w celu wykonywania swoich zadań na podstawie Części III niniejszej Konstytucji.

7. Wszelkie uprawnienia Rządu Federalnego do przedłużenia, dla celów Części III niniejszej Konstytucji, okresu rejestracji urodzeń mających miejsce poza terytorium Federacji mogą być realizowane przed dokonaniem rejestracji lub po jej dokonaniu.

8. *[uchylony]*.

9. Zawiadomienie, które Minister ma przekazać jakiegokolwiek osobie zgodnie z art. 27, może być przesłane tej osobie na jej ostatni znany adres, a w przypadku osoby poniżej dwudziestego pierwszego roku życia (niebędącej kobietą w związku małżeńskim) do jej matki lub ojca bądź opiekuna na ostatni znany adres matki, ojca lub opiekuna; jeżeli adres, na który zawiadomienie może być przesłane zgodnie z niniejszym punktem, nie jest znany i nie może być ustalony po przeprowadzeniu odpowiedniego wyjaśnienia, zawiadomienie może być opublikowane w Dzienniku Urzędowym „Warta”.

10. (1) Obowiązkiem Ministra jest sporządzanie i przechowywanie:

- (a) rejestru obywateli, którzy obywatelstwo uzyskali przez rejestrację;
- (b) rejestru obywateli, którzy obywatelstwo uzyskali przez naturalizację;
- (c) rejestru osób, którym wydano zaświadczenia zgodnie z art. 30 ust. (1);
- (d) rejestru osób, które zrzekły się obywatelstwa lub zostały go pozbawione na mocy któregośkolwiek z postanowień Części III niniejszej Konstytucji;

(e) *[uchylony]*;

(f) spisu alfabetycznego wszystkich osób, o których mowa w lit. od (a) do (d).

(2) Odniesienia w niniejszym punkcie do obywateli przez rejestrację lub naturalizację należy interpretować zgodnie z art. 28, tak jakby punkt ten stanowił część postanowień, do których artykuł ten ma zastosowanie.

11. Jeżeli Minister ma podstawy sądzić, że w jakimkolwiek rejestrze sporządzonym zgodnie z pkt 10 pojawił się błąd, winien on, po uprzednim powiadomieniu zainteresowanej osoby i zapoznaniu się ze złożonym przez nią oświadczeniem, dokonać w rejestrze zmiany, która zdaniem Ministra jest niezbędna do naprawienia błędu.

12. Z zastrzeżeniem pkt 11 rejestr ten stanowi jednoznaczne potwierdzenie spraw, których dotyczy.

13–15. *[uchylony]*.

Przestępstwa

16. (1) Przestępstwem podlegającym karze pozbawienia wolności na okres dwóch lat lub karze grzywny w wysokości tysiąca ringgitów lub obu tym karom łącznie jest:

(a) świadome składanie fałszywych oświadczeń w celu nakłonienia Ministra do uwzględnienia lub odrzucenia wniosku na mocy Części III niniejszej Konstytucji, w tym wniosku o ustalenie, czy wnioskodawca jest obywatelem z mocy prawa; lub

(b) podrabianie lub bez posiadanych uprawnień dokonywanie zmian w świadectwie wydanym lub udzielonym w Federacji lub w innym miejscu, lub niezgodne z prawem używanie lub posiadanie świadectwa w ten sposób podrobionego lub zmienionego; lub

(c) nieprzestrzeganie przez daną osobę wymogów nałożonych na nią przez ustanowione na mocy pkt 6 przepisy dotyczące wydawania świadectw; lub

(d) podszywanie się pod osobę lub fałszywe przedstawianie się jako osoba niebędąca tą, której przyznano lub wydano świadectwo, niezależnie od tego, czy zostało ono wydane w Federacji, czy poza nią.

(2) W niniejszym punkcie „świadectwo” oznacza każde zaświadczenie zawierające poniższe opisy wydane zgodnie z Częścią III niniejszej Konstytucji, mianowicie:

(a) każde świadectwo o rejestracji lub zaświadczenie o naturalizacji jako obywatela; oraz

(b) wszelkie świadectwa o rejestracji dokonane w konsulacie Federacji lub w innym miejscu poza Federacją; oraz

(c) każde świadectwo, o którym mowa w art. 30.

Wykładnia

17. Dla celów Części III niniejszej Konstytucji odniesienia do ojca jakiegokolwiek osoby, jej rodzica lub jednego z jej rodziców są nieuprawnione i winny być interpretowane jako odniesienia do jej matki, a zatem pkt 19 niniejszego załącznika nie ma zastosowania do takiej osoby.

18. W stosunku do dziecka przysposobionego, którego adopcja została zarejestrowana na mocy prawa stanowionego obowiązującego w Federacji, również każdego takie prawa obowiązującego przed Dniem Niepodległości, art. 15 ust. (3) będzie obowiązywał tak, jakby odniesienie do jego ojca zastąpiono zwrotem odnoszącym się do osoby adoptującej, a odniesienia do jego rodzica w tym ustępie i pkt 9 tej części niniejszego Załącznika należy interpretować odpowiednio.

19. Wszelkie odniesienia w Części III niniejszej Konstytucji do statusu lub określenia ojca danej osoby w chwili jej urodzenia, w stosunku do osoby urodzonej po śmierci ojca, będą rozumiane jako odniesienie do statusu lub określenia ojca w chwili jego śmierci; jeśli śmierć ta nastąpiła przed narodzeniem, a narodziły będą miały miejsce w Dniu Niepodległości lub po nim, status lub określenie, które miałyby zastosowanie do ojca, gdyby zmarł

po Dniu Niepodległości, będą uważane za status lub określenie mające zastosowanie do niego w chwili jego śmierci. Niniejszy punkt wchodzi w życie z Dniem Malezji, tak jak ma on skutek w odniesieniu do Dnia Niepodległości.

19a. Dla celów Części I lub II niniejszego Załącznika osobę urodzoną na pokładzie zarejestrowanego statku lub samolotu uznaje się za urodzoną w miejscu, w którym statek lub samolot był zarejestrowany, a osobę urodzoną na pokładzie niezarejestrowanego w Malezji statku lub samolotu znajdującego się na terytorium jakiegokolwiek kraju uznaje się za urodzoną w tym kraju.

19b. Dla celów Części I lub II niniejszego Załącznika przyjmuje się, że każde nowo narodzone dziecko, znalezione w jakimkolwiek miejscu, do czasu wykazania, że jest inaczej, urodziło się z matki na stałe zamieszkałej w tym miejscu; jeżeli na mocy niniejszego punktu jest ono traktowane jako urodzone w ten sposób, przyjmuje się, że data jego znalezienia jest datą jego urodzenia.

19c. Dla celów Części I lub II niniejszego Załącznika osoba jest traktowana jako stale zamieszkująca w Federacji wyłącznie wtedy, gdy zamieszkiwała na terytorium Federacji oraz:

- (a) posiadała wówczas pozwolenie, udzielone bezterminowo na podstawie przepisów prawa federalnego, na zamieszkanie w tym miejscu; lub
- (b) Rząd Federalny oświadczył, że ma ona być traktowana jako stale zamieszkująca w Federacji.

20. (1) Przy określaniu miejsca pobytu na terytorium Federacji dla celów Części III niniejszej Konstytucji:

- (a) okres nieobecności na terytorium Federacji krótszy niż sześć miesięcy;
- (b) okres nieobecności na terytorium Federacji z powodu podjęcia nauki, której rodzaj, miejsce i czas zostały zatwierdzone przez Ministra w sposób generalny lub indywidualny;

(c) okres nieobecności na terytorium Federacji z powodów zdrowotnych;

(d) okres nieobecności na terytorium Federacji w następstwie wykonywania służby na rzecz Federacji lub dowolnego stanu, jeżeli nie zostanie naruszona ciągłość takiego pobytu; oraz

(e) okres nieobecności na terytorium Federacji z jakiegokolwiek innego powodu określonego przez Ministra w sposób generalny lub indywidualny,

traktuje się jako pobyt na terytorium Federacji.

(2) Przy określaniu pobytu na terytorium Federacji dla celów Części III niniejszej Konstytucji:

(a) okres, w którym dana osoba nie przebywała legalnie na terytorium Federacji;

(b) okres przebywania w zakładzie karnym lub w jakimkolwiek innym miejscu odosobnienia, z wyłączeniem szpitala psychiatrycznego, zgodnie z przepisami prawa stanowionego Federacji; oraz

(c) okres, w którym danej osobie zezwolono czasowo przebywać na terytorium Federacji na podstawie wydanego zezwolenia lub zwolnienia wydanego na podstawie przepisów prawa stanowionego Federacji dotyczącego imigracji,

z wyjątkiem okresu, o którym mowa w lit. (c), za zgodą Ministra, nie może być traktowany jako pobyt stały na terytorium Federacji.

(3) Dla celów Części III niniejszej Konstytucji osobę uważa się za zamieszkałą na terytorium Federacji w określonym dniu, jeżeli zamieszkiwała na terytorium Federacji przed tym dniem, a dzień ten jest wliczony do okresu nieobecności, o którym mowa w ppkt (1).

(4) Niniejszy punkt ma zastosowanie do każdej z części Federacji oraz do terytoriów wchodzących w jej skład przed Dniem Malezji, tak jak ma on zastosowanie do Federacji jako całości, a odniesienie w ppkt (1) lit. (d) do służby danego stanu obejmuje,

w odniesieniu do tych terytoriów, służby jakiegokolwiek rządu sprawującego tam władztwo przed Dniem Malesji; natomiast w odniesieniu do Dnia Malesji lub każdego późniejszego dnia zastosowanie ma ppkt (3), tak jakby terytoria wchodzące w skład stanów Sabah i Sarawak przez cały czas były częścią Federacji.

21. Dla celów Części III niniejszej Konstytucji „konsulat Federacji” oznacza wszelkie urzędy pełniące funkcje konsularne w imieniu Federacji.

22. O ile z kontekstu nie wynika inaczej, odniesienia w niniejszym Załączniku do Części III niniejszej Konstytucji należy rozumieć jako odniesienia do niniejszego Załącznika.

Załącznik Trzeci

[Artykuły 32 i 33]

Wybór Yang di-Pertuan Agong i Timbalan Yang di-Pertuan Agong

Część I

WYBÓR YANG DI-PERTUAN AGONG

1. (1) Każdy z Władców może zostać wybrany na urząd Yang di-Pertuan Agong, chyba że:

(a) jest nieletni; lub

(b) powiadomił Strażnika Wielkiej Pieczęci Władców, że nie chce być wybrany; lub

(c) Zgromadzenie Władców w głosowaniu tajnym uchwali, że nie nadaje się on do pełnienia urzędu Yang di-Pertuan Agong z powodu fizycznej bądź umysłowej utraty zdolności do pracy bądź z jakiegokolwiek innego powodu.

(2) Uchwała, o której mowa w niniejszym punkcie, nie będzie posiadała mocy obowiązującej, jeżeli za jej przyjęciem nie opowie się co najmniej pięciu członków Zgromadzenia.

2. Zgromadzenie Władców proponuje urząd Yang di-Pertuan Agong Władcy spełniającemu wymagania do bycia wybranym, którego stan jest pierwszy na liście wyborczej opisanej w pkt 4, a jeśli nie przyjmie on urzędu, Władcy, którego stan jest następny na tej liście, i tak dalej aż do momentu, gdy Władca wyrazi zgodę na objęcie urzędu.

3. Jeżeli Władca, któremu zaproponowano urząd Yang di-Pertuan Agong zgodnie z pkt 2, wyrazi zgodę na objęcie urzędu, Zgromadzenie Władców ogłasza jego wybór, a Strażnik Wielkiej Pieczęci Władców powiadamia o tym na piśmie obie Izby Parlamentu.

4. (1) Lista wyborcza:

(a) winna dla celów pierwszych wyborów zawierać listę stanów wszystkich Władców w kolejności, którą Ich Królewskie Mości ustalają między sobą;

(b) dla celów następnych wyborów będzie to lista zmieniona, zgodnie z ppkt (2), dopóki nie zostanie zweryfikowana zgodnie z ppkt (3), a następnie winna być zweryfikowana na rzecz kolejnych wyborów, zgodnie z ust. (4).

(2) Lista obowiązująca w pierwszych wyborach ulega zmianie w następujący sposób:

(a) po każdym wyborach którykolwiek ze stanów na liście wyborczej poprzedzający stan, którego Władca został wybrany, zostaje przeniesiony (w kolejności, w jakiej wówczas znajdował się na liście) na koniec listy, a stan, którego Władcę wybrano, pomija się;

(b) w przypadku gdy miała miejsce zmiana Władcy stanu znajdującego się wówczas na liście, stan ten zostaje przeniesiony na koniec listy (a jeżeli tego samego dnia nastąpiła zmiana więcej niż jednego Władcy stanu, stany te zostają przeniesione w kolejności, w jakiej były wówczas na liście).

(3) Jeżeli żaden ze stanów nie pozostanie na liście zmienionej zgodnie z ppkt (2) lub jeżeli w wyborach żadnemu z Władców stanów wymienionych na tej liście nie zostanie przyznane prawo do bycia wybranym lub nie przyjmie on urzędu, to lista wyborcza jest zweryfikowana w taki sposób, aby ponownie obejmowała stany wszystkich Władców, ale w następującej kolejności, to znaczy, że stany, których Władcy piastowali urząd Yang di-Pertuan Agong, wpisywane są według kolejności, w jakiej ich Władcy piastowali ten urząd, a pozostałe (jeśli są) wpisywane są za nimi według kolejności, w jakiej były one na liście przed jej weryfikacją.

(4) Po każdym wyborach przeprowadzonych zgodnie ze zweryfikowaną listą jest ona zmieniana w następujący sposób:

(a) każdy inny stan poprzedzający na liście wyborczej stan, którego Władca został wybrany, zostaje przeniesiony

(z zachowaniem kolejności, w jakiej znajdował się na liście)
na pozycję zamykającą listę; oraz

(b) stan, którego Władca został wybrany, zostaje umieszczony na ostatnim miejscu listy.

Część II

WYBÓR TIMBALAN YANG DI-PERTUAN AGONG

5. Władca jest uprawniony do bycia wybranym na urząd Timbalan Yang di-Pertuan Agong, chyba że:

(a) nie spełnia wymogów do bycia wybranym na urząd Yang di-Pertuan Agong; lub

(b) powiadomił on Strażnika Wielkiej Pieczęci Władców, że nie chce być wybrany.

6. Zgromadzenie Władców nie wybiera Timbalan Yang di-Pertuan Agong, gdy urząd Yang di-Pertuan Agong pozostaje nieobsadzony.

7. Zgromadzenie Władców zaoferuje urząd Timbalan Yang di-Pertuan Agong Władczy spełniającemu wymogi wyboru, który w chwili śmierci ostatnio wybranego Yang di-Pertuan Agong jest pierwszym uprawnionym do wyboru na Yang di-Pertuan Agong, a jeśli tego urzędu nie przyjmie, następnemu i tak dalej, aż kolejny Władca przyjmie urząd.

Część III

ZŁOŻENIE Z URZĘDU YANG DI-PERTUAN AGONG

8. Uchwała Zgromadzenia Władców o złożeniu Yang di-Pertuan Agong z urzędu nie może być podjęta, jeżeli nie opowie się za nią co najmniej pięciu członków Zgromadzenia.

Część IV

OGÓLNE

9. *[uchylony]*.

10. W pkt 4 ppkt (3) wyrażenie „Władca” odnosi się do byłego Władcy.

Załącznik Czwarty

[Artykuł 37]

Przysięga Yang di-Pertuan Agong i Timbalan Yang di-Pertuan Agong

Część I

PRZYSIĘGA YANG DI-PERTUAN AGONG

„My³⁵ (Ja) syn

Yang di-Pertuan Agong Malezji, niniejszym przysięgamy (przysięgam):

w imię Allaha; pod kierunkiem Allaha; przez Allaha;

oraz szczerze i prawdziwie oświadczamy (oświadczam), że będziemy (będę) sprawiedliwie i wiernie wykonywać nasze (moje) obowiązki w przewodniczeniu Malezji zgodnie z jej ustawami i Konstytucją, które zostały już uchwalone i ogłoszone lub które mogą być uchwalone i ogłoszone w przyszłości. Ponadto szczerze i prawdziwie oświadczamy (oświadczam), że będziemy (będę) zawsze chronić religii Islamu, wspierać rządy prawa i porządek w naszym kraju”.

Część II

PRZYSIĘGA TIMBALAN YANG DI-PERTUAN AGONG

„My (Ja) syn

będąc wybrani (wybrany) na Timbalan [Zastępcę] Yang di-Pertuan Agong Malezji, przysięgamy (przysięgam):

w imię Allaha; pod kierunkiem Allaha; przez Allaha;

³⁵ W Azji Południowo-Wschodniej często używa się zaimka „my” zamiast „ja” w formalnych sytuacjach, pomimo że dotyczy to tylko jednej osoby (przyp. tłum.).

oraz szczerze i uroczyście oświadczamy (oświadczam), że będziemy (będę) wiernie wykonywać nasze (moje) obowiązki jako Timbalan Yang di-Pertuan Agong, które zostały ustanowione i będą ustanowione w przeszłości ustawami i Konstytucją Malezji”.

Część III

TŁUMACZENIE NA JĘZYK ANGIELSKI

“We ibni

Yang di-Pertuan Agong of Malaysia do hereby swear:

Wallahi: Wabillahi: Watallahi:

and by virtue of that oath do solemnly and truly declare that We shall justly and faithfully perform (carry out) our duties in the administration of Malaysia in accordance with its laws and Constitution which have been promulgated or which may be promulgated from time to time in the future. Further We do solemnly and truly declare that We shall at all time protect the Religion of Islam and uphold the rules of law and order in the Country”.

“We ibni

being elected to be the Timbalan Yang di-Pertuan Agong of Malaysia do hereby swear:

Wallahi: Wabillahi: Watallahi:

and by virtue of that oath do solemnly and truly declare that We shall faithfully perform our duties as Timbalan Yang di-Pertuan Agong as laid down and may from time to time be laid down by the laws and the Constitution of Malaysia”.

Załącznik Piąty

[Artykuł 38 ust. (1)]

Zgromadzenie Władców

1. Zgromadzenie Władców, z uwzględnieniem poniższych postanowień niniejszego Załącznika, składa się z Ich Królewskich Mości Władców oraz Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri tych stanów, które nie posiadają Władcy.
2. Miejsce Jego Królewskiej Mości Władcy Stanu lub Yang di-Pertua Negeri Stanu jako członka Zgromadzenia Władców, w przypadku gdy konstytucja danego stanu tak przewiduje, może zostać zajęte przez taką osobę, którą ta konstytucja przewiduje.
3. Zgromadzenie Władców jest w posiadaniu Wielkiej Pieczęci Władców, która będzie przechowywana i chroniona przez osobę wyznaczoną przez Zgromadzenie.
4. Osoba wyznaczona, zgodnie z pkt 3, nosząca tytuł Penyalimban Mohor Besar Raja-Raja (Strażnik Wielkiej Pieczęci Władców), działa jako sekretarz Zgromadzenia Władców i sprawuje swój urząd zgodnie z wolą Zgromadzenia.
5. Kworum tworzy większość członków Zgromadzenia Władców, która przestrzegając postanowień niniejszej Konstytucji, może przyjąć własny regulamin.
6. Strażnik Wielkiej Pieczęci Władców zwołuje Zgromadzenie Władców na polecenie Yang di-Pertuan Agong lub nie mniej niż trzech członków Zgromadzenia, a w przypadku braku takiego polecenia nie później niż cztery tygodnie przed upływem kadencji Yang di-Pertuan Agong oraz każdorazowo, gdy pojawi się wakat na tym urzędzie lub urzędzie Timbalan Yang di-Pertuan Agong.
7. Yang di-Pertua-Yang di-Pertua Negeri Stanów nieposiadających Władcy nie mogą być członkami Zgromadzenia Władców zwołanego w celu wyboru lub złożenia Yang di-Pertuan Agong z urzędu lub wyboru Timbalan Yang di-Pertuan Agong, lub którego

przedmiotem obrad są przywileje, pozycje, zaszczyty i godności Ich Królewskich Mości albo akty religijne, obrzędy lub ceremonie.

8. W przypadku gdy Zgromadzenie Władców nie jest jednomyślne, podejmuje ono decyzję większością głosów członków, przestrzegając jednak postanowień Załącznika Trzeciego.

9. Każde wyrażenie zgody, nominacja i stanowisko Zgromadzenia Władców wymagane przez niniejszą Konstytucję winny być sygnowane Wielką Pieczęcią Władców; a w przypadku proponowanej nominacji, gdy większość członków Zgromadzenia wyrazi na piśmie skierowanym do Strażnika Wielkiej Pieczęci Władców poparcie dla proponowanej nominacji, winien on uwzględnić stanowisko Zgromadzenia bez zwoływania go.

Załącznik Szósty

[Artykuł 43 ust. (6), art. 43b ust. (4), art. 57 ust. (1a) lit. (a),
art. 59 ust. (1), art. 124, art. 142 ust. (6)]

Formuły ślubowań i oświadczeń

1. Ślubowanie i przysięga lojalności przed objęciem urzędu:

„Ja,, będąc wybrany (lub powołany) na urząd, uroczyscie przysięgam (lub oświadczam), że będę sumiennie i najlepiej jak potrafię wypełniał obowiązki tego urzędu, że będę wiernie i lojalnie służył Malezji, będę chronił i wspierał jej Konstytucję oraz jej bronił”³⁶.

2. Ślubowanie członka Parlamentu i przysięga lojalności:

„Ja,, będąc wybrany (lub powołany) na członka Izby Reprezentantów (lub Senatu), uroczyscie przysięgam (lub oświadczam), że będę wykonywał swoje obowiązki najlepiej jak potrafię, wiernie i lojalnie służył Malezji, będę chronił i wspierał jej Konstytucję oraz jej bronił”.

3. Ślubowanie związane z ochroną tajemnicy:

„Ja, uroczyscie przysięgam (lub potwierdzam), że nie będę przekazywać ani ujawniać komukolwiek pośrednio lub bezpośrednio żadnych informacji o sprawie, która będzie rozpatrywana przeze mnie lub stała mi się znana jako
....., z wyjątkiem sytuacji, gdy będzie to niezbędne w celu należytego wykonywania moich obowiązków albo będzie dokonane za specjalnym zezwoleniem Yang di-Pertuan Agong”.

³⁶ Sędzia Sądu Federalnego, inny niż Prezes Sądu Federalnego, sędzia Sądu Apelacyjnego lub sędzia Sądu Najwyższego bądź komisarz sądowy używa słów „moje obowiązki na tym stanowisku” zamiast słów „obowiązki tego urzędu” (przyp. tłum.).

Załącznik Siódmy

[Artykuł 45]

Wybór senatorów

1. (1) *[uchylony]*.

(2) Gdy pojawi się wakat wśród członków wybranych przez dany stan do Senatu, Yang di-Pertuan Agong zawiadamia Władcę lub Yang di-Pertua Negeri danego stanu o konieczności wyboru senatora, a Władca lub Yang di-Pertua Negeri zobowiązuje Zgromadzenie Ustawodawcze do jak najszybszego wyboru Senatora.

2. (1) Nazwiska kandydatów w wyborach zgłaszają i popierają członkowie Zgromadzenia, a członek zgłaszający lub popierający składa podpisane przez osobę nominowaną pisemne oświadczenie, że w przypadku wyboru jest gotów pełnić funkcję Senatora.

(2) Po zakończeniu zgłaszania kandydatów przewodniczący posiedzenia ogłasza nazwiska nominowanych osób w porządku alfabetycznym, a następnie poddaje ich nazwiska pod głosowanie w tej kolejności.

(3) Każdy z członków obecnych na posiedzeniu jest uprawniony do głosowania na taką liczbę kandydatów, która odpowiada liczbie wakujących miejsc, a nazwiska członków głosujących na każdego z kandydujących są odnotowywane; w przypadku oddania głosu przez któregośkolwiek z członków, poza dopuszczonymi w niniejszym ustępie, głosowanie to jest nieważne.

(4) Przewodniczący posiedzenia oświadcza zebranym, że został wybrany kandydat lub kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów, lecz jeżeli dwóch lub więcej kandydatów otrzymało taką samą liczbę głosów, a liczba tych kandydatów jest większa od liczby wolnych miejsc do obsadzenia, wybór tych kandydatów ustala się w drodze losowania.

3. Niezależnie od postanowień pkt 2 jeżeli na tym samym posiedzeniu ma być obsadzony wakat z powodu upływu kadencji senatora oraz wakat, który powstał w jakikolwiek inny sposób, najpierw

powinny być przeprowadzone wybory w celu obsadzenia wakatu z powodu upływu kadencji, a następnie oddzielne wybory w celu obsadzenia drugiego wakatu.

4. Przewodniczący wyborom funkcjonariusz winien przekazać Sekretarzowi Senatu pisemne oświadczenie z nazwiskiem osoby wybranej na senatora zgodnie z postanowieniami niniejszego Załącznika.

5. W razie pojawienia się wątpliwości, czy członek Senatu został prawidłowo wybrany, zgodnie z postanowieniami niniejszego Załącznika, Senat podejmuje decyzję, i decyzja ta będzie ostateczna, przy czym niedokonanie wyborów zgodnie z pkt 1 ppkt (2) w możliwie najkrótszym terminie, samo w sobie, nie unieważnia wyboru Senatora.

Załącznik Ósmy

[Artykuł 71]

**Postanowienia, które bezwzględnie winny
znaleźć się w konstytucjach stanów**

Część I

POSTANOWIENIA, KTÓRE BEZWZGLĘDNIE WINNY ZNALEŻĆ SIĘ W KONSTYTUCJACH STANÓW

Władca podejmuje decyzje po zasięgnięciu opinii Rady

1. (1) Władca, pełniąc swój urząd z mocy konstytucji stanu lub ustawy, lub jako członek Zgromadzenia Władców, winien podejmować decyzje po zasięgnięciu opinii Rady Wykonawczej lub jej członka działających na podstawie ogólnego pełnomocnictwa Rady, chyba że Konstytucja Federalna lub konstytucja stanu stanowią inaczej; jest on jednak uprawniony, na swoje żądanie, do uzyskania wszelkich informacji związanych z kierowaniem danym stanem, które posiada Rada Wykonawcza Stanu.

(1a) W trakcie pełnienia urzędu zgodnie z konstytucją tego stanu, ustawą lub jako członek Zgromadzenia Władców Władca winien podejmować decyzje po zasięgnięciu opinii Rady lub biorąc ją pod uwagę.

(2) Władca może działać według swojego uznania w zakresie wykonywania następujących zadań (oprócz tych, które wykonywać może według swojego uznania na mocy Konstytucji Federalnej):

- (a) powołuje Menteri Besar;
- (b) nie wyraża zgody w sprawie wniosku o rozwiązanie Zgromadzenia Ustawodawczego;
- (c) składa wnioski o zwołanie posiedzenia Zgromadzenia Władców dotyczącego wyłącznie przywilejów, pozycji, honorów i godności Ich Królewskich Mości lub aktów religijnych, obrzędów lub uroczystości;

(d) realizuje zadania jako przywódca religii Islamu lub zadania wynikające z obyczajów Malajów;

(e) potwierdza status spadkobiercy lub spadkobierców, Małżonki, Regenta lub Rady Regencyjnej;

(f) przyznaje malajskie tradycyjne rangi, tytuły, zaszczyty i godności oraz określa powiązane z nimi uprawnienia i obowiązki;

(g) kieruje sprawami dotyczącymi dworów i pałaców królewskich.

(3) Ustawa stanu może zawierać przepisy nakładające na Władcę obowiązek konsultacji z określoną osobą lub na zalecenie osoby lub przedstawicielstwa osób innych niż Rada Wykonawcza Stanu przy wykonywaniu wszystkich swoich zadań, z wyjątkiem:

(a) zadań realizowanych według jego uznania;

(b) zadań, których wykonywanie regulują postanowienia konstytucji stanu lub Konstytucji Federalnej.

Postępowanie przeciwko Władcy

1a. (1) W przypadku gdy Władca zostanie oskarżony o przestępstwo przewidziane ustawą przed Trybunałem Specjalnym, ustanowionym na mocy Części XV Konstytucji Federalnej, przestaje pełnić urząd Władcy stanu.

(2) W okresie, o którym mowa w ust. (1), gdy Władca przestaje pełnić urząd Władcy stanu, w celu wykonywania zadań Władcy mianuje się Regenta lub Radę Regencyjną, w zależności od przypadku, zgodnie z konstytucją danego stanu.

(3) W przypadku gdy Władca zostanie skazany przez Trybunał Specjalny za popełnienie przestępstwa i skazany na karę pozbawienia wolności na okres dłuższy niż jeden dzień, przestaje pełnić urząd Władcy stanu, chyba że zostanie ułaskawiony.

Rada Wykonawcza

2. (1) Władca powołuje Radę Wykonawczą.

(2) Rada Wykonawcza Stanu jest powoływana w następującym trybie:

(a) Władca powołuje w pierwszej kolejności na stanowisko Menteri Besar członka Zgromadzenia Ustawodawczego, który będzie przewodniczył Radzie Wykonawczej i który w jego opinii budzi zaufanie większości członków Zgromadzenia; oraz

(b) po zasięgnięciu opinii Menteri Besar powołuje on nie więcej niż dziesięciu i nie mniej niż czterech kolejnych członków Rady spośród członków Zgromadzenia Ustawodawczego;

z zastrzeżeniem, że gdy powołanie następuje w okresie rozwiązania Zgromadzenia Ustawodawczego, osoba, która była jego członkiem, może zostać powołana, ale nie może sprawować funkcji po pierwszym posiedzeniu nowego Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu, o ile nie jest jego członkiem.

(3) Niezależnie od przepisów niniejszego punktu osoba, która nabyła obywatelstwo przez naturalizację lub rejestrację zgodnie z art. 17 Konstytucji Federalnej, nie może być powołana na urząd Menteri Besar.

(4) Powołując Menteri Besar, Władca może, kierując się swoim przekonaniem, odstąpić od postanowień konstytucji danego stanu ograniczających powołanie przez niego Menteri Besar, jeżeli jego zdaniem jest to niezbędne dla realizacji postanowień niniejszego punktu.

(5) Rada Wykonawcza ponosi zbiorową odpowiedzialność przed Zgromadzeniem Ustawodawczym.

(6) Jeżeli Menteri Besar utracił zaufanie większości członków Zgromadzenia Ustawodawczego, a Władca na jego wniosek nie rozwiąże Zgromadzenia Ustawodawczego, składa on dymisję Rady Wykonawczej.

(7) Z zastrzeżeniem ppkt (6) członek Rady Wykonawczej niebędący Menteri Besar sprawuje swój urząd dopóty, dopóki cieszy się uznaniem Władcy, lecz każdy członek Rady może w każdej chwili złożyć rezygnację.

(8) Członek Rady Wykonawczej nie może zajmować się działalnością handlową, gospodarczą lub zawodową związaną z jakimkolwiek organem lub jednostką, za którą odpowiada, i dopóty, dopóki zajmuje się działalnością handlową, gospodarczą lub zawodową, nie może uczestniczyć w podejmowaniu przez Radę Wykonawczą decyzji odnoszących się do tej działalności handlowej, gospodarczej, zawodowej ani jakichkolwiek decyzji mogących mieć wpływ na jego interesy majątkowe w tym zakresie.

Legislatura stanu

3. Legislaturę stanu tworzą Władca i jedna Izba zwana Zgromadzeniem Ustawodawczym.

Skład Zgromadzenia Ustawodawczego

4. (1) Zgromadzenie Ustawodawcze składa się z takiej liczby członków wybieranych, jaką Legislatura określi w ustawie.

(2) [*uchylony*].

Wymogi wobec członków

5. Każdy obywatel, który ukończył osiemnaście lat i zamieszkuje na terenie stanu, ma prawo być członkiem Zgromadzenia Ustawodawczego, chyba że konstytucja stanu lub inna ustawa wymieniona w pkt 6 Załącznika Ósmego do Konstytucji Federalnej pozbawiają go członkostwa.

Wykluczenie możliwości członkostwa w Zgromadzeniu Ustawodawczym

6. (1) Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego punktu osoba jest pozbawiona prawa do członkostwa w Zgromadzeniu Ustawodawczym, jeżeli:

- (a) jest i została uznana za osobę niepoczytalną;
- (b) jest niewypłacalnym dłużnikiem;
- (c) zajmuje płatny urząd;
- (d) została nominowana do wyborów do Izby Reprezentantów lub Zgromadzenia Ustawodawczego albo działała jako pełnomocnik wyborczy nominowanej w ten sposób osoby, lecz nie złożyła sprawozdania z wydatków wyborczych w wymaganym ustawowo trybie i terminie;
- (e) została skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo przez sąd w Federacji (lub, przed Dniem Malezji, na terytoriach stanów Sabah i Sarawak lub w Singapurze) i skazana na pozbawienie wolności na okres nie krótszy niż jeden rok lub na grzywnę w wysokości nie mniejszej niż dwa tysiące ringgitów i nie została ułaskawiona³⁷;
- (f) utraciła możliwość wyboru na podstawie ustawy dotyczącej przestępstw związanych z wyborami do jednej z Izb Parlamentu lub do Zgromadzenia Ustawodawczego, ponieważ została skazana za takie przestępstwo, lub jeżeli w postępowaniu związanym z wyborami do nich dowiedziono jej winy za czyn stanowiący takie przestępstwo; lub
- (g) dobrowolnie nabyła obywatelstwo obcego państwa lub skorzystała z przysługujących jej praw obywatelskich

³⁷ Ang. *free pardon*. W Malezji rozróżnia się ułaskawienie pełne (*free pardon*) i ułaskawienie warunkowe (*conditional pardon*). To pierwsze jest ułaskawieniem bezwzględnym i bezwarunkowym. Uznaje się, że osoba, której go udzielono, nie popełniła przestępstwa, a konsekwencje wynikające ze skazania, takie jak grzywny, zakazy itp., zostają zatarte. W przypadku ułaskawienia warunkowego wyrok zostaje zastąpiony łagodniejszą karą (przyj. red.).

w obcym państwie lub złożyła oświadczenie o lojalności wobec obcego państwa.

(2) Wyłączenie osoby na podstawie ppkt (1) lit. (d) lub (e) może zostać anulowane przez Władcę, a jeśli nie zostanie anulowane w tym trybie, kończy się z upływem pięcioletniego okresu rozpoczynającego się z dniem, w którym sprawozdanie, o którym mowa w lit. (d), winno być złożone lub, odpowiednio, z dniem, w którym osoba skazana, o której mowa w lit. (e), została zwolniona z aresztu, lub z dniem nałożenia grzywny, o której mowa w lit. (e), a osoba ta nie może zostać wyłączona na mocy ppkt (1) lit. (g) jedynie z powodu jej działań podejmowanych przed użyciem przez nią obywatelstwa.

(3) Niezależnie od wyżej wymienionych postanowień niniejszego punktu, jeżeli członek Zgromadzenia Ustawodawczego stanu zostanie pozbawiony prawa do dalszego członkostwa zgodnie z ppkt (1) lit. (e) lub na mocy ustawy, o której mowa w ppkt (1) lit. (f):

(a) wyłączenie staje się skuteczne po upływie czternastu dni od dnia, w którym:

(i) został on skazany i ukarany zgodnie z lit. (e); lub

(ii) został skazany za przestępstwo lub uznany za winnego czynu na mocy ustawy, o której mowa w lit. (f);
lub

(b) jeżeli w okresie czternastu dni, o którym mowa w lit. (a), zostanie wniesione odwołanie lub wszczęte inne postępowanie sądowe w odniesieniu do takiego wyroku skazującego lub kary albo w odniesieniu do takiego wyroku lub udowodnienia winy, to, odpowiednio, wspomniane wyłączenie staje się skuteczne po upływie czternastu dni od dnia rozstrzygnięcia przez sąd takiego odwołania lub od innego postępowania sądowego; lub

(c) jeżeli w okresie, o którym mowa w lit. (a), lub w okresie po rozstrzygnięciu odwołania lub innego postępowania sądowego określonego w lit. (b) złożono wniosek

o ułaskawienie, takie wyłączenie staje się skuteczne natychmiast po odrzuceniu wniosku.

(4) Podpunkt (3) nie ma zastosowania w odniesieniu do propozycji nominacji lub wyboru jakiejkolwiek osoby do Zgromadzenia Ustawodawczego stanu, przy czym wyłączenie staje się skuteczne natychmiast po wystąpieniu zdarzenia, o którym mowa w lit. (e) lub (f), odpowiednio, w niniejszym ppkt (1).

(5) [*uchylony*].

Postanowienie przeciwko podwójnemu członkostwu

7. Ta sama osoba nie może być jednocześnie członkiem Zgromadzenia Ustawodawczego w więcej niż jednym okręgu wyborczym.

Zmiany w przynależności do partii politycznej

7a. (1) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu, członek Zgromadzenia Ustawodawczego traci członkostwo w tym Zgromadzeniu a jego mandat pozostaje nieobsadzony od dnia stwierdzenia tego faktu przez Spikera na podstawie ppkt (3), jeżeli:

(a) po wyborze do Zgromadzenia Ustawodawczego jako członek partii politycznej:

(i) zrezygnuje z członkostwa w partii politycznej;

(ii) utraci członkostwo w partii politycznej; lub

(b) po wyborze do Zgromadzenia Ustawodawczego w innym trybie niż jako członek partii politycznej, przystąpi do partii politycznej.

(2) Członek Zgromadzenia Ustawodawczego nie traci członkostwa w tym Zgromadzeniu zgodnie z niniejszym artykułem wyłącznie w przypadku:

(a) rozwiązania lub wykreślenia z rejestru partii politycznej, której był członkiem;

(b) rezygnacji z członkostwa w związku z jego wyborem na urząd Spikera; lub

(c) wykluczenia go z partii politycznej.

(3) Jeżeli Spiker otrzyma pisemne zawiadomienie od członka Zgromadzenia Ustawodawczego na podstawie niniejszego artykułu o nieobsadzonej mandacie, stwierdza ten fakt i powiadamia o tym Komisję Wyborczą w ciągu dwudziestu jeden dni od daty otrzymania zawiadomienia.

(4) W celu przeprowadzenia wyborów na podstawie pkt 9 ppkt (5), taki mandat winien zostać obsadzony w ciągu sześćdziesięciu dni od daty otrzymania przez Komisję Wyborczą powiadomienia od Spikera.

Decyzja o pozbawieniu członkostwa

8. (1) W przypadku pojawienia się wątpliwości, czy członek Zgromadzenia Ustawodawczego został pozbawiony członkostwa, decyzję w tej sprawie podejmuje Zgromadzenie i jest ona ostateczna, z zastrzeżeniem, że niniejszy punkt nie będzie traktowany przez Zgromadzenie jako przeszkoda w odroczeniu decyzji w celu umożliwienia podjęcia lub ustalenia postępowania, które może mieć wpływ na tę decyzję (w tym postępowania w sprawie przywrócenia członkostwa).

(2) Jeżeli członek Zgromadzenia Ustawodawczego zostanie pozbawiony członkostwa na podstawie pkt 6 ppkt (1) lit. (e) lub na mocy ustawy, o której mowa w pkt 6 ppkt (1) lit. (f), to wspomniany ppkt (1) nie ma zastosowania i przestaje on być członkiem Zgromadzenia Ustawodawczego, a jego miejsce staje się wolne natychmiast po wejściu w życie decyzji o pozbawieniu członkostwa zgodnie z pkt 6 ppkt (3).

Zwołanie, zawieszenie i rozwiązanie Zgromadzenia Ustawodawczego

9. (1) Władca zwołuje Zgromadzenie Ustawodawcze regularnie, a pomiędzy ostatnim posiedzeniem jednej sesji a terminem wyznaczonym na pierwsze posiedzenie następnej sesji nie może upłynąć sześć miesięcy.

(2) Władca może zawiesić sesję lub rozwiązać Zgromadzenie Ustawodawcze.

(3) Zgromadzenie Ustawodawcze, o ile nie zostanie rozwiązane wcześniej, działa przez pięć lat od daty pierwszego posiedzenia, a potem ulega rozwiązaniu.

(4) W przypadku rozwiązania Zgromadzenia Ustawodawczego wybory powszechne odbywają się w terminie sześćdziesięciu dni od daty rozwiązania, a nowe Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu zostaje zwołane na posiedzenie w terminie nie dłuższym niż sto dwadzieścia dni od tej daty.

(5) Wakat powstały przed terminem zostaje obsadzony w ciągu sześćdziesięciu dni od daty stwierdzenia przez Komisję Wyborczą jego powstania;

z zastrzeżeniem, że gdy wakat zostanie stwierdzony w okresie dwóch lat pozostałych do dnia rozwiązania Zgromadzenia Ustawodawczego, zgodnie z ppkt (3), taki wakat nie podlega obsadzeniu, chyba że Przewodniczący zawiadomi Komisję Wyborczą na piśmie, iż wakat ten narusza większość, którą tworzy jedna z partii Zgromadzenia Ustawodawczego; wówczas wakat ten winien być obsadzony w terminie sześćdziesięciu dni od daty otrzymania tego zawiadomienia.

Spiker Zgromadzenia Ustawodawczego

10. (1) Zgromadzenie Ustawodawcze wybiera spośród swoich członków Spikera i dopóki nie zostanie on wybrany, dopóty Zgromadzenie nie może prowadzić jakiejkolwiek działalności poza wyborem Przewodniczącego.

(1a) Na stanowisko Spikera wybiera się jedynie osobę będącą członkiem lub spełniającą wymogi bycia członkiem Zgromadzenia Ustawodawczego.

(1b) Osoba wybrana na stanowisko Spikera, niebędąca członkiem Zgromadzenia Ustawodawczego:

(a) przed objęciem stanowiska składa i podpisuje przed Zgromadzeniem przysięgę urzędową; oraz

(b) z tytułu zajmowania tego stanowiska staje się dodatkowym członkiem Zgromadzenia oprócz członków wybranych do Zgromadzenia;

z zastrzeżeniem, że lit. (b) nie będzie miała zastosowania wobec celów przepisów pkt 2, na mocy którego nikt nie jest uprawniony do głosowania w jakiegokolwiek sprawie przed Zgromadzeniem.

(2) Spiker może złożyć rezygnację z zajmowanego stanowiska w każdej chwili, a ponadto:

(a) gdy Zgromadzenie Ustawodawcze zbiera się pierwszy raz po wyborach powszechnych;

(b) z chwilą ustania członkostwa w Zgromadzeniu w inny sposób niż z powodu jego rozwiązania lub, jeżeli jest on członkiem jedynie na mocy ppkt (1b) lit. (b), w przypadku gdy przestał spełniać wymogi bycia członkiem;

(c) z chwilą wykluczenia na mocy ppkt (4); lub

(d) jeżeli w dowolnym momencie Zgromadzenie tak postanowi.

(3) Podczas każdej nieobecności Spikera na posiedzeniu Zgromadzenia Ustawodawczego jego obowiązki wykonuje członek określony w regulaminie Zgromadzenia.

(4) Członek wybrany na stanowisko Spikera zostaje pozbawiony prawa do zajmowania go, jeżeli po upływie trzech miesięcy od jego wyboru lub w późniejszym terminie będzie on lub zostanie członkiem rady bądź zarządu, funkcjonariuszem lub pracownikiem, lub bierze udział w sprawach lub działalności gospodarczej jakiegokolwiek organizacji lub organu, korporacyjnego lub innego, lub jakiegokolwiek przedsięwzięcia handlowego, przemysłowego lub innego, bez względu na to, czy otrzymuje z tego tytułu jakiegokolwiek wynagrodzenie, nagrodę, zysk lub korzyść;

z zastrzeżeniem, że pozbawienie go stanowiska z powyższych powodów nie ma zastosowania w przypadku, gdy dana organizacja

lub organ prowadzi jakąkolwiek działalność społeczną, wolontariacką lub obiektywnie pożyteczną dla społeczności lub jej części, bądź też inną pracę o charakterze charytatywnym lub społecznym, a członek ten nie otrzymuje z tego tytułu żadnego wynagrodzenia, nagrody, zysku ani korzyści.

(5) W przypadku pojawienia się jakichkolwiek wątpliwości dotyczących pozbawienia Spikera prawa do zajmowania tego stanowiska na podstawie ust. (4) decyzję w tej sprawie podejmuje Zgromadzenie Ustawodawcze i jest ona ostateczna.

Wykonywanie władzy ustawodawczej

11. (1) Uprawnienie Legislatury do stanowienia ustaw realizowane jest w formie projektów ustaw uchwalanych przez Zgromadzenie Ustawodawcze i zatwierdzanych przez Władcę.

(2) Projekt ustawy lub poprawka pociągające za sobą wydatki z Funduszu Skonsolidowanego stanu mogą być wniesione w Zgromadzeniu Ustawodawczym wyłącznie przez członka Rady Wykonawczej.

(2a) Władca winien zatwierdzić przedłożony mu przyjęty projekt ustawy w ciągu trzydziestu dni.

(2b) Jeżeli w terminie określonym w ppkt (2a) Władca nie zaakceptuje przyjętego projektu ustawy, staje się ona obowiązującą po upływie terminu określonego we wspomnianym ustępie, tak jakby ją akceptował.

(3) Przyjęty projekt ustawy staje się ustawą po jej akceptacji przez Władcę w trybie określonym w ppkt (2b), lecz żadna ustawa nie może wejść w życie przed jej opublikowaniem. Nie narusza to uprawnień ustawodawcy do odroczenia terminu jej wejścia w życie lub do stanowienia ustaw z mocą wsteczną.

(4) *[uchylony]*.

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE FINANSÓW

Brak opodatkowania poza przypadkami dopuszczonymi przez prawo

12. Żaden podatek lub opłata nie mogą być nałożone przez stan lub na jego rzecz, chyba że jest to zgodne z ustawą lub na mocy jej upoważnienia.

Wydatki obciążające Fundusz Skonsolidowany

13. (1) Stanowy Fundusz Skonsolidowany obciążają, poza dotacjami, wynagrodzeniami i innymi sumami pieniężnymi przyznawanymi na podstawie postanowień konstytucji stanu lub ustawy stanu:

- (a) lista cywilna Władcy oraz wynagrodzenie Przewodniczącego Zgromadzenia Ustawodawczego;
- (b) wszelkie zobowiązania dłużne obciążające stan oraz
- (c) wszelkie sumy niezbędne do wykonania wyroków, decyzji lub orzeczeń wydanych przeciwko stanowi przez jakikolwiek sąd lub trybunał.

(2) W rozumieniu niniejszego postanowienia zobowiązania dłużne obejmują odsetki, opłaty z tytułu funduszu tonącego, odpisy amortyzacyjne oraz wszelkie wydatki związane z zaciąganiem pożyczek na rzecz zabezpieczenia Funduszu Skonsolidowanego oraz obsługą zadłużenia i spłatą długów utworzonych przez Fundusz.

Roczny preliminarz finansów publicznych

14. (1) Z zastrzeżeniem postanowień ppkt (3) Władca za każdy rok budżetowy winien zarządzić przedstawienie Zgromadzeniu Ustawodawczemu preliminarza szacowanych wpływów i wydatków stanu na dany rok, a jeżeli Legislatura stanu wobec danego roku nie postanowi inaczej, preliminarz ten jest przedstawiany przed rozpoczęciem danego roku.

(2) W zestawieniu szacowanych wydatków wyodrębnia się:

(a) całościowe kwoty wymagane do pokrycia wydatków ponoszonych przez Fundusz Skonsolidowany oraz

(b) z zastrzeżeniem ppkt (3) kwoty wymagane do pokrycia wydatków z innych tytułów, które winny być pokryte z Funduszu Skonsolidowanego.

(3) Przewidywane wpływy wykazywane w preliminarzu nie obejmują kwot otrzymanych w postaci wpływów z *zakaat*, *zakaat al-Fitr* i *Bayt al-mal*³⁸ lub podobnych przychodów związanych z religią Islamu; a kwoty, które winny być wykazane zgodnie z ppkt (2) lit. (b), nie obejmują:

(a) sum stanowiących wpływy z każdorazowej pożyczki zaciągniętej przez stan na określone cele, zatwierdzonych na te cele ustawą upoważniającą do zaciągnięcia pożyczki;

(b) sum lub odsetek uzyskanych przez stan w ramach zarządu powierniczego i wykorzystywanych zgodnie z warunkami tego zarządu;

(c) sum będących w posiadaniu stanu, które zostały otrzymane lub przejęte na potrzeby funduszu powierniczego ustanowionego na mocy prawa federalnego lub stanowego bądź zgodnie z nim.

(4) W preliminarzu wykazuje się również w miarę możliwości aktywa i pasywa stanu na koniec ostatniego roku budżetowego, sposób inwestowania lub przechowywania tych aktywów oraz ogólne tytuły, wobec których zobowiązania są nieuregulowane.

Ustawa o dochodach

15. Tytuły wydatków, które winny być pokrywane z Funduszu Skonsolidowanego Stanu, ale go nie obciążają, z wyjątkiem kwot wymienionych w pkt 14 ppkt (3) lit. (a) i (b) Załącznika Ósmego do Konstytucji Federalnej, winny być uwzględnione w projekcie ustawy zwanej projektem Ustawy o dochodach (*Supply Bill*), przewidującej wydatkowanie z Funduszu Skonsolidowanego Stanu

³⁸ Zob. przyp. 20, 21, 22.

kwot niezbędnych do pokrycia tych wydatków oraz przeznaczenie tych kwot na cele w niej określone.

Wydatki dodatkowe i nieprzewidziane

16. Jeżeli w odniesieniu do któregokolwiek roku budżetowego zostanie stwierdzone, że:

- (a) suma przewidziana na dany cel w akcie prawnym dotyczącym dochodów jest niewystarczająca lub że zaistniała potrzeba poniesienia wydatków na cel, na który nie przeznaczono żadnej sumy w uchwalonym akcie;
- (b) środki finansowe zostały wydane na jakikolwiek z celów w kwocie przekraczającej (o ile została określona) kwotę przeznaczoną na ten cel w uchwalonym akcie dotyczącym dochodów;

wówczas sporządza się dodatkowe zestawienie przedstawiające wymagane lub wydatkowane kwoty i przedkłada je Zgromadzeniu Ustawodawczemu Stanu, a tytuły tych wydatków winny być umieszczone w akcie prawnym dotyczącym dochodów.

Wypłaty z Funduszu Skonsolidowanego stanu

17. (1) Z zastrzeżeniem postanowień niniejszego punktu z Funduszu Skonsolidowanego nie będą wypłacane żadne środki finansowe, chyba że są one:

- (a) przewidziane w Funduszu Skonsolidowanym lub
- (b) będą przewidziane w akcie prawnym dotyczącym dochodów.

(2) Z Funduszu Skonsolidowanego nie można wypłacać żadnych środków w innym trybie niż przewidziany przez ustawę federalną.

(3) Postanowień ppkt (1) nie stosuje się do kwot wymienionych w pkt 14 ppkt (3) lit. (a), (b) i (c) Załącznika Ósmego do Konstytucji Federalnej.

(4) Do momentu przyjęcia aktu prawnego dotyczącego dochodów Legislatura stanu może w odniesieniu do każdego roku finansowego zatwierdzić wydatki na część bieżącego roku oraz wydzielić z Funduszu Skonsolidowanego Stanu niezbędne środki finansowe na pokrycie tych wydatków.

RÓWNE TRAKTOWANIE PRACOWNIKÓW STANOWYCH

Równe traktowanie pracowników stanowych

18. Wszystkie osoby, niezależnie od ich rasy, posiadające ten sam stopień zaszczerowania w służbach stanowych, będą traktowane równo, z uwzględnieniem warunków ich zatrudnienia.

ZMIANA KONSTYTUCJI

Zmiana Konstytucji

19. (1) Poniższe postanowienia niniejszego punktu mają zastosowanie do proponowanych zmian konstytucji stanu.

(2) Przepisy dotyczące sukcesji tronu oraz pozycji Władców i innych osób zajmujących zgodnie ze zwyczajem wysokie pozycje nie mogą być zmieniane przez Legislaturę stanu.

(3) Wszelkie inne postanowienia mogą, z zastrzeżeniem postanowień niniejszego punktu, zostać zmienione aktami Legislatury stanu i nie mogą być zmieniane w żaden inny sposób.

(4) Projekt ustawy dotyczący zmiany niniejszej Konstytucji (poza zmianami wykluczonymi z postanowień niniejszego podpunktu) może być przyjęty przez Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu jedynie, gdy uzyska poparcie w drugim i trzecim czytaniu głosami nie mniej niż dwóch trzecich ogólnej liczby członków.

(5) Z postanowień ppkt (4) wyłączone są następujące zmiany:

(a) zmiany wynikające z ustawy, o której mowa w pkt 4 lub pkt 21 Załącznika Ósmego do Konstytucji Federalnej, oraz

(aa) wszelkie zmiany zawierające definicję terytorium stanu, dokonane w wyniku przyjęcia ustawy zmieniającej granice stanu zgodnie z art. 2 Konstytucji Federalnej, na które Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu oraz Zgromadzenie Władców wyraziły zgodę na mocy wspomnianego artykułu, oraz

(b) każda zmiana, której skutkiem jest doprowadzenie konstytucji stanu do zgodności z którymkolwiek z postanowień tego Załącznika, lecz tylko wtedy, gdy zostanie ona dokonana po wyborze Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu, zgodnie z pkt 4 tego Załącznika.

(6) Przepisy niniejszego punktu nie pozbawiają mocy obowiązującej postanowienia Konstytucji stanu wymagającego zgody grupy osób na zmianę, która dotyczy:

(a) powołania i atrybutów spadkobiercy lub spadkobierców tronu, Małżonki Władcy, Regenta lub członków Rady Regencyjnej Stanu;

(b) usunięcia, rezygnacji lub abdykacji Władcy lub jego spadkobiercy bądź spadkobierców;

(c) mianowania i atrybutów panujących wodzów lub podobnych malajskich dygnitarzy oraz członków organów religijnych lub powstałych zgodnie z obyczajami Rad Konsultacyjnych, lub analogicznych organów;

(d) ustanawiania, regulowania, potwierdzania i pozbawiania malajskich zwyczajowych stopni, tytułów, zaszczytów, godności i nagród oraz atrybutów ich posiadaczy oraz regulacji dotyczących królewskich dworów i pałaców.

(7) W niniejszym punkcie „zmiana” obejmuje dodanie i uchylenie.

POSTANOWIENIA DOTYCZĄCE YANG DI-PERTUA NEGERI W ODNIESIENIU DO STANÓW MALAKKA, PENANG, SABAH I SARAWAK

Yang di-Pertua Negeri

19a. (1) Tworzy się urząd Yang di-Pertua Negeri Stanu, który jest powoływany przez Yang di-Pertuan Agong po wcześniejszej konsultacji z Naczelnym Ministrem.

(2) Yang di-Pertua Negeri jest powoływany na czteroletnią kadencję, ale w każdej chwili może złożyć na ręce Yang di-Pertuan Agong pisemną rezygnację i może zostać złożony z urzędu przez Yang di-Pertuan Agong na wniosek Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu poparty głosami co najmniej dwóch trzecich ogólnej liczby jego członków.

(3) Ustawodawca może w formie ustawy ustanowić przepisy umożliwiające Yang di-Pertuan Agong, działającemu zgodnie z własnym przekonaniem, ale po wcześniejszej konsultacji z Naczelnym Ministrem Stanu, powołanie w dowolnym momencie do pełnienia urzędu Yang di-Pertua Negeri osoby zastępującej Yang di-Pertua Negeri ze względu na jego chorobę, nieobecność lub z innych przyczyn; jednak osoba ta nie może zostać powołana, jeżeli nie spełnia wymogów powołania na urząd Yang di-Pertua Negeri.

(4) Osoba powołana na urząd na podstawie ppkt (3) może zastępować Yang di-Pertua Negeri jako członek Zgromadzenia Władców w okresie, w którym wykonuje zadania Yang di-Pertua Negeri na podstawie niniejszego podpunktu.

Wymogi i ograniczenia w mianowaniu Yang di-Pertua Negeri

19b. (1) Osoba, która nie jest obywatelem lub została obywatelem przez naturalizację lub rejestrację na podstawie art. 17 Konstytucji Federalnej, nie może być powołana na urząd Yang di-Pertua Negeri.

(2) Yang di-Pertua Negeri nie może zajmować żadnego płatnego stanowiska oraz nie może prowadzić żadnej działalności komercyjnej.

Lista uposażeń³⁹ Yang di-Pertua Negeri

19c. Legislatura stanu ustawą tworzy listę uposażeń Yang di-Pertua Negeri, której podmioty będą finansowane z Funduszu Skonsolidowanego Stanu i która nie podlega zmianie w trakcie trwania jego kadencji.

Przysięga przed objęciem urzędu Yang di-Pertua Negeri

19d. (1) Yang di-Pertua Negeri przed objęciem urzędu składa i podpisuje, w obecności Prezesa Sądu Najwyższego lub w obecności sędziego Sądu Najwyższego, przysięgę lub oświadczenie w następującej formie:

„Ja,, po powołaniu na urząd Yang di-Pertua Negeri dla Stanu uroczyste przysięgam (lub oświadczam), że będę wiernie i najlepiej jak potrafię wypełniał swoje obowiązki, że będę prawdziwie wierny i lojalny Stanowi i Federacji Malezji oraz będę chronił i wspierał Konstytucję Federalną Malezji i Konstytucję Stanu oraz ich bronił”.

(2) Każda ustawa uchwalona na mocy pkt 19a ppkt (3) winna uwzględniać przepisy przewidziane (z niezbędnymi zmianami) w ppkt (1).

Część II

POSTANOWIENIA TYMCZASOWE – ZAMIENNIE Z POSTANOWIENIAMI CZĘŚCI I

Rada Wykonawcza (alternatywa dla pkt 2)

20. (1) Władca powołuje Radę Wykonawczą Stanu.

(2) Rada Wykonawcza Stanu jest powoływana w następujący sposób:

(a) Władca powołuje w pierwszej kolejności Menteri Besar (Premiera Stanu), który przewodniczy Radzie

³⁹ Zob. przypis 14.

Wykonawczej – osobę, która w jego opinii cieszy się zaufaniem większości Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu, oraz

(b) po zasięgnięciu opinii Menteri Besar (Premiera Stanu) Władca powołuje nie więcej niż dziesięć i nie mniej niż cztery inne osoby.

(3) Niezależnie od postanowień niniejszego punktu osoba, która została obywatelem przez naturalizację lub rejestrację zgodną z art. 17 Konstytucji Federalnej, nie może być powołana na urząd Menteri Besar.

(4) Powołując Menteri Besar, Władca może, według własnego uznania, odstąpić od postanowień konstytucji danego stanu ograniczających wybór Menteri Besar, jeżeli jego zdaniem jest to konieczne dla zachowania zgodności z postanowieniami niniejszego punktu.

(5) Rada Wykonawcza Stanu ponosi zbiorową odpowiedzialność przed Zgromadzeniem Ustawodawczym Stanu.

(6) Menteri Besar przestaje pełnić urząd po upływie trzech miesięcy od daty jego powołania, chyba że przed upływem tego terminu Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu podejmie uchwałę o wotum zaufania wobec niego; a jeżeli w jakimkolwiek momencie przestanie on cieszyć się zaufaniem większości członków Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu, to na jego wniosek Władca rozwiązuje Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu, a jeżeli tego nie uczyni, składa on dymisję Rady Wykonawczej.

(7) Z zastrzeżeniem ust. (6) każdy członek Rady Wykonawczej, poza Menteri Besar, sprawuje urząd dopóty, dopóki cieszy się zaufaniem Władcy, lecz każdy członek Rady może w każdej chwili złożyć rezygnację z urzędu.

(8) Członek Rady Wykonawczej nie może prowadzić żadnej działalności handlowej, gospodarczej lub zawodowej związanej z jakimkolwiek podmiotem lub jakąkolwiek służbą, za które jest odpowiedzialny, i dopóty, dopóki zajmuje się jakąkolwiek działalnością handlową, gospodarczą lub zawodową, nie może uczestniczyć

w podejmowaniu decyzji Rady Wykonawczej Stanu odnoszącej się do tego rodzaju działalności handlowej, gospodarczej lub zawodowej bądź decyzji mogącej mieć wpływ na jego interesy majątkowe.

Skład Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu (zamiennie do pkt 4)

21. (1) Zgromadzenie Ustawodawcze Stanu składa się z:

(a) takiej liczby wybranych członków, jaką ustawodawca określi w ustawie, oraz

(b) innych członków w liczbie mniejszej od liczby członków wybieranych, powoływanych przez Władcę,

i do czasu wprowadzenia innych postanowień, o których mowa powyżej, liczba członków wybieranych winna odpowiadać liczbie określonej w art. 171 Konstytucji Federalnej.

(2) Niezależnie od postanowień pkt 6 Załącznika Ósmego do Konstytucji Federalnej nikt nie może zostać pozbawiony prawa do powołania na członka Zgromadzenia Ustawodawczego Stanu wyłącznie z powodu zajmowania płatnego stanowiska.

Część III

MODYFIKACJE CZĘŚCI I ORAZ II WOBEC STANÓW MALAKKA I PENANG

22. Stosując Część I i II niniejszego Załącznika do stanów Malakka i Penang, odesłania do Yang di-Pertua Negeri zastępuje się odesłaniami do Władcy oraz pomija się następujące elementy: pkt 1 ppkt (2) lit. (c) do (g), pkt 1A, pkt 2 ppkt (4), pkt 19 ppkt (2) i (6), pkt 20 ppkt (4), słowa poprzedzające wyrażenie: „kwoty, które winny być wykazane zgodnie z ppkt (2) lit. (b)” oraz w pkt 19 ppkt (3) słowo „inne” w pierwszym miejscu, gdzie się pojawia.

23. Część I niniejszego Załącznika stosuje się do stanów Sabah i Sarawak, a także do stanów Penang i Malakka.

Załącznik Dziewiąty

[Artykuły 74, 77]

Listy Legislacyjne

LISTA I – LISTA FEDERALNA

1. Stosunki zagraniczne, w tym:

- (a) traktaty, umowy i konwencje z innymi państwami oraz wszelkie sprawy dotyczące stosunków Federacji z jakimkolwiek innym państwem;
- (b) implementacja traktatów, umów i konwencji zawartych z innymi państwami;
- (c) reprezentacja dyplomatyczna, konsularna i handlowa;
- (d) organizacje międzynarodowe; udział w organach międzynarodowych i wykonywanie podjętych przez nie decyzji;
- (e) ekstradycja; poszukiwani przestępcy; wjazd i wyjazd na i z terytorium Federacji oraz wydalenie z Federacji;
- (f) paszporty; wizy; zezwolenia na wjazd lub inne zezwolenia; kwarantanna;
- (g) jurysdykcja zagraniczna i eksterytorialna;
- (h) pielgrzymki do miejsc poza Malezją.

2. Obrona Federacji lub jakiegokolwiek jej części, w tym:

- (a) siły morskie, wojskowe i powietrzne oraz inne siły zbrojne;
- (b) wszelkie siły zbrojne związane lub współdziałające z którąkolwiek z sił zbrojnych Federacji; siły wojsk inspekcyjnych;
- (c) obiekty związane z obronnością; tereny wojskowe i zamknięte; bazy wojskowe dla sił morskich, lądowych i powietrznych; koszary, lotniska i inne obiekty;
- (d) manewry;

(e) sprawy wojny i pokoju; wrogowie i obywatele wrogiego państwa; mienie wroga; handel z wrogiem; szkody wojenne; ubezpieczenie od ryzyka wojny;

(f) broń, broń palna, amunicja i materiały wybuchowe;

(g) służba narodowa; oraz

(h) obrona cywilna.

3. Bezpieczeństwo wewnętrzne, w tym:

(a) policja; postępowania śledcze; rejestracja przestępców; porządek publiczny;

(b) więzienia; zakłady poprawcze; domy spokojnej starości; miejsca pozbawienia wolności; dozór kuratora sądowego; niepełnoletni przestępca;

(c) areszt prewencyjny; ograniczenie miejsca pobytu;

(d) służby wywiadowcze; oraz

(e) system ewidencji ludności.

4. Prawo cywilne i karne oraz postępowanie procesowe i sprawy wymiaru sprawiedliwości, w tym:

(a) skład i organizacja wszystkich sądów poza sądami szariatu;

(b) zakres jurysdykcji i uprawnienia wszystkich takich sądów;

(c) wynagrodzenie i inne przywileje sędziów i prezesów tych sądów;

(d) osoby uprawnione do wykonywania zawodu przed takimi sądami;

(e) z zastrzeżeniem pkt (ii) następujące sprawy:

(i) umowy; spółki, agencje i inne umowy specjalne; pracodawca i pracobiorca; hotele i ich właściciele; naruszanie uprawnień podlegające zaskarżeniu; majątek i jego przeniesienie oraz hipoteka, z wyjątkiem gruntu;

mienie porzucone; kapitał własny⁴⁰; fundusze powiernicze; małżeństwo, rozwód i legalność małżeństwa i rozwodu; majątek kobiet zamężnych i ich status prawny; wykładnia prawa federalnego; kapitał obrotowy; pisemne oświadczenia woli; arbitraż; prawo handlowe; rejestracja przedsiębiorstw i znaków towarowych; wiek pełnoletniości; małe dzieci i nieletni; adopcja; dziedziczenie testamentowe i ustawowe; postępowanie spadkowe i poświadczenia administracyjne⁴¹; upadłość i niewypłacalność; przysięgi i oświadczenia; terminy przedawnienia; wzajemne zobowiązanie do wykonywania wyroków i nakazów; dowody dopuszczone przez prawo;

(ii) kwestie, o których mowa w lit. (i), nie obejmują islamskiego prawa osobistego dotyczącego małżeństw, rozwodów, kurateli, alimentów, adopcji, uznania dziecka, prawa rodzinnego, dziedziczenia testamentowego i beztestamentowego;

(f) tajemnice urzędowe; przypadki korupcji;

(g) używanie lub eksponowanie symboli heraldycznych, herbów, flag, emblematów, mundurów, orderów i odznaczeń innych niż stanowe;

(h) przestępstwa dotyczące materii ujętych na Liście Federalnej lub regulowanych prawem federalnym;

(i) odszkodowania w odniesieniu do materii ujętych na Liście Federalnej lub przewidzianych prawem federalnym;

(j) jurysdykcja admiralicji;

⁴⁰ Ang. *equity trusts*.

⁴¹ Ang. *letters of administration* – poświadczenia administracyjne wydawane są przez sąd zastępczy lub rejestr spadków w celu wyznaczenia odpowiednich osób do zajęcia się majątkiem po zmarłej osobie w przypadku, gdy majątek jest dziedziczony zgodnie z przepisami dotyczącymi dziedziczenia ustawowego lub gdy nie żyją (lub nie chcą działać) wykonawcy testamentu (przyp. red.).

(k) ustalenie zakresu treści i przegląd prawa islamskiego oraz innych praw osobistych dla celów prawa federalnego; oraz

(l) zakłady bukmacherskie i loterie.

5. Obywatelstwo federalne i naturalizacja; cudzoziemcy.

6. Mechanizmy funkcjonowania Rządu z zastrzeżeniem spraw wymienionych na Liście Stanowej:

(a) wybory do obu Izb Parlamentu i do Zgromadzeń Ustawodawczych Stanów oraz wszelkie związane z tym sprawy;

(b) Rada Sił Zbrojnych i Komisje, do których ma zastosowanie Część X;

(c) służby federalne łącznie z ustanowieniem służb wspólnych dla Federacji i stanów; służby wspólne dla dwóch lub więcej stanów;

(d) emerytury, odprawa z tytułu utraty pracy, nagrody i warunki służb;

(e) rząd i administracja Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya, w tym obowiązujące tam prawo Islamu w takim samym zakresie, jak określono w pozycji 1 Listy Stanowej, a w odniesieniu do Terytorium Federalnego Labuan – prawo tubylcze i zwyczaje w takim samym zakresie, jak określono w pozycji 13. Suplementu do Listy Stanowej dla stanów Sabah i Sarawak;

(f) umowy Rządu Federalnego;

(g) władze publiczne w Federacji;

(h) zakup, nabycie oraz władanie i rozporządzanie majątkiem w celach publicznych.

7. Finanse, w tym:

(a) waluta, prawne środki płatnicze, mennica;

(b) oszczędności krajowe i banki oszczędnościowe;

- (c) pożyczki z gwarancją Federalnego Funduszu Skonolidowanego;
- (d) pożyczki zaciągane przez stany, władze publiczne i firmy prywatne;
- (e) dług publiczny Federacji;
- (f) procedura finansowa i księgową, łącznie z procedurą poboru, nadzoru i wypłacania środków pieniężnych Federacji i stanów oraz nabywania majątku publicznego, nadzoru nad nim i rozporządzania z wyjątkiem gruntów należących do Federacji i stanów;
- (g) audyt i sprawozdania Federacji i stanów oraz innych władz publicznych;
- (h) podatki i opłaty na rzecz Federacji;
- (i) opłaty na rzecz którejkolwiek z materii wymienionych na Liście Federalnej lub określonych w prawie federalnym;
- (j) bankowość; pożyczki pieniężne; lombard; kontrola kredytowa;
- (k) weksle, czek, papiery wartościowe i inne podobne instrumenty;
- (l) wymiana walut; oraz
- (m) kapitał akcyjny; giełda i giełda wymiany towarowej.

8. Wymiana towarowa, handel i przemysł, w tym:

- (a) produkcja, zapewnienie i dystrybucja towarów; kontrola cen i kontrola produktów spożywczych; fałszowanie żywności i innych towarów;
- (b) import i eksport Federacji;
- (c) rejestracja, regulacja funkcjonowania i likwidacja przedsiębiorstw z wyjątkiem komunalnych (ale z objęciem przedsiębiorstw komunalnych stolicy Federacji); regulacja funkcjonowania przedsiębiorstw zagranicznych; dotacje na produkcję odbywającą się w Federacji lub eksport;

- (d) ubezpieczenia, w tym ubezpieczenia obowiązkowe;
- (e) patenty; wzory, wynalazki; znaki towarowe i handlowe; prawa autorskie;
- (f) ustanawianie standardów wag i miar;
- (g) ustanawianie standardów jakości towarów produkowanych w Federacji lub eksportowanych z Federacji;
- (h) aukcje i aukcjonariusze;
- (i) przemysł; regulacja przedsiębiorstw przemysłowych;
- (j) z zastrzeżeniem pkt 2 lit. (c) Listy Stanowej: wykorzystanie surowców mineralnych; kopalnie, górnictwo, minerały i rudy mineralne; ropa naftowa i pola naftowe; zakup, sprzedaż, importowanie i eksportowanie minerałów i rud mineralnych; produkty ropopochodne; regulacja pracy i bezpieczeństwa w kopalniach i na polach naftowych;
- (k) fabryki; kotły i maszyny; handel niebezpiecznymi towarami; oraz
- (l) substancje niebezpieczne i łatwopalne.

9. Żegluga, nawigacja i rybołówstwo, w tym:

- (a) żegluga i nawigacja na wodach otwartych oraz na wodach pływowych i śródlądowych;
- (b) porty i przystanie; nabrzeża;
- (c) latarnie morskie i przepisy zapewniające bezpieczeństwo nawigacji;
- (d) połów ryb i rybołówstwo morskie oraz w ujściach rzek, z wyłączeniem żółwi;
- (e) opłaty pobierane od statków;
- (f) wraki i ratownictwo⁴².

10. Komunikacja i transport, w tym:

⁴² Zazwyczaj dotyczy ratowania statku, ładunku lub innego mienia znajdującego się w niebezpieczeństwie na morzu albo wydobywania wraku.

- (a) drogi, mosty, promy i inne środki komunikacji, jeśli zostały uznane za federalne na mocy prawa federalnego lub zgodnie z nim;
- (b) koleje, z wyjątkiem kolejki górskiej w stanie Penang;
- (c) drogi lotnicze, statki powietrzne i żegluga powietrzna; lotniska cywilne; przepisy dotyczące bezpieczeństwa statków powietrznych;
- (d) regulacja ruchu lądowego, wodnego i lotniczego, z wyjątkiem ruchu na rzekach poza obszarami portowymi, znajdującymi się w całości w obrębie jednego stanu;
- (e) przewóz pasażerów i towarów drogą lądową, wodną i powietrzną;
- (f) pojazdy z napędem mechanicznym;
- (g) poczta i telekomunikacja; oraz
- (h) łączność bezprzewodowa, emisja telewizyjna.

11. Roboty publiczne i zadania:

- (a) roboty publiczne na rzecz Federacji;
- (b) zaopatrzenie w wodę, rzeki i kanały, z wyjątkiem tych znajdujących się całkowicie na terytorium jednego stanu lub regulowanych umową zawartą między wszystkimi zainteresowanymi stanami; produkcja, dystrybucja i dostawa energii wodnej; oraz
- (c) energia elektryczna; gaz i gazownie; oraz inne zakłady związane z produkcją i dystrybucją energii i zasilania.

12. Przeglądy, badania i prace badawcze:

- (a) spisy; rejestracja urodzeń i zgonów; rejestracja małżeństw; rejestracja adopcji innych niż adopcje na mocy prawa islamskiego lub zwyczaju malajskiego;
- (b) dane statystyczne o Federacji; badania społeczne, gospodarcze i naukowe; organizacje meteorologiczne;
- (c) badania naukowe i techniczne; oraz

(d) komisje śledcze w sprawach publicznych.

13. Edukacja, w tym:

(a) kształcenie podstawowe, średnie i uniwersyteckie; kształcenie zawodowe i techniczne; szkolenie nauczycieli; rejestracja i nadzór nad kadrami nauczycielską, kadrami kierowniczą i szkołami; promowanie specjalnych studiów i badań; towarzystwa naukowe i literackie;

(b) biblioteki; muzea; zabytki i pomniki historyczne, dokumenty; stanowiska i źródła archeologiczne.

14. Medycyna i zdrowie, w tym warunki sanitarne w stolicy federalnej obejmujące:

(a) szpitale, kliniki i poradnie; zawody medyczne; macierzyństwo i opiekę nad dziećmi; osoby chorujące na trąd i instytucje zajmujące się osobami trędowatymi;

(b) choroby psychiczne i upośledzenie umysłowe, w tym miejsca pomocy i leczenia;

(c) środki trujące i niebezpieczne; oraz

(d) środki i napoje odurzające; produkcję i sprzedaż leków.

15. Praca i zabezpieczenie społeczne, w tym:

(a) związki zawodowe; spory pomiędzy przedsiębiorstwem a pracownikami; opieka nad pracownikami, w tym zakwaterowanie pracowników przez pracodawców; odpowiedzialność pracodawcy i odszkodowania dla pracowników;

(b) ubezpieczenia na wypadek bezrobocia, ubezpieczenia zdrowotne, renty wdowie, emerytury, świadczenia macierzyńskie, fundusze dobrowolne i fundusze emerytalne;

(c) organizacje dobroczynne i instytucje charytatywne; charytatywne fundusze powiernicze oraz powiernicy, z wyłączeniem *wagf*⁴³; darowizny hinduskie.

⁴³ *Wagf* (darowizna) jest to rodzaj działalności charytatywnej. Obejmuje ona przekazywanie majątku na cele religijne, dobroczynne lub publiczne. Wygenerowane przychody lub korzyści służą następnie określonym kategoriom beneficjentów (przyp. red.).

16. Dobrobyt rdzennej ludności.
17. Specjalistyczne zawody, inne niż wymienione.
18. Święta inne niż święta stanowe; czas pracy.
19. Stowarzyszenia nieposiadające osobowości prawnej.
20. Zwalczanie szkodników w rolnictwie; ochrona przed tymi szkodnikami; zapobieganie chorobom roślin.
21. Czasopisma; publikacje; wydawnictwa; drukarnie i druk.
22. Cenzura.
23. Z zastrzeżeniem pkt 5 lit. (f) Listy Stanowej: teatry; kina; kinematografia; miejsca rozrywki publicznej.
24. *[uchylony]*.
25. Spółdzielnie.
- 25a. Turystyka.
26. Z zastrzeżeniem pkt 9a Listy Wspólnej: zapobieganie pożarom i ich gaszenie, służby pożarnicze i oddziały straży pożarnej.
27. Wszystkie sprawy dotyczące terytoriów federalnych, w tym sprawy wymienione w pkt 2, 3, 4 i 5 Listy Stanowej oraz, w przypadku Terytorium Federalnego Labuan, sprawy wymienione w pkt 15, 16 i 17 dodatku do Listy Stanowej dla stanów Sabah i Sarawak.

LISTA II – LISTA STANOWA

1. Z wyłączeniem Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya: prawo Islamu – szariat oraz prawo osobiste i rodzinne osób wyznających religię Islamu, w tym prawo dotyczące dziedziczenia testamentowego i beztestamentowego, zaręczyn, małżeństwa, rozwodu, posagu, opieki, adopcji, uznania dziecka, kurateli, darowizn, funduszy powierniczych oraz tworzonych nie w celach charytatywnych; *waqf* oraz określanie i regulowanie działalności powierniczych funduszy charytatywnych i religijnych, powoływanie osób prawnych w odniesieniu do darowizn religijnych

i charytatywnych, instytucji, funduszy, dobroczynności i islamskich instytucji charytatywnych działających wyłącznie na terenie stanu; malajskie zwyczaje; *zakat*, *zakat al-Fitr* i *Bayt al-mal* lub podobne islamskie dochody z działalności religijnej; meczety lub inne islamskie publiczne miejsca kultu, badanie przestępstw popełnianych przez wyznawców religii Islamu przeciwko nakazom tej religii i karanie za te czyny, z wyjątkiem materii wymienionych na Liście Federalnej; skład, organizacja i procedury sądów szaria-tu, które sprawują wyłączną jurysdykcję nad wyznawcami Islamu i wyłącznie w stosunku do spraw wymienionych w niniejszym ustępie, ale niesprawujących jurysdykcji w odniesieniu do przestępstw, chyba że przyznaje im to prawo federalne; kontrola nad propagowaniem doktryn i przekonań oraz wiary wśród wyznawców religii Islamu; interpretacja prawa islamskiego i doktryny oraz zwyczajów Malajów.

2. Z wyjątkiem Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya wszelkie sprawy związane z gruntami:

- (a) prawo do gruntu, relacje między właścicielem a dzierżawcą; notarialna rejestracja praw do gruntu i obciążeń; przekazywanie gruntów na cele osadnictwa, poprawa jakości gruntów i ochrona gleby; ograniczenia dotyczące dzierżawy;
- (b) rezerwacja gruntów dla Malajów lub, w stanach Sabah i Sarawak, dla ludności rdzennej;
- (c) zezwolenia i licencje na prowadzenie eksploracji w kopalniach; opodatkowanie kopalń i certyfikaty górnicze;
- (d) wywłaszczanie gruntów;
- (e) przekazywanie gruntów, hipoteki, dzierżawy i opłaty za grunty; oraz
- (f) grunt skarbu państwa nabyty w następstwie braku spadkobiercy; skarby z wyłączeniem zabytków.

3. Z wyjątkiem Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya rolnictwo i leśnictwo, w tym:

- (a) rolnictwo i pożyczki dla rolników; oraz
- (b) lasy.

4. Władze lokalne poza Terytoriami Federalnymi Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya, w tym:

- (a) administracja lokalna; przedsiębiorstwa komunalne; rady lokalne, miejskie i wiejskie oraz inne władze lokalne; służby władz lokalnych, opłaty lokalne, wybory władz lokalnych;
- (b) uciążliwe gałęzie przemysłu na obszarach administrowanych przez władze lokalne; oraz
- (c) *[uchylony]*.

5. Z wyjątkiem Terytoriów Federalnych Kuala Lumpur, Labuan i Putrajaya inne usługi o charakterze lokalnym, w tym:

- (a) *[uchylony]*;
- (b) pensjonaty i domy noclegowe;
- (c) miejsca pochówku i kremacji;
- (d) bydło wchodzące w szkodę i jego konfiskata;
- (e) targi i jarmarki; oraz
- (f) licencjonowanie teatrów, kin i miejsc rozrywki publicznej.

6. Roboty stanowe i zasoby wodne, w tym:

- (a) roboty publiczne na rzecz stanów;
- (b) drogi, mosty i promy inne niż wymienione na Liście Federalnej, regulacja tonażu i prędkości pojazdów na tych drogach; oraz
- (c) z zastrzeżeniem Listy Federalnej zasoby wodne (włącznie z rzekami i kanałami, ale z wyłączeniem zaopatrzenia w wodę i związanych z nią usług); kontrola przepływającego namułu i prawa właściciela gruntu nabrzeża.

7. Czynności Rządu stanu przewidziane w wykazie, w tym dotyczące:

- (a) listy cywilnej i emerytur stanowych;
- (b) wybranych usług stanowych;
- (c) pożyczek zabezpieczonych przez Fundusz Skonsolidowany Stanu;
- (d) pożyczek na cele stanowe;
- (e) długu publicznego stanu; oraz
- (f) opłat z tytułu wszelkich materii wyszczególnionych na Liście Stanowej lub przewidzianych przez prawo stanowe.

8. Świąta stanowe.

9. Określanie naruszeń w stosunku do materii zawartych na Liście Stanowej lub regulowanych przez prawo stanowe, wykonywanie prawa stanowego lub czynności dokonywanych na jego podstawie oraz wszelkich innych czynności realizujących cele prawa stanowego.

10. Dochodzenia mające na celu interes stanu, w tym komisje śledcze i gromadzenie danych statystycznych w odniesieniu do wszelkich kwestii ujętych na Liście Stanowej lub regulowanych przez ustawy stanowe.

11. Odszkodowania w odniesieniu do wszelkich kwestii ujętych na Liście Stanowej lub będących przedmiotem prawa stanowego.

12. Żółwie i łowienie ryb w rzekach.

12a. Biblioteki, muzea, zabytki starożytne i historyczne oraz dokumenty, stanowiska archeologiczne i źródła archeologiczne inne niż te, które zostały uznane za federalne przez ustawę federalną lub na jej podstawie.

LISTA IIa – UZUPEŁNIENIE DO LISTY STANOWEJ W ODNIESIENIU DO STANÓW SABAH I SARAWAK

[Artykuł 95b ust. (1) lit. (a)]

13. Prawo tubylcze i zwyczaje, w tym prawo osobiste odnoszące się do małżeństwa, rozwodu, kurateli, adopcji, uznania dziecka, prawa rodzinnego, darowizny lub dziedziczenia testamentowego i beztestamentowego; rejestracja adopcji na podstawie prawa tubylczego lub zwyczaju; określanie istoty i zakresu prawa tubylczego lub zwyczajów; skład, organizacja i procedura w sądach tubylczych (w tym prawo do audiencji⁴⁴ w takich sądach) oraz właściwość i uprawnienia takich sądów, które obejmują wyłącznie kwestie wymienione w niniejszym ustępie, a ich jurysdykcja nie obejmuje przestępstw, chyba że zostało im to powierzono ustawą federalną.

14. Inkorporowanie organów władzy i innych przez prawo stanowe, jeżeli są one inkorporowane bezpośrednio na mocy ustawy stanowej, oraz status i likwidacja utworzonych w ten sposób organów.

15. Porty i przystanie inne niż te, które zostały uznane za federalne przez prawo federalne lub na podstawie tego prawa; regulacja ruchu drogą wodną w portach i przystaniach lub na rzekach znajdujących się w całości w obrębie danego stanu, z wyjątkiem ruchu w portach i przystaniach federalnych; linie brzegowe.

16. Pomiary katastralne.

17. *[uchylony]*.

18. W stanie Sabah Kolej Sabah.

19. *[uchylony]*.

20. Z zastrzeżeniem Listy Federalnej zaopatrzenie w wodę i usługi wodne.

⁴⁴ Prawo do audiencji oznacza prawo do występowania przed sądem i zwracania się do sądu, w tym prawo do wzywania i przesłuchiwania świadków.

LISTA IIb – [uchylony]

LISTA III – LISTA WSPÓLNA

1. Dobrobyt społeczny; służby socjalne ujęte na Liście I i II; ochrona kobiet, dzieci i młodzieży.
2. Stypendia.
3. Ochrona dzikich zwierząt i dzikiego ptactwa; parki narodowe.
4. Hodowla zwierząt; zapobieganie okrucieństwu wobec zwierząt; służby weterynaryjne; kwarantanna zwierząt.
5. Planowanie związane z obszarami miejskimi i wiejskimi poza stolicą federalną.
6. Włóczęgostwo i sprzedawcy wędrowni.
7. Zdrowie publiczne, warunki sanitarne (z wyjątkiem warunków sanitarnych w stolicy federalnej) i zapobieganie chorobom.
8. Osuszanie i melioracja.
9. Rekultywacja terenów górniczych i terenów, które ucierpiały na skutek erozji gleby.
 - 9a. Środki ochrony przeciwpożarowej i zabezpieczenia przeciwpożarowe przy budowie i konserwacji budynków.
 - 9b. Kultura i sport.
 - 9c. Budownictwo mieszkaniowe i postanowienia w sprawie pomocy mieszkaniowej; fundusze modernizacyjne.
 - 9d. Z zastrzeżeniem Listy Federalnej zaopatrzenie w wodę i usługi wodne.
 - 9e. Ochrona dziedzictwa kulturowego.

LISTA IIIa – SUPLEMENT DO LISTY WSPÓLNEJ DLA STANÓW SABAH I SARAWAK

[Artykuł 95b ust. (1) lit. (b)]

10. Prawo osobiste odnoszące się do małżeństwa, rozvodu, kurateli, alimentów, adopcji, uznania dziecka, prawa rodzinnego, darowizny, dziedziczenia testamentowego lub beztestamentowego.
11. Fałszowanie żywności i innych towarów.
12. Transport morski o zarejestrowanym tonażu poniżej 15 ton, w tym przewóz pasażerów i towarów takim transportem; łowienie ryb oraz rybołówstwo morskie i przybrzeżne.
13. Produkcja, dystrybucja i dostarczanie energii wodnej oraz prądu elektrycznego pozyskiwanego z energii wodnej.
14. Badania w dziedzinie rolnictwa i leśnictwa, zwalczanie szkodników rolniczych i ochrona przed tymi szkodnikami; zapobieganie chorobom roślin.
15. Fundusze i instytucje charytatywne w stanie (czyli działające w całości na jego terytorium lub w nim powołane i działające) oraz ich powiernicy, łącznie z ich utworzeniem i regulacją statusu oraz likwidacją organizacji i instytucji charytatywnych zarejestrowanych w danym stanie.
16. Teatry; kina; kinematografia; miejsca rozrywki publicznej.
17. Wybory do Zgromadzenia Stanu przeprowadzone w czasie trwania wyborów pośrednich.
18. W stanie Sabah do końca 1970 roku (ale nie w stanie Sarawak) medycyna i zdrowie, w tym sprawy określone w pkt 14 lit. od (a) do (d) Listy Federalnej.

LISTA IIIb – *[uchylony]*

Załącznik Dziesiąty

[Artykuły 109, 112c, 161c ust. (3)]

Dotacje i źródła przychodów przekazywane na rzecz stanów

Część I

DOTACJA *PER CAPITA*

1. (1) Dotacja *per capita* płatna na rzecz każdego stanu w odniesieniu do danego roku budżetowego kształtuje się według następujących stawek:

- (a) dla pierwszych 100 000 osób według stawki RM⁴⁵ 72,00 na osobę;
- (b) dla kolejnych 500 000 osób według stawki RM 10,20 na osobę;
- (c) dla kolejnych 500 000 osób według stawki RM 10,80 na osobę;
- (d) dla pozostałych 500 000 osób według stawki RM 11,40 na osobę;

i opiera się na rocznych prognozach liczby ludności dla stanów, ustalanych przez Rząd Federalny i sporządzanych na podstawie ostatniego spisu ludności;

z zastrzeżeniem, że jeżeli ostatni spis ludności został przeprowadzony rok przed rozpoczęciem roku budżetowego, wówczas dotacja na ten konkretny rok opiera się na liczbie ludności określonej w tym spisie.

(2)[*uchylony*].

⁴⁵ Zob. Wstęp, przypis 43.

Część II

DOTACJA NA RZECZ DRÓG STANOWYCH

2. Dotacja na rzecz dróg stanowych płatna na rzecz każdego ze stanów Malesji za dany rok budżetowy jest obliczana poprzez pomnożenie:

- (a) średniego kosztu utrzymania przez stan jednej mili drogi stanowej o minimalnym standardzie przewidzianym przez Rząd Federalny, po konsultacji z Narodową Radą Finansów, dla dróg stanowych w tych stanach przez
- (b) taką liczbę mil dróg stanowych w danym stanie, która uprawnia do przyznania dotacji.

3. Dla celów pkt 2:

- (a) za liczbę mil dróg stanowych w danym stanie uznaje się liczbę przypadającą na trzydziesty pierwszy grudnia poprzedniego roku budżetowego, a średni koszt, o którym mowa w lit. (a) tego punktu, uznaje się za średni koszt w tym stanie obliczony w poprzednim roku budżetowym; oraz
- (b) utrzymanie dróg stanowych oznacza zachowanie, utrzymanie i remonty dróg stanowych, poboczy dróg, mostów, wiaduktów lub przepustów stanowiących ich część lub z nimi połączonych, w kształcie możliwie jak najbardziej zbliżonym do stanu pierwotnego, w jakim zostały zbudowane lub później ulepszone.

4. Długością drogi krajowej jest, jeżeli jest ona faktycznie utrzymywana przez Departament Robót Publicznych Stanu na poziomie lub powyżej minimalnego standardu, o którym mowa w pkt 2 lit. (a), długość każdej drogi znajdującej się w granicach obszaru lokalnej władzy, jeżeli droga taka została uznana przez Departament Robót Publicznych Stanu za spełniającą standardy kwalifikujące i utrzymaną na poziomie lub powyżej minimalnego standardu, o którym mowa w pkt 2 lit. (a).

5. W niniejszej Części tego Załącznika „droga stanowa” oznacza każdą drogę publiczną inną niż droga federalna oraz każdą drogę inną niż droga federalna, do której istnieje dostęp publiczny.

6. (1) Stanowa dotacja drogowa na rzecz stanu Sabah lub Sarawak w latach 1964 i 1965 będzie wypłacana w wysokości RM 4,500 za milę w odniesieniu do długości dróg w stanie Sabah wynoszącej 1151 mil, a w stanie Sarawak w takiej wysokości, jaka zostanie uzgodniona między Rządem Federalnym a Rządem stanu.

(2) Następnie przepisy zawarte w pkt od 2 do 5 winny mieć zastosowanie do dotacji na drogi stanowe płatnej w ten sposób, z następującymi modyfikacjami:

(a) minimalny standard wymieniony w pkt 2 lit. (a) jest minimalnym standardem określonym dla dróg stanowych w stanie; oraz

(b) każda długość drogi utrzymywanej przez lokalną władzę na koszt stanu jest traktowana jako utrzymywana przez Departament Robót Publicznych danego stanu.

Część III

ŹRÓDŁA PRZYCHODÓW PRZEZNACZONYCH NA RZECZ STANÓW

1. Przychody z barów *toddy shop*⁴⁶.
2. Przychody z gruntów, kopalń i lasów.
3. Przychody z licencji innych niż związane z zaopatrzeniem w wodę i służbami wodociągowymi, pojazdami mechanicznymi, instalacjami elektrycznymi i rejestracją przedsiębiorstw.
4. Opłaty za działalność rozrywkową.
5. Opłaty sądowe inne niż w sądach federalnych.
6. Opłaty i wpływy z tytułu określonych usług świadczonych przez departamenty Rządów stanów.

⁴⁶ Bary, gdzie serwuje się lekkie napoje alkoholowe na bazie soku palmowego (przyp. red.).

7. Przychody zarządów miast, rad miejskich, zarządów wiejskich, rad gminnych i podobnych jednostek władz terytorialnych, innych niż:

- (a) gminy ustanowione na podstawie prawa lokalnego;
- (b) zarządy miejskie, rady miejskie, zarządy wiejskie, rady lokalne i analogiczne władze lokalne, które na mocy przepisów prawa stanowionego są uprawnione do zatrzymywania swoich przychodów i kontroli ich wydatkowania.

8. Wpływy w odniesieniu do wody naturalnej, w tym stawki za wodę surową.

9. Czysze z tytułu własności stanowej.

10. Odsetki od sald stanowych.

11. Wpływy ze sprzedaży gruntów i sprzedaży nieruchomości stanowych.

12. Grzywny i konfiskaty w sądach innych niż sądy federalne.

13. *Zakat*, *zakat al-Fitr* i *Bayt al-mal* i podobne przychody związane z religią Islamu.

14. Wartościowe przedmioty znalezione na terenie stanu⁴⁷.

Część IV

SPECJALNE DOTACJE DLA STANÓW SABAH I SARAWAK

1. (1) Stanowi Sarawak wypłaca się dotację w wysokości RM 5 800 000 każdego roku.

(2) Stanowi Sarawak wypłaca się dotację, której wysokość w 1964 roku i w kolejnych czterech latach wyniesie odpowiednio RM 3,5 mln, RM 7 mln, RM 11,5 mln, RM 16 mln i RM 21 mln, a jej wysokość na następne lata ustala się zgodnie z art. 112d.

⁴⁷ Ang. *treasure trove*.

2. (1) Stanowi Sabah wypłaca się dotację w wysokości równej w każdym roku dwóm piątym kwoty, o którą przychód netto uzyskany przez Federację ze stanu Sabah przekracza przychód netto, jaki zostałby uzyskany przez Federację w 1963 roku w ten sposób, gdyby:

(a) Akt Malezji obowiązywał w tym roku, podobnie jak w 1964 roku; oraz

(b) przychód netto za 1963 rok został obliczony bez względu na zmiany podatku lub opłat nałożonych w Dniu Malezji lub po tym dniu,

(„przychód netto” oznacza przychód, który przypada Federacji, pomniejszony o kwoty otrzymane przez stan w związku z realizacją celu, na jaki przeznaczony jest ten przychód).

(2) Stanowi Sabah, za każdy rok przed rokiem 1968, w którym dotacja na drogi stanowe wynosi mniej niż RM 5 179 500, dolicza się dodatek do tej dotacji w wysokości deficytu.

3. We wszystkich przypadkach przed rokiem 1974 i jeżeli na początku 1974 roku Legislatura stanu była uprawniona do uchwalania ustaw dotyczących przewozu osób i towarów drogą lądową lub pojazdów mechanicznych, to w okresie obowiązywania tego uprawnienia dotacja jest równa kosztom ponoszonym w danym roku przez stanowy wydział transportu drogowego.

Część V

DODATKOWE ŹRÓDŁA PRZYCHODÓW PRZEZNACZONE DLA STANÓW SABAH I SARAWAK

1. Cło przywozowe i podatek akcyzowy na produkty naftowe.
2. Cło wywozowe na drewno i inne produkty leśne.
3. Dopóki opłata licencyjna nałożona przez stan na każdy minerał inny niż cyna, podlegający opłacie celnej wywozowej innej niż cyna (ale z uwzględnieniem olejów mineralnych), nie wynosi dziesięciu procent *ad valorem*, obliczone tak jak w przypadku

opłaty celnej wywozowej dla tego minerału, lub części opłaty celnej wywozowej, winna być obliczana tak, że da to sumę opłaty licencyjnej i opłaty celnej od wywożonego minerału poniżej dziesięciu procent *ad valorem*⁴⁸.

4. W odniesieniu do stanu Sabah dopóki medycyna i zdrowie pozostają pozycją na Liście Wspólnej, a wydatki związane z tą pozycją są ponoszone przez stan, trzydzieści procent od wszystkich przychodów z ceł innych niż te, które odnoszą się do ceł wymienionych w pkt 1, 2 i 3.

5. Za każdy rok przed rokiem 1974 i jeżeli na początku 1974 roku Legislatura stanu była uprawniona do uchwalania ustaw o przewozie osób i rzeczy drogą lądową lub w odniesieniu do pojazdów mechanicznych lub związanych z tymi pojazdami licencji, to w okresie obowiązywania tego uprawnienia opłaty z tytułu tych licencji.

6. Za każdy rok przed rokiem 1974 i jeżeli na początku 1974 roku Legislatura stanu była uprawniona do uchwalania ustaw o rejestracji pojazdów z napędem mechanicznym, to w okresie obowiązywania tego uprawnienia opłaty od rejestracji tych pojazdów.

7. Stanowe podatki od sprzedaży.

8. Opłaty i należności z portów i przystani innych niż porty i przystanie federalne.

9. Wpływy z tytułu zaopatrzenia w wodę i służb wodociagowych, w tym stawki za wodę.

10. Dochody z tytułu licencji na zaopatrywanie w wodę i usługi wodne.

⁴⁸ Obliczanej na podstawie wartości aktywów, produktów lub usług.

Załącznik Jedenasty

[Artykuł 160 ust. (1)]

Przepisy Rozporządzenia w sprawie wykładni i postanowień generalnych z 1948 r. (Rozporządzenie Unii Malajskiej nr 7 z 1948 r.), mające zastosowanie do wykładni Konstytucji

Punkt	Przedmiot
2(56)	<i>Znaczenie terminu „miesiąc”</i> „Miesiąc” oznacza miesiąc kalendarzowy według kalendarza gregoriańskiego.
2(61)	<i>Znaczenie terminu „osoby” i „strony”:</i> Znaczenie terminów „osoba” i „strona” obejmuje wszelkie osoby fizyczne, prawne lub niemające osobowości prawnej.
2(88)	<i>Znaczenie terminu „ustawodawstwo delegowane”</i> „Ustawodawstwo delegowane” to każda prerogatywa królewska ⁴⁹ , proklamacja, przepis, regulacja, zarządzenie, zawiadomienie tworzone na podstawie jakiegokolwiek rozporządzenia, aktu prawnego, decyzji lub innego aktu i wywierające skutek prawny.
2(94)	<i>Znaczenie terminu „płeć męska”</i> Zwrot odnoszący się do płci męskiej odnosi się również do kobiet.
2(95)	<i>Zwroty w liczbie pojedynczej lub mnogiej</i> Zwroty w liczbie pojedynczej zakładają również liczbę mnogą, a zwroty w liczbie mnogiej liczbę pojedynczą.

⁴⁹ Ang. *Order in Council*.

- 2(96) *Znaczenie terminu „pismo”*
- „Pismo” i wyrażenia odnoszące się do niego obejmują druk, litografię, maszynopis, fotografię oraz inne sposoby przedstawiania lub odtwarzania słów lub cyfr w formie widocznej.
- 2(98) *Znaczenie terminu „rok”*
- „Rok” oznacza rok liczony zgodnie z kalendarzem gregoriańskim.
7. *Formularze*
- O ile wyraźnie nie określono inaczej, ilekroć w formularzach występują niewielkie odstępstwa od przepisów i o ile nie wpływają one na ich istotę lub ich celem nie jest wprowadzenie w błąd, nie pociąga to za sobą nieważności formularza.
13. *Skutki uchylenia*
- W przypadku gdy przepis prawa stanowionego uchyla w całości lub w części jakikolwiek inny przepis prawa stanowionego, wówczas, o ile nie postanowiono inaczej, uchYLENIE to nie może:
- a) przywrócić tego, co nie obowiązuje lub nie istnieje w chwili uchylenia;
 - b) wpływać na skutki powstałe przez oddziaływanie uchylonego przepisu prawa stanowionego lub na czynności, jakie zostały dokonane na mocy uchylonego w ten sposób przepisu prawa stanowionego;
 - c) wpływać na uprawnienia, przywileje, obowiązki lub zobowiązania nabyte, powstałe lub przyznane na mocy tak uchylonego przepisu prawa stanowionego;

d) wpływać na określanie kar, konfiskatę lub wymiar kary orzeczony w związku z przestępstwem popełnionym przeciwko jakimkolwiek przepisom tak uchylonego przepisu prawa stanowionego;

e) oddziaływać na dochodzenia, procedury prawne, środki naprawcze lub działania podejmowane w związku z uprawnieniami, przywilejami, zobowiązaniami, odpowiedzialnością, sankcją, przypadkiem mienia lub wymiarem kary, o których wspomniano powyżej;

każde takie dochodzenie, procedury prawne lub środek naprawczy mogą być ustanowione, kontynuowane lub egzekwowane, a każda sankcja, wypadek mienia lub wymiar kary mogą zostać nałożone, tak jakby przepisy uchylające nie zostały uchwalone.

21. *[uchylony].*

23. *Postanowienia wobec uprawnień władczych przyznanych organowi w zakresie ustawodawstwa delegowanego*

Jeżeli przepis aktu prawnego wydany lub uchwalony przyznaje uprawnienia do tworzenia ustawodawstwa delegowanego, to przepisy tego aktu mogą zostać w każdej chwili zmienione, poprawione, uchylone lub odwołane przez ten sam organ oraz w takim samym trybie, w jakim postanowienia te zostały ustanowione.

28. *Treść postanowień dotyczących wykonywania uprawnień i obowiązków*

(1) Gdy przepis prawa stanowionego przyznaje uprawnienie lub nakłada obowiązek, wówczas, o ile nie postanowiono inaczej, uprawnienie to może być realizowane, a obowiązek wykonywany regularnie bądź okazjonalnie, w zależności od potrzeb.

(2) Gdy przepis prawa stanowionego przyznaje uprawnienie lub nakłada obowiązki na sprawującego urząd, wówczas, o ile nie postanowiono inaczej, realizuje on uprawnienia lub wykonuje obowiązki w okresie ustanowionym aktem bądź realizuje je lub wykonuje osoba należycie przez niego upoważniona.

29. *Uprawnienie do powołania zakłada również uprawnienie do odwołania.*

W przypadku gdy przepis prawa stanowionego przyznaje danej osobie lub organowi uprawnienie do powołania na urząd lub stanowisko, uprawnienie to, o ile nie postanowiono inaczej, obejmuje też uprawnienie do odwołania lub zawieszenia powołanej osoby i wskazania na jej miejsce i na czas określony innej osoby, a także uprawnienie do powołania w sytuacji, gdy stanowisko zwalnia się w następstwie choroby lub nieobecności,

z zastrzeżeniem, że uprawnienie tej osoby lub organu do dokonania takiego powołania będzie wykonywane wyłącznie na podstawie polecenia lub za zgodą bądź aprobatą innej osoby lub organu, takie uprawnienie do odwołania może być zrealizowane, o ile nie postanowiono inaczej, wyłącznie na podstawie polecenia lub za zgodą bądź aprobatą wspomnianej innej osoby lub organu.

30. *Zakres terminu „przyznawać”*

W przypadku gdy przepis prawa stanowionego przyznaje osobie uprawnienia podejmowania działania lub rozpatrywania spraw, przyjmuje się, że uprawnienia te obejmują również uprawnienia, które zasadnie i racjonalnie umożliwiają danej osobie wykonywanie lub egzekwowanie danego działania lub załatwienie spraw.

32. *Oficjalne powołanie funkcjonariusza wykonującego obowiązki*

Jeżeli w przepisie prawa stanowionego, postanowieniu, poleceniu lub innej decyzji, wydanych lub zatwierdzonych przez Yang di-Pertuan Agong lub przez Władcę, lub jakikolwiek organ lub osobę uprawnioną mocą aktu prawa stanowionego do jego wydania lub zatwierdzenia, mowa jest o funkcjonariuszu publicznym odpowiadającym jego stanowisku, to jest nim urzędnik zajmujący takie stanowisko w tym momencie lub pełniący część obowiązków przypisanych temu stanowisku.

33. *Uprawnienie Yang di-Pertuan Agong do zapewnienia wykonywania obowiązków przez funkcjonariusza publicznego w trakcie jego okresowej nieobecności lub niezdolności do pracy*

(1) Jeżeli na podstawie przepisu prawa stanowionego lub na podstawie jego upoważnienia przyznaje się jakiekolwiek uprawnienia lub nakłada jakiekolwiek obowiązki na funkcjonariusza publicznego, Yang di-Pertuan Agong lub – w przypadku stanowego funkcjonariusza publicznego – Władca tego stanu może postanowić, że w okresie nieobecności lub niemożności podejmowania działań przez funkcjonariusza publicznego z powodu jego choroby lub z innej przyczyny uniemożliwiającej mu wykonywanie obowiązków i uprawnień związanych z jego stanowiskiem jego uprawnienia i obowiązki będą wykonywane przez osobę wskazaną przez funkcjonariusza publicznego wyznaczonego odpowiednio przez Yang di-Pertuan Agong lub Władcę, i w związku z tym taka osoba lub funkcjonariusz publiczny w określonym czasie będzie wykonywać uprawnienia i obowiązki z zastrzeżeniem takich warunków, wyjątków i ograniczeń, jakie Yang di-Pertuan Agong lub Władca może określić.

(2) Nie naruszając postanowień ust. (1), przyjmuje się, że gdy osoba na stałe powołana na stanowisko przebywa na urlopie bezpośrednio przed zrzeczeniem się stanowiska, to zgodnie z prawem na jej stanowisko zostanie na stałe powołana inna osoba.

33c. *Brak naruszenia uprawnień organu i innych podmiotów przez wakaty i w innych przypadkach*

Jeżeli na podstawie przepisów prawa stanowionego tworzy się organ, komisję, komitet lub podobny podmiot posiadający osobowość prawną lub jej nieposiadający, to, o ile nie zaznaczono inaczej, uprawnienia i procedury takiego organu, komisji, komitetu lub podobnego podmiotu nie będą naruszone przez:

- (a) wakaty zaistniały w jego składzie;
- (b) ujawnienie zastrzeżeń wobec dokonanej nominacji lub niespełnianie wymogów przez osobę podającą się za jego członka;
- (c) nieprawidłowości w procedurze zwoływania posiedzeń.

35. *[uchylony].*

36. *Obliczanie okresu*

W obliczaniu okresów zgodnie z przepisami prawa stanowionego, o ile nie sformułowano odmienniej intencji:

- (a) liczbę dni od zaistnienia zdarzenia lub dokonania jakiegokolwiek czynności lub zaistniałego stanu rzeczy określa się, wyłączając dzień, w którym dana czynność została dokonana lub zaistniał stan rzeczy lub;

(b) jeżeli ostatni dzień okresu obliczeniowego jest świętem państwowym lub przypada na dzień ustawowo wolny od pracy (które to dni są w niniejszym punkcie nazywane dniami wyłączonymi), do okresu tego wlicza się dzień niebędący dniem wyłączonym;

(c) jeżeli jakiegokolwiek działanie lub czynność są nakazane lub dozwolone do wykonania lub podjęcia w określonym dniu, wówczas, jeśli ten dzień jest dniem wyłączonym, działanie lub czynność uznaje się za wykonane lub podjęte we właściwym terminie, jeśli jest ono wykonane lub podjęte następnego dnia po dniu niebędącym dniem wyłączonym;

(d) jeżeli działanie lub postępowanie zostanie nakazane lub dopuszczone do wykonania lub podjęcia w terminie nieprzekraczającym sześciu dni, to dni wyłączone nie są uwzględniane przy obliczaniu tego terminu.

38. *Postanowienie w przypadku, gdy nie wyznaczono terminu*

Gdy termin lub okres, w którym winna być dokonana czynność, nie zostały określone, winna ona być dokonana bez zbędnej zwłoki i tak często, jak pozwalają na to warunki.

39. *Istota legalności wydłużenia czasu*

W przypadku gdy przepis prawa stanowionego określa czas na dokonanie czynności lub podjęcie postępowania oraz przyznaje sądowi lub innemu organowi uprawnienie do przedłużenia tego czasu, wówczas, o ile nie postanowiono inaczej, uprawnienie to może być wykorzystane przez sąd lub inny organ, mimo że wniosek o jego przedłużenie został złożony dopiero po upływie wyznaczonego czasu.

40A. *Generalny Radca Prawny wykonujący kompetencje Prokuratora Generalnego*

(1) O ile przepis prawa stanowionego nie określa wyraźnie inaczej, Generalny Radca Prawny może wykonywać w pełnym zakresie kompetencje Prokuratora Generalnego.

(2) Jeżeli Yang di-Pertuan Agong lub inna osoba zgodnie z prawem przekazała swoje uprawnienia Prokuratorowi Generalnemu, takie pełnomocnictwo, o ile wyraźnie nie postanowiono inaczej, uważa się za przekazanie uprawnień zarówno Prokuratorowi Generalnemu, jak i Generalnemu Radcy Prawnemu.

42. *Funkcjonariusze publiczni*

Odniesienie w przepisach prawa stanowionego do funkcjonariusza publicznego z przywołaniem powszechnie używanego bądź zwyczajowego tytułu stanowiska, jeżeli takie funkcjonuje w tradycji Federacji lub w którymkolwiek stanie, i o ile nie postanowiono inaczej, należy odczytywać i interpretować jako odnoszące się do osoby, która aktualnie je sprawuje lub wykonuje kompetencje związane z tym stanowiskiem odpowiednio w Federacji lub stanie.

44. *Interpretacja odniesień do ustaw*

W każdym przepisie prawa stanowionego opis lub przywołanie fragmentu innego przepisu prawa stanowionego winny, o ile nie postanowiono inaczej, być interpretowane jako obejmujące wyraz, punkt lub inną część opisaną lub przywołaną jako stanowiące początek i jako stanowiące koniec fragmentu zawartego w opisie lub przywołaniu.

46. *[uchylony].*

Załącznik Dwunasty

[uchylony]

Załącznik Trzynasty

[Artykuły 113, 116, 117]

Postanowienia dotyczące wyznaczania okręgów wyborczych

Część I

OGŁASZANIE I ZASADY WYZNACZANIA OKRĘGÓW WYBORCZYCH

1. Do chwili ich zmiany zgodnie z postanowieniami niniejszego Załącznika okręgami wyborczymi w wyborach do Izby Reprezentantów i Zgromadzeń Ustawodawczych stanów są okręgi wyborcze wykorzystane po raz pierwszy w wyborach odpowiednio do Izby lub Zgromadzenia, zgodnie z niniejszą Konstytucją albo Aktem Malezji.

2. Przy podziale na okręgi wyborcze jednostek podlegających przeglądowi zgodnie z postanowieniami art. 116 i 117 w miarę możliwości należy kierować się następującymi zasadami:

(a) mając na uwadze, że pożądanę jest, aby wszyscy wyborcy mieli możliwość udziału w głosowaniu, okręgi wyborcze należy wyznaczać w taki sposób, by nie przekraczały one granic stanów oraz aby uwzględniać niedogodności związane z przekraczaniem przez okręgi stanowe granic okręgów federalnych;

(b) należy uwzględnić istniejące w okręgach wyborczych zaplecze administracyjne w celu przeprowadzenia wymaganej rejestracji i głosowania;

(c) liczba wyborców w każdym okręgu wyborczym w danym stanie winna być w przybliżeniu równa; mając na uwadze większe trudności z dotarciem do wyborców

mieszkających w wioskach i inne niekorzystne warunki w okręgach wyborczych poza miastami, należy uwzględnić specyfikę danego obszaru;

(d) należy brać pod uwagę niedogodności powstające w następstwie zmian granic okręgów wyborczych oraz utrzymanie więzi lokalnych.

3. Dla celów niniejszej Części przyjmuje się, że liczba wyborców odpowiada liczbie wyborców uwzględnionych w aktualnym rejestrze wyborców.

3a. Dla celów niniejszej Części w każdym z przeglądów okręgów wyborczych w celu wyborów do Izby Reprezentantów Terytorium Federalne Kuala Lumpur, Terytorium Federalne Labuan i Terytorium Federalne Putrajaya traktowane są jako odrębne stany.

Część II

PROCEDURA WYZNACZANIA OKRĘGÓW WYBORCZYCH

4. Jeżeli Komisja Wyborcza zgodnie z art. 113 ust. (2) postanowi tymczasowo wydać rekomendacje dotyczące któregoś z okręgów wyborczych, informuje o tym przewodniczącego Izby Reprezentantów i Premiera, jak również publikuje w Dzienniku Urzędowym „Warta” oraz co najmniej w jednej gazecie ukazującej się w okręgu wyborczym zawiadomienie, w którym stwierdza, że:

(a) efekty proponowanych przez Komisję rekomendacji oraz (z wyjątkiem przypadku, gdy proponuje ona, aby nie wprowadzać zmian w odniesieniu do danego okręgu wyborczego) treść tych rekomendacji będzie dostępna do wglądu w wyznaczonym miejscu w okręgu wyborczym; oraz

(b) stanowisko wobec proponowanych rekomendacji winno być przedstawione Komisji w terminie jednego miesiąca od publikacji zawiadomienia,

a Komisja uwzględni wszystkie stanowiska należycie przedstawione w związku z jej zawiadomieniem.

5. W przypadku gdy w chwili publikacji zawiadomienia zgodnie z pkt 4, zawierającego rekomendację Komisji Wyborczej w sprawie zmiany granic któregośkolwiek z okręgów wyborczych, Komisja otrzyma jakiegokolwiek sprzeciw wobec proponowanej rekomendacji od:

(a) Rządu stanu lub organu władzy lokalnej, której obszar w całości lub w części składa się z okręgów wyborczych, których dotyczy rekomendacja; albo

(b) grupy stu lub więcej osób, których nazwiska znajdują się w aktualnych rejestrach wyborców danych okręgów wyborczych,

wówczas Komisja zleca przeprowadzenie lokalnego dochodzenia dotyczącego tych okręgów wyborczych.

6. W odniesieniu do jakiegokolwiek dochodzenia przeprowadzonego na podstawie pkt 5 Komisja Wyborcza posiada wszelkie uprawnienia przyznane Komisarzom mocą Aktu o Komisji Dochodzeniowej z 1950 roku [Akt nr 119].

7. W przypadku gdy Komisja Wyborcza dokona zmiany jakiegokolwiek proponowanej rekomendacji po publikacji zawiadomienia zgodnie z pkt 4, winna ponownie zastosować się do tego punktu w związku ze zmienioną rekomendacją, tak jakby wcześniejsze zawiadomienie nie zostało opublikowane:

z zastrzeżeniem, że nie zachodzi potrzeba przeprowadzenia więcej niż dwóch lokalnych dochodzeń w związku z jakąkolwiek jej rekomendacją.

8. Komisja Wyborcza, po zakończeniu procedury przewidzianej w niniejszej Części, przedkłada Premierowi sprawozdanie dotyczące okręgów wyborczych, zawierające:

(a) okręgi wyborcze, na które należy podzielić każdą jednostkę przeglądu w celu realizacji zasad określonych w pkt 2; oraz

(b) proponowane przez Komisję oficjalne nazwy tych okręgów,

lub stwierdzające, że jej zdaniem nie ma potrzeby wprowadzania zmian zgodnie ze wspomnianymi zasadami.

9. Niezwłocznie po przedstawieniu przez Komisję Wyborczą sprawozdania Premierowi, zgodnie z pkt 8, składa on sprawozdanie przed Izbą Reprezentantów (z wyjątkiem przypadku, gdy sprawozdanie stwierdza, że nie ma potrzeby wprowadzania zmian) wraz z projektem Zarządzenia, które ma być przedłożone zgodnie z pkt 12 w celu wykonania, ze zmianami lub bez zmian, rekomendacji zawartych w sprawozdaniu.

10. Jeżeli projekt Zarządzenia, o którym mowa w pkt 9, zostanie przyjęty przez Izbę Reprezentantów uchwałą popartą głosami nie mniej niż połowy ogólnej liczby członków tej Izby, wówczas Premier przedstawia projekt Zarządzenia Yang di-Pertuan Agong.

11. Jeżeli wniosek o zatwierdzenie projektu Zarządzenia, o którym mowa w pkt 9, zostanie odrzucony przez Izbę Reprezentantów lub za zgodą Izby wycofany bądź też nie uzyska poparcia głosami co najmniej połowy ogólnej liczby członków Izby, Premier po zasięgnięciu opinii Komisji Wyborczej – jeżeli uzna to za konieczne – może zmienić projekt i przedstawić go Izbie Reprezentantów; jeżeli zmieniony projekt zostanie przyjęty przez Izbę uchwałą popartą głosami nie mniej niż połowy ogólnej liczby członków Izby, Premier przedstawia zmieniony projekt Yang di-Pertuan Agong.

12. Jeżeli projekt Zarządzenia zostanie przedstawiony Yang di-Pertuan Agong zgodnie z niniejszą Częścią, Yang di-Pertuan Agong winien wydać Zarządzenie w kształcie zgodnym z przedstawionym mu projektem i wchodzi ono w życie z dniem w nim określonym:

z zastrzeżeniem jednak, że wejście w życie Zarządzenia nie będzie miało wpływu na wybory do Izby Reprezentantów lub Zgromadzenia Ustawodawczego do czasu najbliższego rozwiązania odpowiednio Parlamentu lub Zgromadzenia, które nastąpi w tym dniu lub po nim.

WYKAZ ZMIAN
WPROWADZONYCH
DO KONSTYTUCJI
MALEZJI

WYKAZ ZMIAN WPROWADZONYCH DO KONSTYTUCJI MALEZJI

<i>Ustawa zmieniająca</i>	<i>Tytuł skrócony</i>	<i>W mocy od</i>
Ord. 42/1958	Rozporządzenie ws. Konstytucji (Tymczasowa Zmiana) 958	05.12.1958
Akt 10/1960	Akt Konstytucji (Zmiana) 1960	01.12.1960
Akt 14/1962	Akt Konstytucji (Zmiana) 1962	01.10.1962
Akt 25/1963	Akt Konstytucji (Zmiana) 1963	29.08.1963
Akt 26/1963	Akt Malezji	16.09.1963
Akt 19/1964	Akt Konstytucji (Zmiana) 1964	30.07.1964
Akt 31/1965	Akt Konstytucji i Akt Malezji (Zmiana) 1965	01.07.1965
Akt 53/1965	Akt Konstytucji i Akt Malezji (Zmiana dot. Singapuru) 1965	09.08.1965
Akt 59/1966	Akt Konstytucji (Zmiana) 1966	09.08.1965
Akt 68/1966	Akt o Stanie Nadzwyczajnym (Konstytucja Federalna i Konstytucja Sarawak) 1966	20.09.1966
Akt 27/1968	Akt Konstytucji (Zmiana) 1968	09.09.1968
Akt A1	Akt Konstytucji (Zmiana) 1969	18.11.1968

P.U. (B) 83/1969	Uchwała na podstawie Artykułu 122A ust. (1)	10.04.1969
Ord. 1/1969	Rozporządzenie o Stanie Nadzwyczajnym (Podstawowe Uprawnienia) 1969	15.05.1969
Ord. 3/1969	Rozporządzenie nr 3 o Stanie Nadzwyczajnym (Podstawowe Uprawnienia) 1969	15.05.1969
Ord. 32/1970	Rozporządzenie nr 32 o Stanie Nadzwyczajnym (Podstawowe Uprawnienia) 1970	12.05.1970
Akt A30	Akt Konstytucji (Zmiana) 1971	10.03.1971
Akt A31	Akt Konstytucji (Zmiana) (nr 2) 1971	19.06.1966 i 24.03.1971
Akt A193	Akt Konstytucji (Zmiana) 1973	05.05.1973 i 01.01.1974
Akt A206	Akt Konstytucji (Zmiana) (nr 2) 1973	01.02.1974 i 23.08.1973
Akt 160	Akt ws. Waluty Malezji (Ringgit) 1975	29.08.1975
Akt A335	Akt Konstytucji (Zmiana) (nr 2) 1976	01.02.1974
Akt A354	Akt Konstytucji (Zmiana) 1976	27.08.1976
Akt A392	Akt ws. Dotacji <i>per capita</i> 1977	01.01.1976
Akt A442	Akt Konstytucji (Zmiana) 1978	31.08.1957
Akt A514	Akt Konstytucji (Zmiana) 1981	15.05.1981

P.U. (A) 114/1982	Rozporządzenie ws. Składu Sądu Federalnego 1982	30.04.1982
Akt A566	Akt Konstytucji (Zmiana) 1983	15.12.1983; 01.02.1974
Akt A584	Akt Konstytucji (Zmiana) 1984	16.12.1983 i 20.01.1984
Akt A585	Akt Konstytucji (Zmiana) (nr 2) 1984	01.02.1974; 14.04.1984
Akt A631	Akt Konstytucji (Zmiana) 1985	24.02.1986
Akt A767	Akt o Konstytucji Federalnej (Zmiana) 1990	11.05.1990
P.U. (A) 149/1990	Rozporządzenie ws. Składu Komisji Służb Publicznych 1990	14.06.1990
P.U. (A) 150/1990	Rozporządzenie ws. Składu Komisji ds. Kadr Edukacyjnych 1990	15.06.1990
Akt A837	Akt Konstytucji (Zmiana) 1992	20.11.1992
Akt 503	Akt ws. Dotacji <i>per capita</i> 1993	01.01.1992
Akt A848	Akt Konstytucji (Zmiana) 1993	30.03.1993
Akt A849	Akt Konstytucji (Zmiana) (nr 2) 1993	16.07.1993
Akt A857	Akt Konstytucji (Zmiana) (nr 3) 1993	20.08.1993
Akt A885	Akt Konstytucji (Zmiana) 1994	24.06.1993

Akt A919	Akt ws. Konstytucji Federalnej (Zmiana) 1995	21.07.1995
Akt A945	Akt Konstytucji (Zmiana) 1996	07.06.1996
Akt A1095	Akt Konstytucji (Zmiana) 2001	01.02.2001
Akt A1130	Akt Konstytucji (Zmiana) (nr 2) 2001	28.09.2001
P.U. (A) 169/2001	Rozporządzenie ws. Składu Komisji ds. Kadr Edukacyjnych 2001	01.03.2001
P.U. (A) 378/2001	Rozporządzenie ws. Składu Sądu Apelacyjnego 2001	01.01.2002
Akt 622	Akt ws. Dotacji <i>per capita</i> 2002	01.01.2002
Akt A1198	Akt Konstytucji (Zmiana) 2003	15.08.2003
P.U. (A) 229/2005	Rozporządzenie ws. Składu Sądu Federalnego 2005	21.03.2005
Akt A1239	Akt Konstytucji (Zmiana) 2005	02.06.2005
Akt A1260	Akt Konstytucji (Zmiana) (nr 2) 2005	19.01.2006
P.U. (A) 384/2006	Rozporządzenie ws. Składu Sądu Najwyższego 2006	01.10.2006
P.U. (A) 385/2006	Rozporządzenie ws. Składu Sądu Apelacyjnego 2006	01.10.2006
Akt A1320	Akt Konstytucji (Zmiana) 2007	27.12.2007

P.U. (A) 163/2009	Rozporządzenie ws. Składu Sądu Federalnego 2009	01.05.2009
P.U. (A) 164/2009	Rozporządzenie ws. Składu Sądu Apelacyjnego 2009	01.05.2009
Akt 1603	Akt Konstytucji (Zmiana) 2019	11.09.2019; 15.12.2021
Akt A1642	Akt Konstytucji (Zmiana) 2022	11.02.2022
Akt A1656	Akt Konstytucji (Zmiana) (nr 2) 2022	9.06.2022
Akt A1663	Akt Konstytucji (Zmiana) (nr 3) 2022	05.10.2022; 08.12.2022; 24.07.2023

STARANIEM BIBLIOTEKI SEJMOWEJ UKAZAŁY SIĘ KONSTYTUCJE:

Albanii [z 1991 r.] wyd. 1997, tekst tożsamy wyd. 2000, Albanii [z 1998 r.] wyd. 2001

Andory [z 1993 r.] wyd. 2014

Arabii Saudyjskiej [akty konstytucyjne z lat 1992-1993] wyd. 2019

Argentyny [z 1853 r.] wyd. 2025

Australii [z 1900 r. z późniejszymi zmianami, ostatnia z 29 VII 1977 r.] wyd. 2014

Austrii [z 1920 r. w wersji z 1929 r. ostatnia zmiana z 28 VI 2002 r.] wyd. 2004

Belgii [z 1831 r., tekst jednolity z 1994 r.] wyd. 1996, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 22 XII 2008 r.] wyd. 2010

Brazylii [z 1988 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 30 VI 2004 r.] wyd. 2004

Bułgarii [z 1991 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 6 II 2007 r.] wyd. 2012

Chile [z 1980 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 6 III 2012 r.] wyd. 2012

Chorwacji [z 1990 r.] wyd. 1995, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 III 2001 r.] wyd. 2007

Cypru [z 1960 r., wg stanu na 31 V 2012 r.] wyd. 2013

Czarnogóry [z 2007 r. ze zm., ostatnia z 31 VII 2013 r.] wyd. 2023

Czech [z 1992 r.] wyd. 1994, tekst tożsamy wyd. 2000

Danii [z 1953 r.] wyd. 2002

Estonii [z 1992 r.] wyd. 1997

Filipin [z 1987 r.] wyd. 2019

Finlandii [z 1919 r.] wyd. 1997, Finlandii [z 1999 r.] wyd. 2003

Francji [z 1958 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 22 II 1996 r.] wyd. 1997, wyd. 2 – [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 III 2003 r.] wyd. 2005

Grecji 1975/1986 – wyd. 1992, wyd. 2 – [wg stanu na 1 VII 2005 r.] wyd. 2005

Gruzji [z 1995 r., ze zm., ostatnia z 4 X 2013 r.] wyd. 2015

Hiszpanii [z 1978 r.] wyd. 1993, tekst tożsamy wyd. 2000, wyd. 2 [z późniejszą zmianą z 27 VIII 1992 r.] wyd. 2008

Holandii [z 1814 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 21 III 2002 r.] wyd. 2003

Indii [z 1950 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 25 I 2020 r.] wyd. 2020

Indonezji [z 1945 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 11 VIII 2002 r.] wyd. 2021

Irlandii [z 1937 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 24 VI 2004 r.] wyd. 2006

Islandii [z 1944 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 1 VII 1999 r.] wyd. 2009

Izraela [ustawy konstytucyjne – 1948/1992] wyd. 2001

Japonii [z 1946 r.] wyd. 2014

Kanady [akty z 1867 r. i z 1982 r. wg stanu na 1 IV 1996 r.] wyd. 1998

Kenii [z 2010 r.] wyd. 2017

Liechtensteinu [z 1921 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 25 XI 2011 r.] wyd. 2013

Litwy [z 1992 r.] wyd. 1994, tekst tożsamy wyd. 2000, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 13 VII 2004 r.] wyd. 2006

Luksemburga [z 1868 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 24 VI 2005 r.] wyd. 2006

Łotwy [z 1922 r., wg stanu na 15 X 1998 r.] wyd. 2001

Macedonii [z 1992 r.] wyd. 1999

Malty [z 1964 r., wg stanu na 1 IX 2007 r.] wyd. 2008

Maroka [z 2011 r.] wyd. 2015

Mołdawii [z 1994 r. z późniejszymi zmianami, ostatnia z 14 VII 2006 r.] wyd. 2014

Monako [z 1962 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 2 IV 2002 r.] wyd. 2012

Niemiec [z 1949 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 VIII 2006 r.] wyd. 2008

Norwegii [z 1814 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 19 VI 1992 r.] wyd. 1996

Nowej Zelandii [akty konstytucyjne – 1975/2003] wyd. 2018

Portugalii [z 1976 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 20 IX 1997 r.] wyd. 2000

Republiki Południowej Afryki [z 1997 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 6 X 2003 r.] wyd. 2006

Rosji [z 1993 r.] wyd. 2000, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 20 marca 2020 r.] wyd. 2022

Rumunii [z 1991 r.] wyd. 1996

Serbii [z 2006 r.] wyd. 2018

Słowacji [z 1992 r.] wyd. 1993, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 23 II 2001 r.] wyd. 2003

Słowenii [z 1991 r.] wyd. 1994, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 27 VI 2006 r.] wyd. 2009

Stanów Zjednoczonych Ameryki [z 1787 r., z uwzgl. poprawki 27. z 1992 r.] wyd. 2002

Szwajcarii [z 1999 r.] wyd. 2000

Szwecji [z 1974 r.] wyd. 1991, wyd. 2 [tekst jednolity z 1998 r.] wyd. 2000

Turcji [z 1982 r.] wyd. 2013

Tunezji [z 2022 r.] wyd. 2024

Ukrainy [z 1996 r.] wyd. 1999

Watykanu, wyd. 2008

Węgier [z 1949 r., tekst jednolity z 1990 r.] wyd. 1992, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 30 V 2001 r.] wyd. 2002, Ustawa Zasadnicza Węgier [z 2011 r., uzup. o Postanowienia przejściowe z 30 XII 2011 r.] wyd. 2012

Wietnamu [z 2013 r.] wyd. 2025

Włoch [z 1947 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 30 V 2003 r.] wyd. 2004

Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, wyd. 2010

Teksty konstytucji państw członkowskich UE, według stanu prawnego na 1 lipca 2011 r., ukazały się w tomie *Konstytucje państw Unii Europejskiej*, pod red. W. Staśkiewicza, Warszawa 2011.